

วรรณลักษณะวิจารณ์ เล่ม ๑

หนังสือเรียนภาษาไทย ท ๖๐๕ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖

ตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช ๒๕๒๔ (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. ๒๕๓๓)

กระทรวงศึกษาธิการ

DCID LIBRARY

0000020355

๖๔๙๕.๙๑

๖.๖ : ๗

๗ ๖๙๖ ๖

๑๖ (๒๕๔๒)

โขนเรือพระที่นั่งอนันตนาคราช

เรียนอะไรเรียนให้จึ้งถึงแก่นสาร
 วิริยะอุตสาหะอย่าละคลาย
 ทั้งปัญญาทั้งทักษะประสานสนิท
 โดยทั่วถ้วนศิลปกิจวิทยา

เกิดประโยชน์เกินประมาณมากมาย
 วรรณลักษณวิจารณ์หมายมุ่งพัฒนา
 ให้เป็นผู้รู้คิดใคร่ศึกษา
 เป็นวราภรณ์ประเสริฐเลิศคุณ

ท ๖๐๕

วรรณลักษณะวิจารณ์ เล่ม

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ

วันที่... 30. ธ.ค. 45
เลขทะเบียน... ม. 08.174 ค. 3
เลขเรียกหนังสือ... 495.91 ม. 6 : 7
7 546 ๗

หนังสือเรียนภาษาไทย ท ๖๐๕ ชุด วรรณลักษณะวิจารณ์ เล่ม ๑
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖
ตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช ๒๕๒๔ (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. ๒๕๓๓)
กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ

ISBN 974-01-1649-3
พิมพ์ครั้งที่สาม ๒๕๐,๐๐๐ เล่ม
พ.ศ. ๒๕๔๒

องค์การค้าของคุรุสภาจัดพิมพ์จำหน่าย
พิมพ์ที่โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว
๒๒๔๙ ถนนลาดพร้าว วังทองหลาง กรุงเทพมหานคร
มีลิขสิทธิ์ตามพระราชบัญญัติ

คำนำ

หนังสือเรียนภาษาไทย ชุด **วรรณลักษณะวิจารณ์** มีทั้งหมด ๒ เล่ม เล่ม ๑ สำหรับรายวิชา
ท ๖๐๕ เล่ม ๒ สำหรับรายวิชา ท ๖๐๖ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖ เนื้อหาความรู้และกิจกรรมใน
หนังสือชุดนี้สนองจุดประสงค์และตรงตามเจตนารมณ์ของหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช
๒๕๒๔ (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. ๒๕๓๓) วิชาภาษาไทย บัณฑิตแกนทั้งสองรายวิชาดังกล่าว

หนังสือเรียนภาษาไทย ท ๖๐๕ ชุด **วรรณลักษณะวิจารณ์** เล่ม ๑ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖
พัฒนามาจากหนังสือเรียนภาษาไทย ชุด **ภาษาวิจารณ์** เล่ม ๑ และ ชุด **ภาษาวิจารณ์** เล่ม ๒
โดยตัดทอน แก้ไขปรับปรุง เพิ่มเติมเนื้อหาความรู้ และกิจกรรมให้เหมาะสม ทันสมัยและน่าสนใจ
ยิ่งขึ้น ประกอบด้วยความรู้เกี่ยวกับภาษา วิธีการใช้ภาษา งานประพันธ์ทั้งร้อยแก้วและร้อยกรอง

การใช้หนังสือเรียนเล่มนี้ จะเลือกเรียนตอนใดตอนหนึ่งก่อนหรือหลังอย่างใดก็ได้ เบื้องต้น
ควรศึกษาคำแนะนำการใช้หนังสือเรียนให้เข้าใจแจ่มแจ้งก่อน ถ้าได้ปฏิบัติโดยพิถีพิถันแล้ว
เชื่อว่าผู้เรียนจะได้รับประโยชน์อย่างเต็มที่ กล่าวคือ เป็นผู้มีความรู้ทางภาษาและสติปัญญา มี
เจตคติที่ดีต่อภาษา วรรณคดีและวรรณกรรม มีความสามารถในการคิดวิเคราะห์วิจารณ์ และ
ประเมินค่างานประพันธ์

กรมวิชาการหวังว่า หนังสือเรียนเล่มนี้จะเป็นประโยชน์ใช้สำหรับการเรียนการสอนได้
เป็นอย่างดี หากมีข้อควรแก้ไข กรมวิชาการยินดีรับข้อเสนอแนะเพื่อแก้ไขปรับปรุงให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น
และขอขอบคุณผู้มีส่วนร่วมจัดทำหนังสือไว้ ณ โอกาสนี้

๐
๐/๑๖/๑ 1

(นายอำรุง จันทวานิช)
อธิบดีกรมวิชาการ
๔ มีนาคม ๒๕๔๐

สารบัญ

คำแนะนำการใช้หนังสือเรียนภาษาไทย ชุด วารณลักษณะวิจารณ์

ตอนที่ ๑

พิจารณาลักษณะของภาษา

ธรรมชาติของภาษา

ภาษาใช้เสียงสื่อความหมาย

ภาษาประกอบด้วยหน่วยเล็กซึ่งประกอบกันเป็นหน่วยที่ใหญ่ขึ้น

ภาษามีการเปลี่ยนแปลง

ภาษาต่าง ๆ มีลักษณะที่ต่างและเหมือนกัน

ลักษณะการสังเกตบางประการในภาษาไทย

พยัญชนะ

สระ

วรรณยุกต์

เสียงหนักและเสียงเบา

คำ

ประโยค

ระดับภาษา

การแบ่งภาษาเป็นระดับต่าง ๆ

ปัจจัยที่กำหนดระดับของภาษา

ลักษณะของภาษาระดับต่าง ๆ

ราชาศัพท์

๔๘

ความหมายและความสำคัญของราชาศัพท์

๔๙

ที่มาของราชาศัพท์

๕๐

ข้อสังเกตอื่น ๆ เกี่ยวกับการใช้คำราชาศัพท์

๕๑

ตอนที่ ๒

ใช้ความคิดและแสดงออกเป็นภาษา

ใช้ภาษาพัฒนาความคิด

๖๘

บทบาทของภาษาในการพัฒนาความคิด

๖๙

วิธีคิด

๗๗

การคิดเพื่อแก้ปัญหา

๘๖

อธิบาย บรรยาย พรรณนาให้สัมฤทธิ์ผล

๙๖

การอธิบาย

๙๙

การบรรยาย

๑๐๘

การพรรณนา

๑๑๒

แนวทางพัฒนาความสามารถในการอธิบาย บรรยาย และพรรณนา

๑๑๘

บทอ่านเสริม

๑๒๑

เรียงความเกี่ยวกับเรื่องในโลกของจินตนาการ

๑๒๗

การส่งเสริมจินตนาการ

๑๒๙

หัวข้อเรียงความเกี่ยวกับเรื่องในโลกของจินตนาการ

๑๓๐

ตัวอย่างเรียงความ

๑๓๑

ตอนที่ ๓

พิจารณาคุณค่างานประพันธ์

หลักทั่วไปในการพิจารณาคุณค่างานประพันธ์

๑๔๓

ภาพย่นเหว

๑๔๔

พระราชวิจารณ์ เรื่อง จดหมายเหตุความทรงจำของกรมหลวงนรินทรเทวี

๑๖๔

นิราศลอนดอน

๑๔๐

มงคลสูตรคำฉันท์

๑๔๗

อวราณาลิงห์

๒๑๒

รัชสคติ

๒๓๖

คำสัญญาของลูกน้อย

๒๓๖

คำแนะนำการใช้หนังสือเรียนภาษาไทย

ชุด วรรณลักษณะวิจารณ์

คำ **วรรณลักษณะวิจารณ์*** ผูกขึ้นจากคำ ๓ คำ สมาสกัน คือ **วรรณ** หมายถึง งานประพันธ์รวมทั้งเสียงและอักษร ซึ่งก็คือเรื่องของภาษานั้นเอง **ลักษณะ** หมายถึง ลักษณะ สภาพ ความเป็นไป หรือเรื่องราว **วิจารณ์** หมายถึง การคิดพิจารณาหาเหตุผล ความจริง ความถูกต้อง ความควรไม่ควร โดยสรุป **วรรณลักษณะวิจารณ์** หมายถึง การใช้ความคิดพิจารณาเรื่องราวของภาษา และงานประพันธ์ ความหมายตามที่กล่าว คือ จุดประสงค์สำคัญของหนังสือชุดนี้ที่ต้องการปลูกฝังให้เกิดขึ้นเป็นอุปนิสัยติดตัวนักเรียน

คำ **วรรณลักษณะวิจารณ์** ที่ใช้เป็นชื่อเฉพาะของหนังสือเรียนชุดนี้ จึงมิได้ผูกขึ้นเพียงต้องการให้มีเสียงคล้องจองกับ **วรรณสารวิจักษณ์** อันเป็นชื่อเฉพาะของหนังสือเรียนชุดก่อนหน้าเท่านั้น แต่ยังต้องการให้สื่อความหมายไปที่สาระสำคัญของหนังสือ และที่กำหนดให้อ่านชื่อนี้โดยไม่ยึดหลักการอ่านแบบคำสมาสโดยเคร่งครัดก็เพื่อให้สะดวกแก่การออกเสียง เช่นเดียวกับการอ่านชื่อเฉพาะบางคำในภาษาไทย เช่น **จันทร์เกษม เกษตรศาสตร์ สัทศันเทพราราม เป็นต้น**

คณะผู้จัดทำใคร่ขอแนะวิธีใช้หนังสือชุดนี้ให้เกิดประโยชน์อย่างเต็มที่ตรงตามจุดประสงค์ของการเรียนรู้อ่านภาษาไทย ทั้งรายวิชา ท ๖๐๕ ท ๖๐๖ เป็นลำดับไปดังนี้

๑. ขอให้นักเรียนพิจารณาภาพรวมของหนังสือเรียนให้ทั่ว โดยอ่านสารบัญ้อ่านความนำของแต่ละเรื่องในแต่ละตอนให้เข้าใจเจตนาที่ได้นำเสนออย่างกว้างๆ อ่านหัวข้อใหญ่ หัวข้อย่อย ถ้าสนใจจุดใดจุดหนึ่งอาจอ่านให้ละเอียดขึ้น พิจารณากิจกรรม

○○○○○○○○○○○○○○○○○○○○○○○○○○○○○○

*อ่านว่า วัน-นะ-ลัก-วิ-จาน

ที่ให้ไว้ในหนังสือเรียนอย่างคร่าวๆ อาจพบว่ากิจกรรมบางข้อสามารถลงมือทำได้ทันทีแม้ยังมิได้ศึกษาเนื้อหาช่วงนั้นโดยละเอียด ข้อนี้เป็นธรรมชาติของการเรียนวิชาที่ว่าด้วยภาษา การสื่อสารและงานประพันธ์ เพราะทั้งสามเรื่องนี้เกี่ยวข้องกับใกล้ชิดอยู่ในชีวิตประจำวัน และทุกคนมีพื้นความรู้และทักษะมาบ้างแล้ว

นักเรียนจะพบว่า เนื้อหาสาระบางตอนมีความซับซ้อน ลุ่มลึก ละเอียดพิสดารกว่า ในหนังสือเรียนชุด **วรรณสารวิจักษ์ณ์** ที่เคยเรียนมาแล้วอยู่บ้าง เพราะหนังสือเรียนชุดนี้เป็นหนังสือเรียนรายวิชาบังคับวิชาสุดท้ายตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย นักเรียนจำเป็นต้องมีความรู้พื้นฐานภาษาไทยให้กว้างขวางลึกซึ้งพอสำหรับการดำรงชีวิตและการทำงานในสังคมไทยที่ใช้ภาษาไทยเป็นภาษาหลักในกิจกรรมทั้งปวง รวมทั้งเพื่อการศึกษาต่อสำหรับบางคน

๒. เมื่อนักเรียนเห็นภาพรวมของหนังสือแล้ว หากรู้สึกว่ายากหรือสนใจเรื่องใดน่าสนใจ ก็ดี อาจารย์ผู้สอนมอบหมายให้อ่านก็ดี นักเรียนต้องพยายามอ่านให้เข้าใจอย่างถ่องแท้ ทั้งสาระสำคัญและรายละเอียด

การอ่านให้เข้าใจอย่างถ่องแท้นั้นต้องอ่านด้วยความพินิจพิจารณา เมื่อเห็นว่า ความตอนใดน่าสนใจหรือเข้าใจยากควรทำเครื่องหมายคำถามกำกับไว้ ตอนใดที่เห็นว่า สำคัญควรขีดเส้นใต้ไว้ ตอนใดที่มีความคิดแทรกขึ้นมา หรือมีความคิดเสริมเพิ่มเติม แปรกออกไป อาจเขียนลงไว้ ดังนั้น ขณะอ่านควรมิตินสอดำและสมุดบันทึกอยู่ใกล้ตัวเสมอ เมื่อใช้สมุดบันทึก ควรใช้เล่มเดียวตลอด และไม่ควรเขียนไว้ในเศษกระดาษ

๓. นักเรียนจะสังเกตได้ว่า เนื้อหาในหนังสือเรียนชุดนี้ใช้วิธีนำเสนอคล้ายคลึงกับในหนังสือเรียนชุด **วรรณสารวิจักษ์ณ์** กล่าวคือยังมีกิจกรรมค้นเป็นระยะๆ ไป เมื่อนักเรียนอ่านจนเข้าใจเนื้อหาแล้ว ควรใช้ความคิดพิจารณาทำกิจกรรมต่อเนื่องไปทันที ไม่ควรทิ้งไว้หรือข้ามไป แม้อาจารย์ผู้สอนจะยังมิได้มอบหมายให้ทำก็ตาม กิจกรรมเหล่านี้ นอกจากช่วยให้เรียนรู้เนื้อหาที่นำเสนอไว้ให้ถ่องแท้อยิ่งขึ้นแล้ว ยังทำให้นักเรียนเกิดความเข้าใจในแง่มุมที่ต่างออกไป ได้เรียนรู้เรื่องราวต่างๆ ที่เกี่ยวข้องอีกโสดหนึ่งด้วย

ขออย่าว่า กิจกรรมในหนังสือเรียนจัดไว้เพื่อให้ผู้ทำกิจกรรมเกิดการเรียนรู้ มิใช่เพื่อทดสอบผลสัมฤทธิ์ในการเรียน กิจกรรมที่เป็นคำถามส่วนใหญ่ มักเป็นคำถามแบบเปิด กล่าวคือ มีคำตอบที่หลากหลาย ไม่มีข้อยุติตายตัว ทั้งนี้เพราะมุ่งให้นักเรียนใช้ความคิด และแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันเป็นสำคัญ

เมื่อนักเรียนได้ทำกิจกรรมไปแล้ว ทั้งกิจกรรมที่ทำคนเดียว และกิจกรรมที่ทำเป็นกลุ่ม จำเป็นต้องนำมาวิจารณ์แลกเปลี่ยนกัน อาจถกเถียงโต้แย้งกันได้หลายกรณี การถกเถียงโต้แย้งทางวิชาการนั้นมีคุณค่ายิ่ง ทำให้ได้เรียนรู้ในสิ่งที่ตนอาจมองข้ามหรือนึกไม่ถึง เป็นการสื่อสารสองทางระหว่างครูกับนักเรียน และระหว่างนักเรียนกับนักเรียน ด้วยกันเอง ซึ่งทำให้เกิดความสัมพันธ์ที่เป็นประโยชน์เกื้อกูลกันต่อไปไม่สิ้นสุด ส่งเสริมให้มีการพัฒนาทั้งความคิด สติปัญญา อารมณ์ และสังคมโดยแท้

๔. หนังสือเรียนชุดนี้จะเกิดประโยชน์แท้จริงก็ต่อเมื่อนักเรียนได้นำความรู้และทักษะที่ได้เรียนได้ฝึกไปใช้ในชีวิตประจำวันนอกห้องเรียนอยู่เป็นนิจ ดังนั้น ขณะที่เรียนพึงระลึกไว้ว่า จะนำไปใช้ประโยชน์ได้อย่างไร ไม่มีเรื่องใดตอนใดในหนังสือเรียนนี้ที่นำไปประยุกต์ให้เกิดประโยชน์ไม่ได้ เพียงแต่อาจมากหรือน้อยเท่านั้น จะชี้ให้เห็นพอเป็นสังเขป ดังนี้

ความรู้ในตอนที่ ๑ ที่ว่าด้วยลักษณะของภาษาไทยนั้น นักเรียนย่อมนำไปใช้อยู่แล้วเป็นปกติในสถานการณ์และโอกาสต่างๆ ภาษาที่นักเรียนใช้หรือที่ได้ยินได้ฟังได้พบเห็นผู้อื่นใช้นั้น มีหลักเกณฑ์ตามที่ได้เรียนรู้มาแล้วทั้งสิ้น นอกจากนี้ในสถานการณ์จริงนักเรียนอาจเห็นพ้องด้วยหรือเห็นแย้งกับหลักเกณฑ์ดังกล่าวก็ได้ ในกรณีหลัง ถ้าได้ทบทวนให้รอบคอบ สังเกตพิจารณาให้ถี่ถ้วน นักเรียนอาจได้รับความรู้ใหม่ๆ เพิ่มขึ้น นอกเหนือไปจากที่ได้เรียนมา

ความรู้ในตอนที่ ๒ เป็นประโยชน์โดยตรงทั้งในการศึกษาต่อ และในการประกอบอาชีพทุกสาขา ผู้ที่มีความสามารถในการเขียน การพูด ทั้งในเชิงอธิบาย บรรยาย พรรณนาย่อมนำความรู้ความสามารถนี้ไปใช้ได้โดยตรง ทำให้ประสบความสำเร็จในการกิจทุกด้าน บุคคลที่มีความรู้ความชำนาญในวิชาชีพหนึ่งเท่าๆ กัน แต่คนหนึ่งมีความ

รู้ความสามารถสูงกว่าในการสื่อสารหรือการแสดงออกทางภาษา ย่อมเป็นที่ยอมรับของบุคคลอื่น ๆ อันเป็นทางให้ประสบความสำเร็จในการทำงานได้ดีกว่า

ความรู้ในตอนที่ ๓ ซึ่งเกี่ยวกับงานประพันธ์ต่างๆ นั้น จะมีผลแก่การพัฒนาคุณค่าทางจิตใจอย่างประมาณมิได้ กล่าวคือ การศึกษางานประพันธ์จะช่วยกล่อมเกล่าจิตใจให้ละเอียดอ่อน แลเห็นคุณค่าของสิ่งที่ดีและสิ่งที่ยังดงาม รู้จักแสวงหาความสุขและความเพลิดเพลินจากสิ่งที่ปราศจากโทษ คนเรานั้นแม้จะประสบความสำเร็จในการทำงานอาชีพ บริบูรณ์ด้วยวัตถุต่างๆ ที่สนองความต้องการทางกายภาพ หากขาดความสุข ขาดความคิดที่ยังดงาม ขาดการประพฤติปฏิบัติตนตามทำนองคลองธรรม ย่อมไม่ใช่บุคคลที่มีความสุขโดยแท้

เนื่องจากเนื้อหาในหนังสือเรียนชุด **วรรณลักษณะวิจารณ์** กว้างขวางและหลากหลายมาก นักเรียนแต่ละคนอาจชอบหรือไม่ชอบต่างๆ กันไป นักเรียนที่ชอบเรื่องใดมากเป็นพิเศษอาจให้ความสนใจแก่เรื่องนั้นมากขึ้น อาจค้นคว้าเพิ่มเติมเพื่อเสริมความรู้และทักษะของตนให้สูงขึ้นโดยต่อเนื่องต่อไป

ตัวอย่างเช่น ผู้ที่ชอบสังเกตภาษาอาจชอบตอนที่ ๑ มากกว่าตอนอื่นๆ อาจหาความรู้เพิ่มเติมจากการอ่าน หรือสังเกตการใช้ภาษาจากสื่อมวลชนให้มากและสม่ำเสมอ แล้วควรบันทึกข้อสังเกตเหล่านั้นเก็บไว้ ในวันหนึ่งข้างหน้า อาจเลือกเรียนด้านภาษาให้สูงขึ้น ในที่สุดก็อาจกลายเป็่นนักภาษาที่มีชื่อเสียงระดับชาติหรือระดับโลกก็ได้

ผู้ที่ชอบเรียนการใช้ภาษาเพื่อการสื่อสาร ก็ควรพัฒนาสมรรถภาพการใช้ภาษาของตนแสดงออกเมื่อมีโอกาสดีกฝนการเขียนและการพูดของตนเอง ในอนาคตก็อาจกลายเป็่นนักคิด นักพูด นักเขียนที่มีชื่อเสียงได้

ผู้ที่ชอบในทางวรรณคดีและวรรณกรรมก็อาจฝึกฝนตนโดยอ่านให้มากขึ้น กว้างขวางขึ้น ขยายประสบการณ์ของตนในโลกหนังสือให้เต็มตามศักยภาพ ในวันข้างหน้าก็อาจกลายเป็่นนักคิด นักวิจารณ์ นักประพันธ์หรือกวีที่มีชื่อเสียงได้เช่นกัน

อย่างไรก็ตาม ที่กล่าวมานี้ มิได้หมายความว่าผู้ที่ชอบตอนใดตอนหนึ่งจะเอาใจใส่แต่ตอนนั้นเท่านั้น ความรู้และความสามารถขั้นพื้นฐาน ทั้งในด้านภาษา การใช้ภาษาเพื่อการสื่อสาร และงานประพันธ์ ทุกคนต้องมีเหมือนกัน เพราะความรู้ทั้ง ๓ ด้านนี้จำเป็นแก่การดำรงชีวิต จะทั้งด้านใดด้านหนึ่งมิได้ ผู้ที่ขาดความรู้ความเข้าใจในภาษาของตน เท่ากับขาดมิติสำคัญด้านหนึ่งของชีวิตไปอย่างน่าเสียดาย ไม่อาจดำรงชีวิตอยู่ในสังคมสารสนเทศต่อไปด้วยดีได้ โลกทัศน์ย่อมจำกัด วิสัยทัศน์แคบ ปรับตัวได้ไม่ทัน การเปลี่ยนแปลงซึ่งเป็นไปอย่างรวดเร็วในโลกปัจจุบัน

คำชี้แจงที่สำคัญข้อสุดท้ายเกี่ยวกับการทอ้งบทอาขยาน นักเรียนเคยปฏิบัติมาแล้วในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔ และปีที่ ๕ จำเป็นจะต้องปฏิบัติต่อไป ประโยชน์ของการทอ้งบทอาขยานมีมากเพียงไร ได้กล่าวไว้แล้วในคำชี้แจงของหนังสือเรียนชุดวรรณสารวิจักษ์ณ์ บทอาขยานในหนังสือเรียนชุด วรรณลักษณวิจารณ์ เล่ม ๑ ขอเสนอแนะให้ใช้บทประพันธ์ใน ภาพยนตร์เห่เรือ ตอนเห่ชมเรือกระบวน และใน มงคลสูตรคำฉันท์ ตั้งแต่ชุดที่ขึ้นต้นว่า หนึ่งคือบ่คบพาล เพราะจะพาประพฤติผิด ถึงบทที่ขึ้นต้นว่า บำรุงบิดามา- ตระด้วยหทัยปรีดี รวม ๔ ชุด อันเป็นตอนที่ไพเราะและมีคุณค่ายิ่ง รวมมงคลไว้ถึง ๑๔ ประการ

ตอนที่ ๑

พิจารณาลักษณะของภาษา

ธรรมชาติของภาษา

มนุษย์ทุกชาติทุกเผ่าพันธุ์ต่างมีภาษาเป็นของตน
 มนุษย์ยิ่งเจริญขึ้นเพียงใด
 ภาษาที่ใช้ยิ่งมีความสลับ
 ซับซ้อนยิ่งขึ้นเพียงนั้น
 ภาษาของมนุษย์ทุกภาษามี
 ลักษณะทั่วไปร่วมกันอยู่
 ดังจะชี้ให้เห็นในประเด็น
 สำคัญ ๔ ประเด็น ดังนี้

๑. ภาษาใช้เสียง
 สื่อความหมาย

๒. ภาษาประกอบ

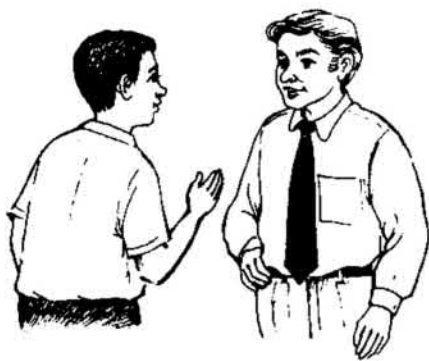
ด้วยหน่วยเล็กซึ่งประกอบกันเป็นหน่วยที่ใหญ่ขึ้น

๓. ภาษามีการเปลี่ยนแปลง

๔. ภาษาต่างๆ มีลักษณะที่ต่างและเหมือนกัน

ภาษาใช้เสียงสื่อความหมาย

ก่อนอื่นขอให้นักเรียนพิจารณาความหมายของคำ **ภาษา** ซึ่งมีทั้งความหมายอย่างกว้างและอย่างแคบ ความหมายอย่างกว้าง คือ การแสดงออกเพื่อสื่อความหมายโดยมีระบบมีกฎเกณฑ์ที่เข้าใจกันได้ระหว่าง ๒ ฝ่าย ไม่ว่าการสื่อความหมายนั้นจะเป็นระหว่างมนุษย์

หรือระหว่างสัตว์ จะใช้เสียงหรือท่าทางหรือสัญลักษณ์อื่นใด ก็เรียกได้ว่าภาษา ดังนั้น จึงมีผู้กล่าวถึงภาษามนุษย์ ภาษาสัตว์ ภาษาท่าทาง ภาษาคอมพิวเตอร์ ภาษาใบ้ ฯลฯ โดยใช้คำ **ภาษา** ตามความหมายอย่างกว้าง

ภาษา ตามความหมายอย่างแคบ คือ ถ้อยคำที่มนุษย์ใช้พูดเพื่อสื่อความหมาย ผู้ใช้ภาษาจึงต้องเป็นมนุษย์ และสิ่งที่ใช้สื่อความหมายจึงต้องเป็นเสียงพูด

ภาษาทุกภาษาในโลกนี้ไม่ว่าจะเป็นภาษาของชาติใดต้องมีภาษาพูดก่อน ส่วนการถ่ายทอดภาษาพูดเป็นภาษาเขียนนั้นมีแต่เฉพาะบางภาษาเท่านั้น เท่าที่นักภาษาศาสตร์ได้ประมวลแล้ว มีภาษาพูดประมาณ ๓๐๐๐ ภาษา ในจำนวนนี้มีภาษาเขียนประมาณ ๕๐๐ ภาษาเท่านั้น จึงถือว่าภาษาใช้เสียงสื่อความหมาย

โดยธรรมชาติมนุษย์สามารถเปล่งเสียงต่างๆ ได้มากมาย แต่เสียงที่ใช้อยู่ในแต่ละภาษามีจำนวนจำกัด

ปัญหาอย่างหนึ่งที่มักจะถกเถียงกันเกี่ยวกับภาษาก็คือ เสียงที่ใช้สื่อความหมายนั้นมีความสัมพันธ์กับความหมายเพียงไร การที่เสียงหนึ่งสื่อความหมายอย่างหนึ่งเป็นเพราะลักษณะของเสียงนั้นเองทำให้มีความหมายเช่นนั้น หรือเป็นเพราะการตกลงกันของคนที่ใช้เสียงนั้นๆ ว่า จะให้ความหมายอย่างไร

สมมุติมีผู้พูดว่า **เด็กน้อยเดินกลับบ้าน** แม้เราจะรู้ความหมายของคำทั้ง ๕ คำในประโยค และรู้ความหมายของทั้งประโยค แต่เราไม่อาจอธิบายได้เลยว่า เหตุใดคำแต่ละคำจึงมีความหมายเช่นนั้นๆ คำอื่นๆ ในภาษาส่วนมากก็มีลักษณะเช่นนี้ คือเสียงกับความหมายไม่ได้สัมพันธ์กัน การที่เสียงหนึ่งมีความหมายอย่างหนึ่ง เป็นเรื่องของการตกลงกันของคนแต่ละกลุ่มแต่ละพวก คนไทยเรียกที่อยู่อาศัยว่า บ้าน คนญี่ปุ่นเรียกว่า อุจิ คนฝรั่งเศสเรียกว่า เมซอง แต่คนจีนกลางเรียกว่า เจีย คนจีนแต้จิ๋วเรียกว่า ไหล หรือ อู๋

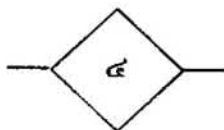
คนแต่ละชาติใช้คำต่าง ๆ กันไปไม่เหมือนกัน ถ้าเสียงสัมพันธ์กับความหมายจริงแล้ว คนต่างชาติต่างภาษาก็น่าจะใช้คำตรงกัน

อันที่จริงเสียงกับความหมายที่ดูเสมือนจะสัมพันธ์กันก็มี คำในภาษาไทยจำนวนหนึ่ง เราพออธิบายได้ว่า เหตุใดเสียงนั้นจึงมีความหมายเช่นนั้น เป็นต้นว่า คำบางคำเลียนเสียงได้ใกล้เคียง เช่น เพล้ง โครม บัง กรึก ชื่อสัตว์บางชนิดมีเสียงใกล้เคียงกับเสียงร้องของสัตว์นั้นๆ เช่น กา แมว จิ้งจก ตึกแก อึ้งอ่าง คำบางคำมีเสียงใกล้เคียงกับเสียงที่เกิดจากสิ่งนั้นๆ เช่น หวด ออด กรัง (รถ) ตึกๆ (หัวเราะ) คิกๆ เราอาจกล่าวได้ว่าคำต่างๆ ข้างต้นมีความหมายเช่นนั้นๆ ก็เพราะเป็นการเลียนเสียงต่างๆ รอบตัวเรา อย่างไรก็ตาม การเลียนเสียงเหล่านี้ก็ยังต่างกันไปในแต่ละชาติ แต่ละท้องถิ่น แล้วแต่การตกลงกันว่าจะให้เสียงใดหมายความว่าอย่างไร ในแต่ละชาติอาจไม่ตรงกัน เช่น คนไทยในภาคกลางกล่าวว่า ไก่ขันดัง เอ็กอีเอ็กเอ็ก คนไทยภาคใต้บางถิ่นกล่าวว่าดัง กกก็กกกก็ด ส่วนชนชาติอังกฤษกล่าวว่าดัง ค็อกอะดูเดิ้ลดู คนในชาติอื่นถิ่นอื่นก็คงจะต่างไปจากนี้ ในเมื่อการเลียนเสียงต่างกันเช่นนี้ ย่อมแสดงว่าคำเลียนเสียงธรรมชาติต้องอาศัยการตกลงกันในหมู่ชนที่ใช้ภาษาเดียวกันว่าจะเลียนเสียงอะไร อย่างไร

คำบางคำมิได้เป็นการเลียนเสียงธรรมชาติ แต่เสียงสระหรือพยัญชนะในคำนั้นก็อาจมีความสัมพันธ์กับความหมาย ดังจะเห็นได้จากคำที่เสียงใกล้เคียงกันและความหมายก็ใกล้เคียงกัน มีอยู่ไม่น้อย เช่น

ขัด ชั่ง ชุ่น แค้น เคียด เคือง	มีความหมายเกี่ยวกับความโกรธ ความไม่พอใจ
เก เซ เข เฉ เอ๋ เป๋ เท	หมายถึง ไม่ตรง
ราบ นาบ ทาบ ฉาบ สาบ กาบ	หมายถึง แบนติดสิ่งที่รองรับ
เผื่อ เหม่อ เหลอ เปื่อ เดื่อ เซื่อ เทื่อ	หมายถึง ไม่มีสติ ขุนง

ยิ่งในภาษาถิ่นบางถิ่นจะมีเสียงที่มีความสัมพันธ์กับความหมายอยู่มาก เช่น ในภาษาถิ่นอีสานมีคำขยายที่ใช้เสียงสระบอกขนาดใหญ่หรือเล็กของสิ่งของ คำขยายที่ใช้เสียงสระ เอะ หรือ ออ จะใช้บอกอาการหรือลักษณะที่ปรากฏของสิ่งที่มีขนาดเล็ก ส่วนคำขยายที่ใช้เสียงสระ โอะ หรือ โอ จะใช้แก่สิ่งที่มีขนาดใหญ่กว่า ตัวอย่างเช่น จ่อว่อ และ โจ้วโว่ ต่างหมายถึงเป็น รูปร่าง หวอ (อ้าปาก) แต่คำทั้งสองใช้แก่สิ่งที่มีขนาดต่างกัน จ่อว่อ ใช้แก่สิ่งที่มีขนาดเล็ก เช่น เด็ก อ้าปากจ่อว่อ ส่วน โจ้วโว่ ใช้แก่สิ่งที่มีขนาดใหญ่กว่า เช่น ลุงอ้าปากโจ้วโว่

ตัวอย่างเหล่านี้ แสดงว่าคำที่เสี่ยงกับความหมายสัมพันธ์กันมีเพียงส่วนน้อย มิใช่จะไม่มีเลยเลย คำที่เสี่ยงกับความหมายไม่สัมพันธ์กันมีมากกว่า คนที่พูดภาษาเดียวกันจะตกลงกันว่าเสี่ยงใดหมายความว่าอย่างไร ถ้าใครคนใดคนหนึ่งใช้เสียงหนึ่งให้มีความหมายอย่างหนึ่งตามความคิดของตนเองคนเดียว แต่คนอื่นไม่รู้เรื่องด้วย ก็ย่อมสื่อความหมายกันไม่ได้

กิจกรรม

นักเรียนช่วยกันตอบคำถามต่อไปนี้

๑. คำ **ภาษา** ที่ประกอบในคำ **วันภาษา** มีความหมายอย่างกว้างหรืออย่างแคบ ให้เหตุผลประกอบด้วย

๒. คำ **ภาษา** ในข้อความต่อไปนี้มีความหมายอย่างกว้างหรืออย่างแคบ ให้เหตุผลประกอบด้วย

๑) ภาษาเปรียบเทียบกับกล่องสองความคิด ภาพน้ำจิตอาจเห็นได้เด่นใส
ถ้าเขียนพูดปุ่ดเปื้อนละอะเลื้อนไป ก็น้ำใจจะแจ่มแฉ่มฤทธิ์
น.ม.ส.

๒) สนิมทรพุดจาภาษาแขก นัยน์ตาแตกโครยาลดดูแม่ข้า
สุนทรภู่

๓) ทุกคนพอเริ่มเรียนคอมพิวเตอร์ก็อยากเรียนภาษาซีเลยทีเดียว แต่ครูบอกว่าต้องรอเรียนในภาคเรียนต่อไป

๔) ภาษาคนตรีเป็นภาษาสากลแท้ แต่บางท่านก็ค้านว่าไม่ใช่ ภาษาศนคศาสตร์ต่างหากที่เป็นภาษาสากล

๕) สุนัขพันธุ์บางแก้วเรียนรู้ภาษาได้เร็ว ไม่แพ้สุนัขพันธุ์อัลเซเชียน

๓. นักเรียน ๓ คน ปรบมือคนละ ๑ ครั้ง แล้วให้นักเรียนคนอื่น ๆ เขียนไว้ในกระดาษว่าเสียงปรบมือที่ตนได้ยินนั้นดังอย่างไร แล้วนำมาแลกเปลี่ยนกันดูว่าตรงกันหรือไม่ เพราะอะไร ถ้าแตกต่างกันจะได้ข้อยุติหรือไม่ว่า เสียงนั้นดังอย่างไร

๔. ถ้าเสียงกับความหมายพอจะมีความสัมพันธ์กันอยู่บ้าง เช่น แคะ แกะ แซะ ล้วนมีเสียง แอะ และมีความหมายว่าพยายามให้สิ่งที่ติดอยู่หลุดออก ให้นักเรียนหาคำอื่นๆ ที่มีลักษณะเดียวกันนี้มาเข้าสู่ชุดกับคำที่กำหนดให้

แบน	งู
เรื้อย	เงย
บุก	แทง
ซ้ำ	แก้ง
วิน	แตะ

ภาษาประกอบด้วยหน่วยเล็กซึ่งประกอบกันเป็นหน่วยที่ใหญ่ขึ้น

หน่วยในภาษาหมายถึง ส่วนประกอบของภาษา เริ่มจากเสียง ประกอบกันเป็นคำ คำประกอบกันเป็นประโยค และประโยคประกอบกันเป็นข้อความ หรือ เรื่องราว

สมมติว่าภาษาของเรามีพยัญชนะเพียง ๓ เสียง คือ ก น และ ร มีเสียงสระเสียงเดียว คือ อา และมีวรรณยุกต์เสียงเดียว คือ เสียงสามัญ

พยัญชนะ สระ และวรรณยุกต์เพียงเท่านี้ เราก็สามารถประกอบกันเป็นคำได้หลายคำ ดังนี้

ก	+	า	+	วรรณยุกต์สามัญ	=	กา
น	+	า	+	วรรณยุกต์สามัญ	=	นา
ร	+	า	+	วรรณยุกต์สามัญ	=	รา

ก	+	า	+	น	+	วรรณยุกต์สามัญ	=	กาน		
น	+	า	+	น	+	วรรณยุกต์สามัญ	=	นาน		
ร	+	า	+	น	+	วรรณยุกต์สามัญ	=	ราน		
ก	+	ร	+	า	+	น	+	วรรณยุกต์สามัญ	=	กราน
น	+	า	+	น	+	า	+	วรรณยุกต์สามัญ	=	นานา
น	+	า	+	ร	+	า	+	วรรณยุกต์สามัญ	=	นารา

อันที่จริงยังประกอบกันได้มากกว่านี้ แต่เป็นกลุ่มเสียงที่ไม่มีความหมายในภาษาไทย เช่น กรา รากา นาร รานา ฯลฯ เสียงที่ประกอบกันเหล่านี้อาจเป็นคำที่มีความหมายในภาษาอื่นก็ได้

ในเมื่อภาษาต่างๆ มีเสียงพยัญชนะมากกว่า ๓ เสียงและมีเสียงสระมากกว่า ๑ เสียง และบางภาษาอาจมีเสียงวรรณยุกต์มากกว่า ๑ เสียงด้วย นักเรียนลองคิดดูว่าเมื่อนำพยัญชนะสระ และวรรณยุกต์ทั้งหมดในภาษามาประกอบกันจะได้คำมากขึ้นเพียงใด

ด้วยเหตุที่เราสามารถนำเสียงในภาษาที่มีจำนวนจำกัดมาประกอบกันได้ต่างๆ ทำให้เกิดคำขึ้นเป็นจำนวนมาก คำที่ประกอบขึ้นอาจเป็นคำเดี่ยว (คำมูล) หรือคำที่ซับซ้อนขึ้น เช่น คำซ้อน คำซ้ำ คำประสม และด้วยเหตุที่เราสามารถนำคำมาเรียงกันได้ต่างๆ อีกเช่นกัน จึงเกิดประโยคขึ้นเป็นจำนวนมากโดยไม่จำกัด

นอกจากที่กล่าวมาแล้วนั้น เรายังสามารถนำประโยคที่มีอยู่มารวมกันหรือซ้อนกัน ทำให้ได้ประโยคยาวออกไปเรื่อยๆ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

- ชุด ก**
๑. แม่ซื้อแหวน
 ๒. แม่ซื้อแหวนที่อยู่ในร้าน
 ๓. แม่ซื้อแหวนที่อยู่ในร้านที่ขายเครื่องประดับ
 ๔. แม่ซื้อแหวนที่อยู่ในร้านที่ขายเครื่องประดับที่แม่เคยซื้อให้เพื่อน
 ๕. แม่ซื้อแหวนที่อยู่ในร้านที่ขายเครื่องประดับที่แม่เคยซื้อให้เพื่อนที่อยู่โคราช

ประโยคที่ ๑ เป็นประโยคความเดียว แต่ถ้าเราซ้อนประโยคเข้าไปในประโยคความเดียวทำให้กลายเป็นประโยคความซ้อน ประโยคที่ ๒-๕ เป็นประโยคความซ้อนที่มีประโยคซ้อนอยู่เพิ่มจำนวนขึ้นเป็นลำดับและประโยคก็ซับซ้อนขึ้นเรื่อย ๆ

- ชุด ข**
๑. พ่อให้รางวัลหน่อย
 ๒. นิคบอกน้อยว่าพ่อให้รางวัลหน่อย
 ๓. ตุ่มบอกต้อยว่านิคบอกน้อยว่าพ่อให้รางวัลหน่อย
 ๔. นิครู้ว่าตุ้มบอกต้อยว่านิคบอกน้อยว่าพ่อให้รางวัลหน่อย
 ๕. ตุ่มคิดว่านิครู้ว่าตุ้มบอกต้อยว่านิคบอกน้อยว่าพ่อให้รางวัลหน่อย

ประโยคในตัวอย่างชุด ข ก็เป็นการซ้อนประโยคความเดียวทำให้เป็นประโยคความซ้อน เช่นเดียวกับประโยคในตัวอย่างชุด ก แต่น่าสังเกตว่า ประโยค ๒-๕ ในตัวอย่างชุด ก มีประโยคขยายคำนาม เช่น *ที่อยู่ในร้าน ขยาย แหวน ที่ขายเครื่องประดับ ขยาย ร้าน เป็นต้น* แต่ประโยค ๒-๕ ในตัวอย่างชุด ข มีประโยคขยายคำกริยา เช่น *ว่าพ่อให้รางวัลหน่อย ขยาย บอก ว่าตุ้มบอกต้อยว่านิคบอกน้อยว่าพ่อให้รางวัลหน่อย ขยาย รู้ เป็นต้น*

นอกจากจะซ้อนประโยคทำให้ประโยคยาวออกไปเรื่อย ๆ เราก็อาจรวมประโยคที่มีอยู่ ทำให้ประโยคยาวออกไปได้ กลายเป็นประโยคความรวม ดังตัวอย่างต่อไปนี้

- ชุด ค**
๑. นิดดูโทรทัศน์
 ๒. นิดดูโทรทัศน์จนจบรายการ
 ๓. นิดดูโทรทัศน์จนจบรายการ แล้วก็อาบน้ำ
 ๔. นิดดูโทรทัศน์จนจบรายการ แล้วก็อาบน้ำ แล้วก็เข้านอน
 ๕. นิดดูโทรทัศน์จนจบรายการ แล้วก็อาบน้ำ แล้วก็เข้านอน แต่นอนไม่หลับ
 ๖. นิดดูโทรทัศน์จนจบรายการ แล้วก็อาบน้ำ แล้วก็เข้านอน แต่นอนไม่หลับ เลยลุกขึ้นมาทำงานต่อ
 ๗. นิดดูโทรทัศน์จนจบรายการ แล้วก็อาบน้ำ แล้วก็เข้านอน แต่นอนไม่หลับ เลยลุกขึ้นมาทำงานต่อ เพื่อจะได้รู้สึกง่วง

ตัวอย่างข้างต้นแสดงชัดเจนว่าเราอาจขยายประโยคให้ยาวออกไปได้เรื่อย ๆ นักภาษาศาสตร์จึงถือว่าเราสามารถสร้างประโยคให้ยาวออกไปได้ไม่จำกัด แต่ในการสื่อสารตามปกติแล้วไม่มีใครพูดประโยคยาวมาก ๆ เพราะกว่าจะพูดจบ ก็คงลืมไปแล้วว่าเริ่มต้นประโยคไว้ว่าอย่างไร และผู้ฟังก็คงไม่อาจทนฟังได้จนจบประโยค แต่ตามทฤษฎี เราอาจพูดประโยคได้ยาวออกไปเรื่อย ๆ ไม่จำกัด

เมื่อนำประโยคหนึ่งรวมกับอีกประโยคหนึ่งและรวมกับอีกประโยคหนึ่ง รวมต่อไปเรื่อย ๆ เราก็จะได้ประโยคมากมายที่เป็นเรื่องราวต่าง ๆ ด้วยเหตุนี้ นักภาษาศาสตร์จึงกล่าวว่าเราสามารถสร้างประโยคได้โดยไม่จำกัดให้เป็นเรื่องราวต่าง ๆ จากเสียงในภาษาซึ่งมีจำนวนจำกัด

กิจกรรม

๑. นักเรียนใช้ความคิดร่วมกันพิจารณาว่าถ้านำเสียงสระ เสียงพยัญชนะ และเสียงวรรณยุกต์เท่าที่มีอยู่ในระบบเสียงภาษาไทยมาผสมกันเพียง ๓ ส่วน ย่อมได้พยางค์ต่าง ๆ มากมาย ทั้งที่มีความหมายและไม่มีความหมาย ถ้าเรานำพยางค์ที่ไม่มีความหมายมาเรียกสิ่งใหม่ ๆ แทนการทับศัพท์ บัญญัติศัพท์ หรือการประสมคำจะได้หรือไม่ เพราะเหตุใด

๒. ให้นักเรียนคนหนึ่งผูกประโยคสั้น ๆ ขึ้น ๑ ประโยค นักเรียนคนที่ ๒ กล่าวประโยคเดิมซ้ำ และขยายประโยคให้มีความยาวออกไป นักเรียนคนที่ ๓ กล่าวประโยคของคนที่ ๒ ซ้ำ และขยายให้ยาวออกไปอีก ทั้งนี้ประโยคที่ผูกขึ้นจะต้องว่าด้วยเรื่องต่อไปนี้ หรือเรื่องที่ช่วยกันกำหนดขึ้น

๑) กิจกรรมสาธารณะ	๒) สิทธิหน้าที่ของพลเมือง
๓) สิ่งแวดล้อม	๔) การศึกษาเล่าเรียน
๕) ชีวิตครอบครัว	

นักเรียนคนอื่น ๆ พิจารณาลักษณะของประโยคว่าเป็นประโยคชนิดใด เนื้อหาของประโยคตรงตามเงื่อนไขที่วางไว้หรือไม่

ภาษามีการเปลี่ยนแปลง

ภาษาทุกภาษาที่ยังใช้สื่อสารกันเป็นปกติในชีวิตประจำวันต้องมีการเปลี่ยนแปลงบ้าง การเปลี่ยนแปลงนั้นอาจเกิดแก่เสียงบางเสียง ความหมายของคำ บางคำ รูปประโยคบางประโยค บางคำอาจเลิกใช้ มีคำใหม่และรูปประโยคแบบใหม่เกิดขึ้น

คำบางคำในปัจจุบันออกเสียงต่างจากสมัยก่อน เช่น

เสียงพยัญชนะ บ ในคำเช่น บางครั้ง บางที แต่ก่อนจะออกเสียงเป็น
ลางครั้ง ลางที

คำ ข้าว แต่ก่อนออกเสียงว่า เซ้า

คำ ภายหลัง แต่ก่อนออกเสียงว่า ผ่ายหน้า ผ่ายหลัง

คำ เมตตา แต่ก่อนออกเสียงว่า เม็ดตา คำนี้ปัจจุบันผู้ใหญ่บางคน
ก็ยังคงออกเสียง เม็ดตา อยู่

ตัวอย่างอื่นๆ เช่น วิสูตร วิเศษ วิชัย คนสมัยก่อนมักออกเสียงเป็น
วีสูตร วีเศษ วีชัย พยางค์แรกเป็นเสียงวรรณยุกต์โท แต่ปัจจุบันจะออกเสียง
วรรณยุกต์เป็นเสียงตรีตรงตามที่เขียน

คำบางคำอาจมีความหมายต่างไปจากเดิม เช่น

คำ จริต ความหมายเดิมคือ พื้นฐานกิริยาอาการ ความประพฤติ
ไม่ได้มุ่งไปทางดีหรือร้าย ปัจจุบันมักหมายถึงไปในทางไม่ดี

คำ สำนวน ความหมายเดิมคือ ปะปนกัน ปัจจุบันมีความหมายไป
ในทางไม่ดี

คำ ห่ม เดิมใช้แก่เสื้อหรือผ้าที่เป็นผืนก็ได้ เช่น ห่มผ้า ห่มเสื่อ
ห่มเกราะ แต่ปัจจุบันใช้แก่ผ้าที่เป็นผืนเท่านั้น เช่น ห่มผ้า ห่มจีวร ห่มสไบ

คำ ของโบราณ หรือ ของเก่า สมัยก่อนใช้ว่า ของนาน

ผู้ใช้ภาษาอาจคิดถ้อยคำสำนวนใหม่ ๆ ขึ้นใช้แทนถ้อยคำสำนวนเดิม เช่น

ยากลัว	ปัจจุบันใช้	ยำเกรง
ช่องโอกาส	ปัจจุบันใช้	ช่อง หรือ โอกาส
ยาเบื่อเมา	ปัจจุบันใช้	ยาเบื่อ
เด็กคำอายุศม์	ปัจจุบันใช้	เด็กอายุน้อย
หักไฟหัวลม	ปัจจุบันใช้	ตัดไฟต้นลม
ทางว้าวบัญญัติ	ปัจจุบันใช้	บัญญัติทางว้าว
ล้มตายหายจาก	ปัจจุบันใช้	ล้มหายตายจาก
จุดได้โดนตอ	ปัจจุบันใช้	จุดได้คำตอ

ถ้อยคำสำนวนบางอย่างที่ไม่มีผู้ใช้ก็สูญไปจากภาษา เช่น อ่วยวน หมายถึง ปิดบัง ปัจจุบันไม่มีใช้แล้ว

รูปประโยคบางรูปไม่เคยมีใช้ในภาษาไทยมาก่อน แต่ต่อมาภายหลังก็อาจรับเข้ามาใช้ เช่น สถาบันการศึกษาไม่ว่าจะมีขนาดใหญ่มาก เช่น มหาวิทยาลัย หรือมีขนาดเล็ก เช่น โรงเรียน ประถมศึกษา ล้วนไม่อาจหลีกเลี่ยงการใช้คอมพิวเตอร์ได้อีกต่อไป

ประโยครูปแบบนี้สมัยก่อนจะใช้ว่า สถาบันการศึกษาทั้งใหญ่และเล็ก เช่น มหาวิทยาลัย กิติ โรงเรียนประถมศึกษา กิติ ล้วนต้องใช้คอมพิวเตอร์

จากตัวอย่างข้างต้นจะเห็นว่า คำบางคำที่เคยใช้กันในสมัยก่อนอาจเปลี่ยนเสียงไปบ้าง เปลี่ยนความหมายไปบ้าง เปลี่ยนคำที่ใช้รวมไปบ้าง สูญไปไม่มีใช้อีกในภาษาบ้าง หรือรูปประโยคเปลี่ยนแปลงไปต่างจากที่เคยใช้บ้าง ซึ่งเป็นธรรมดาที่ภาษาที่คนยังใช้กันอยู่จะต้องมีการเปลี่ยนแปลง ถ้าไม่ใช่ภาษาตายอย่างภาษาบาลีภาษาสันสกฤต ภาษาละติน แต่การเปลี่ยนแปลงจะค่อยเป็นค่อยไป เราจึงมักไม่รู้สึกลึก

สาเหตุที่ทำให้ภาษาเปลี่ยนแปลงนั้น เราสันนิษฐานได้หลายประการ เป็นต้นว่า

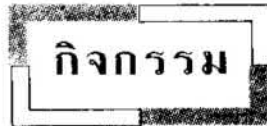
๑. การพูดจាកันในชีวิตประจำวัน ถ้าผู้พูดมิได้พยายามพูดให้ชัดเจน เสียงก็อาจกลายไปได้ เช่น อย่างนี้ กลมกลืนเสียงเป็น อย่างจี้ อันหนึ่ง กร่อนเสียงเป็น อนึ่ง นาน ๆ เข้าคำที่เปลี่ยนไปก็ติดอยู่ในภาษา คำเดิมก็อาจค่อย ๆ สูญไป หรืออาจใช้ในความหมายที่ต่างจากเดิม

๒. อิทธิพลของภาษาอื่น เมื่อมีการยืมคำหรือประโยคภาษาอื่นมา เราอาจพยายามดัดแปลงให้มีลักษณะใกล้เคียงกับภาษาของเรา หรือบางทีมิได้ดัดแปลง ยังคงใช้ตามภาษาเดิม ก็อาจมีอิทธิพลทำให้ภาษาของเราเปลี่ยนแปลงไป คือมีเสียงเพิ่มขึ้น มีแบบประโยคเพิ่มขึ้น เช่น เมื่อไปถึงที่นั่นข้าพเจ้าได้รับการต้อนรับอย่างอบอุ่น หนังสือเล่มนี้ง่ายต่อการเข้าใจ ซึ่งเลียนรูปประโยคภาษาอังกฤษ

๓. ความเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อม เมื่อมีสิ่งใหม่ๆ ความคิดใหม่ๆ กระบวนการใหม่ๆ เกิดขึ้น ก็จะต้องมีศัพท์ใช้เรียกสิ่งที่เกิดขึ้นใหม่เหล่านี้ สิ่งที่เคยมีอยู่เดิมเมื่อเลิกใช้กันก็อาจทำให้คำที่ใช้เรียกสิ่งนั้นสูญไปจากภาษาด้วย หรือถึงแม้คำนั้นจะยังคงอยู่ คนรุ่นใหม่ก็อาจไม่รู้ความหมาย หรือเข้าใจความหมายผิดไปได้ เช่น ถ้าต่อไปมีผู้ใช้แต่หม้อหุงข้าวไฟฟ้าแทนหม้อหุงข้าวแบบเดิม คนรุ่นใหม่ก็จะไม่เข้าใจว่า ดงข้าว หมายความว่าอย่างไร

๔. การเรียนภาษาของเด็ก เด็กเรียนภาษาจากบุคคลทั้งหลายที่ได้อยู่ใกล้ชิด เมื่อเด็กได้ฟังคำพูด ได้ฟังภาษาของบุคคลเหล่านั้น ก็ปรุงขึ้นเป็นภาษาของตนเอง เราจะสังเกตเห็นว่าภาษาของเด็กไม่เหมือนภาษาของผู้ใหญ่ เด็กอาจเข้าใจความหมายของคำ ออกเสียงคำ และใช้คำไม่ตรงกับผู้ใหญ่ เด็กจะค่อยๆ พัฒนาภาษาของตนจากการเรียนรู้ ค่อยๆ แก้ไขส่วนที่ผิดจนใกล้เคียงกับภาษาของผู้ใหญ่ แต่ก็อาจเป็นได้ว่า ภาษาของเด็กไม่ตรงกับผู้ใหญ่ทีเดียว เมื่อเด็กคนนั้นใช้ภาษาที่เคยใช้นั้นต่อไป ภาษาก็อาจเปลี่ยนไปได้ เช่น คำ หนู เคยเป็นภาษาของเด็กๆ ใช้เป็นสรพนามแทนตัวเอง เมื่อโตขึ้นเป็นผู้ใหญ่ก็ยังคงใช้คำนี้อยู่

การเปลี่ยนแปลงของภาษาดังที่กล่าวมานี้ถือเป็นปรากฏการณ์ที่จะต้องเกิดแก่ภาษาทุกภาษา แต่ผู้ใช้ภาษาก็ไม่ควรปล่อยให้ภาษาเปลี่ยนแปลงไปจนก่อให้เกิดผลเสียแก่การสื่อสาร เช่น ปล่อยให้เสียง ร หรือเสียงควบกล้ำหายไป คำที่มีเสียง ร ก็ออกเสียงเป็น ล เช่น คำ รัก ออกเสียง ลัก คำที่มีเสียงควบกล้ำ ก็ไม่ออกเสียงควบกล้ำ เช่น ปลา ออกเสียง ปา ผู้พูดและผู้ฟังก็จะเข้าใจไม่ตรงกัน สื่อสารกันไม่ได้ผล

๑. นักเรียนคิดว่ามีสาเหตุอื่นๆ อีกหรือไม่ที่ทำให้ภาษาเปลี่ยนแปลง นอกจากที่
สันนิษฐานไว้ ๔ ประการในหนังสือเรียน พฤติกรรมทางภาษาต่อไปนี้ เป็นเหตุให้ภาษาเปลี่ยน
แปลงได้หรือไม่ จงอภิปรายกันในชั้นเรียน

- ๑) การร้องเพลง
- ๒) การอภิปรายสาธารณะ
- ๓) การพูดทางสื่อมวลชน
- ๔) การใช้ภาษาในภาพยนตร์การ์ตูน
- ๕) การเขียนตามเสียงพูดในเรื่องสั้น นวนิยาย และข้อเขียนอื่น ๆ
- ๖) การให้สัมภาษณ์ของบุคคลที่มีชื่อเสียงหรือมีตำแหน่งสำคัญ

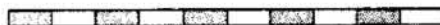
๒. การที่พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน ฉบับพิมพ์ พ.ศ. ๒๕๓๘ บอกเสียงอ่าน
คำบางคำต่างกับที่บอกไว้ในการพิมพ์ฉบับก่อน ๆ เช่น คำว่า

สัปดาห์ พจนานุกรมฉบับพิมพ์ พ.ศ. ๒๕๓๘ บอกเสียงอ่านว่า สับ-ดา, สับ-ปะ-ดา
พจนานุกรมฉบับพิมพ์ พ.ศ. ๒๕๓๑ บอกเสียงอ่านว่า สับ-ดา

คมนาคม พจนานุกรมฉบับพิมพ์ พ.ศ. ๒๕๓๘ บอกเสียงอ่านว่า คะ-มะ-นา-คม,
คม-มะ-นา-คม พจนานุกรมฉบับพิมพ์ พ.ศ. ๒๕๓๑ บอกเสียงอ่านว่า คะ-มะ-นา-คม

เช่นนี้เป็นหลักฐานเพียงพอที่แสดงให้เห็นว่าภาษามีการเปลี่ยนแปลงใช่หรือไม่ เพราะ
เหตุใด

๓. นักเรียนช่วยกันรวบรวมคำที่เปลี่ยนเสียงไปในภาษาพูด

ภาษาต่างๆ มีลักษณะที่ต่างและเหมือนกัน

ภาษาทั่วโลกมีอยู่หลายพันภาษา ภาษาเหล่านี้มีทั้งลักษณะที่ต่างกันและเหมือนกัน ลักษณะที่ต่างกันนั้นเราสังเกตได้ง่าย ภาษาต่างๆ แตกต่างกันทางด้านเสียง เช่น ภาษาอังกฤษ

มีเสียง g เสียง z แต่ภาษาไทยไม่มี ภาษาไทยมีเสียงวรรณยุกต์ สามัญ เอก โท ตรี จัตวา แต่ภาษาอังกฤษไม่มี ภาษาอาจมีคำประเภทหนึ่ง เช่น ภาษาอังกฤษมี article (คำนำหน้านาม) แต่ภาษาไทยไม่มี ภาษาไทยและภาษาอังกฤษมีคำบุพบท แต่ภาษาบาลีไม่มี

นอกจากนั้นภาษาอาจต่างกันทางด้านไวยากรณ์ เช่น ภาษาอังกฤษ ภาษาฝรั่งเศส ภาษาไทย มักเรียงประโยคแบบ ประธาน กริยา กรรม แต่ภาษาญี่ปุ่น ภาษาฮินดีมักเรียงประโยคแบบ ประธาน กรรม กริยา ในขณะที่คนไทยพูดว่า ฉันกินข้าว คนญี่ปุ่นจะพูดว่า ะตะชิวะ โคฮัง โอะ ทาเบมัตสึ ซึ่งถ้าแปลตามตัวก็คือ ฉันข้าวกิน

ถึงแม้ว่าภาษาจะมีลักษณะที่ต่างกันอยู่บ้าง แต่ภาษาแต่ละภาษาก็มีลักษณะที่คล้ายคลึงกันหลายประการ เช่น

๑. ใช้เสียงสื่อความหมาย และเสียงที่ใช้สื่อความหมายในทุกภาษา คือเสียงสระและพยัญชนะ

๒. มีวิธีสร้างศัพท์ใหม่หลายวิธี เช่น เปลี่ยนแปลงศัพท์เดิมหรือนำคำศัพท์อื่นมาประสมกับศัพท์เดิม ตัวอย่างเช่น ภาษาไทยมีการประสมคำและซ้ำคำเพื่อสร้างคำขึ้นใหม่จากคำเดิม เช่น ดาวเทียม มนุษย์ต่างดาว การประสมคำและการซ้ำคำนี้ก็มีในภาษาอื่นๆ เช่น ภาษาเขมร เรียก เครื่องบิน ว่า กាំป៉ั้นเหาะ ภาษาลาวเรียก อีรุ ว่า ดินจี

๓. มีสำนวน อันหมายถึง การใช้คำในความหมายใหม่ เช่น ในภาษาไทย ตัดหางปล่อยวัด ความหมายตรงตัว คือ ทำให้หางขาดแล้วนำไปปล่อยที่วัด เมื่อเป็นสำนวนหมายความว่า เลิกเกี่ยวข้องหรือรับผิดชอบ

ในภาษาบาลี อุตกจากุญญิ สัสุมาริ มีความหมายตรงตัวคือ จะเข้ในตุ่มน้ำ เมื่อเป็นสำนวน หมายความว่า คนที่เป็นใหญ่แล้วจะเป็นลูกน้องใครไม่ได้

ในภาษาอังกฤษ cats and dogs มีความหมายตรงตัวคือ แมวและหมา เมื่อเป็นสำนวน ขยายความหมายคำกริยา (ฝน)ตก cats and dogs หมายถึง (ฝนตก) ไม่ลืมหูลืมตา

ในภาษาจีน กั๋ว เทอ ซาย เฉียง มีความหมายตรงตัวคือ ข้ามฟากได้แล้วก็ทำลายสะพาน เมื่อเป็นสำนวนหมายความว่า ออกตัญญู

๔. มีคำชนิดต่างๆ เช่น มีคำนาม คำกริยา คำขยาย คำเชื่อม

๕. มีวิธีขยายประโยคให้ยาวออกไปได้เรื่อยๆ

๖. มีวิธีแสดงความคิดคล้ายๆ กันได้ เช่น ต่างก็มีประโยคที่ใช้บอกเล่า ตาม ปฏิเสธ และสั่ง

๗. ต้องมีการเปลี่ยนแปลงตามกาลเวลา

จะเห็นได้ว่าแม้ภาษาจะมีลักษณะที่ต่างกัน แต่ลักษณะที่คล้ายคลึงกันก็มีอยู่มาก เมื่อเราเรียนภาษาต่างประเทศ เราจะพบว่าภาษาเหล่านั้นมีทั้งลักษณะที่ต่างและเหมือนกับภาษาไทย ภาษาต่างประเทศบางภาษาเราอาจรู้สึกว่ายาก เพราะมีลักษณะต่างกับภาษาไทย หลายประการ แต่แม้กระนั้นลักษณะที่ตรงกับภาษาไทยก็มีอยู่ การเรียนภาษาเหล่านั้นจึงไม่เป็นการเลือวิสัยเสียทีเดียว

กิจกรรม

๑. แบ่งนักเรียนเป็นกลุ่มๆ ตามความเหมาะสม ช่วยกันคิด สังเกต แล้วสรุปว่าภาษาไทยกับภาษาอื่นที่นักเรียนรู้จักมีลักษณะที่เหมือนกัน และแตกต่างกันอย่างไรบ้าง บอกมาอย่างละ ๓ ข้อ

๒. มีเสียงพยัญชนะ เสียงสระใดบ้างในภาษาอังกฤษที่ไม่มีในภาษาไทย และมีเสียงพยัญชนะใดบ้างที่มีในภาษาไทยแต่ไม่มีในภาษาอังกฤษ

๓. สำนวนต่อไปนี้ นักเรียนทราบว่ามีที่ตรงหรือคล้ายคลึงกับสำนวนในภาษาถิ่นหรือภาษาชนชาติอื่นหรือไม่ ถ้ามี มีว่าอะไร

๑) เอามะพร้าวห้าวไปขายสวน

๒) ทำงานหามรุ่งหามค่ำ

๓) ดั่งทูตดับดับไหม้

๔) ขว้างงูไม่หันคอ

๕) หนีเสือปะจระเข้

๖) คำน้ำพริกละลายแม่น้ำ

ลักษณะควรรสังเกตบางประการใน ภาษาไทย

ในบทที่ ๑ ได้กล่าวถึงลักษณะต่าง ๆ ของภาษา
ทั้งที่เหมือนกันและต่างกันมาแล้วโดยชี้ให้เห็นว่า ภาษา
ทุกภาษาใช้เสียงสื่อความหมาย เสียงประกอบขึ้นเป็นคำ
คำประกอบกันเป็นประโยคที่แสดงเรื่องราวต่าง ๆ ได้โดย
ไม่จำกัด นอกจากนี้ยัง

ความเพียรนำมาซึ่งความสำเร็จ
แม้รักลูกทุกคน
ผู้ช่วยคนไหนเชื่อยาก
เขาไปเชียงใหม่กับเพื่อน ๒๒ คน

ได้ชี้ให้เห็นด้วยว่า บาง
ภาษาเท่านั้นที่มีตัวอักษร
ถ่ายเสียง หรือมีตัวหนังสือ
แทนความหมาย ภาษา

ไทยเป็นภาษาหนึ่งที่มีระบบการถ่ายเสียงเป็นตัวอักษร
ปัจจุบันยังมีภาษาในโลกอีกนับเป็นพัน ๆ ภาษาที่ไม่มีการ
เขียนเป็นลายลักษณ์อักษร ชุมชนใดที่ไม่มีการเขียนย่อม
พัฒนาไปได้ไม่รวดเร็วเท่าที่ควร

ภาษาเขียนมีวิวัฒนาการยาวนานแสดงถึงความพยายามของมนุษย์ตั้งแต่สมัยโบราณที่ถ่ายทอดความคิดออกมาโดยใช้สัญลักษณ์ที่เกิดจากการขีดเขียนแทนภาษาที่ใช้พูดจาสื่อความหมาย เพื่อให้ผู้อื่นซึ่งแม้จะมีได้อยู่เฉพาะหน้าได้รับรู้ นอกจากนี้ภาษาเขียนยังทำให้คนรุ่นหลังได้รับรู้ความคิดของคนรุ่นก่อนด้วย คำ **ภาษาเขียน** ในที่นี้มีความหมายกว้างครอบคลุมการขีดเขียนแทนความหมายลงบนวัสดุใดๆ เช่น แผ่นดินเหนียว แผ่นหิน ท่อนไม้ แผ่นไม้ ใบไม้ แผ่นหนัง ตลอดจนแผ่นกระดาษ

คนโบราณเขียนภาพเพื่อสื่อความหมาย ภาษาเขียนของจีนมีวิวัฒนาการมาจากภาพตัวเขียนภาษาจีนเป็นตัวเขียนแทนคำ ตัวเขียนหนึ่งตัวใช้แทนคำหนึ่งคำหรือหนึ่งความหมายไม่แทนเสียงอย่างในภาษาไทย ด้วยเหตุนี้ ภาษาจีนต่างๆ เช่น แต้จิ๋ว แมนดาริน กวางตุ้ง ใช้ตัวเขียนตัวเดียวกัน แทนความหมายอย่างเดียวกัน แต่อ่านออกเสียงแตกต่างกันไป และด้วยเหตุที่ภาษาหนึ่งๆ มีคำใช้มากมาย ในภาษาเขียนประเภทใช้ภาพแทนคำ จึงมีตัวเขียนเป็นจำนวนมากพอๆ กับจำนวนคำ

ภาษาเขียนอีกประเภทหนึ่งใช้ตัวเขียนแทนพยางค์ กล่าวคือ ตัวเขียนแต่ละตัวออกเสียงเป็นพยางค์ซึ่งประกอบด้วยเสียงพยัญชนะและเสียงสระ เช่น **ค** **ก** **โกะ** ภาษาญี่ปุ่นเป็นภาษาเขียนแทนพยางค์ พยางค์ก็มีเป็นจำนวนมากเหมือนกัน แต่ยังมีน้อยกว่าจำนวนคำ เพราะพยางค์หนึ่งๆ อาจใช้ได้หลายคำ

ภาษาเขียนประเภทสุดท้ายใช้ตัวเขียนแทนเสียงเรียกว่า **อักษร** ตัวอักษรตัวหนึ่งๆ มักใช้แทนเสียงหนึ่งเสียง เนื่องจากแต่ละภาษามีเสียงจำนวนจำกัด ภาษาเขียนที่ใช้ตัวอักษรจึงมีตัวเขียนไม่มากนัก ตัวเขียนหรือตัวอักษรนี้ใช้เขียนแทนเสียงใดๆ ในคำที่เกิดขึ้นใหม่ภายหลังได้โดยไม่จำกัด ภาษาเขียนของไทยจัดว่าเป็นภาษาเขียนประเภทนี้

ภาษาเขียนของไทยใช้ตัวอักษรแทนเสียง ๓ ประเภทคือ พยัญชนะ สระ และวรรณยุกต์ ทุกภาษาต้องมีเสียงพยัญชนะและเสียงสระ มีบางภาษาเท่านั้น เช่น ภาษาไทย ภาษาจีน เป็นภาษาที่มีเสียงวรรณยุกต์

ต่อไปนี้จะกล่าวถึงลักษณะควรสังเกตของเสียงและอักษรไทยทั้ง ๓ ประเภท

พยัญชนะ

เสียงพยัญชนะในภาษาไทยมี ๒๑ เสียง แต่มีรูปพยัญชนะถึง ๔๔ รูป เราอาจจำแนกพยัญชนะ ๔๔ รูป หรือ ๔๔ ตัวนี้ออกเป็น ๒๑ กลุ่มตามจำนวนเสียงได้ดังนี้

	เสียง พยัญชนะ	พยัญชนะต้น	ตัวอย่าง	พยัญชนะ สะกด	ตัวอย่าง
๑.	ก	ก	กา	ก ข ค ฅ	มาก สุข นาค เมฆ
๒.	ค	ข ช ค ฅ ฌ	ชา (ช) ศาต (ฌ) ฌา	-	-
๓.	ง	ง	กา	ง	กาง
๔.	จ	จ	จ้า	-	-
๕.	ช	ฌ ช ฌ	ฌาน ฌาน ฌาน	-	-
๖.	ซ	ซ ศ ษ ส	ซ่าน ศาล พรรษา สาน	-	-
๗.	ย	ญ ย	ญาณ ยาน	ย	ยาย
๘.	ด	ฎ ด ฑ	ฎีกา ดี บัณฑิต	-	-
๙.	ต	ฏ ต	กฏ ติ	จ ช ฌ ศ ษ ส ฎ ฏ ฐ ฒ ต ฑ ถ ท ธ	จาก ฌช ก๊าซ อากาศ ประกาศ โอภาส กฎ ปรากฏ อัฐ วิโรฒ แดด พรต รก เวท อาวุธ
๑๐.	ท	ฐ ฑ ฒ ถ ฑ	ฐาน มณโฑ เฒ่า ภู ข่าน เฮ	-	-
๑๑.	น	น ฌ	น่าน เฌร	น ฌ ญ ร ล พ	นูน ฌน ฌาญ การกาล กาฬ
๑๒.	บ	บ	บิน	-	-
๑๓.	ป	ป	ป่า	บ ป พ ฟ ภ	กับ บาป ภาพ กราฟ ลาก
๑๔.	พ	ผ พ ภ	ผา พา ภา	-	-
๑๕.	ฟ	ฝ ฟ	פה ฟ้า	-	-
๑๖.	ม	ม	มา	ม	माम
๑๗.	ร	ร	รา	-	-
๑๘.	ล	ล ฬ	ลา กีฬา	-	-
๑๙.	ว	ว	วาว	ว	วาว
๒๐.	อ	อ	อาย	-	-
๒๑.	ฮ	ห ฮ	ให้ ฮู	-	-

หมายเหตุ อักษรที่เป็นตัวเอนแทนเสียงพยัญชนะ

การที่เสียงพยัญชนะบางเสียงมีตัวพยัญชนะแทนได้หลายตัวเป็นเพราะ ประการแรก เรารับคำจากภาษาบาลีและสันสกฤตมาใช้ในภาษาไทยเป็นจำนวนมาก เราจึงใช้ตัวอักษรแทนเสียงในคำที่มาจากสองภาษานี้ด้วย เช่น ศ ษ พ ท ฒ ธ แต่เมื่อออกเสียงคำเหล่านั้นในภาษาไทย ก็ใช้เสียงที่มีในภาษาไทยอยู่แล้วแทน เช่น ออกเสียง ศ ษ เป็น ส ออกเสียง พ เป็น ล ออกเสียง ท ฒ ธ เป็น ท เป็นต้น

สาเหตุอีกประการหนึ่ง คือ ภาษาเขียนของไทยมีอักษรคู่ คือ อักษรต่ำ คู่กับ อักษรสูง เช่น ค คู่กับ ข ช คู่กับ ฉ ท คู่กับ ถ พ คู่กับ ฝ ฟ คู่กับ ฝ ช คู่กับ ส และ ฮ คู่กับ ห ซึ่งแท้ที่จริง เสียงแต่ละคู่คือเสียงพยัญชนะเสียงเดียวกัน ดังที่นักเรียนได้เรียนมาแล้ว เรื่องนี้นักภาษาศาสตร์เชิงประวัติได้อธิบายว่า เสียงที่คู่กันเหล่านี้ แต่เดิมออกเสียงแตกต่างกัน กล่าวคือ เสียงของอักษรสูงเป็นเสียงโหมะหรือเสียงไม่ก้อง (สายเสียงไม่สั่นสะเทือน) ส่วนเสียงของอักษรต่ำเป็นเสียงโหมะหรือเสียงก้อง (สายเสียงสั่นสะเทือน) แต่มาในปัจจุบัน เสียงของอักษรที่คู่กันเหล่านี้เป็นเสียงไม่ก้องทั้งคู่ อย่างไรก็ตาม ภาษายังรักษาตัวอักษรไว้ เพียงแต่กำหนดให้แตกต่างกันเมื่ออักษรเหล่านี้ประสมกับสระ เช่น ถ้าประสมกับสระเอกก็เป็น *ขอ คอ ฉอ* หรือถ้าประสมกับสระอา ก็เป็น *ชา คา ฉา* นั่นคือกำหนดให้อักษรสูงมีพื้นเสียงวรรณยุกต์จัตวา และกำหนดให้อักษรต่ำมีพื้นเสียงวรรณยุกต์สามัญ

การที่พยัญชนะหลายรูปมีเสียงซ้ำกันอาจทำให้นักเรียนสงสัยว่า เสียงใดควรใช้รูปพยัญชนะใดแทน นักเรียนจึงควรใช้ความสังเกตและจดจำไว้เป็นสำคัญ การเขียนคำต่างๆ ในภาษาไทยมีผู้ตั้งหลักสังเกตไว้บ้าง เช่น หลักการใช้ ณ กับ น และหลักการใช้ ศ ษ ส ซึ่งนักเรียนเคยเรียนมาแล้วในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น แต่ถึงจะมีหลักอยู่ ก็ยังมีผู้ใช้สับสน ทั้งนี้เพราะหลักสังเกตนั้นอาศัยที่มาของคำเป็นสำคัญ ถ้าไม่รู้ว่าคำนั้นๆ มาจากภาษาใด ก็ไม่รู้ว่าควรใช้หลักข้อใด เช่น ถ้าไม่รู้ว่า *โอกาส* มาจากภาษาบาลี ก็ไม่รู้ว่าต้องใช้ ส ถ้าไม่รู้ว่า *พฤษภาคม* มาจากภาษาสันสกฤต ก็ไม่รู้ว่าต้องใช้ ษ เป็นพยัญชนะสะกด นอกจากนั้น คำบางคำก็ไม่เข้าหลักข้อใด เช่น *รัศมี มานพ สนิท* เรารู้ว่าคำเหล่านี้ต้องสะกดเช่นนั้นจากความจำไม่ใช่จากหลัก

ลักษณะที่ควรสังเกตอีกอย่างหนึ่งคือ รูปพยัญชนะบางรูปไม่ออกเสียง เป็นต้นว่า

๑. พยัญชนะที่มีเครื่องหมายทัณฑฆาตกำกับ เช่น *สงฆ์ วิทย์*
๒. ร หรือ ห ซึ่งนำหน้าพยัญชนะสะกดในคำบางคำ เช่น *สามารถ พรหม*

๓. พยัญชนะซึ่งตามหลังพยัญชนะสะกดในคำบางคำ เช่น พุ^ทธ สุก^ทธ
๔. ร ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของอักษรควบไม่แท้ เช่น จ^รริง ไท^รม
๕. ห หรือ อ ซึ่งนำอักษรต่ำเดี่ยว เช่น ห^ลาย อ^ยาก
๖. คำบางคำมีเสียงพยัญชนะ แต่ไม่ปรากฏรูปพยัญชนะ เช่น คำ มีเสียง ม สะกด แต่ไม่ปรากฏรูป

เมื่อได้ยินคำ เช่น จัน เราจะรู้ว่าต้องเขียน จัน^ทร จัน^ท หรือ จัน^ท หรือ จัน ก็โดยอาศัยบริบท หรือเมื่อได้ยินคำ เช่น พร^ม เราจะรู้ว่าต้องเขียน พร^ม หรือ พร^หม ก็ต้องอาศัยบริบทเช่นกัน

สระ

เสียงสระในภาษาไทยมี ๒๑ เสียง แบ่งเป็น สระเดี่ยว ๑๘ เสียง สระประสม ๓ เสียง

สระเดี่ยว ๑๘ เสียง แบ่งเป็นสระเสียงสั้น ๙ เสียง สระเสียงยาว ๙ เสียง ดังนี้

สระ	แทนเสียงสระสั้น	แทนเสียงสระยาว	เช่นในคำ
-ะ -า	อะ	อา	จะ ขาด
-ิ -ี	อิ	อี	กริช กรีด
-ึ -ื	อึ	อื	อึด อืด
-ุ -ู	อุ	อู	ดูจ ดูด
-เ -เอ	เอะ	เอ	เตะ เอง
-แ -เ	แอะ	แอ	แกะ แก
-เ-อะ -เ-อ	เออะ	เออ	เจอะ เจอ
-โ-ะ -โ-	โอะ	โอ	โต๊ะ โปน
-เ-าะ -อ	เอะ	ออ	เจาะ จ่อ

สระประสม หรือที่นักภาษาบางคนเรียกว่า สระเลื่อน มี ๓ เสียง คือ เอีย เอือ อัว
เสียงสระประสมเกิดจากการประสมของสระเดี่ยว ๒ เสียง คือ

เอีย	เกิดจาก	อี + อา
เอือ	เกิดจาก	อี + อุ
อัว	เกิดจาก	อุ + อา

การออกเสียงสระประสมสั้นหรือยาวไม่มีนัยสำคัญ กล่าวคือ ไม่ทำให้ความหมาย
แตกต่างกันเหมือนเสียงสระเดี่ยว เช่น คำ เกียะ เพียะ ผัวะ เสือ เกือก เมีย เลีย เสีย จะออก
เสียงสั้นหรือยาวออกไป ความหมายก็คงเดิม トラบไตที่ยังคงรักษาเสียงพยัญชนะต้น
เสียงวรรณยุกต์และเสียงตัวสะกด (ในกรณีที่มี) นั้นไว้ให้คงเดิม (ให้นักเรียนลองออกเสียงแล้ว
ฟังดูด้วยตนเอง)

อย่างไรก็ตาม ในการเขียน ได้กำหนดเป็นมาตรฐานว่าต้องเขียนคำ เช่น เกียะ เพียะ ผัวะ
ด้วยรูปสระสั้นเท่านั้น และต้องเขียนคำ เช่น เสือ เกือก เมีย เลีย เสีย ด้วยรูปสระยาวเท่านั้น

ตามตำราหลักภาษาไทยแต่เดิม อักษรที่เป็นรูปสระมีทั้งหมด ๒๑ รูป และมีเสียง
สระ ๓๒ เสียง ซึ่งนักเรียนได้เรียนมาแล้วในหนังสือเรียนหลักภาษาไทย ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑
น่าสังเกตว่า รูปสระ ๒๑ รูป ไม่ได้แทนเสียงสระ ๒๑ เสียงที่กล่าวมาข้างต้น เช่น " พันหน
' ฝนทอง " นฤคหิต ไม่ได้แทนเสียงสระใดเลย และที่ตำราหลักภาษาไทยแต่เดิมว่ามีเสียงสระ
๓๒ เสียงนั้น ท่านได้นับรวม อำ ไอ โอ เออ ฤ ฦ ฦ ฦ ฦ เป็นสระด้วย ปัจจุบันถือกันว่าเสียงทั้ง
๘ เสียงนี้เป็นพยางค์ กล่าวคือ

อำ เป็นพยางค์ประกอบด้วยเสียงพยัญชนะต้น อ มีเสียงสระ อะ มี ม เป็นเสียง
พยัญชนะสะกด และมีเสียงวรรณยุกต์สามัญ

ไอ โอ เป็นพยางค์ประกอบด้วยเสียงพยัญชนะต้น อ มีเสียงสระ อะ มี ย เป็นเสียง
พยัญชนะสะกด และมีเสียงวรรณยุกต์สามัญ

เออ เป็นพยางค์ประกอบด้วยเสียงพยัญชนะต้น อ มีเสียงสระ อะ มี ว เป็นเสียง
พยัญชนะสะกด และมีเสียงวรรณยุกต์สามัญ

ฤ ฦ เป็นพยางค์ประกอบด้วย ร เป็นเสียงพยัญชนะต้น มีเสียงสระ อี อี ตามลำดับ
และมีเสียงวรรณยุกต์ตรี

ภ ฎ เป็นพยางค์ประกอบด้วย ล เป็นเสียงพยัญชนะต้น มีเสียงสระ อี อี ตามลำดับ และมีเสียงวรรณยุกต์สามัญ

นอกจากนี้ยังได้แยกรูปสระประสมออกเป็นสระเสียงสั้นและสระเสียงยาวรวมทั้งหมด มี ๖ รูป ทำให้สระตามตำราหลักภาษาแต่เดิมมี ๓๒ เสียง

การใช้รูปสระแทนเสียงสระในภาษาไทย ยังมีลักษณะที่ควรสังเกตอื่นๆ อีก ดังนี้

๑. เสียงสระบางเสียงใช้อักษรแทนได้หลายรูป เช่น เสียง อะ มี ย เป็นเสียงพยัญชนะท้าย หรือเป็นตัวสะกด อาจใช้ ใ- ใ- -ย หรือ ใ-ย ทำให้อาจสับสนว่าคำเช่น ไทย ในความว่า เป็นไทย จะสะกดอย่างไร (ที่ถูกคือ ไทย) วิไล ที่แปลว่า งาม จะสะกดอย่างไร (วิไล แปลว่า งาม วิลัย แปลว่า ความย่อยยับ)

๒. คำบางคำ รูปสระบางรูปไม่ออกเสียง เช่น ิ และ ุ ในคำ ญาติ ประวัติ เหตุ ชาติ จึงมักทำให้บางคนไม่แน่ใจว่าจะเขียน สังเกต หรือ สังเกต อนุญาต หรือ อนุญาต พยาธิ หรือ พยาธ (คำที่ถูกคือ สังเกต อนุญาต พยาธิ)

๓. คำบางคำ มีเสียงสระ อะ แต่ไม่ปรากฏรูปวิสรรชนีย์ เช่น ตลาด ทวาย อร่อย เกิดสงสัยว่า เมื่อใดควรประวิสรรชนีย์ เมื่อใดไม่ควรประ ควรเขียน สะกด หรือ สกด สกัถ หรือ สะกัถ (คำที่ถูกคือ สะกด และ สกัถ)

๔. รูปสระบางรูปมีเสียงซ้ำกัน เช่น -เอ กับ -เ -ใ กับ -ไ เป็นต้น เช่นในคำ เท็ด เทอม เทิน เทอญ ไหญ่ หยากไย ใฝ่ ใฝ่ ไหม่ ไหม ลำไย ไยดี เพื่อมิให้สับสน ท่าน จึงแต่งคำประพันธ์ไว้ให้ท่องจำตัวสะกดที่ถูกต้อง

วรรณยุกต์

เสียงวรรณยุกต์ในภาษาไทย มี ๕ เสียง คือ เสียงสามัญ เสียงเอก เสียงโท เสียงตรี และเสียง จัตวา แต่มีเครื่องหมายแทนเสียงวรรณยุกต์เพียง ๔ รูป คือ ‘ (ไม้เอก) ˊ (ไม้โท) ˋ (ไม้ตรี) ˎ (ไม้จัตวา)

เครื่องหมายวรรณยุกต์นี้ไม่ได้ใช้แทนเสียงวรรณยุกต์นั้นๆ ตรงตัวเสมอไป เพราะต้องเปลี่ยนแปลงไปตามกลุ่มของพยัญชนะว่าเป็นอักษรกลางอักษรต่ำหรืออักษรสูงซึ่งนักเรียนเคยเรียนมาแล้ว ดังตัวอย่างในตารางต่อไปนี้

รูป \ เสียง	สามัญ	เอก	โท	ตรี	จัตวา
-	กา	เปลือก ตาก	พากย์ ทาก	คะ คัด	เสื่อ ชา ทนา
ไม้เอก	-	ป่า โข่ง	พี โนน	-	-
ไม้โท	-	-	จำ ถ้า	น้ำ คั้น	-
ไม้ตรี	-	-	-	เก้ โต๊ะ	-
ไม้จัตวา	-	-	-	-	กำ

จะเห็นว่า ในคำบางคำ รูปและเสียงพยัญชนะไม่ตรงกัน พยัญชนะต้น สระและพยัญชนะสะกดมีความสำคัญต่อการผันวรรณยุกต์ไม่น้อยไปกว่ารูปวรรณยุกต์ ผู้ที่แม่นยำหลักการผันอักษรซึ่งจำแนกเป็นอักษรสูง อักษรกลาง หรืออักษรต่ำ ทั้งคำเป็นและคำตาย ก็จะใช้รูปวรรณยุกต์ได้ถูกต้อง

ลักษณะของภาษาไทยที่ควรสังเกตอีกอย่างหนึ่งคือ มีเสียงในภาษาแต่ถ่ายทอดเป็นอักษรไม่ได้ เพราะถูกจำกัดด้วยระบบการเขียน เช่น ไปสี ไปชิ

สี มีเสียงวรรณยุกต์เอก ชิ มีเสียงวรรณยุกต์ตรี แต่ถ้าจะให้ มีเสียงวรรณยุกต์สามัญ เหมือนที่คนส่วนมากพูดอยู่ในชีวิตประจำวัน ก็ไม่สามารถถ่ายทอดเสียงได้ในระบบการเขียนภาษาไทย

อย่างไรก็ดี การเขียนภาษาไทยในปัจจุบัน แม้จะมีลักษณะต่างๆ ที่คิดว่าเป็นปัญหาอยู่บ้างก็ตาม แต่ก็ยังมีข้อดีเป็นอันมาก เช่น

๑. ช่วยให้ทราบความหมายของคำพ้องเสียงซึ่งมีอยู่มากมายในภาษาไทย คำพ้องเสียงเหล่านี้ แต่เดิมอาจออกเสียงต่างกัน ต่อมามีการเปลี่ยนแปลงเสียงทำให้ออกเสียงตรงกัน ที่เห็นได้ชัดคือคำที่นำจากภาษาอื่นมาใช้ ในภาษาเดิมออกเสียงอย่างหนึ่ง แต่เราออกเสียงตามแบบไทย เอาเสียงในภาษาไทยไปแทนเสียงในภาษาเดิมบ้าง ตัดเสียงคำในภาษาเดิมทิ้งบ้าง คำ *ภักดิ์* *พันธุ์* *พรรณ* และ *พรรค* ในภาษาเดิมออกเสียงต่างกัน แต่เมื่อนำมาใช้ในภาษาไทย เราออกเสียงเหมือนกันหมด คำ *พรหม* ในภาษาเดิมออกเสียงต่างกับ *พรม* แต่กลายมาเป็นเสียงเดียวกัน การเขียนที่พยายามรักษารูปคำเดิมไว้ ช่วยให้เราแยกความหมายของคำพ้องเสียงได้

๒. ช่วยในการสันนิษฐานการออกเสียงคำต่างๆ ในสมัยก่อน เช่น คำที่ใช้ไม้้วนมี ๒๐ คำเท่านั้น ทำให้น่าสงสัยว่า คำเหล่านี้แต่เดิมออกเสียงไม่ตรงกับคำที่ใช้ไม้มลาย มีผู้พบว่า

ในภาษาไทยใหญ่ออกเสียงคำที่ไทยกลางใช้ไม้้วน เป็นเสียง อา ผสมกับ อี จึงมีผู้สันนิษฐานว่า คำที่ใช้ไม้้วนนั้น แต่เดิมอาจออกเสียง อา ผสมกับ อี ไม่ใช่เสียง ไอ

คำที่ออกเสียง ย ใช้อักษรได้หลายแบบ ได้แก่ ย ญ อย มีผู้สันนิษฐานว่าแต่เดิม ย ญ และ อย ใช้ถ่ายเสียงคำที่มีเสียงต่างกัน ต่อมาการออกเสียงคำเหล่านี้แปรเปลี่ยนไปโดยเฉพาะใน ภาษาไทยกลาง กลายเป็นออกเสียงเหมือนกันหมด

ถ้าเราใช้อักษรถ่ายเสียงให้ตรงที่สุด โดยไม่คำนึงถึงที่มาของคำและความหมาย หลักฐานบางประการซึ่งเราจะเห็นได้จากระบบการเขียนก็จะสูญไปอย่างน่าเสียดาย

เสียงหนักและเสียงเบา

ลักษณะควรสังเกตของภาษาไทยอีก ประการหนึ่งคือ การออกเสียงคำไทยนั้น โดยปกติ มิได้ออกเสมอกันทุกพยางค์ กล่าวคือ ถ้าคำพยางค์ เดียวอยู่ในประโยค คำบางคำก็อาจไม่ออกเสียงหนัก และถ้าคำมีหลายพยางค์ แต่ละพยางค์ก็อาจออก เสียงหนักเสียงเบาไม่เท่ากัน

“คุณเราต้องมียาอะไร”
“คุณเราต้องมียาล้างใจ”
“คุณเราต้องมียาธรรมะ”
“คุณเราต้องมียา.....”

ก่อนจะกล่าวถึงเสียงหนักเสียงเบา ขอทบทวนเรื่องพยางค์ก่อนดังนี้

เสียงพยัญชนะ สระ และวรรณยุกต์ ประกอบกันเป็นพยางค์ เช่น เจ็ ปี่ เสียง

เสียงพยัญชนะที่อยู่หน้าเสียงสระในพยางค์ เรียกว่า เสียงพยัญชนะต้น เสียงพยัญชนะที่อยู่หลังสระ เรียกว่า เสียงพยัญชนะท้าย หรือเสียงพยัญชนะสะกด ทุกพยางค์ในภาษาไทยจะมี เสียงพยัญชนะต้น เสียงสระ และเสียงวรรณยุกต์ บางพยางค์มีเสียงพยัญชนะท้ายด้วย แต่บางพยางค์ไม่มี

เสียงพยัญชนะต้นอาจมีเสียงเดียว หรือมี ๒ เสียงควบกล้ำกัน เช่น กาบ มีพยัญชนะต้น เสียงเดียว คือ ก กราบ มีพยัญชนะต้น ๒ เสียงควบกล้ำคือ กร ส่วนพยัญชนะท้ายนั้น จะมีเสียงเดียวเสมอ น่าสังเกตว่า ในกรณีที่พยัญชนะต้นมี ๒ เสียงควบกัน เสียงที่ ๒ จะเป็น ร ล หรือ ว เท่านั้น

ตำแหน่งของพยางค์ในคำ มีข้อสังเกตด้วยคือ พยางค์บางพยางค์ต้องปรากฏร่วมกับ พยางค์อื่น จึงจะมีความหมาย แต่บางพยางค์ก็มีความหมายแม้จะอยู่ลำพังพยางค์เดียว พยางค์

หรือกลุ่มพยางค์ที่มีความหมายเรียกว่า คำ คำหนึ่งอาจมีหลายพยางค์ ในภาษาไทยพยางค์ที่มักมีเสียงเน้นหนักคือพยางค์สุดท้ายของคำ

ถ้าเป็นคำ ๒ พยางค์ ผู้พูดมักลงเสียงหนักที่พยางค์ที่ ๒ เช่น

พูดบ้าบ้า พูดซ้ำซ้ำ	บ้า และ ซ้ำ พยางค์ที่ ๒ ลงเสียงหนักกว่าพยางค์แรก
คนเราต้องมีมานะ	นะ เสียงหนักกว่า มา
ทองแดงราคาดี	แดง เสียงหนักกว่า ทอง
ศาว	เสียงหนักกว่า รา

ถ้าเป็นคำ ๓ พยางค์ ผู้พูดมักลงเสียงหนักที่พยางค์ที่ ๓ และอาจลงเสียงหนักที่พยางค์ที่ ๑ หรือ ๒ ด้วย ถ้าพยางค์ที่ ๑ หรือ ๒ นั้นมีสระเสียงยาวหรือมีเสียงพยัญชนะท้าย เช่น

ปัจจุบันเขาเลิกกิจการไปแล้ว	ลงเสียงหนักที่ ปัจจุบัน กิจ และ การ
จรรยาไม่ปฏิบัติตามกฎของโรงเรียน	ลงเสียงหนักที่ ยา และ บติ
สมาคมอยู่ข้างธนาคาร	ลงเสียงหนักที่ มา คม นา และ คาร

ถ้าเป็นคำตั้งแต่ ๔ พยางค์ขึ้นไป ก็มักลงเสียงหนักที่พยางค์สุดท้าย ส่วนพยางค์อื่นๆ ก็ออกเสียงหนักหรือเบาตามลักษณะส่วนประกอบของพยางค์ เช่น

ทรัพย์ากร	ลงเสียงหนักที่ ทรัพย์ ยา และ กร
เจดีย์พุทธหัตถ์	ลงเสียงหนักที่ ดีย์ ยุท หัต และ ถ์

อนึ่ง หน้าที่และความหมายของคำในประโยคก็เป็นสาเหตุให้เราออกเสียงคำหนักเบาไม่เท่ากัน คำที่ใช้เรียกสิ่งบางสิ่ง อาการบางอย่าง หรือลักษณะบางอย่างซึ่งทำหน้าที่เป็นประธาน กริยา กรรม หรือทำหน้าที่ขยายประธาน กริยา กรรม เรามักออกเสียงเน้นหนัก เช่น นื่อง พูด เก่ง มาก ออกเสียงหนักทุกคำ แต่คำที่ใช้แสดงความสัมพันธ์ของคำอื่น ทำหน้าที่เป็นคำเชื่อม เรามักจะไม่เน้นเสียงหนัก เช่น นื่องพูดเก่งกว่าพี่ ไม่เน้นคำ กว่า

คำที่ประกอบด้วยพยัญชนะ สระ วรรณยุกต์ อย่างเดียวกัน อาจออกเสียงหนักเบาต่างกันได้ แล้วแต่ความหมายและหน้าที่ของคำนั้นๆ เช่น

คุณแม่จะไปเชียงใหม่ให้คุณพ่อ
เขานั่งเฉยๆ รถเลยเฉยไปเลย

คำที่พิมพ์ตัวเอนหนา คือ คำที่ออกเสียงหนัก จะเห็นได้ว่า คำเหล่านี้เป็นคำกริยา ถือเป็นคำสำคัญในประโยคจึงต้องออกเสียงหนัก ส่วนคำที่พิมพ์ตัวเอนบาง ออกเสียงเบาว่า

สาเหตุที่กล่าวมาข้างต้น เป็นสาเหตุที่เราพิจารณาในแง่ไวยากรณ์ หากเราพิจารณาถึงเจตนาที่แท้จริงในการสื่อสารของผู้พูดด้วย จะเห็นว่า ผู้พูดอาจเลือกเน้นคำบางคำในประโยคได้ต่าง ๆ กัน เพื่อให้ผู้ฟังสนใจเป็นพิเศษ หรือ เพื่อสื่อสารบางอย่างเป็นพิเศษ ตัวอย่างเช่น **น้อยชอบ** **นันทน์** ไม่ใช่ชอบนุช

ผู้พูดอาจเลือกเน้นคำใดคำหนึ่งตามความรู้สึก อารมณ์ หรือความเชื่อที่เกิดขึ้นในขณะที่สื่อสารกัน

บางที่ผู้พูดต้องการประชดประชัน ก็อาจเน้นคำบางคำ ผู้ฟังก็จะสังเกตได้ว่า ผู้พูดไม่ได้หมายความว่าตรงตามที่พูด เช่น

แน่ละ เขาคิดว่าฉันนี่
โง่เลย เขาเก่งไม่มีใครสู้

เมื่อเน้นคำ **ดี** และ **เก่ง** แสดงว่าผู้พูดไม่ได้คิดว่า **เขาคือหรือเก่ง** เพียงแต่ต้องการประชด

แม้ว่า ภาษาไทยมีเสียงหนักเบาดังกล่าวมาข้างต้น แต่การออกเสียงหนักเบาถือว่าไม่นัยสำคัญในระดับคำ แต่จะมีนัยสำคัญในระดับประโยค

ส่วนความสัมพันธ์ของคำกับคำอื่นเราก็มักรู้ได้จากบริบท เช่น

เด็กดีเรียนดี ดี คำแรกขยายคำนาม เด็ก เพราะอยู่หลังคำ เด็ก ดี คำที่สองขยายคำกริยา เรียน เพราะอยู่หลังคำ เรียน

มีคำอยู่มากในภาษาไทยที่มีหลายความหมาย เรารู้ความหมายของคำนั้นและความสัมพันธ์ของคำนั้นกับคำอื่นได้จากบริบท เช่น

ขัด มีความหมายว่า ตัด ขวางไว้ไม่ให้หลุดออก เหน็บ ไม่ทำตาม ฝ่าฝืน ขืนไว้ ฎให้เกลี้ยง ฎให้ผ่องใส ไม่ใคร่จะมี ผิดเคือง ไม่คล่อง ไม่เป็นปกติ

เมื่อคำว่า ขัด ปรากฏในประโยค เราก็ค้นพบได้เองว่า ขัด ในประโยคนั้นๆ หมายความว่าอย่างไร เช่น

เธอช่วยเอารองเท้าคู่ดำไปขัดให้หน่อย ขัด หมายความว่า ฎให้เกลี้ยง ฎให้ผ่องใส

เขาชอบขัดคำสั่งเจ้านาย ขัด หมายถึง ฝ่าฝืน

วันนี้ไม่รู้เป็นอย่างไรจะทำอะไรก็ขัดไปหมด ขัด หมายถึง ไม่คล่อง

ที่เรารู้ความหมายของคำว่า ขัด ได้ก็เพราะคำอื่น ๆ ที่ปรากฏร่วมกับคำว่า ขัด ในประโยคหรืออีกนัยหนึ่ง บริบทของคำว่า ขัด นั้นเอง

นอกจากนั้น คำบางคำแม้จะดูเหมือนว่ามีความหมายเดียว แต่บางที่ผู้พูดคำคำนั้นก็อาจมีเจตนาต่างกัน ต้องดูบริบทอีกว่าผู้พูดมีเจตนาอย่างไร เช่น

สามีเล่าให้ภรรยาฟังว่าเลขานุการของเขามีความสามารถในการทำงานเป็นอย่างยิ่ง ภรรยาก็กล่าวว่า แหม เก่งจริงนะ สามีต้องอาศัยบริบท คือ สังเกตสีหน้าท่าทางของภรรยาว่า คำว่า เก่ง ของภรรยาหมายความว่าอย่างไร ภรรยาชมเลขานุการด้วยใจจริงหรือพูดอย่างประชดประชัน

เด็กคนหนึ่งพูดว่า คุณแม่ ผู้ฟังรู้ว่า คุณแม่ หมายความว่าอย่างไร แต่จะไม่เข้าใจเลยว่า ผู้พูดพูดคำนั้นเพื่ออะไรนอกจากจะพิจารณาบริบท ผู้พูดอาจพูดว่า คุณแม่ เพื่อเตือนให้น้องๆ รู้ว่ามารดากำลังเดินมา หรือเพื่อเรียกมารดาของตน หรือเพื่อตอบคำถามของครูว่า ใครมาส่งที่โรงเรียน หรืออื่นๆ ได้อีกมาก

หัวหน้าสั่งลูกน้องว่า ช่วยหยิบแฟ้มมาให้ผมหน่อยครับ เมื่อลูกน้องถือแฟ้มเข้ามา หัวหน้าเห็นเข้า ก็ร้องบอกว่า เอาอีกแฟ้มหนึ่งครับ เมื่อลูกน้องกลับออกไปถือแฟ้มเข้ามา ๒ แฟ้ม หัวหน้าเห็นแต่ไกล ดุว่า ผมให้เอาอีกแฟ้มหนึ่ง จะเห็นว่า คำสั่งของหัวหน้ามีความกำกวม

อาจหมายความว่า หัวหน้าต้องการ หรืออย่างที่คุณน้องเข้าใจก็ได้ แต่ถ้าหัวหน้ากล่าวให้มีบริบทว่า **เอาอีกแฟ้มหนึ่ง ไม่ใช่แฟ้มนี้** คำพูดก็จะไม่กำกวม

ภาษาไทยนั้นดูเหมือนว่าเป็นภาษาที่ไม่ชัดเจน พูดอย่างหนึ่งก็ตีความได้ต่าง ๆ เพราะเราไม่มีการเปลี่ยนแปลงรูปคำเพื่อบอกเพศ พจน์ กาล และความสัมพันธ์กับคำอื่นในประโยคอย่างภาษาอื่นบางภาษา แต่อันที่จริงถ้าผู้ฟังพิจารณาบริบทประกอบ ก็คงจะไม่เข้าใจผิด

ประโยค

ความเพียรหม่ำซึ่งความสำเร็จ

แม่รักลูกทุกคน

ผู้ขายคนไหนจะขาย

เขาไปเซียงใหม่กับเพื่อน ๒ คน

ลักษณะที่ควรสังเกตเกี่ยวกับประโยคใน

ภาษาไทยมีดังนี้ คือ เมื่อนำคำในภาษามาเรียงกัน

เป็นกลุ่มคำและประโยค ก็จะสื่อความหมายต่าง ๆ

กัน ลักษณะการเรียงลำดับคำที่เป็นลักษณะสามัญ

สำหรับประโยคทั่วไปในภาษาไทย คือ **นามกริยา**

นาม คำนามที่อยู่หน้ากริยาเป็นผู้ทำกริยา คำนามที่อยู่หลังกริยาเป็นผู้รับกริยา ถ้าต้องการบอกข้อความเพิ่มเติมในประโยคก็หาคำมาขยายคำนาม คำกริยาดังกล่าว **คำขยายก็จะอยู่หลังคำที่ถูกขยาย** เช่น

๑. แม่ของเขารักน้องคนเล็กมาก

๒. น้องคนเล็กรักแม่ของเขามาก

คำขยาย ของเขา อยู่หลังคำนาม แม่ คำขยาย คนเล็ก อยู่หลังคำนาม น้อง ส่วนคำขยาย มาก เป็นคำขยายกริยา รัก แต่ไม่ได้อยู่ชิดคำกริยา มีคำนามซึ่งเป็นผู้รับกริยาและคำที่ใช้ขยายคำนามนั้นมาคั่นอีกทีหนึ่ง

ผู้พูดอาจลำดับคำในประโยคให้เปลี่ยนไปก็ได้ เช่น

๑. คุณแม่ให้เงินน้อง ๑๐ บาท

๒. เงินคุณแม่ให้น้อง ๑๐ บาท

๓. เงิน ๑๐ บาท คุณแม่ให้น้อง

๔. น้อง คุณแม่ให้เงิน ๑๐ บาท

ประโยคแรกเรียงคำตามปกติ

ประโยคที่ ๒ ผู้พูดต้องการบอกเล่าเรื่องเงินก่อน

ประโยคที่ ๓ ผู้พูดต้องการบอกเล่าเรื่องจำนวนเงิน ๑๐ บาทก่อน

ประโยคที่ ๔ ผู้พูดต้องการบอกน้อง

เมื่อผู้พูดต้องการบอกเล่าเรื่องใดก่อน ก็พูดคำที่หมายถึงสิ่งนั้นก่อน แล้วจึงบอกเล่าเรื่องราวเกี่ยวกับสิ่งนั้นภายหลัง

คำนามที่บอกผู้ทำกริยาและมักอยู่ต้นประโยค เราถือว่าเป็นคำนามที่ทำหน้าที่ประธาน ส่วนคำนามที่บอกผู้รับกริยาและมักอยู่หลังคำกริยานั้น เราถือว่าเป็นคำนามที่ทำหน้าที่กรรม ด้วยเหตุที่ประโยคสามัญในภาษาไทยมักเรียงคำแบบ ประธาน กริยา กรรม นักภาษาศาสตร์ จึงจัดให้ภาษาไทยอยู่ในประเภทภาษาที่ **เรียงคำแบบประธาน กริยา กรรม**

ดังได้กล่าวแล้วว่า คำอาจประกอบกันเป็นคำที่ยาวขึ้นหรือซับซ้อนขึ้น ประโยคก็อาจประกอบกันเป็นประโยคที่ยาวขึ้นหรือซับซ้อนขึ้น ในภาษาไทยจึงมีทั้ง **ประโยคความเดียว** **ประโยคความซ้อน** และ **ประโยคความรวม** ประโยคเหล่านี้เมื่อพูดหรือเขียนติดต่อกัน มักจะมีความสัมพันธ์กัน ในภาษาไทยมีวิธีแสดงโดยการใช้คำเชื่อม การซ้ำคำหรือความในประโยค การละคำและการใช้คำอื่นแทน

กิจกรรม

๑. ให้นักเรียนตั้งคำถามเกี่ยวกับลักษณะควรสังเกตบางประการในภาษาไทย แล้วอภิปรายร่วมกันให้กว้างขวางตามความรู้และประสบการณ์ของนักเรียน ในการอภิปรายอาจแสดงความเห็นในเชิงประเมินค่าด้วยก็ได้ ตัวอย่าง

ในปัจจุบันและในอนาคตคนไทยจำเป็นต้องนำคำภาษาอังกฤษมาใช้ปะปนในภาษาไทยอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ใช่หรือไม่ เพราะเหตุใด

๒. การที่รูปพยัญชนะในภาษาไทยมีมากกว่าเสียงพยัญชนะนั้น มีความจำเป็นอย่างไร และก่อให้เกิดปัญหาหรือไม่ อย่างไร

๓. วิธีการเขียนภาษาไทยในปัจจุบันอาจเป็นอุปสรรคในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศหรือไม่ เพียงใด

๔. มีผู้วิจารณ์ว่า การเขียนตามเสียงพูดจะทำให้การเขียนภาษาไทยไม่ลงรอยเดียวกัน นักเรียนเห็นด้วยหรือไม่ เพราะเหตุใด ยกตัวอย่างประกอบด้วย

๕. ปัจจุบันราชบัณฑิตยสถานกำหนดให้ถ่ายเสียงคำภาษาอังกฤษที่ไม่เคยใช้กันมาแต่ดั้งเดิมเป็นอักษรไทยโดยไม่ต้องใช้เครื่องหมายวรรณยุกต์ เช่น ดอกเตอร์ ดอลลาร์ กราฟ กรุป ในศัลป์ นักเรียนเห็นด้วยหรือไม่ เพราะเหตุใด

๖. เมื่อนักเรียนได้ศึกษาเนื้อหาในหัวข้อ คำกับบริบท จะเห็นว่า เนื้อหาส่วนใหญ่อาศัยตัวอย่าง จึงจะเข้าใจความสำคัญของบริบทว่าเป็นเครื่องกำหนดความหมายของคำ ให้นักเรียนคิดตัวอย่างอื่นๆ ที่แปลกไปจากหนังสือเรียน ให้บริบทที่คิดขึ้นมีความสำคัญต่อความหมายของคำ

๗. ศัพท์ที่พิมพ์ตัวเอนต่อไปนี้ คำใดที่นักเรียนไม่เคยทราบความหมาย ให้พยายามสันนิษฐานความหมายจากบริบท แล้วตรวจสอบกับพจนานุกรมว่า การสันนิษฐานนั้นถูกต้องหรือไม่

๑) บงเนื้อก็เนื้อเด่น
หัวร้างและหัวตัว
แลหลังละลามโล-
เพ่งผาดอนาใจ

พิศเส้นสรวิวิ
กิริระริระวิไหว
หิตไอ้เลอะหลังไป
ระกะร่อยเพราะร่อยหวาย

จาก สามัคคีเภทคำฉันท์ ของ ชิต บุรทัต

๒) ชะโคตุกฐะดีโคต
กระเพื่อนน้ำพะพร้าพรอย
กระสร้อยข้าสวายชีว
ประมวลมะจจะแปมปน

สลาดโลดยะหอยหอย
กระนอกฉานกระฉ่อนชล
ระริ้วระวาควาน
ประหลาดเหลือจะรำพัน

จาก อิลราชคำฉันท์ ของ พระยาศรีสุนทรโวหาร (ผัน สาลักษณ์)

๘. อภิปรายว่าประโยคต่อไปนี้กำกวมเพราะเหตุใด จะแก้ไขความกำกวมได้อย่างไร

- ๑) เขาอยากได้จานอีกใบหนึ่ง
- ๒) เขาไปเชียงใหม่กับเพื่อน ๒ คน
- ๓) เขาไปเยี่ยมคุณยายที่เขารักเป็นบางครั้ง
- ๔) ผู้ชายคนนี้เขียวยาก
- ๕) ใครตามหมอมานะ

ระบอบภาษา

ภาษานอกจากจะใช้เป็นเครื่องมือในการสื่อสารความรู้ ความคิด ความรู้สึก จินตนาการ ตลอดจนทัศนคติแล้ว ยังใช้ในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลด้วยกันทั้งในวงแคบ และวงกว้าง เราอาจสังเกตเห็นลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ได้จากภาษาที่ใช้ เช่น บุคคล ๒ คนคุ้นเคยกัน ย่อมใช้ภาษาที่แสดงความคุ้นเคย

บุคคล ๒ คนที่เพิ่งมีโอกาสพบกัน ย่อมใช้ภาษาที่ต่างออกไป แม้จะพูดในเรื่องเดียวกันกับบุคคล ๒ คนแรก นอกจากนั้นมนุษย์ยังใช้ภาษาโดยคำนึงถึงโอกาส กาลเทศะ

และประชุมชนอีกด้วย เช่น ในโอกาสที่เป็นทางการ ย่อมใช้ภาษาอย่างหนึ่ง ในโอกาสที่ไม่เป็นทางการ ย่อมใช้ภาษาอีกอย่างหนึ่ง แม้ผู้ใช้ภาษาจะเป็นบุคคลเดียวกันก็ตาม ด้วยเหตุนี้ภาษาจึงมีลักษณะผิดแผกกันเป็นหลายระดับ ระดับภาษาเป็นเรื่องของความเหมาะสมในการใช้ภาษาตามสัมพันธ์ภาพของบุคคลตามโอกาส กาลเทศะ และประชุมชน เพื่อให้สัมฤทธิ์ผลตามความมุ่งหมาย

การแบ่งภาษาเป็นระดับต่าง ๆ

การแบ่งภาษาออกเป็นระดับต่าง ๆ นั้น อาจแบ่งออกเป็นเพียง ๒ ระดับ คือ ระดับที่เป็นแบบแผน และระดับที่ไม่เป็นแบบแผน หรืออาจแบ่งออกเป็น ๓ ระดับ คือ ระดับพิธีการ ระดับกึ่งพิธีการ และระดับไม่เป็นพิธีการ แต่ในหนังสือเล่มนี้ จะแบ่งให้ละเอียดยิ่งขึ้นเป็น ๕ ระดับ คือ ระดับพิธีการ ระดับทางการ ระดับกึ่งทางการ ระดับไม่เป็นทางการ และระดับกันเอง

เพื่อให้เห็นว่าวิธีแบ่งภาษาออกเป็นระดับต่าง ๆ ตามที่กล่าวมาข้างต้นนี้ ใช้แนวในการพิจารณาที่สัมพันธ์กัน จะแสดงให้เห็นด้วยตารางข้างล่างนี้

ภาษาระดับที่เป็นแบบแผน		ภาษาระดับที่ไม่เป็นแบบแผน		
ภาษาระดับพิธีการ		ภาษาระดับกึ่งพิธีการ		ภาษาระดับไม่เป็นพิธีการ
ภาษา ระดับพิธีการ	ภาษา ระดับทางการ	ภาษา ระดับกึ่งทางการ	ภาษา ระดับไม่เป็นทางการ	ภาษา ระดับกันเอง

เราจะได้พิจารณาภาษาที่อาจแบ่งออกเป็น ๕ ระดับ โดยละเอียดต่อไป

ขอให้นักเรียนสังเกตตัวอย่างของภาษาทั้ง ๕ ระดับ ที่มีเนื้อความเป็นไปในทำนองเดียวกันต่อไปนี้ก่อน

๑) การที่ท่านทั้งปวงได้แสดงมุทิตาจิต และอวยชัยให้พรแก่ข้าพเจ้าด้วยความพร้อมเพรียงเป็นสมานฉันท์เช่นนี้ยังความปิติยินดีแก่ข้าพเจ้ายิ่งนัก จึงขอแสดงความขอบใจท่านทั้งปวงด้วยความจริงใจเป็นที่สุด ขออำนาจพรให้ท่านทั้งปวงจงเจริญด้วยอายุ วรรณะ สุขะ พละ ปฏิภาณ คุณสารสมบัติ ทุกประการ

๒) ผมขอขอบคุณอย่างยิ่ง และขอพูดด้วยน้ำใสใจจริง ผมรู้สึกซาบซึ้งในน้ำใจไมตรีที่ท่านทั้งหลายได้พร้อมใจกันมาส่ง และอวยพรให้ผมเดินทางโดยสวัสดิภาพ ทั้งยังอวยพรให้ได้เลื่อนตำแหน่งสูงขึ้นเรื่อย ๆ ใน

หน้าที่ราชการ ผมมีรู้ที่จะกล่าวขอบคุณให้ไพเราะสมกับความรู้สึกได้ แต่ก็ขอพิจารณาว่า ผมจะอดส่าห์ปฏิบัติงานในหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายให้เต็มความสามารถโดยคำนึงถึงประโยชน์สุขของประชาชนทั่วไปเป็นอันดับแรกที่สุด ซึ่งผมเชื่อว่าผลดังกล่าวก็จะตกอยู่กับประเทศชาติอันเป็นที่รักของเรา หรืออีกนัยหนึ่งตกอยู่กับพวกเราทุกคนนั่นเอง

๓) ผมขอขอบคุณที่อาจารย์มีน้ำใจและได้แสดงออกซึ่งน้ำใจนั้น ณ ที่ประชุมนี้ ผมจะพยายามรักษาตัวให้ติดสมกับความปรารถนาของอาจารย์ ถ้ามีสิ่งใดที่ผมพอจะรับใช้ได้ ที่จะอำนวยความสะดวกแก่พวกเราโดยส่วนรวม ผมก็จะไม่รีรอที่จะกระทำเลย ผมขอขอบคุณอย่างยิ่งอีกครั้งหนึ่งครับ

๔) ขอบคุนมากครับที่อวยพรให้ผม ขอให้พวกคุณได้รับสิ่งดีงาม เหล่านั้นด้วยเช่นกันครับ เพราะถ้าเรามีอะไรได้อะไรเหมือนกัน เราก็คงได้มีโอกาสสังสรรค์กันเช่นนี้อีก วันนี้ขอให้ฉลองศรัทธากันให้เต็มอ้อมแขนครับ ไม่ต้องเกรงใจ

๕) ขอบใจนะพรรคพวก พวกนายทำให้เรามีความสุขมากที่สุด ในวันนี้ ขอให้สนุกกันให้เต็มที่โดยการไช่ปากให้เป็นประโยชน์ ไม่ว่าจะกินหรือจะพูด ว่าให้เต็มที่เลย

จากตัวอย่างข้างต้นนี้ เราอาจชี้ลักษณะสำคัญของภาษาแต่ละระดับ ได้ดังนี้

ภาษาระดับพิธีการ

ภาษาระดับนี้ใช้สื่อสารกันในที่ประชุมที่จัดขึ้นอย่างเป็นพิธีการ อาทิ การเปิดประชุม-รัฐสภา การกล่าวอวยพร การกล่าวต้อนรับ การกล่าวคำปราศรัย การกล่าวรายงานในพิธีมอบปริญญาบัตรหรือประกาศนียบัตร การกล่าวสดุดีหรือการกล่าวเพื่อจรรโลงใจให้ประจักษ์ในคุณงามความดี การกล่าวปิดพิธี ฯลฯ

ผู้ส่งสารระดับนี้มักเป็นบุคคลสำคัญ หรือมีตำแหน่งสูงในวงการนั้น ผู้รับสารส่วนใหญ่ ก็เป็นบุคคลในวงการเดียวกันกับผู้ส่งสาร หรือเป็นกลุ่มชนส่วนใหญ่ ซึ่งอาจเป็นประชาชน ทั่วประเทศ

สัมพันธภาพระหว่างผู้ส่งสารกับผู้รับสารมีต่อกันอย่างเป็นทางการ แม้ว่าโดยส่วนตัว จะมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกันก็ตาม ส่วนใหญ่ผู้ส่งสารเป็นผู้กล่าวฝ่ายเดียว ไม่มีการโต้ตอบหรือ ถามคำถามจากกลุ่มผู้รับสาร หากจะมีก็เป็นการกล่าวตอบที่กระทำอย่างเป็นพิธีการ ในฐานะ ผู้แทนของกลุ่มเท่านั้น

สารทุกตอน ไม่ว่าจะเป็นตอนเริ่มต้น ตอนดำเนินความ หรือตอนลงท้าย จะมีลักษณะ เป็นพิธีรีตอง เป็นทางการ มีความจริงจังโดยตลอด กล่าวคือ มักใช้ถ้อยคำที่เลือกเฟ้นแล้วว่า ไพเราะสละสลวย และก่อให้เกิดความรู้สึกจริงจังใจเป็นส่วนใหญ่ ด้วยเหตุนี้ ผู้กล่าวหรือผู้ส่งสาร จึงต้องเตรียมบทหรือวาทีพนธมาล่วงหน้า และมักจะนำเสนอด้วยวิธีอ่านต่อหน้าที่ประชุม

ภาษาในระดับนี้ ใช้ในการบรรยายหรือ อภิปรายอย่างเป็นทางการในที่ประชุมหรือใช้ใ้ นการเขียนข้อความที่จะให้ปรากฏต่อสาธารณชน อย่างเป็นทางการเป็นงาน โดยปกติในการประชุมที่ต่อ จากช่วงที่ต้องทำตามพิธีการแล้ว ก็มักใช้ภาษาใน ระดับนี้ หนังสือที่ใช้ติดต่อกับทางราชการ หรือใน วงการธุรกิจก็จะใช้ภาษาในระดับนี้เช่นกัน

ผู้ส่งสารและผู้รับสารมักเป็นบุคคลในวงการหรือวงอาชีพเดียวกัน และต่างก็มีหน้าที่และ ภารกิจโดยตรงเกี่ยวกับธุรกิจหรือวิชาการในด้านนั้นๆ ด้วยเหตุนี้ สัมพันธภาพระหว่างทั้งสองฝ่าย จึงเป็นไปในด้านธุรกิจและการทำงาน เช่น บอกหรือรายงานให้ทราบ ให้ความรู้เพิ่มเติม เสนอ ความคิดเห็น อาจโต้ตอบหรือถามคำถามได้ในระยะเวลาที่จัดไว้ให้ ซึ่งมักเป็นภายหลังที่ ผู้ส่งสารได้กล่าวสารของตนเสร็จแล้ว

เนื้อหาของสารมีลักษณะเจาะจงเกี่ยวกับธุรกิจหรือความรู้ความคิดที่มีความสำคัญ เป็นที่น่าสนใจ หรือที่จำเป็นต้องทำความเข้าใจให้ตรงกันระหว่างผู้รับสารและผู้ส่งสาร การใช้ ถ้อยคำจึงมักตรงไปตรงมา มุ่งเข้าสู่จุดประสงค์ที่ต้องการโดยเร็ว อาจมีศัพท์เทคนิคหรือศัพท์

วิชาการมากหรือน้อยแล้วแต่ลักษณะของการประชุม และลักษณะของผู้รับสาร หลักของการใช้ภาษาระดับนี้เน้นการสื่อสารให้ได้ผลตามจุดประสงค์ โดยประหยัดถ้อยคำ ประหยัดเวลาให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ แต่ถ้าผู้รับสารเป็นบุคคลกลุ่มใหญ่ที่มีความรู้เกี่ยวกับเรื่องที่จะพิจารณา มากน้อยไม่เท่ากัน ผู้ส่งสารก็จำเป็นต้องใช้คำอธิบายมากขึ้น อย่างไรก็ตาม หลักการประหยัดก็ทำให้สารชนิดนี้ไม่อาจใช้ถ้อยคำฟุ่มเฟือยหรือเล่นคำแพรวพราวได้

ภาษาระดับกึ่งทางการ

ภาษาในระดับนี้คล้ายกับระดับที่ ๒ แต่ลดความเป็นงานเป็นการลงบ้าง เพื่อให้เกิดสัมพันธภาพอันใกล้ชิดยิ่งขึ้นระหว่างผู้ส่งสารและผู้รับสาร โดยทั่วไป การใช้ภาษาระดับนี้

มักใช้ในการประชุมกลุ่มเล็กกว่าการประชุมที่กล่าวในข้อ ๒ แต่ทั้งการพูดและการเขียน ก็ยังเป็น การสื่อไปสู่กลุ่มบุคคล จึงอาจมีการโต้ตอบหรือแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันเป็นระยะ ๆ บ้าง

ภาษาระดับนี้ มักใช้ในการประชุมกลุ่มหรือการอภิปรายกลุ่ม การบรรยายในห้องเรียน ข่าวดูและบทความในหนังสือพิมพ์ ซึ่งโดยทั่วไปจะมีถ้อยคำสำนวนภาษาที่ทำให้รู้สึกคุ้นเคยกันมากกว่าภาษาระดับที่ ๒ เนื้อหาของสารมักเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับความรู้ทั่วไป การแสดงความคิดเห็นเชิงวิชาการหรือที่เกี่ยวกับการดำเนินชีวิต เรื่องเกี่ยวกับธุรกิจ และมักใช้ศัพท์วิชาการเท่าที่จำเป็น ทั้งนี้เพื่อให้บุคคลที่ไม่ได้เรียนรู้ในด้านนั้น ๆ โดยตรง รับสารหรือฟังและอ่านได้เข้าใจตรงกับจุดประสงค์ของผู้ส่งสาร

ภาษาระดับไม่เป็นทางการ

ภาษาระดับนี้มักใช้ในการสนทนาโต้ตอบระหว่างบุคคลหรือกลุ่มบุคคลไม่เกิน ๔-๕ คน ในสถานที่และกาลเทศะที่ไม่ใช่ส่วนตัว แม้บุคคลที่ใช้ภาษาจะรู้จักกันคุ้นกันอยู่ก็ตาม การเขียนจดหมายระหว่างเพื่อน การรายงานข่าว และการเสนอบทความในหนังสือพิมพ์ก็ใช้ภาษาระดับนี้

เนื้อหาของสารมักเป็นเรื่องทั่วๆ ไปในการดำเนินชีวิตประจำวัน กิจกรรมต่างๆ รวมไปถึง การปรึกษาหารือร่วมกัน กล่าวคือ ไม่จำกัดอยู่ในเรื่องวิชาการเท่านั้น ถ้อยคำสำนวนภาษาที่ใช้ อาจมีถ้อยคำที่เคยใช้กันเฉพาะกลุ่มหรือเข้าใจความหมายตรงกันได้ในกลุ่มเท่านั้น

ภาษาระดับกันเอง

ภาษาระดับนี้ เป็นภาษาที่ใช้ในวงจำกัด เช่น ภาษาที่ใช้ในครอบครัว ใช้ระหว่างสามีภรรยา บิดา มารดา บุตร หรือใช้ระหว่างเพื่อนสนิท สถานที่ที่ใช้มักเป็นที่ส่วนตัว เช่น ที่บ้าน ในห้องที่เป็น สัตว์ส่วนของตนโดยเฉพาะ

เนื้อหาของสารก็เช่นเดียวกับระดับที่ ๔ คือ ไม่มีขอบเขตจำกัด จะพูดจากันในเรื่องใดก็ได้ ภาษาระดับนี้จึงมักใช้ในการพูดจากัน ไม่นิยม

บันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร ยกเว้นแต่ในนวนิยายหรือเรื่องสั้นบางตอนเพื่อให้เรื่องสมจริง ถ้อยคำที่ใช้อาจมีคำคะนองที่ใช้กันเฉพาะกลุ่มหรืออาจใช้คำภาษาถิ่น

การแบ่งภาษาเป็น ๕ ระดับ ตามที่ได้อธิบายมานี้ มีข้อควรสังเกตบางประการต่อไปนี้

๑. การแบ่งภาษาเป็น ๕ ระดับ พิจารณาจากปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นจริงในการสื่อสาร แล้วนำมาจัดระดับเพื่อให้เข้าใจง่าย มิได้หมายความว่า แบ่งกันอย่างเด็ดขาด ภาษาระดับหนึ่ง อาจเหลื่อมล้ำกับอีกระดับหนึ่ง เช่น ภาษาระดับที่ ๒ กับระดับที่ ๓ อาจใช้ปะปนกัน ระดับที่ ๓ และระดับที่ ๔ ก็อาจใช้ร่วมกันบ้าง หรือระหว่างระดับที่ ๔ กับระดับที่ ๕ ก็เช่นเดียวกัน

๒. บุคคลแต่ละคนอาจไม่มีโอกาสใช้ภาษาครบทั้ง ๕ ระดับ แต่ทุกคนย่อมต้องใช้ ภาษาระดับที่ ๓ หรือภาษาระดับที่ ๔ อยู่เป็นนิจ สำหรับระดับที่ ๑ บางคนแทบไม่มีโอกาสได้ใช้ เลย และระดับที่ ๕ บางคนก็ไม่นิยมใช้

๓. บุคคลบางคนอาจใช้ภาษาระดับที่ ๓ ในสถานการณ์ที่ต้องใช้ภาษาระดับที่ ๔ และ ที่ ๕ ได้ ดังกล่าวแล้ว แต่หากนำภาษาระดับที่ ๑ หรือระดับที่ ๒ ไปใช้ในโอกาสที่ควรใช้ภาษา ระดับที่ ๔ และที่ ๕ หรือนำภาษาระดับที่ ๔ และที่ ๕ ไปใช้ในโอกาสที่ควรใช้ภาษาระดับที่ ๒ และ ที่ ๓ ย่อมไม่เหมาะสม หากใช้โดยรู้เท่าไม่ถึงการณ์ก็จะเป็นอุปสรรคแก่การสื่อสาร เป็นต้นว่า ผู้รับสารอาจเห็นไปว่า ผู้ส่งสารเสแสร้ง ขาดความจริงใจ หรือไม่รู้จักกาลเทศะ

ดังนั้น การเรียนเรื่องนี้จึงมุ่งหมายให้นักเรียนสำนึกกว่า ภาษาของมนุษย์นั้นมีอยู่หลายระดับ การจะตัดสินว่าภาษาที่ใช้ดีหรือไม่ ถูกต้องหรือไม่ เหมาะสมหรือไม่ เราต้องคำนึงถึงโอกาส กาลเทศะ และสัมพันธภาพระหว่างบุคคลที่ใช้ภาษา การใช้ภาษาไม่ให้ผิดระดับจนกระทั่งเป็นผลเสียแก่การสื่อสาร จึงมีความสำคัญที่เราต้องเรียนรู้และฝึกฝนไว้

ปัจจัยที่กำหนดระดับของภาษา

การแบ่งภาษาเป็น ๕ ระดับ ดังที่กล่าวมา ถ้าสังเกตต่อไป จะเห็นว่ามีปัจจัยที่กำหนดระดับของภาษาดังนี้

๑. โอกาสและสถานที่ โอกาสและสถานที่ที่ใช้ภาษาเป็นปัจจัยที่ทำให้ใช้ภาษาต่างระดับกัน ถ้าสื่อสารกับบุคคลกลุ่มใหญ่หรือในที่ประชุมก็จะใช้ภาษาระดับหนึ่ง ถ้าสื่อสารกันในที่สาธารณะ เช่น ตลาดร้านค้า ภาษาที่ใช้ก็จะต่างระดับกับเมื่อสื่อสารกันที่บ้าน

๒. สัมพันธภาพระหว่างบุคคล บุคคลอาจมีสัมพันธภาพต่อกันหลายลักษณะ เช่น เป็นเพื่อนสนิทกัน เป็นผู้ที่เพิ่งรู้จักกัน เป็นผู้ไม่เคยรู้จักกันมาก่อน ฯลฯ สัมพันธภาพต่างๆ เหล่านี้จะเป็นปัจจัยกำหนดระดับของภาษาที่บุคคลสื่อสารกัน แต่ทั้งนี้จะเกี่ยวข้องกับปัจจัยข้อที่ ๑ ดังกล่าวมาด้วย เช่น บุคคลที่เป็นเพื่อนสนิทกัน เมื่อพูดกันในที่ประชุมที่จัดขึ้นอย่างเป็นทางการ ย่อมไม่อาจใช้ภาษาในระดับที่เคยใช้เมื่อสนทนากันตามลำพัง

๓. ลักษณะของเนื้อหา เนื้อหาของสารเกี่ยวข้องกับโอกาสในการสื่อสารอยู่ไม่น้อย เช่น เนื้อหาเกี่ยวกับเรื่องส่วนตัว ก็ไม่อาจนำไปใช้ในโอกาสที่ต้องใช้ภาษาระดับพิธีการหรือระดับทางการ แม้เนื้อหาทำนองเดียวกันอาจใช้ภาษาให้ต่าง ๆ กันไปได้ทั้ง ๕ ระดับ ดังตัวอย่างที่แสดงแล้ว แต่เนื้อหาบางชนิดไม่อาจใช้ภาษาต่างกันเป็นหลายระดับ ถ้าใช้ภาษาไม่เหมาะสมกับระดับ ก็จะทำให้การสื่อสารไม่สัมฤทธิ์ผลดังที่ต้องการได้

๔. สื่อที่ใช้ ปัจจัยสำคัญอีกอย่างหนึ่งที่ทำให้ภาษาเปลี่ยนระดับ คือ สื่อ ตัวอย่างถ้าสื่อคือจดหมายส่วนตัวมักของ อาจใช้ภาษาในระดับที่แตกต่างกับภาษาที่เขียนในไปรษณียบัตร ถ้าเราบอกต่อ ๆ กันด้วยปาก ระดับของภาษาที่ใช้ย่อมแตกต่างกับเมื่อประกาศผ่านเครื่องขยายเสียง และย่อมจะแตกต่างกับภาษาที่พูดทางวิทยุกระจายเสียงหรือทางวิทยุโทรทัศน์

ลักษณะของภาษาระดับต่าง ๆ

ถ้าเราสังเกตลักษณะของภาษาในระดับต่าง ๆ อาจสรุปได้ดังนี้

๑. การเรียบเรียง ในภาษาระดับพิธีการ และระดับทางการ ผู้ส่งสาร ซึ่งรวมทั้งผู้พูด และผู้เขียนจะเรียบเรียงเนื้อหาให้มีความต่อเนื่องกลมกลืนกันอย่างมีระเบียบ และพิถีพิถันขัดเกลา ภาษาให้สละสลวย เช่น

ในการกล่าวคำปราศรัย การกล่าวต้อนรับ ผู้แทนระหว่างประเทศ หรือระหว่างองค์การ มักเตรียมวาทีพนธ์ไว้ล่วงหน้า

ถ้าเป็นหนังสือราชการ ก็จะเขียนอย่างมี ระเบียบ โดยกล่าวถึงจุดประสงค์ของเรื่อง ซึ่งอาจ ประกอบด้วยเหตุผล ความต้องการ ความจำเป็น แล้วจึงสรุปในตอนท้ายว่า ประสงค์จะให้ผู้รับสารทราบหรือกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่ง

การเขียนบทความเพื่อให้ความรู้ทางวิชาการซึ่งใช้ภาษาระดับทางการก็เช่นกัน เนื้อความ จะเรียงลำดับ เช่น เริ่มต้นด้วยความจำเป็นที่จะต้องให้ความรู้เรื่องนั้น ๆ แล้วกล่าวถึงความรู้ ไปทีละเรื่อง ๆ ซึ่งอาจมีคำอธิบายประกอบ และตัวอย่าง แล้วอาจจบด้วยประโยชน์ของความรู้ นั้น ๆ หรือหนทางที่จะนำความรู้ดังกล่าวไปใช้ให้เกิดประโยชน์ เป็นต้น

ส่วนภาษาระดับกึ่งทางการ ซึ่งมีการโต้ตอบซักถามและอภิปราย อาจมีการพูดที่ไม่เรียงลำดับหรือไม่เป็นระเบียบบ้าง เพราะผู้พูดอาจเข้าใจประเด็นสับสน พูดออกนอกเรื่อง หรือพูดในสิ่งที่ตนอยากจะพูด ทั้ง ๆ ที่ไม่เกี่ยวข้องกับประเด็น หน้าที่ของผู้นำการพูดหรือ การอภิปราย คือพยายามนำให้เข้าสู่ประเด็น เพื่อให้การประชุมหรือการอภิปรายได้ผลตรงตาม จุดประสงค์ อย่างไรก็ตาม ถ้าเป็นการเขียนผู้เขียนก็ยังคงต้องระมัดระวัง การลำดับข้อความ เพื่อให้ ผู้อ่านเข้าใจ ทั้งนี้เพราะผู้อ่านไม่อาจถามได้ และมีได้มีประธานนำให้เข้าสู่ประเด็นเหมือนใน การพูด หรือในการบรรยายที่มีช่วงให้ถาม

ภาษาในระดับไม่เป็นทางการ และระดับกันเองนั้น ความเป็นระเบียบดังกล่าวนี้จะลด หย่อนเป็นลำดับ

๒. กลวิธีนำเสนอ ภาษาระดับพิธีการและระดับทางการมักใช้กลวิธีนำเสนอตาม รูปแบบที่กำหนดไว้แล้ว เช่น ในคำกราบบังคมทูลหรือคำกล่าวรายงานจะต้องใช้คำขึ้นต้น

วรรณคดีและคำลงท้ายตามแบบแผนที่เคยใช้กันมา ถ้าเป็นการนำเสนอด้วยวาจา ผู้นำเสนอ ก็ต้องนำเสนอด้วยกิริยาอาการที่สละสลวย ใช้ถ้อยคำอย่างระมัดระวัง ไม่ให้ผิดพลาดได้ การแต่งกายและการใช้อวัจนภาษาอย่างอื่นก็ต้องถูกต้องตามแบบแผนพิธีการด้วย หากเป็นการนำเสนอทางสื่อมวลชน เช่น ประกาศหรือแถลงการณ์ การนำเสนอมักเป็นไปอย่างกลางๆ ไม่เจาะจงส่งสารไปที่ผู้ใดผู้หนึ่ง มุ่งไปสู่สาธารณชนเป็นสำคัญ ผู้นำเสนอจะไม่สื่อความหมายว่า สารที่นำเสนอเป็นของตนเอง อาจกล่าวเพียงในฐานะผู้แทนของกลุ่มหรือในนามของตำแหน่ง นั้นๆ

ในการเขียนหนังสือราชการหรือธุรกิจติดต่อกันระหว่างหน่วยงานก็เช่นกัน มักสื่อสารกันระหว่างตำแหน่งในนามของหน่วยงานนั้นๆ เพราะมิได้เป็นเรื่องส่วนตัวของบุคคลใดบุคคลหนึ่ง ดังในภาษาระดับไม่เป็นทางการและระดับกันเอง

การนำเสนอที่ใช้ภาษาระดับกึ่งทางการหรือระดับไม่เป็นทางการ วิธีนำเสนอก็ลดความเป็นพิธีรีตองไปตามลำดับ ไม่มีรูปแบบตายตัวนัก ผู้นำเสนออาจคิดหาวิธีแปลกใหม่ เพื่อดึงดูดความสนใจของผู้ฟังได้ ถ้าผู้ส่งสารประสงค์จะแสดงตัวเองว่าเป็นผู้คิดผู้กล่าวข้อความนี้ ผู้ส่งสารมักใช้ภาษาระดับกึ่งทางการ และมักใช้น้ำเสียงปกติ แต่บางช่วงก็อาจใช้น้ำเสียงที่แสดงความคุ้นเคย หรือแสดงความรู้สึกและอารมณ์ได้บ้าง

๓. ถ้อยคำที่ใช้ ในภาษาไทยมีถ้อยคำที่แสดงความลดหลั่นตามระดับของภาษา อยู่เป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะถ้อยคำสำนวนที่เป็นคำซ้อน ๔ พยางค์ หลายสำนวนใช้ได้ ในภาษาระดับไม่เป็นทางการลงมาเท่านั้น เช่น อะอะมะเทิง ใจเจ้าเต๋าคุ่น เกี้ยวทองนองยุง ทางหนีทีไล่ ไปวัดไปวา

ถ้อยคำที่มีคำอุทานเสริมบท เช่น อาบน้ำอาบท่า สดุ้งสยอง หนังสือหนังหา ได้ดิบได้ดี กะดกกะถาง แสบเป็นแสบตาย เหล่านี้ใช้ได้ ในภาษาในระดับที่ไม่เป็นทางการลงมา

นอกจากนี้คำต่างๆ ที่มีความหมายตรงตัวหรือความหมายเชิงอุปมาซึ่งจำแนกเป็น ๗ ชนิด ดังที่เคยเรียนมาแล้ว มีข้อควรสังเกตเกี่ยวกับความลดหลั่นตามระดับของภาษา ดังนี้

๑) คำสรรพนาม

ภาษาที่ใช้ในระดับพิธีการ ระดับทางการ และระดับกึ่งทางการ สรรพนาม ที่ผู้ส่งสารใช้แทนตนเอง (บุรุษที่ ๑) มักจะเป็น กระผม ผม ดิฉัน และข้าพเจ้า คำ ข้าพเจ้า ใช้ได้ทั้งชายและหญิง ส่วนสรรพนามแทนฝ่ายผู้รับสาร (บุรุษที่ ๒) มักใช้ ท่าน ท่านทั้งหลาย

ในภาษาระดับไม่เป็นทางการ และระดับกันเอง มีคำสรรพนามใช้อีกมาก เช่น ผู้ส่งสารอาจใช้ ฉัน ผม ดิฉัน อีฉัน กัน เรา หนู ฯลฯ และยังมีคำนามอื่นๆ ที่นำมาใช้ในที่ของสรรพนาม เช่น นิด น้อย ครู แดง หอม บ๊า แม่ ลูก หลาน ฯลฯ และใช้คำสรรพนามที่แทนฝ่ายรับสารว่า เธอ คุณ ท่าน แก ตัว ฯลฯ และก็อาจใช้คำนามอื่นๆ ในที่ของสรรพนามได้เหมือนกัน

๒) คำนาม

มีคำสามัญนามหลายคำที่เราใช้เฉพาะในภาษาระดับกึ่งทางการ ระดับไม่เป็นทางการและระดับกันเองเท่านั้น ตัวอย่างเช่น โรงหนัง ใบขับขี่ ใบรับรอง บัสเลน รถเมล์ แสตมป์ งานแต่งงาน หมา หมู ควาย คำเหล่านี้ถ้าใช้ในภาษาตั้งแต่ระดับทางการขึ้นไปจะถือว่าโรงภาพยนตร์ ใบอนุญาตขับรถยนต์ หนังสือรับรอง ช่องเดินรถประจำทาง รถประจำทาง ดวงตราไปรษณียากร งานมงคลสมรส สุนัข สุนัข กระบือ ตามลำดับ

ส่วนคำวิสามานยนาม เช่น ชื่อโรงเรียน ชื่อคน ชื่อหน่วยงาน ในภาษาระดับทางการขึ้นไปควรใช้ชื่อเต็ม แต่ในภาษาระดับกึ่งทางการลงมา อาจไม่ใช้ชื่อเต็มก็ได้

คำลักษณนามบางคำ มีผู้ใช้ในภาษาระดับไม่เป็นทางการและระดับกันเอง เช่น พระ ๙ องค์ เรื่องอันนี้ แต่ถ้าใช้ในภาษาระดับทางการขึ้นไป ต้องระมัดระวังใช้ให้ถูกต้องตามแบบแผน ต้องใช้ว่า ภิกษุ ๙ รูป เรื่องเรื่องนี้ หรือเรื่องนี้

อนึ่ง ต้องไม่สำคัญผิดว่า ในภาษาระดับไม่เป็นทางการและระดับกันเอง นักเรียนจะใช้ลักษณนามอย่างไรก็ได้ตามความพอใจของตน เพราะลักษณนามเป็นเอกลักษณ์อย่างหนึ่งของภาษาไทย ควรใช้ให้ถูกแบบแผนและถูกต้องตามความนิยมในภาษา

๓) คำกริยา

ในภาษาไทย มีคำกริยาที่แสดงระดับต่างๆ ของภาษาอย่างเห็นได้ชัด เช่น ดาย ซึ่งอาจใช้ มรณภาพ ถึงแก่กรรม เสีย สิ้น สิ้นชีพิตักษัย สวรรคต คำ กิน ก็มีรับประทาน บริโภค เป็นต้น

คำกริยาบางคำ เราใช้กันทั่วๆ ไปอย่างหนึ่ง แต่ถ้าใช้ให้เป็นทางการขึ้น ก็จะใช้อีกอย่างหนึ่ง เช่น

ทั้งจดหมาย	ถ้าเป็นภาษาระดับทางการขึ้นไปก็จะใช้	ส่งจดหมายทางไปรษณีย์
ตีตรา	ถ้าเป็นภาษาระดับทางการขึ้นไปก็จะใช้	ประทับตรา
เมาศพ	ถ้าเป็นภาษาระดับทางการขึ้นไปก็จะใช้	ฉาบปก
ออกลูก	ถ้าเป็นภาษาระดับทางการขึ้นไปก็จะใช้	คลอดบุตร
รดน้ำแต่งงาน	ถ้าเป็นภาษาระดับทางการขึ้นไปก็จะใช้	หลั่งน้ำพระพุทธรูป

๔) คำวิเศษณ์

คำวิเศษณ์บางคำที่ใช้ขยายคำกริยา หรือขยายคำวิเศษณ์ด้วยกันมีใช้มากในภาษาระดับไม่เป็นทางการและระดับกันเอง และบางคำก็อาจนำไปใช้ในภาษาระดับกึ่งทางการได้บ้าง แต่เกือบจะไม่ใช้เลยในภาษาระดับทางการขึ้นไป คำวิเศษณ์เหล่านี้มักเป็นคำบอกลักษณะหรือแสดงความรู้สึกที่มากขึ้นหรือเพิ่มขึ้นกว่าปกติ เช่น เปรี๊ยะจืด เขียวอ้อ ขมบี๋ ดังเอี้ยด นังแปะ อ้วนฉุ ได้เยอะเยอะ รับประทานเหลือก ยุ่งจัง วังจี้ ยิ้มแฉ่ง ฟาดเต็มเหนี่ยว วังเต็มเหยียด

ในภาษาระดับทางการขึ้นไป หากจะมีที่ใช้ในความหมายเดียวกันนี้ก็มักจะใช้คำ เป็นอันมาก มาก หรือ จัด

คำชนิดอื่น เช่น คำประเภทคำเชื่อมทั้งที่เป็นคำบุพบท คำสันธาน และคำสรรพนามที่ใช้เชื่อม มักจะไม่ทำให้ภาษาเปลี่ยนระดับ

คำ คะ ครับ ชี นะ เถอะ มักใช้ในระดับไม่เป็นทางการและระดับกันเองเท่านั้น

การออกเสียงว่า ยังนั้น ยังจี้ ยังไง ใช้ได้ในการพูดเฉพาะภาษาระดับกึ่งทางการลงมา ในการพูดที่ใช้ภาษาระดับทางการขึ้นไป ควรใช้ให้เต็มและออกเสียงให้ชัดว่า อย่างนั้น อย่างนี้ อย่างไร เป็นต้น

เท่าที่รวบรวมมากล่าวนี้ เป็นเพียงข้อสังเกตบางประการเพื่อแนะและกระตุ้นให้นักเรียนหัดสังเกตภาษาไทยที่เราใช้กันอยู่เป็นปกติในชีวิตประจำวัน ถ้านักเรียนสนใจพิจารณาและวิเคราะห์ต่อไป อาจมองเห็นสิ่งอื่นๆ ที่ยังไม่ได้กล่าวไว้อีกก็ได้

กิจกรรม

๑. ข้อความต่อไปนี้ให้นักเรียนพิจารณาว่าควรเป็นภาษาระดับใดใน ๕ ระดับ

๑) พลังงานและทรัพยากรธรรมชาติ คือ สิ่งจำเป็นสำหรับมนุษย์ ไม่ว่าสมัยใดและไม่ว่าเทคโนโลยีจะก้าวหน้า โยงใด มนุษย์และสิ่งมีชีวิตในโลกนี้ ยังจำเป็นต้องอาศัยพลังงานและทรัพยากรเพื่อดำรงชีวิตและเพื่อการพัฒนา ในทุกๆ ด้าน แต่ปัญหาที่เกิดขึ้น คือ ยิ่งมนุษย์คิดค้นสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกมากขึ้นเท่าใด ก็ยิ่งมีการใช้ทรัพยากรธรรมชาติมากขึ้นเท่านั้น ปริมาณของทรัพยากรธรรมชาติที่เคยมีอยู่ล้นเหลือ จึงลดลงอย่างรวดเร็ว จนธรรมชาติไม่อาจสร้างทดแทนใหม่ขึ้นมาได้ทัน ขณะเดียวกันทรัพยากรบางชนิดอาจถึงกับจะหมดไปในไม่ช้า หากเรายังใช้กันอย่างไม่มีระมัดระวัง

เมื่อทุกคนรวมใจใช้พลังงานและทรัพยากรอย่างคุ้มค่า มีประโยชน์สูงสุด ลดความฟุ่มเฟือยในการใช้สิ่งคนละนิดละน้อย เพียงเท่านั้นประเทศไทยและคนไทย ก็จะมีพลังงานและสิ่งแวดล้อมที่ดีอีกนานแสนนาน จนชั่วลูกและหลานของพวกเรา

จาก กองทุนเพื่อส่งเสริมการอนุรักษ์พลังงาน สำนักงานคณะกรรมการนโยบายพลังงานแห่งชาติ

๒) เนื่องในมหามงคลวโรกาสที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติครบ ๕๐ ปี ในวันที่ ๙ มิถุนายน ๒๕๓๔ รัฐบาลได้กำหนดจัดงานพระราชพิธีกาญจนาภิเษก เพื่อเฉลิมฉลองวาระอันเป็นมงคลยิ่งนี้ และได้แต่งตั้งคณะกรรมการจัดงานฉลองสิริราชสมบัติครบรอบ ๕๐ ปีขึ้น โดยมีนายกรัฐมนตรีเป็นประธาน กับได้กำหนดระยะเวลางานเฉลิมฉลองตั้งแต่วันที่ ๑ มกราคม ๒๕๓๔ ซึ่งถือเป็นการขึ้นต้นปีที่ ๕๐ ในรัชกาลปัจจุบัน จนถึงวันที่ ๓๑ ธันวาคม ๒๕๓๔ โดยมีทั้งงานเฉลิมฉลองและกิจกรรมเฉลิมพระเกียรติ ในส่วนของกองทัพเรือ ในขั้นต้น ได้มีดำริจัดทำโครงการสร้างและซ่อมเรือพระราชพิธีขึ้น โครงการประกอบด้วย การสร้างเรือพระที่นั่งลำใหม่ ซึ่งโขนเรือลำนี้ใช้โขนเรือนารายณ์ทรงสุบรรณเดิมเป็นต้นแบบ เพื่อน้อมเกล้าฯถวายพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

จาก หนังสือสุจิตร์ เนื่องในวโรกาสเสด็จพระราชดำเนินมาทรงเป็นประธาน ในพิธีวางกระดูกงู เรือพระที่นั่งนารายณ์ทรงสุบรรณ รัชกาลที่ ๙ ของกองทัพเรือ

๓) การเจาะหู ห้อยตุ้มหู มีสาเหตุแต่เดิมมาจากการเชื่อโชคลาง คนแต่ก่อนเจาะหูเพื่อใส่เครื่องรางประจำตัว ป้องกันและขับไล่ภูตผีปีศาจ ทุกวันนี้คนเจาะหูและใส่ตุ้มหูกันมาก ส่วนใหญ่คิดว่าเริ่มมาจากการคิดที่จะใส่เครื่องประดับสวยงาม แท้จริงแล้วไม่ใช่

๔) “อย่าดูถูกพวกเราให้มากนักเลย คนที่ไม่เป็นอย่างที่ว่ามันก็ไม่ใช่ไม่มี”

“ก็เพราะมีนะซี ถึงยังไม่ล้มละลายใจละ ถ้าบริษัทไหนทำงานกันอย่างนี้ ล้มไปเสียนานแล้ว”

๕) การอ่านหนังสือนั้นแน่นอน ต้องอ่านเพื่อให้เข้าใจสาระของสิ่งที่จะต้องรู้ แต่การอ่านเฉยๆ อาจเลื่อนลอย ไม่ได้เนื้อหาเท่าใดนัก ดังนั้น คิดขึ้นจึงแนะนำให้มีการเขียนด้วย คือ ย่อ หรือจดหัวข้อหรือทำสาระสังเขปสิ่งที่อ่านนั้น การกระทำเช่นนี้ นอกจากจะช่วยให้จิตใจจดจ่ออยู่กับสิ่งที่อ่านแล้ว ยังช่วยความจำได้โดยไม่ต้องท่อง

๒. ถ้าพิจารณาในแง่ของระดับภาษา ข้อความหรือประโยคต่อไปนี้ ถูกต้องเหมาะสมหรือไม่ เพราะเหตุใด ข้อใดที่คิดว่าไม่ถูกต้อง ให้แก้ไขแล้วบอกเหตุผลด้วย

๑) นักเตะทีมชาติไทยประจักษ์ตาในการแข่งขันฟุตบอลโลอนชิคัลป์ ครั้งที่ ๑๐ รอบแรกที่สิงคโปร์ โดยเมียนทิมเศรษฐีน้ำมันแห่งควาจารย์ ๓-๑ แบบหวัดจะมีมวยหมูแถม

ข่าวกีฬาในหนังสือพิมพ์รายวัน

๒) ที่ประชุมตกลงพร้อมกันว่าอนุมัติให้ผู้ว่าราชการจังหวัดเบิกเงินงบพิเศษ เพื่อช่วยเหลือราษฎรที่น้ำท่วมได้ทันที โดยไม่ต้องผ่านกระทรวงมหาดไทย

รายงานการประชุมคณะกรรมการป้องกันอุทกภัย

๓) ขอเชิญเสด็จลงได้แล้ว อาหารตั้งโต๊ะพร้อมแล้ว

แม่บ้านร้องบอกพ่อบ้านและลูกๆ ให้มารับประทานอาหาร

๔) หวังว่าท่านคงไม่เปิดวิทยุตั้งรบกวนเพื่อนบ้าน ซึ่งจะเป็นการช่วยกำจัดมลพิษของเสียง

คำกล่าวเชิญชวนทางวิทยุกระจายเสียง เพื่อกำจัดมลพิษของเสียง

๕) กระผมมีความเห็นว่า สมาคมควรเปิดการอบรมอาชีพต่างๆ ที่น่าสนใจให้แก่แม่บ้านที่มีเวลาว่าง เป็นทางให้แม่บ้านได้หารายได้และประสบการณ์เพิ่มขึ้น

ข้อเสนอแนะของกรรมการคนหนึ่งของสมาคมฯ

๓. ทำงานกลุ่ม

๑) แบ่งนักเรียนเป็น ๔-๕ กลุ่ม แต่ละกลุ่มสังเกตภาษาทุกระดับเท่าที่ปรากฏในชุมชน ตั้งแต่ระดับทางการลงมาจนถึงระดับกันเอง ให้จดบันทึกข้อความที่ได้ฟังหรืออ่านมาด้วย ทำเป็นรายงานส่งครูกลุ่มละ ๑ ฉบับ

๒) แบ่งนักเรียนเป็น ๕ กลุ่ม แต่ละกลุ่มช่วยกันเรียบเรียงข้อความ ความยาวประมาณ ๕-๑๐ บรรทัด ใช้ภาษาในระดับต่างๆ ทั้ง ๕ ระดับ โดยค้นเนื้อหาจากแหล่งต่างๆ ให้ตัวแทนของกลุ่มมาเสนอหน้าชั้นเรียน อาจเสนอด้วยวิธีต่างๆ ที่เหมาะสม เช่น อาจสมมุติสถานการณ์ขึ้น และใช้วิธีแสดงบทบาทก็ได้

๔. ใช้ภาษาให้ถูกระดับเพื่อสร้างมนุษยสัมพันธ์

๑) สมมุติว่าในครอบครัวของนักเรียน มีญาติคนหนึ่งเป็นชายวัยกลางคนมาอยู่ที่บ้าน ปรากฏว่าญาติผู้นี้ใช้เครื่องใช้ไฟฟ้าผิดวิธี ถ้าปล่อยให้ทำเช่นนั้นต่อไป อาจก่อให้เกิดความเสียหาย นักเรียนจะพูดชี้แจงแก่เขาว่าอย่างไรจึงจะไม่ทำให้ญาติผู้นี้เกิดความน้อยใจ และยินดีจะใช้เครื่องใช้ไฟฟ้าอย่างถูกต้อง ให้นักเรียนสมมุติเนื้อหาที่จะพูดตามความเหมาะสม

๒) สมมุติว่าสุนัขของนักเรียนได้เข้าไปกัดไก่ของเพื่อนบ้านจนตาย เพื่อนบ้านนั้นมีความสัมพันธ์ที่ดีกับครอบครัวของนักเรียนมาช้านาน มารดาของนักเรียนได้ไปขอโทษแสดงความเสียใจกับผู้ใหญ่ในบ้านนั้นแล้ว แต่ปรากฏว่าสมาชิกบางคนของครอบครัวนั้น ซึ่งเป็นเด็กรุ่นราวคราวเดียวกันกับนักเรียน แต่อยู่ต่างโรงเรียนกัน ได้แสดงความมึนตึ๊งกับนักเรียนและครอบครัวของนักเรียน ถ้านักเรียนมีโอกาสนพบกับบุคคลผู้นั้นโดยบังเอิญ นักเรียนจะพูดกับเขาว่าอย่างไร เพื่อให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีดังเดิม

๓) ถ้ามีลูกเสือสำรองมาขอรับบริจาคเงินบำรุงกิจกรรมการกุศลจากนักเรียนในที่สาธารณะ และนักเรียนไม่พร้อมที่จะบริจาค นักเรียนควรพูดกับลูกเสือผู้นั้นว่าอย่างไร จึงจะไม่ทำให้เขาเสียกำลังใจ

๔) นักเรียนได้รับมอบหมายให้ไปหาบาทหลวงในท้องถิ่นมาสาธิตวิธีสานเครื่องใช้ด้วยไม้ไผ่ เนื่องในงานเทศกาลประจำปีของโรงเรียน บาทหลวงผู้นี้เคยมีทัศนคติที่ไม่สู้ดีนักต่อโรงเรียน เพราะชมรมเทศกาลเคยเชิญมาครั้งหนึ่งแล้วเมื่อปีก่อน แต่เนื่องจากการประชาสัมพันธ์ไม่ดีจึงมีผู้สนใจเข้าชมการสาธิตน้อยผิดปกติ ในการไปเชิญครั้งนี้ นักเรียนจะพูดอย่างไร

๕) จัดหมายร้องทุกข์ฉบับข้างล่างนี้ได้ส่งไปถึงเจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้อง เวลาล่วงเลยมาประมาณสองเดือน ปรากฏว่ายังไม่มีการดำเนินการแก้ไขอะไรจากทางราชการ ผู้ปกครองนักเรียนจึงให้นักเรียนไปติดตามถามด้วยวาจา ให้นักเรียนเตรียมคำพูดที่จะใช้ให้เหมาะสม

เขียนที่บ้านริมคลองบางลำบาน

๑ ตุลาคม ๒๕๒๒

เรื่อง ชาวบ้านริมคลองบางลำบานเดือดร้อนเพราะน้ำเสียจากโรงงาน

เรียน ท่านหัวหน้าเขตบางลำบาน

ด้วยปรากฏว่าตั้งแต่เดือนสิงหาคม คกนี้เป็นต้นมาจนกระทั่งปัจจุบัน โรงงานย้อมผ้าซึ่งตั้งอยู่ที่ริมคลองบางลำบานฝั่งตะวันออก เหนือวัดบางลำบานขึ้นไปเล็กน้อย ได้ปล่อยน้ำเสียที่ใช้ในการย้อมผ้าลงสู่ลำคลองบางลำบานในเวลาประมาณ ๕.๐๐ น. ถึง ๖.๐๐ น. ทุกวัน

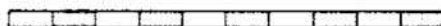
น้ำเสียส่งกลิ่นเหม็นไปทั่วบริเวณใกล้เคียง และน้ำในลำคลองเปลี่ยนสภาพเป็นสีดำเหม็นมากยิ่งขึ้นทุกวัน ทั้ง ๆ ที่ระยะนี้เป็นระยะน้ำหลากมาแล้ว ชาวบ้านไม่สามารถใช้น้ำได้เช่นที่เคยมา จึงเดือดร้อนกันทุกครัวเรือน

ข้าพเจ้าขอเรียนร้องทุกข์มายังท่านหัวหน้าเขต ได้โปรดจัดการโดยเด็ดขาดกับโรงงานแห่งนี้ ให้เลิกการกระทำที่เป็นอันตรายต่อทรัพยากรของชาติ และยังความเดือดร้อนแก่ราษฎรจำนวนมากโดยเร็วที่สุด

ข้าพเจ้าทั้งหลายหวังในความกรุณาของท่านหัวหน้าเขต และเจ้าหน้าที่ปกครองทุกท่าน

ขอแสดงความนับถืออย่างสูง

ราษฎรเขตบางลำบาน

ราชาศัพท์

เมื่อนักเรียนได้เข้าใจ เห็นความสำคัญ และได้ฝึกฝนการใช้ คำให้ถูกต้องเหมาะสมตามระดับภาษามาพอควรแล้ว เรื่องต่อเนื่อง ที่ต้องทบทวนศึกษาให้กว้างขวาง และละเอียดขึ้น คือ เรื่องการใช้คำ ให้เหมาะแก่ฐานะของบุคคลตาม แบบแผนประเพณีไทย หรือที่ เรียกว่า การใช้ราชาศัพท์ นักเรียน เคยมีความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับ ราชาศัพท์มาบ้างแล้วในระดับ มัธยมศึกษาตอนต้น แต่เรื่องของ ราชาศัพท์นั้นทั้งกว้างขวางทั้ง ละเอียดพิสดาร เป็นตำราอีกเล่มหนึ่ง สิ่งที่ได้เรียนจึงยังไม่อาจครอบคลุม หลักเกณฑ์และรายละเอียดได้ครบ ถ้วน นอกจากนั้นหลักเกณฑ์เกี่ยวกับราชาศัพท์บางประการอาจ เปลี่ยนแปลงไปบ้างตามกาลสมัย ดังนั้น การเรียนเรื่องของ ราชาศัพท์ให้รู้จริง นอกจากค้นคว้าจากตำราต่าง ๆ* แล้ว ยังจำเป็นต้องติดตามข่าวสารข้อมูล (สารสนเทศ) ที่เกี่ยวข้องให้ทันสมัยอยู่เสมอ จะยึดตำราเล่มใดเล่มหนึ่งนั้นหาเพียงพอไม่

* อาทิ หนังสือ ราชาศัพท์ ที่คณะอนุกรรมการเฉพาะกิจพิจารณาจัดทำหนังสือ “ราชาศัพท์” สำนักงานเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี จัดทำขึ้น กรมวิชาการได้รับอนุญาตให้จัดพิมพ์เพื่อแจกแก่สถานศึกษาและหน่วยงานราชการ เมื่อ พ.ศ.๒๕๓๔

ความหมายและความสำคัญของราชาศัพท์

คำ **ราชาศัพท์** แปลตรงตัวหมายถึง ถ้อยคำสำหรับพระเจ้าแผ่นดิน แต่ตามที่นิยมยึดถือกันมาจนปัจจุบัน หมายถึง ถ้อยคำที่กำหนดไว้สำหรับใช้ในโอกาสต่าง ๆ ทั้งโดยวาจาและโดยลายลักษณ์อักษร เมื่อประสงคที่จะ

พระมหาเศวตฉัตร
เครื่องหมายแห่งความเป็นพระเจ้าแผ่นดิน

(ก) สื่อสารโดยตรงกับผู้ที่ควรเคารพ ตั้งแต่พระเจ้าแผ่นดิน พระบรมราชินีนาถ พระบรมวงศานุวงศ์ พระศาสนา พระสงฆ์ ข้าราชการ ตลอดจนบุคคลอื่นที่อยู่ในฐานะควรแก่การเคารพ และ

(ข) สื่อสารโดยกล่าวถึงผู้ที่ควรเคารพตามข้อ (ก)

ราชาศัพท์มีหลักเกณฑ์เป็นระบบเหมาะสมแก่ยุคสมัยและบริบททางสังคม สอดคล้องกับธรรมชาติของภาษา เป็นที่นิยมยอมรับร่วมกัน ราชาศัพท์ประกอบด้วยคำศัพท์และสำนวนที่มีความหมายกระชับ เหมาะสมถูกต้องตามหลักภาษาไทย และมีความไพเราะน่าฟัง สื่อความหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ ฉะนั้นการใช้ราชาศัพท์ นอกจากเป็นการรักษาแบบแผนทางภาษาที่งดงามไว้แล้ว ยังเป็นการแสดงออกถึงความเคารพที่บุคคลพึงมีต่อบุคคลอื่นที่ควรเคารพ

สรุปได้ว่า ราชาศัพท์มีความสำคัญทั้งทางสังคมและวัฒนธรรม รวมทั้งทางสุนทรีย-ลักษณะเชิงภาษาอีกด้วย

เพื่อสนับสนุนข้อความที่กล่าวให้เห็นชัดยิ่งขึ้น จะได้นำตัวอย่างการใช้ราชาศัพท์จากสถานการณ์จริงมาให้นักเรียนพิจารณาดังนี้

**คำกราบบังคมทูลของข้าราชการ
พ่อค้า คฤหบดีกับราษฎรที่เมืองแพร่
เมื่อวันที่ ๙ มกราคม ๒๔๖๙**

สรวมชีพ ข้าพระพุทธเจ้า ผู้ได้รับฉันทานุมัติของข้าราชการผู้ใหญ่ผู้น้อย กับทั้งคฤหบดี พ่อค้าราษฎรบรรดามีตำแหน่งราชการและพึงพระบรมราชสมภารอยู่ในเขตเมืองแพร่ซึ่งพร้อมกันมาเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทขอพระราชทานพระบรมราชาโองาสกราบบังคมทูลให้ทรงทราบความขึ้นชมยินดีในพระมหากรุณาธิคุณ ซึ่งทรงพระราชอุตสาหะเสด็จมาโปรดเกล้าฯ ข้าพระพุทธเจ้าทั้งหลายถึงเมืองแพร่ในครั้งนี้

อันเมืองแพร่นี้แม้ถึงมิใช่เป็นหัวเมืองใหญ่โต ก็เป็นเมืองตั้งมาแต่โบราณรุ่นราวคราวเดียวกันกับเมืองอื่นในมณฑลพายัพ และมีเรื่องพงศาวดารเนื่องเป็นทำนองเดียวกันมา คือได้อาศัยพระบรมเดชานุภาพแห่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเป็นปฐมในพระบรมราชจักรีวงศ์ ได้ทรงช่วยให้พ้นจากอำนาจพม่า มาอยู่ในความปกครองของไทยด้วยตนเอง และพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวซึ่งได้สืบพระราชวงศ์ดำรงสยามประเทศในรัชกาลภายหลังสืบมา ได้ทรงพระกรุณาทำนุบำรุงให้ร่มเย็นเป็นสุข บ้านเมืองจึงมีความเจริญรุ่งเรืองยิ่งขึ้นเป็นลำดับมาจนถึงกาลบัดนี้ พระเดชพระคุณมีแก่ชาวเมืองแพร่แต่ขึ้นบรรพบุรุษสืบมาจนบรรดาประชาชนในปัจจุบัน จะหาสิ่งอันใดให้เทียบทันนั้นหาไม่ แต่ว่าแต่ก่อนมาเมืองแพร่อยู่ในฐานะเป็นบ้านป่าเมืองไกล ได้แต่รำลึกถึงพระเดชพระคุณซึ่งปกเกล้าฯทุกเช้าค่ำ จนบัดนี้จึงได้ประสบพบบุญลาภอันมิได้มีมาแต่กาลปางก่อน เพราะได้เฝ้าละอองธุลีพระบาททรงพระราชอุตสาหะเสด็จมาโปรดเกล้าฯถึงเมืองแพร่ ให้ราษฎรทั้งหลายได้โอกาสกราบถวายบังคมชมพระบารมี แต่ได้ทราบข่าวก็บังเกิดความปิติยินดีช่วยกันจัดเตรียมการรับเสด็จสนองพระเดชพระคุณตามกำลังของบ้านเมืองซึ่งสามารถจะทำได้ทุกอย่างทุกประการ บัดนี้ โอกาสซึ่งข้าพระพุทธเจ้าทั้งหลายได้มุ่งหมายมาช้านานมาถึง โดยได้เฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทกับทั้งสมเด็จพระบรมราชินีนาถทั้งสองพระองค์ ในที่มหาสมาคมสมมาคตหมายข้าพระพุทธเจ้าทั้งหลายขอพระราชทานถวายพระพรชัยมงคลแด่ใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาททั้งสมเด็จพระนางนาถบรมราชินีด้วยศिरเกล้าฯ ขออาราธนาคุณพระศรีรัตนตรัยเจ้าอันเป็นนิรันดร์คัยบุญเขตวิเศษยิ่ง กับทั้งอำนาจสิ่งซึ่ง

เป็นใหญ่เป็นประธานในสากลโลก จงประสิทธิสรพรสิริสวัสดิพัฒนามงคล
พระชนมสุขสถาพรแด่ได้ฝ่าละอองธุลีพระบาททั้งสองพระองค์จงทุกประการ
ขอให้ทรงมีชัยชนะศัตรูหมู่มารหัวทิศานุทิศ รุ่งเรืองพระเกียรติคุณวิบุลยฤทธิ์
ร่มเกล้าฯชาวสยาม ให้อยู่เย็นเป็นสุขเป็นนิรันดร์ เทอญ

ด้วยเกล้าด้วยกระหม่อมขอเดชะฯ

จากหนังสือ จดหมายเหตุพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จ
ประพาสมณฑลฝ่ายเหนือ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๙

ที่สถานีรถไฟพิษณุโลก

ในคืนวันนี้มีเรื่องน่าสังเกตอยู่อย่างหนึ่งซึ่งเป็นตัวอย่างแห่ง
มารยาทของคนไทยเรา เมื่อกระบวนรถไฟพระที่นั่งแล่นเข้าสู่บริเวณสถานี
พิษณุโลกเวลาเที่ยงคืนนั้น เห็นมีราษฎรและข้าราชการมารับเสด็จคับคั่งล้น
สถานี พอได้ทราบล่วงหน้าอยู่แล้วว่าทางราชการเขาสั่งกันไว้ว่ากำหนด
กระบวนรถไฟพระที่นั่งเข้าสถานีจะเป็นเวลาตึก พระเจ้าอยู่หัวอาจเข้าสู่ที่
พระบรรทมในรถแล้วก็ว่าได้ เมื่อมาส่งเสด็จกันดังนี้แล้วก็ขอย่าให้
เกรียวกราวถึงจะทำให้บรรทมตื่น ฉะนั้น เมื่อรถเข้าสถานีจึงเห็นคนมากมาย
ตั้งอยู่ในคุชณิกาน่าสังเกต แตรทหารก็เตรียมเป่าสรรเสริญพระบารมี
นายวงเงื่อบาต้องอยู่ แต่มิได้มีเสียงอันใดเลย ครั้นพระเจ้าอยู่หัวได้ทอด
พระเนตรดังนั้น จึงเยี่ยมพระพักตร์ออกไปโบกพระหัตถ์แก่ผู้ที่มาพร้อมกัน
ทันใดนั้นก็มิเสียงให้กราวดังสนั่น แตรวงก็บรรเลงเพลงสรรเสริญพระบารมี
เป็นที่น่าจับใจยิ่ง

จากหนังสือ อัครชีวประวัติ พระวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยลาภพฤฒิยากร

กิจกรรม

๑. ให้นักเรียน ๓ - ๕ คนสรุปความหมายของราชาศัพท์ด้วยวาจาตามความเข้าใจของตน ให้นักเรียนอีกคนหนึ่งเขียนลงไว้ แล้วช่วยกันตกแต่งแก้ไขให้สมบูรณ์ที่สุด ข้อสำคัญต้องไม่ลอกมาจากหนังสือ

๒. อภิปรายความสำคัญของราชาศัพท์ตามความเห็นของนักเรียนให้กว้างขวางยิ่งขึ้น นอกเหนือไปจากที่กล่าวไว้ในหนังสือเรียน สรุปคำอภิปรายลงไว้เป็นลายลักษณ์อักษร

๓. รวบรวมพรรณนะของผู้รู้จากแหล่งต่าง ๆ เกี่ยวกับความสำคัญของราชาศัพท์ นำมาเสนอในชั้นเรียนให้เหมาะสม

๔. ครูหรือนักเรียนอ่านคำกราบบังคมทูลและข้อเขียนหน้า ๕๐ และ ๕๑ ให้ชัดเจน และให้ได้ยินทั่วถึงกันทั้งชั้น ๑ จบ อาจเลือกอ่านเฉพาะตอนใดตอนหนึ่งซ้ำอีก ๑ หรือ ๒ ครั้ง ก็ได้ ต่อจากนั้นให้นักเรียนยกคำราชาศัพท์ออกมาเขียนบนกระดานหรือบนกระดานหน้าชั้นให้ชัดเจนเป็นระเบียบ ช่วยกันบอกความหมายของคำราชาศัพท์ที่ยกออกมานั้น

๕. ระดับภาษาที่ใช้ใน ๒ เรื่องนี้ต่างกันหรือไม่ อย่างไร ใช้ความคิดพิจารณา แลกเปลี่ยนความเห็นกัน

ที่มาของราชาศัพท์

ราชาศัพท์มีที่มาอย่างไร คำถามนี้อาจแยกพิจารณาตอบได้ ๒ ทางคือ ทางสังคมและประวัติศาสตร์ทางหนึ่ง ทางภาษาอีกทางหนึ่ง

ในทางสังคมและประวัติศาสตร์ อาจกล่าวได้ว่าราชาศัพท์ที่ใช้สำหรับพระเจ้าแผ่นดิน และพระราชวงศ์มีวิวัฒนาการมาแต่โบราณ ทั้งนี้เพราะประเทศไทยมีพระเจ้าแผ่นดินเป็นพระประมุขของชาติตลอดมาหลายร้อยปีแล้ว ตั้งแต่กรุงสุโขทัย กรุงศรีอยุธยา กรุงธนบุรี และกรุงเทพมหานครในปัจจุบัน

หลักฐานทางประวัติศาสตร์รวมทั้งวรรณคดีในแต่ละยุคสมัยชี้ชัดว่า ขนชาติไทยมีศรัทธามั่นคงในสถาบันพระมหากษัตริย์ มีความผูกพันแน่นแฟ้นอยู่กับพระเจ้าแผ่นดินและพระราชวงศ์

พระมหาพิชัยมงกุฏ

พระแสงขรรค์ชัยศรี

ธารพระกรชัยพฤกษ์

พัตวาลวิชนี

พระแสงจามรี

ฉลองพระบาทเชิงงอน

เครื่องราชกกุธภัณฑ์ เครื่องหมายความเป็นพระราชาธิบดีมี ๕ สิ่ง คือ ๑. พระมหาพิชัยมงกุฏ ๒. พระแสงขรรค์ชัยศรี ๓. ธารพระกรชัยพฤกษ์ ๔. พัตวาลวิชนีและพระแสงจามรี ๕. ฉลองพระบาทเชิงงอน รวมเรียกว่า เบญจราชกกุธภัณฑ์

(ภาพจากถนนราชดำเนินกลาง ซึ่งกรุงเทพมหานครจัดทำขึ้นเพื่อเฉลิมฉลองมหามงคลกาญจนาภิเษก พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงครองสิริราชสมบัติครบ ๕๐ ปี นายทวีพร ทองคำใบ ถ่ายภาพ)

กล่าวได้ว่า พระเจ้าแผ่นดินทรงดำรงอยู่ในฐานะอันสูงเป็นที่เคารพสักการะก่อนที่ได้ตราไว้เป็น
บทบัญญัติในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๔๗๕ เป็นเวลานาน เมื่อความรู้สึก
และค่านิยมของคนไทยที่มีต่อพระเจ้าแผ่นดินเป็นเช่นที่กล่าว คนไทยย่อมจะต้องยกย่องเทิดทูน
พระเจ้าแผ่นดินของตนไว้ในทุก ๆ ด้าน เฉพาะคำที่เรียกชื่อว่า พ่อขุน พระเจ้าแผ่นดิน เจ้าชีวิต
พระเจ้าอยู่หัว เหล่านี้ก็แสดงถึงความเคารพอย่างสูงอยู่แล้ว ยิ่งศัพท์ในวรรณคดีที่คนไทยเรียก
ขานพระเจ้าแผ่นดินของตนก็ล้วนแต่เป็นคำที่มีความหมายลึกซึ้ง สะท้อนให้เห็นถึงความเคารพ
อย่างสูงทั้งสิ้น อาทิ ทรงธรรม ทรงเดช ทรงฤทธิ์ ภูบดี ภูเบศวร์ ท้าวไท อธิราช ฯลฯ

การใช้ราชาศัพท์เป็นวิธีการอันเป็นรูปธรรมอย่างหนึ่ง เพื่อถวายพระเกียรติแด่
พระเจ้าแผ่นดินให้สูงกว่าบุคคลอื่น และถวายพระเกียรติและให้เกียรติแด่พระราชวงศ์และขุนนาง
ที่ทำหน้าที่ต่างพระเนตรพระกรรณลดหลั่นลงไปตามลำดับด้วย

ในทางภาษา เมื่อพิจารณาบรรดาคำราชาศัพท์ทั้งปวงที่ใช้มาตั้งแต่อดีตจนปัจจุบัน จะ
เห็นว่าคำศัพท์ที่ใช้เรียกเครือญาติ ส่วนต่าง ๆ ของร่างกาย สิ่งของ กิริยาอาการ และกิจกรรม
ต่าง ๆ ของพระเจ้าแผ่นดินและพระราชวงศ์ มีทั้งที่มาจากคำไทยดั้งเดิมและคำที่ไทยรับมาจาก
ภาษาอื่น ที่สำคัญคือ ภาษาบาลี ภาษาสันสกฤต และภาษาเขมร คำที่มาจากภาษาอื่นนอกจาก
สามภาษานี้มีไม่มากนัก คำศัพท์เหล่านี้ส่วนใหญ่แล้วจะต้องนำมาดัดแปลงเสียใหม่ จึงจะสำเร็จรูป
เป็นคำราชาศัพท์โดยสมบูรณ์ ใช้สื่อสารได้ตามขนบนิยม คำที่ไม่ต้องดัดแปลงใหม่แต่ใช้ได้เลย
ทันที มีไม่มากนักและไม่ใช่คำไทยดั้งเดิม

จะยกตัวอย่างให้เห็นวิธีการดัดแปลงคำในภาษาให้เป็นคำราชาศัพท์เป็นพวก ๆ ไปดังนี้

ราชาศัพท์ที่ดัดแปลงขึ้นจากคำไทยดั้งเดิม

◆ คำที่ใช้เรียกเครือญาติ เช่น พี่ น้อง ลูก อาจดัดแปลงให้เป็นคำราชาศัพท์สำหรับ
พระเจ้าแผ่นดินและพระราชวงศ์ โดยมีคำอื่นเข้าประกอบดังนี้

พระเจ้าพี่ยาเธอ	หมายถึง	พระองค์เจ้าที่เป็นพี่ชายของพระเจ้าแผ่นดิน
พระเจ้าน้องยาเธอ	หมายถึง	พระองค์เจ้าที่เป็นน้องชายของพระเจ้าแผ่นดิน
พระเจ้าลูกยาเธอ	หมายถึง	พระองค์เจ้าที่เป็นลูกชายของพระเจ้าแผ่นดิน

ถ้าเป็นคำราชาศัพท์ที่สูงขึ้นไปกว่านี้ เช่น คำราชาศัพท์ที่ใช้สำหรับเจ้าฟ้าที่เป็นพี่ชาย น้องชาย ลูกชายของพระเจ้าแผ่นดิน ก็มีวิธีการตกแต่งต่างไปอีกดังนี้

สมเด็จพระเจ้าพี่ยาเธอ	หมายถึง	เจ้าฟ้าที่เป็นพี่ชายของพระเจ้าแผ่นดิน
สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ	หมายถึง	เจ้าฟ้าที่เป็นน้องชายของพระเจ้าแผ่นดิน
สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ	หมายถึง	เจ้าฟ้าที่เป็นลูกชายของพระเจ้าแผ่นดิน

ขอให้สังเกตด้วยว่า คำไทยดั้งเดิมที่เป็นชื่อเรียกเครื่องญาติทุกคำ จะนำมาตกแต่งให้เป็นคำราชาศัพท์ โดยใช้แนวเทียบข้างต้นไม่ได้เสมอไป เช่น ลุง ป้า ราชาศัพท์ใช้ว่า พระปิตุลา พระมาตุจฉา ตามลำดับ

◆ คำที่ใช้เรียกส่วนต่างๆ เกี่ยวกับร่างกาย เช่น กราม เต้านม ไหล่ลาว่า ฝี มีวิธีการตกแต่งให้เป็นดังนี้

พระกราม	หมายถึง	กราม	ใช้สำหรับพระเจ้าแผ่นดินและพระราชวงศ์
พระเต้า	หมายถึง	เต้านม	ใช้สำหรับพระเจ้าแผ่นดินและพระราชวงศ์
พระรอกขวัญ	หมายถึง	ไหล่ลาว่า	ใช้สำหรับพระเจ้าแผ่นดินและพระราชวงศ์
พระยอด	หมายถึง	ฝี หัวฝี	ใช้สำหรับพระเจ้าแผ่นดินและพระราชวงศ์

คำ พระรอกขวัญ และพระยอด นั้น ตกแต่งขึ้นใหม่โดยไม่ได้ใช้คำเดิม

ขอให้สังเกตด้วยว่า คำไทยดั้งเดิมที่เป็นคำนามซึ่งนำมาตกแต่งโดยเติมคำ พระ ข้างหน้า ให้สำเร็จเป็นคำราชาศัพท์นั้นมีน้อยคำมาก ปัจจุบันน่าจะมีเพียงเท่าที่ยกมานี้

◆ คำที่ใช้เรียกกิริยาอาการ เช่น ถาม ไอ่ จาม ยืน เป่าขลุ่ย ชีซ้าง นั่งเรือ มีวิธีการตกแต่งโดยมีคำ ทรง เข้าประกอบให้เป็นดังนี้

ทรงถาม	หมายถึง	ถาม	ใช้สำหรับพระเจ้าแผ่นดินและพระราชวงศ์
ทรงไอ่ ทรงจาม	หมายถึง	ไอ่ จาม	ใช้สำหรับพระราชวงศ์
ทรงยืน	หมายถึง	ยืน	ใช้สำหรับพระเจ้าแผ่นดินและพระราชวงศ์
ทรงขลุ่ย	หมายถึง	เป่าขลุ่ย	ใช้สำหรับพระเจ้าแผ่นดินและพระราชวงศ์
ทรงซ้าง	หมายถึง	ชีซ้าง	ใช้สำหรับพระเจ้าแผ่นดินและพระราชวงศ์
ทรงเรือ	หมายถึง	นั่งเรือ	ใช้สำหรับพระเจ้าแผ่นดินและพระราชวงศ์

◆ คำที่ตกแต่งให้เป็นคำราชาศัพท์โดยเติมคำว่า ทรง ลงข้างหน้า เช่นตัวอย่างข้างต้น มีมาก แต่มิได้หมายความว่าทำได้แก่คำไทยทุกคำที่เป็นกริยาหรือนาม เช่น ไหว้ ถ้าเป็น คำราชาศัพท์สำหรับพระเจ้าแผ่นดินและพระราชวงศ์ ท่านให้ใช้ ทรงคม อ้วน ให้ใช้ ทรงพวงพิ หรือ ทรงพระเจริญ

◆ คำที่ใช้เรียกเครื่องใช้ทั่วไป ภาชนะใช้สอย เช่น เติง ที่นั่ง แล้ มีวิธีการตกแต่ง โดยมีคำ พระ เข้าประกอบ เช่น

พระแท่น	หมายถึง	เติง ที่นั่ง
พระที่นั่ง	หมายถึง	ที่ประทับของพระเจ้าแผ่นดินในพระราชวัง
พระแล้	หมายถึง	แล้

ราชาศัพท์ที่ตกแต่งขึ้นจากคำที่มาจากภาษาอื่น

◆ คำที่ใช้เรียกเครื่องอาภรณ์ เช่น ปู่ ตา แม่ ใช้คำที่มาจากภาษาบาลีว่า อัยกา ชนนี ตามลำดับ

คำอัยกา ตกแต่งเป็น พระอัยกา พระบรมอัยกา สมเด็จพระบรมอัยกา สมเด็จพระบรมอัยกาธิบดี เป็นต้น ทั้งนี้อยู่ที่ความสูงศักดิ์เป็นกรณีไป

คำชนนี ตกแต่งเป็น พระชนนี พระราชชนนี สมเด็จพระราชชนนี สมเด็จพระบรมราชชนนี เป็นต้น ทั้งนี้อยู่ที่ความสูงศักดิ์เช่นเดียวกัน

นักเรียนควรสังเกตว่า คำ อัยกา กิติ ชนนี กิติ ซึ่งไทยรับมาจากภาษาบาลีนั้น ยังไม่อาจสำเร็จเป็นราชาศัพท์ได้

◆ คำที่ใช้เรียกส่วนต่างๆ เกี่ยวกับร่างกาย เช่น มือ ท้อง ตา เพดานปาก คิ้ว นิ้ว ไต ลำไส้ใหญ่ เหนือ กระดูก เมื่อจะทำให้เป็นราชาศัพท์จะใช้คำที่ไทยรับมาจากภาษาอื่น คือ หัตถ์ (บาลี) อุทร (บาลี) เนตร (สันสกฤต) ตาลุ (บาลี) ขนง (เขมร) องคุลี (บาลี) วักกะ (บาลี) อันตะ (บาลี) เสโท (บาลี) อัฐิ (บาลี) มีวิธีตกแต่งโดยมีคำ พระ เข้าประกอบ เช่นเดียวกับ การตกแต่งคำไทยดั้งเดิมดังที่กล่าวมาแล้ว เป็นพระหัตถ์ พระอุทร พระเนตร พระตาลุ พระขนง พระองคุลี พระวักกะ พระอันตะ พระเสโท พระอัฐิ ตามลำดับ

◆ คำเกี่ยวกับกิริยาอาการต่างๆ เช่น คำสั่ง คำพูด ความช่วยเหลือ อาการเดิน อาการยืน เมื่อจะทำให้เป็นราชาศัพท์จะใช้คำที่รับมาจากภาษาอื่นคือ โองการ (บาลี) คำรัส (เขมร) อนุเคราะห์ (สันสกฤต) ดำเนิน (เขมร) สรวล (เขมร) มีวิธีตกแต่งดังข้างล่างนี้

พระราชโองการ	ใช้สำหรับพระเจ้าแผ่นดิน
พระบวรราชโองการ	ใช้สำหรับพระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว
พระบรมราชโองการ	ใช้สำหรับพระเจ้าแผ่นดินที่รับพระบรมราชาภิเษกแล้ว
พระคำรัส	ใช้สำหรับพระราชวงศ์
พระราชดำรัส หรือ กระแสพระราชดำรัส	ใช้สำหรับพระเจ้าแผ่นดิน สมเด็จพระบรมราชินีนาถ สมเด็จพระบรมราชินี สมเด็จพระบรมราชชนนี สมเด็จพระยุพราช สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี
พระอนุเคราะห์	ใช้สำหรับพระราชวงศ์
พระราชานุเคราะห์	ใช้สำหรับสมเด็จพระบรมราชินีนาถ สมเด็จพระบรมราชินี สมเด็จพระบรมราชชนนี สมเด็จพระยุพราช สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี
พระบรมราชานุเคราะห์	ใช้สำหรับพระเจ้าแผ่นดิน
ทรงดำเนิน	ใช้สำหรับหม่อมเจ้า
ทรงพระดำเนิน	ใช้สำหรับพระเจ้าแผ่นดินและพระราชวงศ์
แย้มพระสรวล	ใช้สำหรับพระเจ้าแผ่นดินและพระราชวงศ์

คำที่ถือว่าเป็นคำราชาศัพท์อยู่แล้ว ไม่จำเป็นต้องตกแต่งดั่งตัวอย่างข้างต้น คำเหล่านี้มีอยู่ไม่มาก ที่พบเห็นเสมอๆ เช่น

รับสั่ง ตรัส	หมายถึง	พูด	ใช้สำหรับพระราชวงศ์
เสวย	หมายถึง	กิน	ใช้สำหรับพระเจ้าแผ่นดินและพระราชวงศ์
กริ้ว	หมายถึง	โกรธ	ใช้สำหรับพระเจ้าแผ่นดินและพระราชวงศ์
ประทาน	หมายถึง	ให้	ใช้สำหรับพระราชวงศ์
โปรด	หมายถึง	ชอบ พอใจ	ใช้สำหรับพระเจ้าแผ่นดินและพระราชวงศ์

◆ คำที่ใช้เรียกเครื่องใช้ทั่วไป เช่น ปิ่น ต่างหู พัด เมื่อจะทำให้เป็นคำราชาศัพท์ใช้คำไทยที่รับมาจากภาษาอื่นคือ จุฬามณี(บาลี) กุณฑล(บาลี) พชนี(บาลี) ตกแต่งโดยมีคำ พระเข้าประกอบเป็น พระจุฬามณี พระกุณฑล และพระพชนี ตามลำดับ

กิจกรรม

๑. การใช้ราชาศัพท์ในคำกราบบังคมทูลของข้าราชการ พ่อค้า คฤหบดีกับราษฎรที่เมืองแพร์ สะท้อนให้เห็นถึงความเคารพที่คนไทยมีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์อย่างไรบ้าง

๒. คำราชาศัพท์ต่อไปนี้ แปลว่าอะไร

ยังทรงพระเยาว์
ประทับแรม
เจริญพระชันษา

ทรงพระอักษร
ต้องพระประสงศ์
พระปรีชาญาณ

พระนลาฏ
โปรด
พระราชกรณียกิจ

พระภคินี
ประสูติ

๓. คำต่อไปนี้ เมื่อเป็นราชาศัพท์สำหรับพระเจ้าแผ่นดิน หรือพระบรมราชินี ใช่ว่าอย่างไร

คิด เอาใจใส่ ให้ ใฝ่ใจ เจ็บปวด มีศรัทธา ลัง
ไม่เต็มใจ กระเป๋าถือ ผ้าเช็ดหน้า น้ำหอม

๔. ทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม

๑) บอกคำราชาศัพท์ที่ตกแต่งจากคำไทยดั้งเดิม ประมาณ ๑๐ คำ

๒) ยกตัวอย่างคำราชาศัพท์ ซึ่งมีที่มาจากภาษาบาลีสันสกฤต หรือภาษาเขมร รวมประมาณ ๑๐ คำ บอกความหมายกำกับไว้ด้วยทุกคำ

๓) ค้นคำราชาศัพท์ในหนังสืออ้างอิง แล้วฉลัดกันทาย อาจบอกคำราชาศัพท์ แล้วให้เพื่อนบอกคำสามัญ หรือบอกคำสามัญแล้วให้เพื่อนบอกคำราชาศัพท์ก็ได้

๔) ขีดเส้นใต้คำราชาศัพท์ในข้อความต่อไปนี้

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชดำริว่า พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าไตรทศประพันธ์ ได้รับราชการสนองพระเดชพระคุณ ทั้งในหน้าที่ฝ่ายปกครองการทูต และในกระทรวงต่างประเทศ จนถึงเป็นปลัดทูลฉลองกระทรวงนั้น ด้วยทรงพระปรีชาสามารถ... จึงโปรดเกล้าฯ ให้พระองค์เจ้าไตรทศประพันธ์เป็นเสนาบดีกระทรวงการต่างประเทศ การก็สมดังทรงคาดหวัง ด้วยพระองค์เจ้าไตรทศประพันธ์ทรงพระสติปัญญารอบรู้ รัฐบาลपालโนบายอันได้ทรงศึกษาแต่พระชนก ทรงบังคับการงานโดยซื่อตรง เที่ยงธรรม อยู่ในความสุจริต มีความจงรักภักดีต่อได้ฝ่าละอองธุลีพระบาท เป็นที่ตั้ง ทั้งสองประการเจือกัน ผลจึงเป็นไปในทางที่เป็นคุณประโยชน์เชิดชูพระเกียรติ พระเดชานุภาพ ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฝ่ายเดียว มิได้เป็นการได้อย่างหนึ่งเสียอย่างหนึ่ง ในไม่ช้าก็ปรากฏพระเกียรติคุณเป็นที่นับถือของคนทั้งหลาย ตลอดจนชาวต่างประเทศทั่วไป

๕. อภิปรายหน้าขึ้นว่า คนไทยมีวิธีตกแต่งคำราชาศัพท์อย่างไรบ้าง ช่วยกันค้น คำราชาศัพท์ในหนังสืออ้างอิงมาประกอบ

ข้อสังเกตอื่นๆ เกี่ยวกับการใช้คำราชาศัพท์

๑. การใช้คำ ทรง

◆ เมื่อเป็นคำราชาศัพท์ ทรง มีความหมายตามเนื้อความของคำที่ตามหลัง เช่น

ทรงม้า	หมายถึง	ขี่ม้า
ทรงศร	หมายถึง	ถือศร
ทรงศีล	หมายถึง	รับศีล
ทรงธรรม	หมายถึง	ฟังเทศน์

ทรงบาตร	หมายถึง	ดักบาตร
ทรงราชย์	หมายถึง	ครองราชสมบัติ
ทรงรถ	หมายถึง	นั่งรถ
ทรงสกี	หมายถึง	เล่นสกี
ทรงกีตาร์	หมายถึง	เล่นกีตาร์

- ◆ ใช้คำ ทรง นำหน้าคำกริยา กลุ่มคำกริยา (กริยาวลี) ให้เป็นคำราชาศัพท์ เช่น

ทรงฟัง	หมายถึง	ฟัง
ทรงยินดี	หมายถึง	ยินดี
ทรงชอบใจ	หมายถึง	ชอบใจ
ทรงขุบเลี้ยง	หมายถึง	ขุบเลี้ยง
ทรงเป็นศิษย์เก่า	หมายถึง	เป็นศิษย์เก่า
ทรงมีเหตุผล	หมายถึง	มีเหตุผล

- ◆ กริยาใดเป็นคำราชาศัพท์อยู่แล้ว จะใช้คำ ทรง นำหน้าอีกไม่ได้ เช่น

ประหม	หมายถึง	นอน
เสวย	หมายถึง	กิน
ประทับ	หมายถึง	อยู่
สรง	หมายถึง	อาบน้ำ

- ◆ ใช้คำ ทรง นำหน้าราชาศัพท์ที่เป็นนามให้เป็นกริยาราชศัพท์ เช่น

พระกรุณา เป็นนามราชาศัพท์ เมื่อเติม ทรง เป็น ทรงพระกรุณา หมายถึง มีความกรุณา หรือ กรุณา

พระประจวร เป็นนามราชาศัพท์ หมายถึง ความเจ็บไข้ เติม ทรง เป็นทรงพระประจวร หมายถึง เจ็บไข้

พระดำริ เป็นนามราชาศัพท์ หมายถึง ความดำริ เติม ทรง เป็น ทรงพระดำริ หมายถึง มีความดำริ หรือ ดำริ

คำ ทรง จะใช้นำหน้าคำกริยาที่มีนามราชาศัพท์ต่อท้ายไม่ได้ เช่น มีพระมหากษัตริย์ มีพระราชดำริ มีพระราชโองการ เป็นพระราชโอรส เป็นพระประมุข ทราบฝ่าละอองธุลีพระบาท ชูบพระองค์ ทอดพระเนตร สิ้นพระชนม์ เหล่านี้ไม่ต้องมี ทรง นำหน้าอีก

๒. การใช้คำ เสด็จ

◆ ใช้นำหน้าคำกริยาสามัญบางคำให้เป็นคำกริยาราชศัพท์ทำนองเดียวกับคำ ทรง เช่น เสด็จไป เสด็จกลับ เสด็จออก เสด็จขึ้น เสด็จลง

◆ ใช้นำหน้าคำนามราชาศัพท์ทำให้เป็นคำกริยาราชศัพท์ เช่น เสด็จพระราชสมภพ เสด็จพระราชดำเนิน คำ เสด็จพระราชดำเนิน มีความหมายว่า เดินทางโดยยานพาหนะหรือเดินทางทางลาดพระบาท ต้องเติมคำอันเป็นใจความสำคัญไว้ข้างหลัง เช่น เสด็จพระราชดำเนิน ไปต่างประเทศ เสด็จพระราชดำเนินตรวจพลสวนสนาม เสด็จพระราชดำเนินกลับกรุงเทพฯ สังเกตด้วยว่าต้องมีคำกริยาสำคัญ เช่น ไป ตรวจ กลับ ประกอบด้วย ความจริงจะสมบูรณ์

หมายเหตุ เสด็จพระดำเนิน ไม่มีใช้ในราชาศัพท์ มีแต่ ทรงพระดำเนิน หมายถึง เดิน

◆ ในสมัยก่อน คำ เสด็จ ใช้หมายถึง พระเจ้าแผ่นดิน เจ้านาย หรือพระราชวงศ์ได้ด้วย เช่น คำที่ว่า รับเสด็จ ส่งเสด็จ ตามความหมายเดิมในภาษาเขมร แต่ปัจจุบัน ถ้าส่งหรือรับพระเจ้าแผ่นดิน เจ้านาย และพระบรมวงศ์ชั้นสูง อย่างเป็นทางการใช้ว่า ส่งเสด็จพระราชดำเนิน รับเสด็จพระราชดำเนิน พระราชวงศ์ชั้นรองลงมาจึงใช้ ส่งเสด็จ รับเสด็จ ลำนวนใหม่นี้หมายถึง รับหรือส่งการเดินทางไปมา มิได้หมายถึง รับองค์พระเจ้าแผ่นดินหรือเจ้านายดังแต่ก่อน

◆ คำ เสด็จ อีกนัยหนึ่งในภาษาที่ไม่เป็นทางการ ใช้เป็นคำแทนพระองค์ พระองค์เจ้าที่เป็นพระราชโอรส พระราชธิดาของพระเจ้าแผ่นดิน เช่น เสด็จกรมขุน เสด็จพระองค์กลาง

๓. การใช้คำ พระบรม

คำ บรม มาจากคำ ปรม ในภาษาบาลี แปลว่า ยิ่งใหญ่ ในภาษาไทยสงวนคำนี้ใช้แก่สิ่งสำคัญมากเป็นพิเศษสำหรับพระมหากษัตริย์ เท่านั้น เช่น พระบรมเดชานุภาพ พระบรม-ราโชวาท พระบรมมหาราชวัง พระบรมราชานุเคราะห์ พระบรมนามาภิไธย หรือ พระปรมาภิไธย

๔. การใช้คำราชาศัพท์ให้ถูกต้องตามแบบแผนของสำนวนไทย

การใช้คำราชาศัพท์ควรให้ถูกต้องตามแบบแผนของสำนวนไทย ไม่ควรลอกเลียนแบบ สำนวนภาษาต่างประเทศ เช่น

◆ ถ้าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราชดำเนินไป ณ ที่ใดก็ตาม เราอาจกล่าวได้ว่า มีพสกนิกรมาเฝ้าฯรับเสด็จ (หรือ รับเสด็จ) อย่างหนาแน่น (คำ เฝ้าฯรับเสด็จ อ่านว่า เฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทรับเสด็จ)

ขอให้นักเรียนสังเกต คำ เฝ้าฯรับเสด็จ หรือ รับเสด็จ นั้น เป็นคำที่ใช้ถูกต้องตามแบบแผนของสำนวนไทยที่เป็นราชาศัพท์ ไม่จำเป็นต้องใช้ว่า ถวายการต้อนรับ ซึ่งมีลักษณะเป็นสำนวนภาษาต่างประเทศ

◆ เราอาจกล่าวได้ว่า ราษฎรไทยมีความจงรักภักดี และใคร่จะแสดงความจงรักภักดี แต่ไม่ใช้ว่า ถวายความจงรักภักดี ซึ่งผิดลักษณะแบบแผนของสำนวนไทย

๕. การใช้คำราชาศัพท์ให้ถูกต้องตามเหตุผล

การใช้คำราชาศัพท์ ต้องคำนึงถึงความถูกต้องตามเหตุผลด้วย ตัวอย่างเช่น

◆ คำ อาคันตุกะ เมื่อนำไปตกแต่งให้เป็นราชาศัพท์ มักใช้สับสน คำนี้แปลว่าแขกที่มาเยือน จะมีคำ พระราช นำหน้าหรือไม่แล้วแต่บุคคล แยกของพระมหากษัตริย์ใช้ พระราช นำหน้า ถ้าไม่ใช่แขกของพระมหากษัตริย์ก็ไม่ต้องมี พระราช นำหน้า

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเป็นแขกของพระมหากษัตริย์ก็ใช้ว่า เป็นพระราช-อาคันตุกะ เช่น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเป็นพระราชอาคันตุกะของสมเด็จพระราชินี-อลิซาเบธ แต่ถ้าเป็นแขกของประธานาธิบดี ควรใช้ว่า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเป็นอาคันตุกะของประธานาธิบดี จึงจะชอบด้วยเหตุผล

◆ ในการถวายของแด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ถ้าเป็นของเล็กก็ใช้ ทูลเกล้าฯถวาย อ่านว่า ทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวาย ถ้าเป็นของใหญ่ เช่น ถวายรถยนต์หรือถวายถังเก็บน้ำฝน ก็ใช้ ถวายเกล้าฯถวาย อ่านว่า ถวายเกล้าทูลกระหม่อมถวาย

อนึ่ง การใช้คำราชาศัพท์เมื่อกล่าวขานถึงพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ แม้จะเป็นการกล่าวลับหลัง ก็ต้องใช้ให้ถูกต้อง ควรใช้ว่า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว หรือ พระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ

การใช้คำราชาศัพท์นั้น เมื่อมีปัญหา จำเป็นต้องยึดตามแนวที่ทางราชการ มีสำนักพระราชวัง สำนักกราชเลขาธิการ เป็นต้น ใช้อยู่อย่างเป็นทางการในขณะนั้นๆ จะอ้างตามตำรา หรือดุลพินิจของตนหรือผู้ใดผู้หนึ่ง หรือตามที่เคยใช้กันมาโดยสถานเดียวไม่ได้

๖. การใช้คำราชาศัพท์สำหรับผู้ที่เกี่ยวข้องการเคารพอื่นๆ นอกเหนือไปจากพระราชาวงศ์

การใช้ราชาศัพท์สำหรับสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ต้องใช้ให้ถูกต้องตามแบบแผน โดยคำนึงถึงความเคารพอย่างสูง เช่น ต้องเรียกขานพระนามให้ถูกต้อง อาทิ สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า สมเด็จพระบรมศาสดา สมเด็จพระผู้มีพระภาค พระสัมมาสัมพุทธเจ้า พระพุทธเจ้า ตามความเหมาะสมแก่บริบท คำที่ใช้เรียกกิริยาอาการของพระพุทธเจ้า เช่น พระดำรัส ตรัส เสด็จพระพุทธดำเนิน เสด็จกลับ เสด็จออกบรรพชา เสด็จปรินิพพาน ทรงสั่งสอนเวไนยสัตว์ หับพระโอษฐ์ หลับพระเนตร สิ้นพระสุรเสียง ก็ต้องใช้ให้ถูกต้องเหมาะสมเช่นกัน

การใช้ราชาศัพท์สำหรับพระศาสดาของศาสนาอื่น ควรใช้คำแสดงการระให้ถูกต้องตามแบบแผนขนบนิยม หรือตามที่ทางการกำหนด เช่น พระศาสดา เสด็จสู่สวรรคต ทรงสั่งสอน ทรงประกาศศาสนา

๗. การใช้คำราชาศัพท์ในงานประพันธ์

งานประพันธ์อาจเป็นงานที่ตัวละครมีจริงในประวัติศาสตร์หรือเป็นงานที่ผู้ประพันธ์สร้างตัวละครขึ้น ถ้าเป็นประเภทแรก การใช้คำราชาศัพท์ค่อนข้างจะเคร่งครัดตรงตามความเป็นจริง เช่น ในเรื่องกามนิธ เรื่องสามกรุง ถ้าเป็นประเภทหลังอาจใช้ราชาศัพท์ไม่เคร่งครัดนัก

อย่างไรก็ดี การใช้ราชาศัพท์ในงานประพันธ์ทั้งสองประเภทแตกต่างกับการใช้ราชาศัพท์ในสถานการณ์จริง กล่าวคือ ไม่จำเป็นต้องใช้ให้คงที่ตลอดไปทั้งเรื่อง ทั้งนี้ สุดแต่ดุลพินิจของผู้ประพันธ์ที่อาจจะไว้ ไม่ใช่คำราชาศัพท์เสียบ้างก็ได้

ตัวอย่างการใช้คำราชาศัพท์สำหรับสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าในหนังสือนิยาย
เรื่อง กามนิท

ครั้นแล้ว สิ้นพระดำรัส สิ้นพระสุรเสียง หับพระโอษฐ์ หลับพระเนตร
พระอัสสฬาสะประสาธ ซึ่งเคยระบายอยู่ตามธรรมดา ก็ค่อย ๆ แผ่วเบาลง ๆ ทุกที
แล้วก็สิ้นพระกระแสลมโดยพระอาการอันสงบ พระภิกษุองค์หนึ่งประกาศว่า
พระบรมศาสดาเสด็จปรินิพพานแล้ว

ตัวอย่างการใช้คำราชาศัพท์สำหรับพระอภัยมณีซึ่งเป็นกษัตริย์เมืองผลึก ในหนังสือ
นิทานคำกลอน เรื่อง พระอภัยมณี

ฝ่ายพระองค์ทรงโฉมประโดมสวาท
คิดคะเนถึงองค์พระธิดา
เสียแรงรักฝักฝายหมายสวณ
นึ่งกระนั้นมิได้จะไปเตือน

บำรุงราชภูริเจริญจิตทุกทิศ
ยังไม่ลาพรตเลยทำเฉยเชื่อน
เจ้ากระบวนนี้กระไรใครจะเหมือน
แม่นบิดเบียนบาปกรรมก็ทำเนา

คำที่พิมพ์ตัวเอนคือคำราชาศัพท์ซึ่งใช้ได้ทั่วไปในงานประพันธ์

อนึ่ง พึงสังเกตว่า ศัพท์ที่ใช้ในบทร้อยกรองเป็นจำนวนมากพ้องกับคำราชาศัพท์ แต่
ไม่ถือว่าเป็นราชาศัพท์ ดังตัวอย่างจากนิยายสาร ศรีสัปดาห์ นานมาแล้วซึ่งมีผู้จำได้

ขวัญเอ๋ย ขวัญจิต
ขอขับก้อยลำนาคากวี
วานสายลมพรมร่างต่างพัด
วานดาวเดือนเป็นเพื่อนเมื่อไสยา

เขิญน้องปิดนครลงเกิดทรงศรี
ต่างดนตรีกล่อมขวัญกัลยา
กล่อมมนัสขวัญเนตรของเชษฐา
ให้นิทราสุขจิตสนิทนาน

คำที่พิมพ์ตัวเอนไม่ใช่ราชาศัพท์ เป็นเพียงศัพท์วรรณคดีเท่านั้น

กิจกรรม

๑. ผู้สอนและผู้เรียนเลือกข้อเขียนที่มีการใช้ราชาศัพท์จากแหล่งต่าง ๆ แล้วนำมาวิเคราะห์ดูว่า นักเรียนได้เรียนรู้วิธีใช้ราชาศัพท์ในแง่มุมที่แปลกออกไปจากที่เรียนมาแล้วหรือไม่อย่างไร

๒. เติมคำในบทประพันธ์ต่อไปนี้ให้เหมาะสมกับบริบท

๑) _____ ราชาศัพท์นั้นว่าพระทาดะ
พระทาดูเกะหมายถึง _____ เขาจำได้
ช่อง _____ คือช่องหูจิ้งจอก
_____ หมายถึงไต่จำไว้เอย

๒) _____ พานหมากอย่าหลกจิต
พระกนิษฐภคินี _____ ท่าน
เคราพชัยบมือคือ _____
แต่มีดความมืดหวานใช้เหมือนสามัญ

๓) กริยารราชาศัพท์ที่ใช้ “_____”
ต้องใช้ให้แม่นยำตรงถูกที่
เช่นทรงเห็น _____ นำ _____ มี
คำตามข้างหลังนี้คำสามัญ

อย่าใช้ “_____” นำกริยารราชาศัพท์
ต้องจับหลักนี้ไว้ให้แน่นมัน
เช่นสิ้นพระชนม์ใครก็รู้อยู่ทั่วกัน
ถ้าใช้ “_____” ลงหน้านั้นผิดนิยม

อนึ่งนั้นอันคำว่า “_____”
ถ้าเติมลงหน้า “_____” จะเหมาะสม
ทำให้กลายเป็น _____ ช่างน่าชม
ความหมายกลืนกลมสนิท

ทรงพระปฏิสันถารอ่อนหวานยิ่ง

ทรง _____ จริงในทุกที

ทรง _____ มากมี

ทรง _____ พูนทวีมากมาย

ล้วนเป็นกริยาราชศัพท์

เหมาะเจาะไพเราะรับสื่อความหมาย

ใช้ได้ทั้งในการอภิปราย

ใช้ถวายเป็นที่สมควรเคย

๓. เลือกภาพจากหนังสือพิมพ์หรือเอกสารอื่น ๆ ที่แสดงถึงพระราชกรณียกิจหรือพระราชอิริยาบถของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวหรือพระบรมวงศ์ เขียนบรรยายภาพนั้นให้ถูกต้อง

๔. เรียบเรียงข้อความต่อไปนี้ใหม่ โดยใช้ราชาศัพท์ให้ถูกต้องแต่เนื้อความคงเดิม

๑) พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวให้คณะแพทย์ตรวจร่างกาย เมื่อพักผ่อนเป็นเวลานานพอสมควรแล้ว ก็ขยับย่นตไปที่กรมราชองครักษ์

๒) เวลา ๑๘.๔๕ น. พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอนุญาตให้ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครและคณะเข้าพบ เพื่อรายงานผลการปฏิบัติงานแก้ไขปัญหาทั่วมทางด้านตะวันออกของกรุงเทพมหานคร

๓) สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ เป็นลูกของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเป็นน้องของพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว

๕. เรียบเรียงความคิดเกี่ยวกับความสำคัญของราชาศัพท์ในแง่ใดแง่หนึ่ง อาทิราชาศัพท์กับเอกลักษณ์ของภาษาไทย ราชาศัพท์ในฐานะที่เป็นสมบัติทางวัฒนธรรม นำบทเรียบเรียงนั้นส่งครู เมื่อครูตรวจแล้วอาจนำมาแลกเปลี่ยนกันอ่านในชั้นเรียน

๖. หาคำที่มีรูปลักษณะคล้ายคลึงกัน คำหนึ่งเป็นราชาศัพท์ อีกคำหนึ่งไม่ใช่คำราชาศัพท์ เช่น

ทรงดนตรี เป็นราชาศัพท์ แต่ ทรงกลด ไม่ใช่ราชาศัพท์

พระเศียร เป็นราชาศัพท์ แต่ พระเครื่อง ไม่ใช่ราชาศัพท์

ราชรถ เป็นราชาศัพท์ แต่ ราชการ ไม่ใช่ราชาศัพท์

ตอนที่ ๒

ใช้ความคิดและ
แสดงออกเป็นภาษา

◆ ใช้ภาษาพัฒนาความคิด

นักเรียนได้เรียนรู้เกี่ยวกับภาษากับความคิดมา
แล้วพอสมควร ในขั้นนี้
เราจะได้ทำความเข้าใจ
สืบเนื่องต่อไปให้กว้าง
ขวางยิ่งขึ้น โดยจะแบ่ง
เนื้อหาออกเป็น ๓ ช่วง
ช่วงแรกว่าด้วยบทบาท
ของภาษาในการพัฒนา
ความคิด ช่วงที่สองว่าด้วย
วิีคิด และช่วงที่สามว่าด้วย
การคิดเพื่อแก้ปัญหา

บทบาทของภาษาในการพัฒนาความคิด

มนุษย์แสดงความคิดออกมาได้โดยการกระทำและโดยการใช้ภาษา การกระทำบางอย่างคนอื่นอาจไม่เข้าใจว่า ผู้กระทำมีความคิดอย่างไร จึงกระทำออกมาเช่นนั้น ถ้าจะให้เข้าใจได้ ผู้กระทำก็ต้องอธิบายให้เข้าใจด้วย

การใช้ภาษาเพื่อแสดงความคิดหรืออธิบายความคิดของคนเรา นอกจากจะช่วยให้ผู้อื่นเข้าใจแล้วยังช่วยให้ผู้ใช้ภาษาได้มีโอกาสขัดเกลาความคิดของตนให้แจ่มชัดและแหลมคมยิ่งขึ้นด้วย ความจริงข้อนี้เห็นได้ชัด เวลาที่คนเราจำเป็นต้องพิจารณาปัญหาบางอย่างที่ตนเองนึกว่าเข้าใจ แล้วทั้งสาเหตุและวิธีแก้ไข แต่เมื่อถึงคราวที่จะต้องชี้แจงให้คนอื่นเข้าใจ จะโดยพูดหรือเขียนก็ตาม บางคนอาจชี้แจงได้ไม่ถนัดนัก อาจต้องเสียเวลานาน พูดหรือเขียนวกวน ขณะพูดหรือเขียนออกไปอาจรู้สึกติดขัดตรงนั้นบ้างตรงนี้บ้าง จนเกิดความรู้สึกว่าที่นึกว่าเข้าใจแล้วนั้น แท้จริงหาได้เข้าใจอย่างแจ่มชัดไม่ ต้องย้อนกลับไปทบทวนอีกหลายครั้งหลายหนกว่าจะกล่าวได้ว่าเข้าใจปัญหานั้นอย่างแท้จริง ทุกคนคงจะเคยมีประสบการณ์เช่นนั้นมาบ้าง จึงอาจกล่าวได้ว่า เมื่อผู้ใดมีโอกาสใช้ภาษาถ่ายทอดความคิดใดๆ ออกมาเป็นถ้อยคำเพื่อสื่อสารกับคนอื่น ความคิดของผู้คนนั้นก็พัฒนายิ่งขึ้นทุกครั้งไป

ในขณะที่มนุษย์กำลังใช้ความคิดนั้น ย่อมใช้ภาษาเป็นเครื่องมือในการคิดไปด้วยโดยอัตโนมัติ ภาษาจึงเปรียบประดุจเงาที่ติดตามเนื่องไปกับความคิดตลอดเวลา ดังที่ น.ม.ส.ทรงชี้ให้เห็นดังนี้

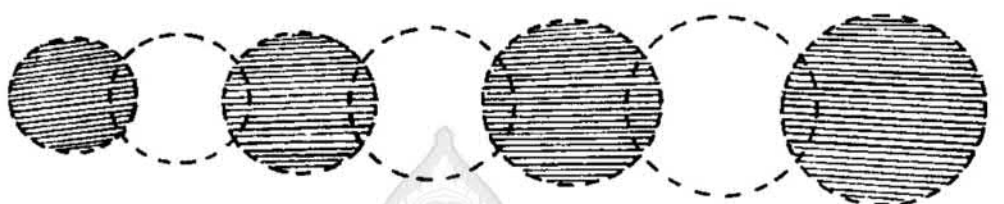
ภาษาเปรียบเทียบกล้องส่องความคิด
ถ้าเขียนพูดปุ่ดปุ่ดเป็นเลอะเลือนไป
เงาพระปรางค์วัดอรุณอรุณส่อง
ก็คำพูดนั้นเล่าเงาความคิด

ภาพน้ำจิตอาจเห็นได้เด่นใส
ก็น้ำใจฤาจะแจ่มแอร่มฤทธิ์
ย่อมผูกมัดงกว่าเงาแห่งเตาอิฐ
เปรียบเหมือนพิศพัศตรชะโงกทะโหลกทีก

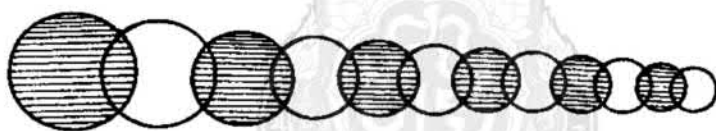
สรุปได้ว่า ถ้าความสามารถในการคิดของผู้ใดมีอยู่อย่างจำกัด ความสามารถในการใช้ภาษาก็จะพลอยถูกจำกัดไปด้วย ถ้าความสามารถในการใช้ภาษามีอยู่อย่างจำกัดแล้ว ความสามารถในการคิดก็就会被จำกัดลง อันเป็นผลต่อเนื่องเป็นปฏิกิริยาลูกโซ่

ในทางตรงกันข้าม ถ้าบุคคลใดมีความสามารถสูงในการคิด บุคคลนั้นก็จะพลอยมีความสามารถสูงในการใช้ภาษา ซึ่งมีผลต่อเนื่องทำให้ความสามารถในการคิดสูงตามไปด้วย เป็นปฏิริยาลูกโซ่เช่นเดียวกัน

ภาพแสดงปฏิริยาลูกโซ่ระหว่างความคิดกับภาษา

รูปที่ ๑ ความคิดไม่ถูกจำกัด

รูปที่ ๒ ความคิดถูกจำกัด

ในรูปที่ ๑ เมื่อวงความคิดไม่ถูกจำกัด พัฒนาขยายกว้างขวางขึ้นได้เรื่อย ๆ วงภาษาก็จะพัฒนาตามไปด้วย ส่วนในรูปที่ ๒ เมื่อวงความคิดถูกจำกัด วงภาษาก็จะถูกจำกัดหรือเรียวลงก็ได้

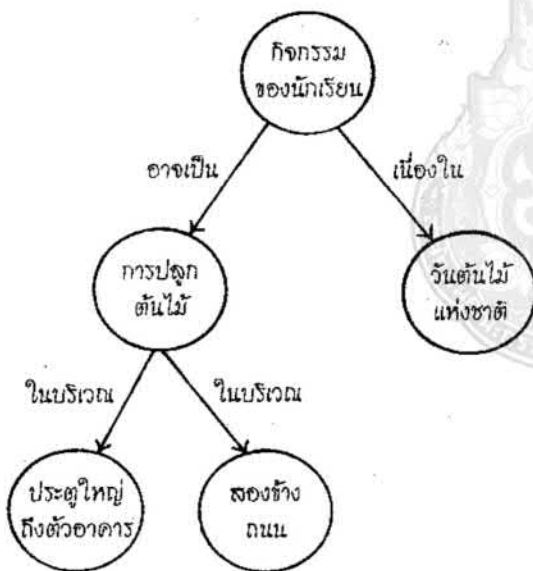
ในกรณีที่บุคคลหลาย ๆ คนใช้ความคิดร่วมกันเพื่อแก้ปัญหา บทบาทของภาษาจะยิ่งมีความสำคัญมาก เพราะบุคคลที่ร่วมกันคิดแต่ละคนจะต้องแสดงความคิดเป็นคำพูดออกไปดัง ๆ ให้คนอื่นที่ร่วมคิดอยู่ด้วยกันในขณะนั้นได้ยิน และได้กำหนดรู้เป็นระยะ ๆ ไปตลอดเวลาที่คิดร่วมกันหรือแลกเปลี่ยนความคิดกัน ขอให้นักเรียนสังเกตตัวอย่างบทบาทของภาษาในการคิดแก้ปัญหาาร่วมกันต่อไปนี้

การใช้ความคิดเกี่ยวกับการปลุกต้นไม้ในโรงเรียน

นักเรียน ๔ คนได้รับมอบหมายจากชมรมเกษตรของโรงเรียนให้ช่วยกันคิดเพื่อเสนอแนะแก่ชมรมเกี่ยวกับการปลุกต้นไม้ในบริเวณโรงเรียนในวันต้นไม้แห่งชาติในอีก ๒ สัปดาห์ข้างหน้า หลังจากที่ได้รับมอบหมาย วิทผู้เป็นอนุกรรมการคนหนึ่งรีบชวนเพื่อน ๆ อีก ๓ คนไปรวมกลุ่มหารือกัน ณ ที่นั่งพักมุมหนึ่งในบริเวณโรงเรียน

ในตารางข้างล่างนี้ ด้านซ้ายมือคือผังความคิดรวบยอดหรือผังมโนภาพที่อาจเป็นไปได้ ในขณะที่แต่ละคนคิด ซึ่งแสดงไว้เป็นตัวอย่างเพียง ๔ ตอน ข้อความด้านขวามือ คือการใช้ภาษาแสดงความคิด

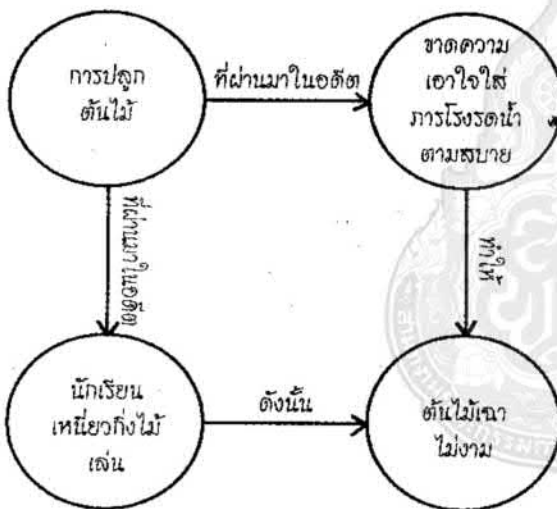
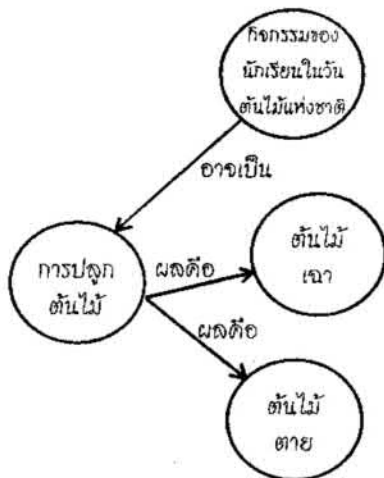
ผังมโนภาพ

การใช้ภาษาแสดงความคิด

- วิท พวกเราทั้ง ๔ คนนี้ได้รับมอบหมายจากชมรมฯ ให้ช่วยกันมาลองคิดดูว่าในวันต้นไม้แห่งชาติอีก ๒ อาทิตย์ข้างหน้า เราควรจะปลุกต้นไม้อะไรในบริเวณพื้นที่ด้านตะวันออกของอาคารเรียน กับทางสองข้างถนน จากประตูใหญ่จนถึงตัวอาคารเรียน ส่วนการลงมือปลุกจริงๆ นั้น จะให้เป็นกิจกรรมของนักเรียนทุกคน อย่างนั้นใช่ไหม ผมอยากทราบว่าพวกเรามีความคิดอย่างไรบ้างเกี่ยวกับเรื่องนี้

[ผู้พูดคนแรกใช้ความคิดโดยปรารภถึงพันธกิจของกลุ่มตามที่ได้รับมอบหมาย เป็นความคิดย้อนไปถึงอดีต และคิดคำนึงไปถึงอนาคตด้วย คิดไปถึงพื้นที่ที่จะปลุกต้นไม้และการปลุกต้นไม้ โดยให้เป็นกิจกรรมของนักเรียนต่อจากนั้นได้ชักชวนให้คนอื่น ๆ ร่วมแสดงความคิด]

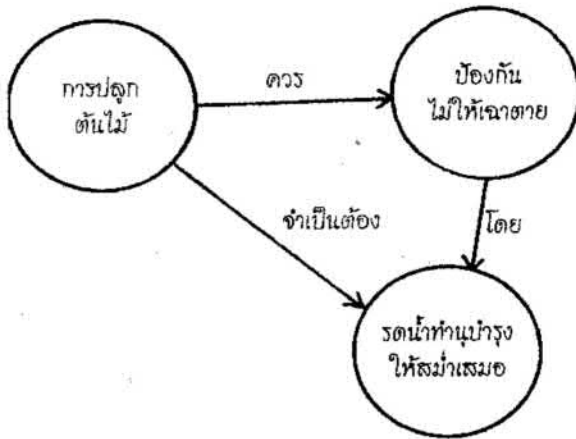

นพ เราต้องไม่ลืมว่าตั้งแต่เราอยู่ในโรงเรียนมา ๔ ปีเข้าป็นี่แล้ว พอถึงระยะก่อนเข้าพรรษาที่ไร ก็มีการพูดถึงการปลูกต้นไม้กันทุกทีไป พอปลูกไปได้ไม่เท่าไร ก็เฉาตายหมด ไม่เห็นงอกงามได้เลย

[ผู้พูดคนนี้แสดงความคิดในเชิงตั้งข้อสังเกตจากข้อเท็จจริงที่ทุกคนในกลุ่มคงจะพบมาแล้ว เป็นการคิดย้อนไปถึงอดีตที่ไม่ค่อยดีนัก ความคิดเช่นนี้อาจมีผลทำให้ความคิดของคนอื่นรวนเรไปได้]

มิน ก็มันจะงามได้อย่างไร ในเมื่อไม่มีใครรับผิดชอบดูแลจริงๆ จังๆ โดยเฉพาะระหว่างที่ต้นไม้มันยังไม่ทันตั้งตัว ตอนเช้าเห็นมีการโรงรตน้ำให้พอสักแต่ว่าได้รดให้เสร็จๆ ไปเท่านั้น ตอนวันหยุดไม่รู้ว่าจะได้รดน้ำบ้างหรือเปล่า นอกจากนั้นผมยังเคยเห็นเด็กๆ วิ่งเข้าไปเหยี่ยวกิ่งเหยี่ยวต้นเลื้อยอีก ป้ายห้ามก็ไม่เห็นมีไว้เลย รั้วล้อมก็ไม่มี

[ความคิดของผู้นี้ถูกกระตุ้นจากการแสดงความคิดของผู้พูดคนก่อน ทิศทางในการคิดจึงเป็นไปในทางเดียวกับคนแรก ทั้งยังมีที่หาว่าจะไกลออกไปจากประเด็นหลักที่กลุ่มกำลังจะพิจารณากัน ตามที่ได้รับมอบหมาย]

ชัย ผมว่าเรื่องเหล่านี้มันเป็นของป้องกันได้
ปัญหามันอยู่ที่ว่า เราจะตั้งใจทำกันจริงจังหรือไม่เท่านั้น สำหรับปีนี้ อะไรที่เคยผิดพลาดมา
เราก็ต้องป้องกันอย่าให้มันเกิดซ้ำขึ้นอีก

[การแสดงความคิดเช่นนี้พอจะมีผล
ให้กลุ่มหันเข้ามาสู่ประเด็นที่เป็นพันธกิจโดยตรงของกลุ่มในขณะนั้นได้ กล่าวคือ กลุ่มควร
จะได้ร่วมกันคิดต่อไปว่าจะเสนอแนะต่อชมรมฯอย่างไร]

วิท ทางชมรมฯและทางโรงเรียนคงจะรู้สึกถึง
ปัญหาต่างๆ ที่เราพูดกันอยู่นี้เหมือนกัน แต่เข
าก็คงยังไม่หมดหวัง จึงได้มอบหมายให้พวกเรา
ช่วยกันคิดว่า จะทำอย่างไรต่อไปดีเกี่ยวกับการ
การปลูกต้นไม้ในวันต้นไม้แห่งชาติปีนี้

ฉะนั้นผมคิดว่าน่าจะมาช่วยกันมองว่า
เท่าที่ผ่านมา มีสาเหตุอะไรที่ทำให้การปลูก
ต้นไม้ในโรงเรียนเราไม่ประสบผลสำเร็จ มอง
ประเด็นเสียก่อนจะดีหรือไม่

[ผู้พูดใช้จังหวะนี้แสดงความคิดเห็นอยู่
กับพันธกิจขณะนั้นโดยแนะให้กลุ่มนักเรียนทั้ง
๔ คนนั้นช่วยกันหาข้อเสนอแนะตามที่ได้รับ
มอบหมายมา]

ผู้พูดคงกำลังคิดว่าแนวโน้มนั้นที่สมาชิก
ในกลุ่มจะล้มเลิกการคิดหาข้อเสนอแนะ น่าจะ
เป็นไปได้มาก จึงรีบดึงให้เข้ามาสู่ประเด็นทันที
ที่ได้โอกาส]

นพ สาเหตุสำคัญนั้นผมคิดว่าเป็นเพราะขาด
คนดูแลต้นไม้ให้เจริญงอกงามจนกระทั่งมัน
สามารถตั้งตัวได้

[ความคิดกลับเข้ามาสู่ประเด็น มอง
เห็นสาเหตุของปัญหา]

มิน ผมว่าต้นกล้าของพันธุ์ไม้ที่เราปลูกนั้นก็
สำคัญเหมือนกันนะ เพราะว่าถ้าได้ต้นไม้ที่ไม่
ค่อยแข็งแรงมาปลูก อย่างไรเสียมันก็คงจะไม่
งามขึ้นมาได้ ถึงไม่ตายก็แคระๆ แก่ริ้นๆ อย่าง
ที่เห็นๆ กันอยู่

[สันนิษฐานสาเหตุของปัญหาซึ่งอาจ
เป็นไปได้อีกสาเหตุหนึ่ง]

วิท ความจริงเท่าที่ผมจำได้ เมื่อปีที่แล้วเราได้
ต้นไม้มาจากสถานีบำรุงพันธุ์ไม้ของกรมป่าไม้
ล้วนแต่เป็นต้นงามๆ ทั้งนั้น และต้นก็โตพอ
สมควรแล้ว ดูเหมือนจะเป็นต้นเสลา ประมาณ
๕๐ ต้นเห็นจะได้ มีเหลือที่กาดังงามๆ อยู่ตรง
หน้าโรงฝึกงานแค่ ๒ ต้น เท่านั้น

[ใช้ความคิดชวนให้ที่ประชุมไม่ลืม
ข้อเท็จจริงในปีที่แล้ว ได้ข้อสรุปที่เกี่ยวกับความ
คิดของผู้พูดคนก่อนซึ่งเพิ่งพูดจบลง]

มิน ถ้าเช่นนั้น ข้อเสนอแนะที่เราจะให้แก
ชมรมนั้น เราควรระบุไว้ด้วยว่าเมื่อเราได้ปลูก
ต้นไม้แล้ว จำเป็นต้องมีการบำรุงรักษาสม่ำเสมอ
ให้มันคงด้วย และต้องหาคนดูแลอย่างสม่ำเสมอ
ติดต่อกันไปจนกว่าต้นไม้จะตั้งตัวได้และแข็งแรง
พอ รวมทั้งควรนิยมนำแมลงกับให้ปุ๋ยเป็น
ระยะๆ ให้ถูกวิธีด้วย

[เมื่อได้รับข้อมูลจากสมาชิกบางคน
แล้วก็ได้อธิบายความคิดในเชิงเสนอแนะแก่กลุ่ม]

นพ สำหรับต้นไม้ที่จะปลูกละ พวกเรายังคงมีความเห็นว่า น่าจะปลูกต้นเสลาอย่างเดิมอย่างนั้นใช่ไหม หรือมีความคิดว่าจะเปลี่ยนไปปลูกต้นไม้ชนิดอื่น ผมคิดว่าปลูกต้นดาเบญยาดีกว่า โตเร็วดีและให้ร่มเงาดีด้วย รวมทั้งดอกก็สวยด้วยเวลาบานพร้อมๆ กันทั้งต้น

[ใช้ความคิดเข้าสู่ข้อเสนอนะที่เป็นพันธกิจของกลุ่มโดยตรง ขอให้สังเกตด้วยว่าข้อเสนอนะที่ให้ปลูกต้นดาเบญยานั้นได้เสนอโดยมีเหตุผลเชิงประเมินค่าสิ่งที่จะเกิดขึ้นในอนาคตอันใกล้]

มิน ผมเห็นว่าต้นเสลานั้นแหละดี เป็นต้นไม้พื้นเมือง เวลาออกดอกเป็นช่อใหญ่ยาวระย้าสวยเข้มกว่าดาเบญยา และที่สำคัญก็คือ กิ่งก้านแข็งแรง เป็นไม้เนื้อเหนียว อาจโตช้ากว่าดาเบญยา แต่ดาเบญยานั้นกิ่งเปราะมาก ถูกพายุที่สองทีก็หักแล้ว อย่างเช่นที่หน้าว่าการอำเภอ เคยหักลงมาทับรถยนต์ที่จอดอยู่แถวนี้ด้วย

[มีความเห็นแย้งกับผู้เสนอคนก่อนให้ข้อเสนอนะของตนเองและมีเหตุผลประกอบเช่นกัน นำข้อเท็จจริงที่เป็นประสบการณ์ของคนเข้ามาประกอบด้วย]

นพ จริง ถ้าอย่างนั้นปลูกต้นเสลาก็คงจะดี
[เห็นด้วย]

ชัย เราจะสรุปได้หรือยังว่าจะเสนอต่อทางชมรมฯไปว่าอย่างไรเกี่ยวกับเรื่องนี้

[มีความเห็นว่าควรสรุปประเด็นที่ได้คิดร่วมกันมานานพอสมควรได้แล้ว]

วิท เราก็คงจะเสนอต่อทางชมรมไปว่า การปลุกต้นไม้ในปีนั้นควรคำนึงถึงการดูแลรักษา หลังจากปลูกแล้วว่าเป็นเรื่องสำคัญที่สุด ควรมีรั้วที่แข็งแรงล้อมต้นไม้ที่ปลูกแล้วด้วย ส่วนต้นไม้ที่จะนำมาปลูกนั้นก็ควรเป็นต้นเสลา เช่นเดิม เพราะเป็นต้นไม้ที่เจริญเติบโตได้ดี ถ้าได้รับการบำรุงรักษาพอสมควร และต้นเสลาเป็นพันธุ์ไม้ที่มีลำต้นและกิ่งก้านแข็งแรง ไม่หักโค่นได้ง่าย ทั้งยังให้ดอกที่สวยงามอีกด้วย

[สรุปรวบรวมข้อคิดทั้งหมดที่ได้จากการประชุมร่วมกัน สังเคราะห์กันเข้าเป็นข้อเสนอแนะของกลุ่ม]

มิน เราจะไม่แนะนำด้วยหรือว่าจะกำหนดหน้าที่ในการดูแลรักษาอย่างไร

[ใช้ความคิดไกลออกไปจากประเด็นที่ตั้งไว้แต่ต้น]

วิท ผมว่านั่นเป็นหน้าที่ของชมรมที่เขาจะต้องคิดต่อไปถ้ารับข้อเสนอแนะของเรา ตอนนี้เราเสนอเพียงเท่านี้ก็คงจะพอแล้ว

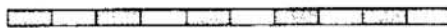
[ตัดสินใจว่าควรยุติการประชุมเพราะได้ข้อยุติแล้ว]

เมื่อนักเรียนพอจะเข้าใจว่า ภาษามโนภาพในการพัฒนาความคิดดังกล่าวมาข้างต้น ก็ควรจะเข้าใจวิธีคิดแบบต่างๆ อีกด้วย เพื่อจะได้พัฒนาความคิดของตนต่อไป

กิจกรรม

๑. ทำผังมโนภาพตามความเข้าใจของนักเรียนต่อเนื่องจากตัวอย่างข้างต้นให้ครบทุกตอนและอธิบายด้วยว่า เหตุใดจึงสร้างผังมโนภาพเช่นนั้น

๒. ทำผังมโนภาพของตนเองขึ้นเกี่ยวกับเรื่องใดก็ได้ แล้วเรียบเรียงเป็นข้อความให้ชัดเจนตามผังมโนภาพนั้น นำมาแลกเปลี่ยนกันดู อาจซักถามเหตุผลที่เชื่อมโยงมโนภาพเช่นนั้นๆ

วิธีคิด

วิธีคิดของมนุษย์อาจแบ่งออกได้หลายประเภทด้วยกัน แต่จะได้นำมาอธิบายในที่นี้เพียง ๓ ประเภทดังนี้

วิธีคิดเชิงวิเคราะห์

นักเรียนทุกคนเมื่อได้เรียนมาถึงขั้นสูงสุดของมัธยมศึกษาตอนปลาย คงจะคุ้นกับคำว่า **วิเคราะห์** มาพอสมควร แต่เพื่อทบทวน จะได้ชี้แจงซ้ำอีกครั้งหนึ่งว่า การวิเคราะห์ คือ การพิจารณาแยกสิ่งใดสิ่งหนึ่งออกเป็นส่วนๆ เพื่อทำความเข้าใจแต่ละส่วนให้แจ่มแจ้ง แล้วทำความเข้าใจต่อไปว่า แต่ละส่วนสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกันอย่างไร

โดยปกติ ก่อนที่เราจะสามารถแยกสิ่งที่เราจะพิจารณาออกเป็นส่วนๆ ได้ เราจำเป็นต้องมีหลักความรู้เพียงพอที่จะนำมาใช้ในกระบวนการวิเคราะห์ ตัวอย่างเกสรตัวผู้ที่วิเคราะห์สมุนไพรรักษาโรคเพื่อหาฤทธิ์ของตัวยาต่างๆ ที่อยู่ในสมุนไพรรักษาโรค จำเป็นต้องมีความรู้ทางเภสัชวิทยาเพียงพอ รวมทั้งจะต้องมีความรู้เกี่ยวกับวิธีใช้เครื่องมือสำหรับการวิเคราะห์นั้นด้วย จึงจะสามารถวิเคราะห์ได้สำเร็จสมความมุ่งหมาย นักเศรษฐศาสตร์ที่สามารถ

วิเคราะห์สถานการณ์ทางเศรษฐกิจได้ จำเป็นต้องมีความรู้เกี่ยวกับข้อเท็จจริงหรือข้อมูลทางเศรษฐกิจดีพอ รวมทั้งมีความรู้ทางทฤษฎีเศรษฐศาสตร์เพื่อนำมาใช้เป็นเครื่องมือในการวิเคราะห์ด้วย จึงจะสามารถวิเคราะห์จนอธิบายได้ว่า สถานการณ์ทางเศรษฐกิจนั้นๆ อยู่ในสภาพอย่างไร และอาจบอกได้ว่ามีแนวโน้มไปในทางใด นักวรรณคดีจะวิเคราะห์บทกวีนิพนธ์ เรื่องสั้น หรือนวนิยายให้เข้าใจได้อย่างแจ่มแจ้ง จำเป็นที่จะต้องอ่านบทกวีนิพนธ์ เรื่องสั้น หรือนวนิยายให้เข้าใจเรื่องโดยชัดเจนก่อน และต้องมีความรู้ทางทฤษฎีของวรรณคดีประเภทนั้นๆ จึงจะสามารถวิเคราะห์ได้

ขั้นตอนของวิธีคิดเชิงวิเคราะห์สรุปได้ดังนี้

๑. กำหนดขอบเขตหรือนิยามสิ่งที่เราจะวิเคราะห์ให้ชัดเจนว่าจะวิเคราะห์อะไร
๒. กำหนดจุดมุ่งหมายให้ชัดเจนว่าจะวิเคราะห์เพื่ออะไร
๓. พิจารณาหลักความรู้ หรือทฤษฎีที่เกี่ยวข้องว่าจะใช้หลักใดเป็นเครื่องมือในการวิเคราะห์
๔. ใช้หลักความรู้นั้นให้ตรงกับเรื่องที่จะวิเคราะห์เป็นกรณีๆ ไป และจะต้องรู้ว่าควรจะวิเคราะห์อย่างไร
๕. สรุปและรายงานผลการวิเคราะห์ให้เป็นระเบียบชัดเจน

๑. นักเรียนย้อนระลึกถึงกิจกรรมต่างๆ ที่ตนได้เคยมีส่วนร่วมหรือได้เคยสังเกตมาเพียง ๑ กิจกรรม อาจเป็นกิจกรรมในบ้าน ที่โรงเรียน หรือนอกโรงเรียนก็ได้ เช่น การทำบุญตามประเพณี การจัดงานปีใหม่ การแข่งขันกีฬาประจำปี การได้วาทิ การออกค่ายพักแรม ฯลฯ กล่าวเฉพาะเจาะจงถึงกิจกรรมนั้นว่าเป็นกิจกรรมอะไร จัดขึ้นที่ไหน เมื่อไร ต่อจากนั้นวิเคราะห์กิจกรรมนั้นว่าประกอบด้วยส่วนสำคัญๆ อะไรบ้าง ส่วนประกอบย่อยมีอะไร และแต่ละส่วนสัมพันธ์กันอย่างไร ข้อมูลบางอย่างอาจค้นหาหรือสอบถามเพิ่มเติมได้ วิเคราะห์แล้วเขียนเรียบเรียงผลวิเคราะห์ให้เรียบร้อย

กิจกรรมข้อนี้เปิดให้นักเรียนเลือกหัวข้อได้กว้างขวาง แต่ต้องเป็นกิจกรรมที่มีคนหลายคนเข้าไปเกี่ยวข้อง

อนึ่ง ระหว่างที่คิดวิเคราะห์ควรบันทึกไว้ด้วยเป็นระยะๆ ไป เมื่อคิดได้ตลอดแล้วจึง ทบทวนเรียบเรียงให้ละเอียดอีกครั้งหนึ่ง เขียนให้ชัดเจน แล้วนำเสนอหรืออ่านให้ที่ประชุมฟัง

๒. นักเรียนเลือกสถานที่ในโรงเรียน หรือในชุมชนของนักเรียน เป็นต้นว่า ตลาดนัด โรงอาหาร โรงฝึกงาน ฟาร์มเลี้ยงสัตว์ หมู่บ้านจัดสรร สวนสาธารณะ ฯลฯ ใช้ ความคิดวิเคราะห์สถานที่ที่เลือกนั้นให้เฉพาะเจาะจงลงไป ตั้งจุดมุ่งหมายให้ชัดว่าจะวิเคราะห์เพื่ออะไร ใช้หลักในการวิเคราะห์อย่างไร เรียบเรียงผลการวิเคราะห์ไว้เป็นลายลักษณ์อักษร

กิจกรรมข้อนี้เปิดกว้างให้นักเรียนเลือกได้ทั้งหัวข้อ จุดมุ่งหมาย และหลักในการวิเคราะห์ ตัวอย่าง นักเรียนที่เลือกวิเคราะห์โรงอาหารของโรงเรียน อาจตั้งจุดมุ่งหมายที่จะวิเคราะห์เฉพาะ ด้านการได้รับแสงสว่างและการถ่ายเทอากาศ เพื่อนำไปเป็นข้อเสนอแนะในการปรับปรุง โรงอาหาร

หลักการวิเคราะห์ก็อาจคำนึงถึง (ก) สภาพตามธรรมชาติ ได้แก่ แสงสว่างจาก ดวงอาทิตย์ และทิศทางลม (ข) การใช้ความรู้ทางวิทยาศาสตร์ เช่น สีอาคาร ช่องหน้าต่าง ช่องรับลม ระบบไฟฟ้าและระบบระบายลม

วิธีคิดเชิงสังเคราะห์

คำ **วิเคราะห์** กับคำ **สังเคราะห์** มีความหมายที่แสดงถึงกระบวนการคนละทางกัน การวิเคราะห์มีความหมายว่า แยกออกพิจารณา โดยมีจุดหมายปลายทางเพื่อให้เกิดความเข้าใจ ดังได้กล่าวมาแล้ว ส่วนการสังเคราะห์มีความหมายไปทางรวมเข้าด้วยกัน โดยมีจุดหมายปลายทาง อยู่ที่สร้างสรรค์สิ่งใหม่ขึ้น เราจึงอาจให้ความหมายกว้างๆ ของการสังเคราะห์ได้ว่า เป็นการรวม ส่วนต่างๆ ให้ประกอบกันเข้าด้วยกรรมวิธีที่เหมาะสม จนเกิดเป็นสิ่งใหม่ขึ้น สำหรับจะได้นำไปใช้ ประโยชน์ต่อไป

ในการสังเคราะห์ เราจะต้องมีหลักความรู้เพียงพอสำหรับใช้ในการรวมส่วนต่างๆ ให้ เข้ากันได้อย่างเหมาะสมตามความมุ่งหมาย ไม่ว่าสิ่งที่เราสังเคราะห์นั้นจะยากง่าย หยิบหรือ ละเอียดเพียงใดก็ตาม ตัวอย่างเช่น ในการสังเคราะห์ประโยค เราก็จะต้องมีความรู้ในเรื่องถ้อยคำ ทั้งในด้านความหมายและน้ำหนักของคำรวมทั้งจะต้องมีความรู้ในเรื่องโครงสร้างของประโยคอีกด้วย เราจึงจะสามารถสังเคราะห์ประโยคได้ ในการสังเคราะห์ความคิดและข้อมูลต่างๆ เข้าด้วยกันให้ เป็นข้อเขียน หรือที่เรียกว่า การเรียบเรียงนั้น ไม่ว่าประเภทใดก็ตาม เช่น เรียงความ จดหมาย บทความ แถลงการณ์ เราจำเป็นต้องมีความรู้หลายอย่างด้วยกัน นอกจากความรู้ในด้านภาษา แล้ว ก็ต้องมีความรู้เกี่ยวกับพื้นฐานของผู้อ่านผู้ฟัง ความรู้เกี่ยวกับเนื้อหาในเรื่องนั้นๆ รวมทั้ง

วิธีคิดเชิงประเมินค่า

คำ **ประเมินค่า** หมายถึง การใช้ดุลพินิจตัดสินคุณค่าของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง สิ่งนั้นอาจเป็นวัตถุ ผลงาน การกระทำ หรือกิจกรรมก็ได้ และในการตัดสินคุณค่าดังกล่าวนี้ เราอาจบ่งชี้ไปได้หลายลักษณะด้วยกัน เป็นต้นว่า สิ่งนั้นดีหรือเลว เป็นคุณหรือเป็นโทษ มีประโยชน์หรือไม่มีประโยชน์ คุ่มหรือไม่คุ่ม แคไหน เพียงไร ขอให้สังเกตคำว่า **แคไหน เพียงไร** ที่กำกับไว้ด้วย เพราะเป็นเครื่องแสดงว่า ในการประเมินค่าเราอาจประเมินได้หลายช่วงหลายระดับด้วยกัน ระหว่างดี กับ เลว นั้น มี **ค่า** ที่อยู่ตรงกลาง ๆ ค่อนไปข้างดี หรือค่อนไปข้างเลวได้มากมายไม่จำกัด

โดยทั่วไปแล้ว ก่อนที่เราจะประเมินค่า เราจำเป็นต้องมีเกณฑ์หรือหาเกณฑ์ไว้ก่อน เพื่อจะนำเกณฑ์นั้นมาใช้เป็นเครื่องตัดสินสิ่งที่เราประเมินนั้นว่ามีค่าอยู่ในขั้นใด ตัวอย่าง เรามีเกณฑ์ว่า หนังสือเด็กที่ดีต้องมีคุณสมบัติสำคัญ ๓ ประการคือ (๑) ใช้ภาษาที่แจ่มแจ้งชัดเจน เด็กอ่านแล้วเข้าใจได้ง่าย (๒) มีเนื้อหาโน้มน้าวใจให้เด็กเกิดความคิดนึกไปในทางเจริญก้าวหน้า (๓) รูปเล่มกะทัดรัด ราคาไม่สูงเกินไป

เราจะเห็นคุณสมบัติทั้ง ๓ ประการนี้ ก็ต้องใช้วิธีคิดเชิงวิเคราะห์และสังเคราะห์ กล่าวคือ วิเคราะห์และสังเคราะห์ภาษาที่ใช้ เนื้อหา วิธีโน้มน้าวใจ ลักษณะรูปเล่ม ขนาดและคุณภาพของวัสดุ ตลอดจนการตั้งราคาของหนังสือ แล้วจึงใช้เกณฑ์เหล่านี้ในการประเมินค่าหนังสือเด็กเล่มที่เราจะพิจารณา ถ้าหนังสือเล่มนั้นมีคุณสมบัติตรงตามที่กล่าวไว้ตามเกณฑ์ทั้ง ๓ ข้อ เราก็อาจประเมินได้ว่า เป็นหนังสือที่ดี แต่ถ้าขาดคุณสมบัติดังกล่าวทั้ง ๓ ข้อ เราก็อาจประเมินได้ว่า เป็นหนังสือที่ไม่ดี และโดยใช้เกณฑ์เดียวกันนี้อีก หนังสือบางเล่มอาจประเมินได้ว่าไม่ถึงกับดีนัก และไม่ถึงกับเลวนัก บางทีในการประเมินค่า เราอาจไม่ต้องเกณฑ์ขึ้นไว้ก่อนก็ได้ แต่เราประเมินโดยการพิจารณาเปรียบเทียบกับหลักฐานอื่นตามความเหมาะสม เช่น เราอาจประเมินว่า ชมรมใดชมรมหนึ่งในโรงเรียนมีผลงานเป็นที่น่าพอใจหรือไม่ เพียงใด โดยอาศัยการเปรียบเทียบผลงานกับบรรดาชมรมอื่นๆ ที่อยู่ภายในสภาพการณ์ หรือเงื่อนไขคล้ายคลึงกัน ถ้าชมรมที่เราจะประเมินมีหลักฐานปรากฏชัดว่า มีผลงานที่มีสารประโยชน์น้อยกว่าชมรมอื่นๆ เราก็อาจประเมินได้ว่า ผลงานของชมรมนั้นมีคุณค่าต่ำ แต่ถ้าปรากฏว่ามีผลงานมากกว่า และผลงานเหล่านั้นล้วนมีสารประโยชน์ทั้งสิ้น เราก็ประเมินค่าชมรมนั้นได้ว่ามีคุณค่าสูง

โดยสรุป วิธีคิดเชิงประเมินค่ามีแนวปฏิบัติดังนี้

๑. ทำความเข้าใจหรือทำความเข้าใจสิ่งที่เราจะประเมินให้ชัดเจนก่อน โดยเฉพาะอย่างยิ่งต้องรู้ว่าสิ่งนั้นคืออะไร ประกอบขึ้นอย่างไร มีหน้าที่หรือพันธกิจสำคัญอย่างไร ต่อใคร ที่กล่าวนี้นั้นแท้จริงก็คือ การวิเคราะห์นั่นเอง การประเมินค่าสิ่งใด หากผู้ประเมินมิได้รู้จักหรือเข้าใจ สิ่งนั้นโดยถ่องแท้ หรือวิเคราะห์แล้วสังเคราะห์ให้ดีเสียก่อน นอกจากจะเป็นการประเมินค่าที่ปราศจากเหตุผล ยังอาจก่อให้เกิดผลเสียหลายได้มาก

๒. พิจารณาว่าจะใช้เกณฑ์อะไรเป็นเครื่องตัดสินคุณค่าของสิ่งที่เราจะประเมิน ต้องระบุ เกณฑ์นั้น ๆ ไว้อย่างแจ่มแจ้ง ทางที่ดีควรกล่าวออกมาเป็นถ้อยคำหรือเขียนลงไว้ให้ชัดเจน พร้อมกันนี้ต้องพิจารณาด้วยว่า เกณฑ์นั้นมีความพอดี เหมาะแก่การประเมินอย่างมีเหตุผลเพียงพอหรือไม่ พึงระวังไม่ให้เกณฑ์สูงหรือต่ำ แคบหรือกว้างจนเกินไป

๓. ถ้าจะประเมินค่าโดยไม่ใช้เกณฑ์ อาจเปรียบเทียบกับหลักฐานอื่นซึ่งมีความสมเหตุสมผลพอที่จะนำมาเปรียบเทียบกับกันได้ และควรจะต้องกล่าวถึงหลักฐานเหล่านั้นให้ชัดเจนด้วยการประเมินค่าโดยนำสิ่งที่ไม่สมควรจะเปรียบเทียบกับมาเปรียบเทียบ อาจทำให้การประเมินผิดพลาด และก่อให้เกิดความสับสนหรือความเข้าใจผิดสืบเนื่องต่อไปได้มาก

ข้อเขียนต่อไปนี้แสดงให้เห็นกระบวนการคิดหลายอย่างประกอบกัน ทั้งวิเคราะห์ สังเคราะห์ และประเมินค่า

ฉบับบันทึกเสียง เพลงพระราชนิพนธ์ ขับร้องประสานเสียง

โรงเรียนดนตรีสยามกลการจัดทำทูลเกล้าฯ ถวายเนื่องในวโรกาสวันเฉลิม
พระชนมพรรษา ๕ ธันวาคม ๒๕๒๓

ขับร้องประสานเสียงโดย :

คณะนักร้องประสานเสียงสยามกลการ

คณะนักร้องประสานเสียงคริสเตียนไทย

คณะนักร้องประสานเสียงโรงเรียนวัฒนาวิทยาลัย

คณะนักร้องประสานเสียงโรงเรียนจิตรลดา

ณ โรงละครแห่งชาติ

วันที่ ๔ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๒๓

อำนวยการเพลงและฝึกซ้อมโดย :

อาจารย์มัลลย์วัลย์ บุณยะรัตเวช

รายการขับร้อง :

คณะนักร้องประสานเสียงสยามกลการ

ในดวงใจนิรันดร์ • แสงเดือน • ยามเย็น

คณะนักร้องประสานเสียงคริสเตียนไทย

ฝัน • สายฝน • ลมหนาว

คณะนักร้องประสานเสียงโรงเรียนวัฒนาวิทยาลัย

คำแล้ว • เกาะในฝัน • Medley : No Moon & Old Fashioned Melody

คณะนักร้องประสานเสียงโรงเรียนจิตรลดา

ภิรมย์รัก • สายลม

คณะนักร้องประสานเสียงคริสเตียนไทย

สรรเสริญพระบารมี

รายการเริ่มด้วยการขับร้องของคณะนักร้องประสานเสียงสยามกลการ เพลงแรก **ในดวงใจนิรันดร์** ขับร้องโดยกลุ่มนักขับร้องประสานเสียงชาย ส่วนอีกสองเพลงคือ **แสงเดือน** และ **ยามเย็น** ขับร้องโดยกลุ่มนักขับร้องประสานเสียงชายหญิง มีวงดนตรีแจ๊ส (Jazz band) ขนาดเล็กบรรเลงคลอประกอบ การใช้วงแจ๊สขนาดเล็บบรรเลงคลอประกอบเช่นนี้ มีข้อที่น่าสังเกต คือ วงแจ๊สขนาดเล็กเป็นวงที่มีเครื่องดนตรีน้อยชิ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งพวกเครื่องเป่ามีเพียงชนิดละหนึ่งชิ้นเท่านั้น และเครื่องดนตรีแต่ละชิ้นต่างก็มีแนวของดนตรีโน้มนำในเชิงบรรเลงเดี่ยว (solo) ด้วยเหตุนี้วงแจ๊สขนาดเล็กจึงเหมาะที่จะใช้คลอประกอบเสียงขับร้องเดี่ยว (solo voice) แต่เมื่อได้นำวงแจ๊สขนาดเล็กที่มานี้มาบรรเลงร่วมกับกลุ่มนักขับร้องที่มีจำนวนมาก ย่อมทำให้เกิดความไม่สมดุลในเรื่องกระแสเสียงที่เปล่งออกมาเป็นส่วนรวม ทั้งนี้เพราะวงแจ๊สขนาดเล็กขาดคุณลักษณะในด้าน “เสียงที่หนาแน่นและก้องกังวาน” (rich sonority) แต่กลุ่มนักขับร้องประสานเสียงโดยปกติแล้วจะเปรียบพร้อมด้วยคุณลักษณะที่กล่าวถึงนี้ อย่างไรก็ดี เพลงทั้งสามนี้ซึ่งออกสำนวนแจ๊ส (Jazz idiom) ก็มีความไพเราะน่าฟังไปอีกแบบหนึ่ง

รายการต่อไปเป็นการขับร้องของคณะนักร้องประสานเสียงคริสเตียนไทย เพลงที่ขับร้องสามเพลงคือ **ฝัน** **สายฝน** และ **ลมหนาว** ขับร้องโดยกลุ่มนักขับร้องประสานเสียงชายหญิง เพลงแรกคือ **ฝัน** เพลงนี้แม้จะขับร้องโดยไม่มีการคลอประกอบด้วยเครื่องดนตรี แต่ผู้เรียบเรียงแนว

ขับร้องประสานเสียงก็ได้เน้นถึงความสำคัญของความดัง-ค่อย (dynamics) จนทำให้ผู้ฟังเกิดอารมณ์ชวนฝันได้เป็นอย่างมาก เพลงที่สองคือ **สายฝน** เพลงนี้มีเปียโนคลอประกอบ เปียโนจะเล่นนำขึ้นก่อนซึ่งก่อให้เกิดความรู้สึก ตูยหยาตฝนที่ปรายลงมาจากฟากฟ้า จากนั้นขณะที่ท่วงทำนองกำลังดำเนินไป ด้วยแนวขับร้องแนวหนึ่ง จะมีแนวขับร้องอีกแนวหนึ่งทำเสียงคล้ายเสียงลมฝน เป็นภูมิหลัง (background) ตอนสุดท้ายของเพลง เสียงขับร้องที่อ่อนหวาน หด้อยได้เพิ่มเสน่ห์ให้แก่เพลงนี้เป็นอันมาก เพลงที่สามคือ **ลมหนาว** แม้ จะไม่มีเครื่องดนตรีคลอประกอบ แต่เสียงขับร้องก็สามารถสร้างความรู้สึก อันเย็นเยือกได้

รายการที่สามเป็นการขับร้องของคณะนักร้องประสานเสียงโรงเรียน วัฒนาวิทยาลัย เพลงแรกคือเพลง **ค่าน้ำ** เพลงนี้ผู้เรียบเรียงแนวขับร้อง สามารถทำให้การขับร้องท่วงทำนอง กับการขับร้องคลอประกอบผสมผสานได้ อย่างงดงาม สำหรับเพลง **เกาะในฝัน** นั้น เสียงขับร้องและเสียงเครื่องดนตรี ได้ร่วมกันสร้างบรรยากาศของการรื่นเริงของชาวเกาะทะเลใต้ ส่วนเพลงที่สาม นั้นเป็นเพลง Medley ประกอบด้วยเพลงที่มีชื่อในภาษาอังกฤษสองเพลงคือ **No Moon** และ **Old Fashioned Melody** เป็นเพลงที่นักร้อง ประสานเสียงขับร้องได้อย่างมีชีวิตชีวา

รายการที่สี่เป็นการขับร้องของคณะนักร้องประสานเสียงโรงเรียน จิตรลดา ซึ่งขับร้องสองเพลงคือ **ภิรมย์รัก** และ **สายลม** เป็นที่น่าสังเกตว่า เครื่องดนตรีที่คลอประกอบบางครั้งดังเด่นกว่าเสียงขับร้องเสียอีก วงดนตรีที่ บรรเลงคลอประกอบเป็นวงแจ๊สขนาดเล็กเช่นเดียวกับรายการของคณะนักร้อง ประสานเสียงสยามกลการ

รายการสุดท้ายเป็น **เพลงสรรเสริญพระบารมี** ซึ่งขับร้องโดย คณะนักร้องประสานเสียงคริสเตียนไทย ผู้เรียบเรียงแนวขับร้องและนักร้อง ประสานเสียงได้ทำให้เพลงสำคัญของชาติเพลงนี้มีความสง่างามไพเราะน่าฟัง

สรุปรวมความได้ว่าเทปฉบับนี้นี้เป็นเทปที่มีคุณค่าในการฟังหา ความบันเทิงได้เป็นอย่างดี เป็นเทปที่แสดงความสามารถของเยาวชนไทยใน ด้านการขับร้องประสานเสียง โดยเฉพาะอย่างยิ่งต้องขอชมคณะนักร้อง ประสานเสียงคริสเตียนไทยเป็นพิเศษที่ขับร้องเพลงทั้งสามในรายการของคน รวมทั้งเพลงสรรเสริญพระบารมีได้อย่างประทับใจมาก

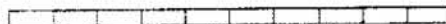
ศาสตราจารย์ไขแสง ศุขะวัฒนะ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ผู้ประเมินค่า

แนวทางในการคิดเชิงวิเคราะห์ สังเคราะห์ และประเมินค่าตามที่กล่าวมาทั้งหมดนี้ นักเรียนควรระลึกไว้ด้วยว่า เป็นแนวกว้างๆ เท่านั้น มิได้หมายความว่า ในทุกกรณีจำเป็นต้องดำเนินตามแนวที่กล่าวมานี้อย่างตายตัว จำเป็นต้องใช้ดุลพินิจของเราเองพิจารณาให้เหมาะสมเป็นเรื่องๆ ไป อาจทำอย่างละเอียดยิ่งกว่านี้ หรือรวบรัดกว่านี้ก็ได้ตามความเหมาะสม นอกจากนี้ กิจกรรมการใช้ความคิดคร่าวหนึ่งๆ อาจต้องใช้การวิเคราะห์ สังเคราะห์ และประเมินค่าทั้ง ๓ อย่าง หรือ ๒ อย่างควบกันไปได้

ประโยชน์สำคัญอย่างหนึ่งของวิธีคิดทั้ง ๓ ประเภทข้างต้นนี้ก็คือ เราสามารถนำไปใช้ในการคิดเพื่อแก้ปัญหา ดังจะได้อธิบายต่อไป

กิจกรรม

๑. งานเขียนของศาสตราจารย์ไอแซค ศุขะวัฒนะ ที่ยกมาเป็นตัวอย่างข้างต้นนั้น ส่วนใดเป็นการวิเคราะห์ สังเคราะห์ และประเมินค่าที่เห็นได้ชัดเจน จงพิจารณาร่วมกัน
๒. ประเมินค่ากิจกรรม วัตถุ สถานที่ หรือผลงานต่างๆ ที่นักเรียนรู้จักโดยวิเคราะห์เสียก่อน บ่งชี้เกณฑ์ที่ใช้ในการประเมินด้วยให้ชัดเจน เรียบเรียงเป็นข้อเขียน นำส่งครู หรืออ่านให้ที่ประชุมฟัง
๓. รวบรวมงานเขียนเชิงวิเคราะห์ สังเคราะห์ และประเมินค่า จากแหล่งต่างๆ อาจเก็บคัดลอก หรือถ่ายสำเนาไว้ก็ได้ นำมาติดแสดงที่ป้ายนิเทศหรือเข้าเล่มให้เรียบร้อยและเก็บไว้เป็นสมบัติของห้อง หรือของชมรม

การคิดเพื่อแก้ปัญหา

ก่อนอื่นนักเรียนควรเข้าใจว่า ปัญหาคือสภาพการณ์ที่ทำให้ความยุ่งยากให้แก่มนุษย์ มนุษย์ทุกคนนับแต่เกิดจนตาย จะต้องประสบปัญหาต่างๆ นานาประการ

บุคคลที่รู้จักแก้ปัญหาหรือรู้จักป้องกันมิให้ปัญหาลุกลามรุนแรงต่อไปได้นั้น ย่อมเป็นผู้ที่สามารถทำประโยชน์ให้แก่ตนเองและสังคมได้ นักเรียนคงเคยได้ยินคำกล่าวอยู่เนืองๆ ว่า ประเทศชาติต้องการให้พลเมืองเป็นคนคิดเป็น ทำเป็น และแก้ปัญหาเป็น ดังปรากฏในคำอธิบายจุดมุ่งหมายของหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย ดังนั้น การเรียนรู้ให้เข้าใจหลักการและวิธีการแก้ปัญหาจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับบุคคลทุกคน

หลักในการคิดเพื่อแก้ปัญหา

ในการคิดเพื่อแก้ปัญหานั้นมีหลักสำคัญที่เราจะต้องเข้าใจ ดังนี้คือ

ประเภทของปัญหา

เราอาจแยกประเภทของปัญหาเป็น ๓ ประเภทกว้าง ๆ โดยคำนึงถึงบุคคลที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

๑. ปัญหาเฉพาะบุคคล
๒. ปัญหาเฉพาะกลุ่ม
๓. ปัญหาสาธารณะ

ปัญหาเฉพาะบุคคล ได้แก่ ปัญหาที่เกิดขึ้นโดยเฉพาะแก่บุคคลหนึ่งบุคคลใดเท่านั้น ส่วนสาเหตุที่มาของปัญหาอาจเชื่อมโยงไปถึงบุคคลอื่นหรือสิ่งอื่นก็ได้ ปัญหาประเภทนี้อาจเป็นได้ทั้งทางกายและทางจิต อาจเป็นปัญหาปัจจุบันทันด่วน หรือปัญหาที่ยืดเยื้อเรื้อรังมาแล้วก็ได้

ปัญหาเฉพาะกลุ่ม ได้แก่ ปัญหาที่กลุ่มบุคคลกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งประสบความยุ่งยากร่วมกัน กลุ่มบุคคลในที่นี้อาจหมายถึง กลุ่มผู้มีผลประโยชน์ร่วมกัน กลุ่มผู้อาศัยในชุมชนละแวกเดียวกัน กลุ่มนักเรียนที่จัดกิจกรรมร่วมกัน กลุ่มสมาชิกชมรมเดียวกัน คณะกรรมการชุดเดียวกัน

ปัญหาสาธารณะ ปัญหาประเภทนี้อาจเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า เป็นปัญหาสังคมก็ได้ เป็นปัญหาที่มีผลกระทบถึงคนทุกคน หรือคนส่วนใหญ่ในสังคมไม่โดยตรงก็โดยอ้อม เช่น ปัญหาการจราจรติดขัดในเมืองใหญ่ ๆ ปัญหาน้ำท่วม ปัญหาฝนแล้ง ปัญหาอาชญากรรมอันก่อให้เกิดความสูญเสียชีวิต ร่างกายและทรัพย์สิน หรือก่อให้เกิดความหวาดผวากับบุคคลในสังคม

สาเหตุและสภาพแวดล้อมของปัญหา

สภาพการณ์ใด ๆ ก็ตามที่น่าความเดือดร้อนมาสู่มนุษย์จนกลายเป็นปัญหาจะเกิดขึ้นเองไม่ได้ จะต้องมียุทธศาสตร์มาก่อนเสมอ สาเหตุอาจมีเพียงประการเดียวหรือหลายประการก็ได้แล้วแต่กรณี สาเหตุบางอย่างอาจสืบเนื่องมาจากสาเหตุอื่นที่อาจสืบสาวต่อเนื่องไปได้อีกไกล นอกจากนี้ปัญหาทุกปัญหาก็จะเกิดขึ้นภายในสภาพแวดล้อมอย่างใดอย่างหนึ่งเสมอไป ตัวอย่างที่เห็นได้ง่าย ๆ ก็คือ เมื่อเราเกิดการเจ็บป่วยขึ้น เช่น ปวดท้องอย่างรุนแรง ความเจ็บป่วยหรือทุกขเวทนาคือตัวการที่ทำให้เป็นปัญหาขึ้น ความเจ็บป่วยนั้นจะต้องเนื่องมาจากสาเหตุต่าง ๆ เป็นต้นว่า อาหารเป็นพิษ ไล่ตั้งอีกเสบ มีเชื้อไวรัสรุนแรงในระบบทางเดินอาหาร นอกจากนี้ยังต้องมีสภาพแวดล้อมของปัญหานี้ด้วย เป็นต้นว่า ผู้เจ็บป่วยกำลังอยู่ ณ สถานที่ใด มีบุคคลอื่นพอที่จะช่วยเหลือได้หรือไม่ สถานที่นั้นมีเส้นทางคมนาคมติดต่อกับสถานที่อื่นอย่างไร อยู่ใกล้หรือไกลแพทย์หรือสถานพยาบาล ผู้ป่วยมีโรคภัยไข้เจ็บอย่างอื่นประจำตัวอีกหรือไม่ มีใครอีกบ้างในกลุ่มเดียวกันที่มีอาการเจ็บป่วยคล้าย ๆ กันอย่างนั้น

สาเหตุและสภาพแวดล้อมของปัญหาเป็นสิ่งที่เราจะต้องทราบให้ได้ เช่นเดียวกับการกำหนดรู้ตัวปัญหา เพราะถ้าเราไม่รู้ หรือรู้อย่างผิด ๆ แล้ว จะทำให้การแก้ปัญหาผิดพลาดบกพร่องได้ง่าย บางทีก็อาจแก้ได้ไม่ตรงจุด ปัญหาอย่างเดียวกันแต่เกิดขึ้นในสภาพแวดล้อมต่างกัน ความรุนแรงของปัญหาอาจแตกต่างกันได้มาก จากตัวอย่างข้างต้นเมื่อเกิดปัญหาการเจ็บป่วยขึ้น ถ้าเราเจ็บป่วยขณะอยู่ที่บ้าน มีแพทย์หรือสถานพยาบาลอยู่ใกล้ ๆ ปัญหาก็ไม่น่าวิตกเท่าใดนัก แต่ถ้าเมื่อเราเจ็บป่วยขณะที่กำลังเดินทางไกลไปในที่ทุรกันดาร ขาดหมอ ขาดยา ปัญหาเดียวกันนี้ย่อมทำให้เกิดความวิตกกังวลมากมายหลายเท่า

สรุปแล้วหลักสำคัญในการแก้ปัญหาข้อหนึ่งก็คือ ต้องจับสาเหตุสำคัญให้ได้และรู้สภาพแวดล้อมของปัญหานั้นด้วย

เป้าหมายในการแก้ปัญหา

โดยปกติเมื่อเราสามารถรู้ปัญหาแน่ชัดแล้ว แม้จะยังคิดไม่ตกว่าจะหาทางแก้ปัญหาได้อย่างไร เราก็พอจะเนได้ว่าเป้าหมายของเราในการแก้ปัญหานั้นคืออะไร

ตัวอย่าง

ถ้าพบปลวกขึ้นบ้าน ทำลายสิ่งของเสียหายไปบ้างแล้ว เป้าหมายในการแก้ปัญหาก็คือ ต้องการทำลายปลวกเหล่านั้นให้หมดสิ้นไป และมีให้เกิดขึ้นอีก

ถ้าเรียนวิชาใดวิชาหนึ่งไม่เข้าใจ เราก็เกิดวิตกกังวลว่าอาจสอบตกในวิชานั้น หรือ มิฉะนั้นก็ไม่มีพื้นความรู้เพียงพอสำหรับจะใช้สอบแข่งขันกับคนอื่น ๆ เป้าหมายในการแก้ปัญหาก็คือ ต้องเรียนวิชานั้นให้เข้าใจแจ่มแจ้งและแม่นยำให้จงได้

ถ้าเพื่อนบ้านเปิดวิทยุดังรบกวนโสตประสาทของชาวบ้านที่อยู่ใกล้เคียงวันละนาน ๆ ติดต่อกันหลายชั่วโมง เป้าหมายในการแก้ปัญหานั้นก็คือ ทำให้เพื่อนบ้านผู้นี้เลิกทำความรำคาญเช่นนั้นเสีย ถ้าจะเปิดวิทยุก็เปิดแต่เพียงเบา ๆ พอให้ได้ยินเฉพาะภายในบ้านของเขาเท่านั้น

ถ้าปรากฏว่าชาวชนบทส่วนใหญ่เป็นโรคพยาธิกันมาก ทำให้สุขภาพทรุดโทรม ความสามารถในการทำงานต่ำ เป้าหมายในการแก้ปัญหาก็คือ ต้องให้ชาวบ้านเหล่านั้นตระหนักถึงอันตรายจากพยาธิ และรู้วิธีระวังรักษาตนให้ปลอดภัยจากการถูกพยาธิเบียดเบียน

สรุปแล้ว เป้าหมายในการแก้ปัญหาก็คือ การปลอดพ้นอย่างถาวรจากสภาพที่ไม่พึงประสงค์นั่นเอง

การเลือกวิถีทางแก้ปัญหา

การแก้ปัญหเป็นงานที่ต้องใช้ความพยายาม บางปัญหาต้องใช้เวลานาน ใช้ทรัพยากรจำนวนมาก มีความอดทน กล้าหาญ จึงจะบรรลุเป้าหมายได้ วิถีทางแก้ปัญหาหมายถึงวิธีการใด ๆ ก็ตามที่จะนำไปสู่เป้าหมายที่ต้องการ

ปัญหาส่วนมากที่มนุษย์เผชิญอยู่ มีวิถีทางแก้หลายทาง ยิ่งคิดวิเคราะห์ให้ถี่ถ้วนรอบคอบ จะยิ่งพบวิถีทางแก้ปัญหาได้หลากหลายยิ่งขึ้น ในที่สุดก็จะตัดสินใจเลือกวิถีทางที่เห็นว่าเหมาะสมที่สุดได้ โดยปกติแล้ว เราจะเลือกวิถีทางที่มีอุปสรรคน้อยที่สุดหรือไม่มีอุปสรรคเลย อยู่ในวิสัยที่จะปฏิบัติได้ ไม่ก่อให้เกิดความยุ่งยากตามมา และให้ความมั่นใจได้มากที่สุดว่าจะนำไปสู่เป้าหมายที่ต้องการ

เพื่อให้เข้าใจชัดเจนจะได้ยกตัวอย่างดังนี้ สมมุติว่ามีปัญหาของหายขึ้นในห้องเรียน อยู่เนือง ๆ เมื่อเราได้ตระหนักถึงปัญหานี้แล้ว เรามีเป้าหมายว่าจะต้องป้องกันไม่ให้เกิดของหาย ขึ้นอีกต่อไป เราอาจมองเห็นวิถีทางแก้หลายทางด้วยกัน เป็นต้นว่า

๑. หาผู้คอยเฝ้าดูแลสิ่งของไว้ตลอดเวลา
๒. พยายามสืบเสาะหาตัวคนร้ายให้ได้
๓. แนะนำไม่ให้นักเรียนนำของมีค่ามาโรงเรียน
๔. แนะนำไม่ให้นักเรียนวางของมีค่าทิ้งไว้ในห้องเรียน
๕. จัดให้มีที่รับฝากของมีค่าเมื่อนักเรียนมีความจำเป็นต้องนำมาโรงเรียน

วิถีทางตามข้อที่ ๑ นั้นมีอุปสรรคตรงที่จะได้ใครที่ไหนมาเป็นคนเฝ้า โรงเรียนคงไม่มีงบประมาณที่จะจ้างยามมาเฝ้าประจำห้อง วิถีทางตามข้อ ๒ นั้น อุปสรรคก็คือใครจะเป็นผู้สืบเสาะหาตัวคนร้าย หากกระทำจริง ๆ แล้ว อาจทำให้เกิดความหวาดระแวงซึ่งกันและกันต่อไป การตั้งข้อสงสัยไปยังคนโน้นคนนี้อาจเข้าตำราของหายสะพายบาป และประการที่สำคัญก็คือ ไม่อาจมั่นใจว่าจะสามารถจับตัวคนร้ายได้ วิถีทางตามข้อ ๓ นั้น ถ้านักเรียนไม่นำของมีค่ามาโรงเรียน ก็มั่นใจได้ว่าไม่มีโอกาสที่ของจะหาย แต่ก็มีอุปสรรคเพราะนักเรียนจำเป็นต้องใช้ของที่มีค่าอยู่เหมือนกัน เช่น นาฬิกาข้อมือก็จำเป็นต้องมีสำหรับดูเวลา ปากกาเขียนแบบก็จำเป็นต้องใช้เวลาที่เรียนวิชาเขียนแบบออกแบบ อันที่จริงแล้วของทุกอย่างก็อาจถือว่าเป็นของมีค่าได้ทั้งสิ้น และอาจถูกขโมยไปเมื่อใดก็ได้ ถ้ายังมีผู้คอยจ้องจะขโมยอยู่

ดังนั้น วิถีทางข้อ ๔ อยู่ในวิสัยที่พอจะปฏิบัติได้ ส่วนวิถีทางข้อ ๕ นั้นมั่นใจได้ว่าเมื่อนักเรียนมีความจำเป็นที่จะเก็บทรัพย์สินไว้กับตัวไม่ได้ ทรัพย์สินของนักเรียนก็ยังคงได้รับการดูแลให้ปลอดภัยจากการถูกลักขโมย จึงควรใช้วิถีทางข้อ ๔ และข้อ ๕ ร่วมกัน เพราะไม่ขัดกัน แต่กลับส่งเสริมกันให้บรรลุเป้าหมายในการแก้ปัญหา เมื่อพิจารณาแล้วจะเห็นว่าเป็นวิถีทางที่ดีที่สุด

เท่าที่กล่าวมาทั้งหมดนี้ จะเห็นได้ว่า การพิจารณาสาเหตุของปัญหานั้น เราใช้วิธีคิดเชิงวิเคราะห์ ส่วนการคิดหาวิถีทางแก้ปัญหา เราใช้วิธีคิดเชิงสังเคราะห์ และเมื่อเราจะเลือกวิถีทางแก้ปัญหาที่ดีที่สุด เราก็ใช้วิธีคิดเชิงประเมินค่า

โดยสรุป หลักสำคัญในการคิดเพื่อแก้ปัญหา มีดังนี้

๑. ทำความเข้าใจลักษณะของปัญหาและวางขอบเขตของปัญหา
๒. พิจารณาสาเหตุของปัญหา
๓. วางเป้าหมายในการแก้ปัญหา
๔. คิดหาวิธีทางต่าง ๆ ในการแก้ปัญหาเท่าที่จะเป็นไปได้
๕. เลือกวิธีทางแก้ปัญหาที่ดีที่สุดที่จะทำให้บรรลุถึงเป้าหมายที่ได้วางไว้

ความสามารถในการคิดแก้ปัญหาซึ่งต้องอาศัยวิธีคิดเชิงวิเคราะห์ สังเคราะห์และประเมินค่าตามที่กล่าวมาทั้งหมดนี้ จะพัฒนาให้สูงขึ้นได้หรือไม่เพียงใดนั้น อยู่ที่การได้มีโอกาสฝึกฝนอย่างสม่ำเสมอ ลำพังแต่ความรู้ว่า หลักการคิดเป็นอย่างไร หรือมีขั้นตอนอย่างไร จะไม่ช่วยให้การคิดของเราพัฒนาไปได้เท่าใดนัก เมื่อนักเรียนฝึกแต่ละครั้ง ก็ต้องใช้ภาษาเสมอไป จึงกล่าวได้ว่าภาษาเป็นสิ่งสำคัญในการพัฒนาความคิด

กิจกรรม

๑. สมมุติว่ามีนักเรียนในโรงเรียนกลุ่มหนึ่งชอบเล่นการพนันกันในบริเวณที่ลับตาแห่งหนึ่งในโรงเรียน นักเรียนจะคิดแก้ปัญหาเรื่องนี้อย่างไร

๒. ในชุมชนที่นักเรียนอาศัยอยู่ปรากฏว่ามีการขายยาเสพติด นักเรียนจะคิดแก้ปัญหาเรื่องนี้อย่างไร

๓. ชัยกับนันท์เป็นเพื่อนที่สนิทกันมาก คราวหนึ่งชัยชวนนันท์ไปงานทอดกฐินต่างจังหวัดพร้อมกับครอบครัวของตน และไปค้างคืนด้วย ปรากฏว่าในพิธีทอดกฐิน ทั้ง ๒ คนมิได้เข้าไปร่วมงาน เมื่อเสร็จงานทอดกฐินแล้วคณะทอดกฐินก็ได้เลยไปท่องเที่ยวสถานที่ที่น่าสนใจอีกหลายแห่ง แต่นันท์มักจะชวนชัยปลิกตัวไปเที่ยวในที่อื่นๆ ชัยเองก็ได้คัดค้าน ไม่ว่านันท์จะชวนไปที่ใดก็มักจะคล้อยตามเสมอ เมื่อกลับมาถึงบ้าน ชัยถูกบิดามารดาและพี่ๆ น้องๆ ตำหนิว่าไม่เป็นตัวของตัวเอง ปลอยให้เพื่อนชักนำไปในทางที่ไม่ถูกต้อง พ่อแม่ได้ขอร้องให้ชัยเลิกคบกับนันท์ ชัยรู้สึกว่าการณ์นี้เป็นปัญหาสำหรับเขา และยังหาทางออกไม่ได้

สมมุติว่านักเรียนเป็นชัย นักเรียนจะแก้ปัญหาอย่างไร

๔. คณะกรรมการจัดทัศนศึกษาของโรงเรียนแห่งหนึ่งได้วางแผนจะนำนักเรียนจำนวน ๕๐ คนไปทัศนศึกษาและพักแรมที่อุทยานแห่งชาติ มีผู้หวังดีให้คำแนะนำว่า การจัดทัศนศึกษาที่ผ่านมาปรากฏว่ามีความซุกซนหลายประการ รวมทั้งเคยมีอุบัติเหตุเล็กๆ น้อยๆ เกิดขึ้นเสมอๆ เช่น รถนำเที่ยวไปติดหล่มเสียเวลาอยู่กว่า ๑๐ ชั่วโมงจึงจะกลับได้ บางทีก็เกิดมีนักเรียนเจ็บป่วยขึ้นอย่างกะทันหัน ต้องนำส่งโรงพยาบาลกลางดึก ในการไปครั้งนี้ควรเตรียมการให้รอบคอบ เพื่อให้มั่นใจในความปลอดภัย

คำแนะนำของท่านผู้นี้มีน้ำหนักน่าเชื่อถือมาก จนอาจารย์ที่ปรึกษาบางคนเห็นว่า ควรจัดทัศนศึกษาครั้งนี้ไว้ก่อน นักเรียนบางส่วนก็เห็นด้วยกับอาจารย์ที่ปรึกษา แต่นักเรียนบางส่วนก็ยังต้องการที่จะไป

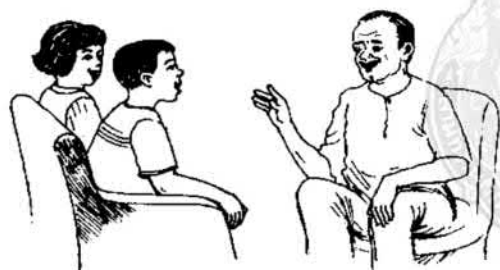
แบ่งนักเรียนในชั้นออกเป็นกลุ่ม กลุ่มละประมาณ ๗ คน สมมติว่าแต่ละกลุ่มคือ คณะกรรมการจัดทัศนศึกษา ให้ใช้ความคิดร่วมกันว่าจะตัดสินใจอย่างไรเกี่ยวกับการจัดทัศนศึกษาครั้งนี้

อธิบาย บรรยาย พรรณนาให้สัมฤทธิ์ผล

ในชีวิตประจำวัน ทุกคนต้องได้อ่านได้ฟังคำอธิบาย บรรยาย และ พรรณนาที่มีเนื้อหาต่างๆ อยู่เสมอ อาจผ่านมาทางสื่อหลายชนิด เช่น วิทยุ กระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ หนังสือ แผ่นปลิว นอกเหนือจากการสื่อสาร เฉพาะหน้ากันในที่ประชุม ในกลุ่ม หรือในสถานที่ส่วนตัว ถ้าสังเกตให้ดีแล้ว จะ เห็นว่าแม้แต่เด็กเล็กๆ พอเริ่มรู้ภาษา ก็มักจะถามหรือต้องการคำตอบจากผู้ใหญ่

มีบิดามารดา เป็นต้น ด้วยคำถามว่า ทำไม สิ่งนั้นจึงเป็นอย่างนั้น ทำไมสิ่งนี้จึงเป็นอย่าง นี้ ตัวอย่างเช่น ทำไมกระต่ายจึงมีขนปุกปุย ทำไมเด็กจึงต้องกินผัก ทำไมกล้วยจึงมี เปลือก บางครั้งเมื่อฟังนิทานหรือเรื่องเล่า ต่างๆ เด็กก็มักถามว่า แล้วเรื่องเป็นอย่างไร

ต่อไป คำถามเหล่านี้แสดงให้เห็นว่า มนุษย์มีสัญชาตญาณอยากรู้อยากเห็น อยากรู้อยากเข้าใจสิ่งต่างๆ รอบตัว และความอยากรู้อยากเห็นนั้นก็ยังคงมีอยู่ตลอดไป ไม่ว่าจะล่วงเข้าสู่วัยใดแล้วก็ตาม นอกจากนี้ มนุษย์ต่างพยายามหาความรู้ ความเข้าใจในสิ่งต่างๆ เพื่อที่จะสามารถอธิบาย บรรยายหรือพรรณนาสิ่งที่ยัง เคลือบแคลงสงสัยหรือยังไม่เข้าใจ ไม่ทราบ ให้ถ่องแท้ที่สุดเท่าที่จะทำได้ ทั้งแก่ ตนเองและเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน เป็นเช่นนี้ทุกยุคทุกสมัยตลอดมา

เมื่อพิจารณาในแง่การสื่อสาร **การอธิบาย การบรรยาย และการพรรณนา** คือ การสื่อสารของมนุษย์โดยมีจุดประสงค์ต่าง ๆ กล่าวคือ ถ้าผู้ส่งสารมีจุดประสงค์ให้ผู้รับสารเกิดความเข้าใจ หมดความสงสัยความข้องใจเป็นสำคัญ ผู้ส่งสารก็ต้องอธิบาย ถ้าผู้ส่งสารมีจุดประสงค์ที่จะให้ผู้รับสารรู้เรื่องราวที่เกิดขึ้นว่า ดำเนินหรือคลี่คลายไปอย่างไร ผู้ส่งสารก็ต้องบรรยาย ถ้าผู้ส่งสารมีจุดประสงค์ที่จะให้ผู้รับสารเกิดจินตนาการ เกิดความรู้สึกประทับใจ มองเห็นภาพ ผู้ส่งสารก็ต้องพรรณนา

เป็นธรรมดาที่จุดประสงค์ทั้งสามนี้อาจประสมกันอยู่ การสื่อสารแต่ละครั้ง จึงมีทั้งการอธิบาย การบรรยาย การพรรณนา

การอธิบาย บรรยาย พรรณนา จะสัมฤทธิ์ผลหรือไม่ เพียงไร พิจารณาได้จากผลที่เกิดแก่ผู้รับสารกลุ่มนั้น ๆ ถ้าผู้รับสารเกิดความเข้าใจแจ่มแจ้ง ไม่สับสนในเรื่องราว มองเห็นภาพชัดเจน การสื่อสารนั้นนับว่าอยู่ในเกณฑ์ที่สัมฤทธิ์ผล

การอธิบาย บรรยายและพรรณนา มีความสำคัญต่อมนุษย์เป็นอย่างยิ่ง ไม่ว่ามนุษย์จะอยู่ ณ ที่ใด หรืออยู่ในฐานะใดก็ตาม

ในภาษาไทยโดยทั่วไป คำอธิบาย บรรยาย และพรรณนา มักใช้ปนกัน เช่น การเสนอรูปภาพต่าง ๆ ที่มักใช้ถ้อยคำสั้น ๆ เพียง ๒-๓ ประโยคประกอบภาพนั้น มักเรียกกันว่า คำบรรยายภาพ ซึ่งความจริง ในบางกรณี อาจเป็นการอธิบายหรือพรรณนาก็เป็นได้ คำแปลเป็นภาษาไทยที่ปรากฏให้เห็นในตอนล่างของจอภาพยนตร์หรือจอวิทยุโทรทัศน์ก็เรียกกันว่า คำบรรยายภาษาไทย แต่ในบางครั้ง ภาพที่ปรากฏบนจอขึ้นต้องอาศัยการอธิบายให้ผู้ชมเข้าใจมากกว่า การสอนในชั้นเรียนระดับสูงก็มักเรียกว่า การบรรยาย หรือวิชาบรรยาย แต่ที่จริงแล้ว นอกจากบรรยาย ผู้สอนยังใช้วิธีอธิบายเป็นส่วนใหญ่ และบางโอกาสก็ต้องใช้วิธีพรรณนาด้วย

การเรียนวิชาการใช้ภาษา วิชาเรียงความ วิชาภาษาศิลป์ หรือศิลปะการใช้ภาษา ผู้เรียนจำเป็นต้องเข้าใจความหมายของคำ อธิบาย บรรยาย และพรรณนา ให้ชัดเจน จะได้ไม่สับสนเพื่อประโยชน์ในการฝึกวิเคราะห์และสังเคราะห์ต่อไป จะได้กล่าวแยกเป็นเรื่อง ๆ ดังนี้

การอธิบาย

การอธิบาย หมายถึง การทำให้บุคคลอื่นเข้าใจในความจริง ความสัมพันธ์ หรือปรากฏการณ์ต่าง ๆ ทั้งที่เป็นปรากฏการณ์ทางสังคม และปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ

ปรากฏการณ์ทางสังคม หมายถึง สิ่งต่าง ๆ ที่มนุษย์สร้างขึ้น หรือทำให้ปรากฏขึ้น รวมทั้งกิจกรรมต่าง ๆ ที่มนุษย์เกี่ยวข้องอยู่ ส่วนปรากฏการณ์ทางธรรมชาตินั้น หมายถึง สิ่งที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ มนุษย์มิได้ทำให้เกิดขึ้น การปราบแมลงที่มาทำลายพืชถือว่าเป็นปรากฏการณ์ทางสังคม แต่การระบาดของแมลงเป็นปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ ปรากฏการณ์ทางสังคมและทางธรรมชาติ อาจผสมรวมอยู่ด้วยกันได้

ตามที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นว่า ขอบเขตของการอธิบายกว้างขวางมาก หนังสือวิชาการต่าง ๆ ที่นักเรียนได้เรียนมาแล้วและที่จะเรียนต่อไป ส่วนใหญ่ก็เป็นการอธิบายเรื่องใดเรื่องหนึ่งแท้ที่จริงศาสตร์ทุกสาขาก็คือผลแห่งความพยายามของมนุษย์ที่จะอธิบายปรากฏการณ์ทางสังคม และปรากฏการณ์ทางธรรมชาตินั้นเอง

วิธีอธิบาย

วิธีอธิบายมีหลากหลายวิธี ในการอธิบายแต่ละครั้ง ผู้อธิบายอาจใช้วิธีใดวิธีหนึ่งต่อไปนี้เพียงวิธีเดียว หรือหลายวิธีประกอบกันก็ได้ วิธีต่าง ๆ ที่ยกมาไว้ในที่นี้ เป็นวิธีที่มักใช้กันอยู่เสมอ ๆ

๑. อธิบายตามลำดับขั้น
๒. ใช้ตัวอย่าง
๓. เปรียบเทียบความเหมือนกันและความต่างกัน
๔. ชี้สาเหตุและผลลัพธ์ที่สัมพันธ์กัน
๕. ให้นิยาม

อธิบายตามลำดับขั้น

วิธีนี้ใช้อธิบายกิจกรรม การปฏิบัติ การเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่เป็นกระบวนการ หรือเป็นกรรมวิธี เช่น การออกกำลังกาย การได้วาที การซ่อมหนังสือ การเพาะเลี้ยงปลา การเจริญเติบโตของเชื้อรา การผูกרוןของฟัน กระบวนการย่อยอาหาร วิธีอธิบายกระบวนการหรือกรรมวิธี จำเป็นจะต้องแสดงขั้นตอนเป็นระยะ ๆ ให้เป็นลำดับไปอย่างสมเหตุสมผล จึงจะสัมฤทธิ์ผล หากอธิบายไม่เป็นขั้นเป็นตอนแล้ว มักจะก่อให้เกิดความสับสน

ตัวอย่างต่อไปนี้ เป็นการอธิบายถึงกรรมวิธีในการซ่อมหนังสือ ผู้อธิบายได้อธิบายไปตามลำดับ และมีภาพประกอบด้วย

การซ่อมหนังสือ

ก่อนซ่อมหนังสือ ควรพิจารณาว่าหนังสือนั้นชำรุดมากน้อยเพียงใด ถ้าชำรุดเล็กน้อย ควรรีบซ่อมทันที ถ้าชำรุดมากต้องพิจารณาคุณค่าของหนังสือนั้นว่าควรซ่อมหรือไม่ เพราะการซ่อมหนังสือต้องใช้เวลาและสิ้นเปลืองวัสดุ จึงควรเลือกซ่อมเฉพาะหนังสือที่มีค่าและจำเป็นต้องใช้จริง ๆ

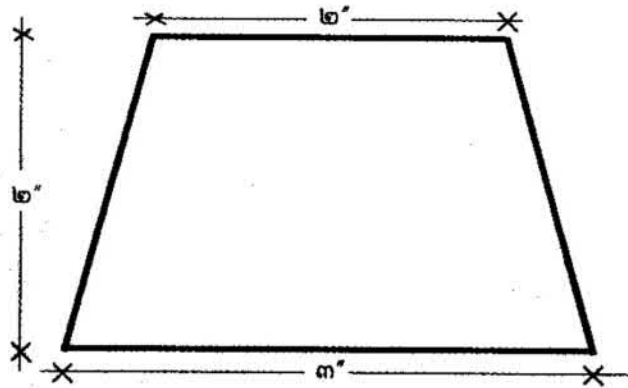
ลักษณะการชำรุดของหนังสือมีต่าง ๆ กัน เช่น มีรอยฉีกขาดบางหน้า มุมปกชำรุด สันหนังสือด้านนอกหลุด ส่วนต่อระหว่างปกกับตัวหนังสือหลุด ปกหลุด เป็นต้น กรรมวิธีในการซ่อมจึงซับซ้อนต่างกัน ในที่นี้จะอธิบายกรรมวิธีในการซ่อมหนังสือเฉพาะที่มุมปกและสันปกชำรุดเท่านั้น ดังนี้

ขั้นที่ ๑ เตรียมเครื่องมือและวัสดุที่ใช้ในการซ่อมหนังสือให้พร้อม ได้แก่ กาวพร้อมทั้งแปรงแบนสำหรับทา กาว ผ้าดิบสำหรับติดยึดสันหนังสือกับปกหนังสือ กรรไกรและมีด กระดาษปอนด์หนาหรือกระดาษสติ๊กเกอร์สีขาว แรกกิ้น (วัสดุหุ้มปก) ดินสอ ไม้บรรทัด ยางลบ เชือกขนาดพอเหมาะสำหรับพันนูนสันปก (เชือกพันนูนสันปกนี้เรียกว่า คิ้ว)

ขั้นที่ ๒ ดำเนินกรรมวิธีในการซ่อม ตามลำดับขั้นตอนดังนี้

๑. ดึงสันปกออก ทำความสะอาดทั้งสันปกและสันหนังสือ ใช้มีดขูดส่วนที่เป็นเศษกระดาษออกให้สะอาดเรียบร้อย

๒. ตัดแรกกิ้นให้เป็นรูปสี่เหลี่ยมคางหมู จำนวน ๔ ชิ้น แต่ละชิ้นมีขนาดที่ฐานประมาณ ๓ นิ้ว ด้านคู่ขนานและส่วนสูงประมาณ ๒ นิ้ว ดังรูปอาจใหญ่หรือเล็กกว่านี้ตามขนาดเล่มหนังสือ

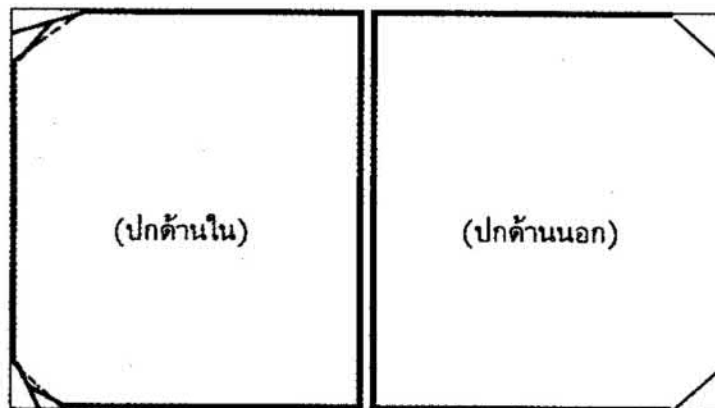

๓. ทากาวด้านในของแรกชิน แล้วนำแรกชินติดมุมปกของหนังสือทั้ง ๔ มุม ให้แน่นและเรียบ โดยให้ด้านฐานของแผ่นแรกชินอยู่ทแยงกับมุมปกหนังสือ โดยให้แผ่นแรกชินอยู่เลยมุมปกออกไปประมาณ ๑/๔ นิ้ว และให้ริมอีก ๒ ข้างอยู่เลยขอบปกออกไปข้างละเท่าๆ กัน ดังรูป

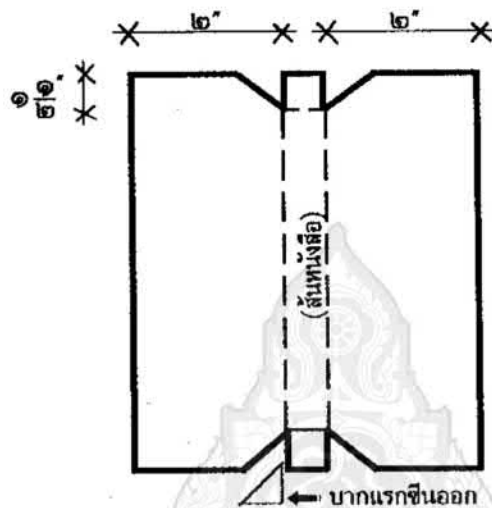
๔. พับแรกชินส่วนที่เหลือเข้าด้านในขอบปกหนังสือให้กระชับและเรียบร้อย ดังรูป

แรกชินที่
พับเข้าด้าน
ในของปก
หนังสือ

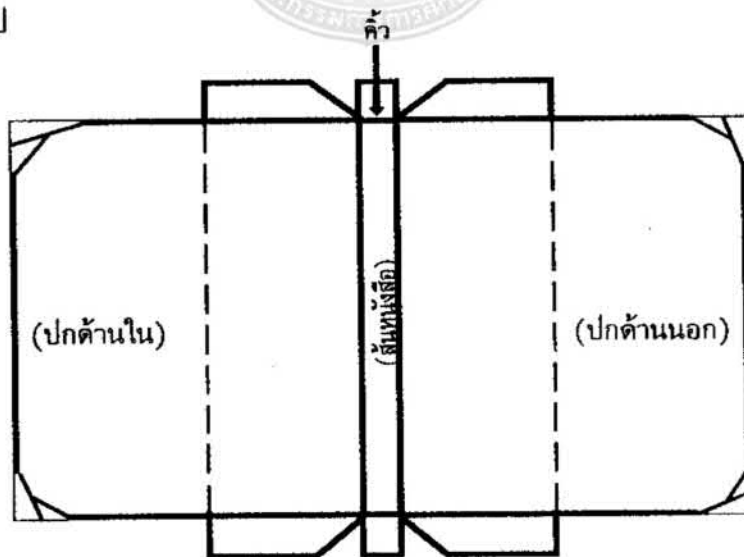

แรกชินที่
พับติดปก
ด้านใน
เรียบร้อย
แล้ว

๕. ตัดแรกซินแผ่นใหญ่ให้มีขนาดกว้างกว่าส่วนกว้างของสันหนังสือ ๔ นิ้ว ยาวกว่าส่วนยาวของสันหนังสือประมาณ ๓ นิ้ว ใช้กาวทาแรกซินด้านในทั้งแผ่น แล้วนำสันปกมาวางทาบลงบนแรกซินที่ทาแล้ว ให้สันปกอยู่กึ่งกลางของแผ่นแรกซิน (ถ้าหากสันปกชำรุดมากใช้ไม่ได้ ให้ทำสันปกใหม่โดยใช้กระดาษแข็งสีขาวตัดให้มีขนาดเท่ากับของเดิมหรือแคบกว่าเล็กน้อย แต่อย่าให้กว้างกว่า เพราะจะทำให้การเข้าสันลำบากและไม่สวยงาม) ใช้มีดคมกรีดแรกซินออกให้เป็นรอยบาก ดังรูป

๖. นำเชือกมีขนาดยาวเท่าความกว้างของสันหนังสือ มาติดกาว แล้ววางทาบทั้งส่วนบนและส่วนล่างของสันหนังสือ เพื่อทำค้ำที่สันหนังสือ ดังรูป

๗. พับแรกขึ้นทั้งด้านบนและล่างเข้าติดกับด้านในของปกให้เรียบร้อย แรกขึ้นที่พับลงนั้นก็พับทับค้ำที่สันด้วย

๘. ตัดกระดาษปอนด์หนาสีขาว ๒ แผ่น แต่ละแผ่นให้มีขนาดกว้างยาวเป็น ๒ เท่าของปกหนังสือ หากวบนกระดาษปอนด์ให้ทั่ว แล้วปิดทาบลงบนปกด้านในกับหน้าหนังสือ

เมื่อทำครบทุกขั้นตอนดังกล่าว ก็เป็นอันเสร็จกรรมวิธีในการซ่อมหนังสือ ทั้งไว้รอให้กาวยแห้ง ประมาณ ๑๒ ชั่วโมง

ใช้ตัวอย่าง

ในการอธิบายหลักการหรือวิธีการ หรือข้อความรู้อย่าง ซึ่งเข้าใจยาก ผู้อธิบายอาจใช้ตัวอย่างเข้าช่วย ขอให้นักเรียนสังเกตคำอธิบาย เรื่องการปลูกไม้ดอกไม้ประดับซึ่งผู้อธิบายได้ใช้ตัวอย่างประกอบ ดังต่อไปนี้

การปลูกไม้ดอกไม้ประดับให้งามสมตั้งใจปรารถนานั้น ผู้ปลูกต้องศึกษาลักษณะธรรมชาติการเจริญเติบโตของต้นไม้แต่ละชนิดให้ถ่องแท้ก่อน แล้วจึงปลูกและบำรุงรักษาให้ตรงกับลักษณะธรรมชาตินั้นๆ ตัวอย่าง หากจะปลูกบอนสีต้องรู้ว่าบอนสีต้องการความชื้นสูง ไม่ชอบแสงแดดจัด ดังนั้นเวลาปลูกจึงต้องปลูกในที่ที่มีแสงแดดรำไร และให้น้ำมากจนชุ่มพอ จึงจะเจริญงอกงามสมตั้งใจผู้ปลูก หากจะปลูกกุหลาบก็ต้องทราบว่ากุหลาบเป็นต้นไม้ชอบแดดจัด ชอบดินที่ระบายน้ำได้ดี ดังนั้นผู้ปลูกกุหลาบก็ต้องวางกระถางหรือปลูกในที่ที่ได้แสงแดดตลอดทั้งวัน ดินปลูกต้องร่วนซุยหรือปลูกด้วยหญ้าไผ่แห้งแช่น้ำจนชุ่มจึงจะเจริญงอกงาม หากจะปลูกต้นไม้ประเภทแคคตัส ก็ต้องทราบว่าต้นไม้ที่ไม่ต้องการน้ำน้อย ชอบแสงแดดมาก การดูแลรักษา จึงฉีดย้ำเป็นฝอยให้ก็เพียงพอ หากรดน้ำทุกวันเช่นต้นไม้อื่น แคคตัสจะเน่าตายหมด

คำอธิบายข้างต้นนี้ ผู้อธิบายได้เริ่มต้นด้วยหลักการทั่วไป ซึ่งผู้รับสารบางคนอาจยังไม่เข้าใจแจ่มแจ้ง จึงยกตัวอย่างประกอบถึง ๓ ตัวอย่าง เพื่อผู้รับสารจะได้เข้าใจหลักการดังกล่าวได้ชัดเจนขึ้น

เปรียบเทียบความเหมือนกันและความต่างกัน

การอธิบายด้วยวิธีนี้เหมาะสำหรับอธิบายสิ่งที่แปลกใหม่หรือสิ่งที่ผู้ฟังยังไม่คุ้นเคยมาก่อน ผู้อธิบายพยายามหาสิ่งที่ผู้ฟังผู้อ่านคุ้นเคยหรือรู้จักดีอยู่แล้ว มาใช้เทียบเคียง ชี้ให้เห็นว่าสิ่งใหม่ที่กำลังจะอธิบายให้เข้าใจนั้น มีอะไรบ้างที่คล้ายคลึง มีอะไรบ้างที่แตกต่างกับสิ่งที่คุ้นเคยหรือรู้จักอยู่แล้ว ตัวอย่างต่อไปนี้เป็นการอธิบายเพื่อแนะนำให้ผู้รู้จักแสดงมโนทัศน์ของรัฐบาลเคนเนดีที่ได้รางวัลที่ ๑ ในการประกวดแสดงมโนทัศน์แห่งโลกเมื่อ พ.ศ. ๒๕๒๔

แสดงมโนทัศน์ของรัฐบาลเคนเนดีซึ่งได้รับรางวัลที่ ๑ ในการประกวดแสดงมโนทัศน์แห่งโลกเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๒๔ นั้น เป็นแสดงมโนทัศน์ที่แสดงความคิดของการอนุรักษ์เช่นเดียวกับแสดงมโนทัศน์ไทยรูปสามเหลี่ยมจริงซึ่งได้รางวัลที่ ๒ ในงานประกวดคราวเดียวกันนั้น นอกจากนี้แสดงมโนทัศน์ของรัฐบาลเคนเนดียังแสดงองค์ประกอบของภาพทั้งดงามได้สัดส่วน เรื่องขององค์ประกอบ ก็เทียบเคียงกันได้กับองค์ประกอบของแสดงมโนทัศน์ไทย แต่ความคิดเรื่องการอนุรักษ์ แสดงมโนทัศน์ของรัฐบาลเคนเนดีเป็นความคิดที่อนุรักษ์ป่าไม้ซึ่งเป็นสมบัติที่ธรรมชาติให้แก่มนุษย์ ส่วนความคิดในเรื่องอนุรักษ์ที่ปรากฏอยู่ในแสดงมโนทัศน์ไทยนั้น เป็นเรื่องของการอนุรักษ์สมบัติทางวัฒนธรรม

ข้อนำสังเกตอีกประการหนึ่งก็คือ แสดงมโนทัศน์ของรัฐบาลเคนเนดีเป็นภาพซึ่งผู้ถ่ายได้เลือกมุมและแสงที่สวยงาม ส่วนแสดงมโนทัศน์ของไทยนั้นเป็นภาพเขียนที่งามวิจิตรไม่แพ้กัน

เรียบเรียงจาก "คุยกับนักออกแบบ" วารสารตราไปรษณียากร. ปีที่ ๑๑ ฉบับที่ ๑๒ กรกฎาคม ๒๕๒๔ หน้า ๒๙.

คำอธิบายข้างต้น ผู้อธิบายได้เปรียบเทียบทั้งส่วนที่เหมือนกันและส่วนที่แตกต่างกันของแสดงมโนทัศน์ไทยดวงหนึ่งซึ่งคนไทยรู้จักดี กับแสดงมโนทัศน์ของรัฐบาลเคนเนดีที่ยังไม่เป็นที่รู้จักกันดีนัก

สาเหตุและผลลัพธ์ที่สัมพันธ์กัน

เรื่องบางเรื่องที่เราจะอธิบายนั้น ผู้อธิบายอาจจะคิดว่ามันเป็นเรื่องที่มีความสัมพันธ์กันระหว่างสาเหตุกับผลลัพธ์ ถ้าผู้อธิบายสามารถชี้ให้ผู้ฟังหรือผู้อ่านเห็นได้ว่า อะไรเป็นสาเหตุและอะไรเป็นผลลัพธ์ สัมพันธ์กันอยู่ในลักษณะใด ก็อาจทำให้เข้าใจตัวอย่างเรื่องนั้นได้ง่ายขึ้น โดยปกติแล้ว เราอาจอธิบายจากผลลัพธ์ไปสู่สาเหตุ หรือจากสาเหตุไปสู่ผลลัพธ์

ตัวอย่าง

การอธิบายจากผลลัพธ์ไปสู่สาเหตุ

จากการศึกษาของคณะแพทย์และนักสาธารณสุขปรากฏว่า คนไทยจำนวนมากเป็นโรคขาดอาหาร และไม่เฉพาะแต่คนไทยในชนบทเท่านั้น ยังรวมไปถึงคนไทยในเมืองด้วย ซึ่งเป็นภาวะที่น่าเป็นห่วง ปัญหานี้เนื่องมาจากหลายสาเหตุด้วยกัน อาจจำแนกออกเป็น ๓ ประเภท คือ

๑. การขาดแคลนอาหารสำหรับบริโภค ซึ่งอาจเป็นเพราะอาหารมีไม่เพียงพอ หรือเพราะขาดเงินที่จะซื้ออาหารมาบริโภค

๒. การขาดความรู้ทางโภชนาการ คือผู้บริโภคไม่ซื้ออาหารที่มีประโยชน์มากนัก หรือบางทีก็ซื้ออาหารที่มีประโยชน์แต่ได้รับประโยชน์จากอาหารไม่เต็มที่ เพราะขาดความรู้ในการประกอบอาหาร หรือมีนิสัยการกินไม่ดี เช่น รีบกิน หรือกินจุบจิบ เป็นต้น นอกจากนั้นยังละเลยหลักสุขภาพของอาหาร เช่น ไม่ล้างผักให้สะอาด ทั้งอาหารให้บูดเน่า ฯลฯ และทำให้อาหารกลายเป็นพาหะนำเชื้อโรคเข้าสู่ร่างกาย

๓. การที่ร่างกายถูกเบียดเบียนด้วยโรคภัยไข้เจ็บ โดยไม่รักษาเสียให้หายขาด หรือเป็นโรคเกี่ยวกับระบบทางเดินอาหาร เป็นต้น

เรียบเรียงจาก คำราโภชนาการ ของ คณะอนุกรรมการสาขาโภชนศาสตร์ ในคณะกรรมการอาหารและโภชนาการแห่งชาติ

การอธิบายจากสาเหตุไปสู่ผลลัพธ์

คนเป็นจำนวนมากมักเข้าใจว่า ถ้ากินลำไยเข้าไปมากๆ แล้วจะทำให้เจ็บคอ แท้ที่จริงแล้วสาเหตุของการเจ็บคอหลังจากรับประทานลำไยนั้น เนื่องมาจากเชื้อโรคหลายชนิดที่เปลือกของลำไยติดเข้าไป โดยผู้รับประทานแกะเปลือกลำไยด้วยวิธีใช้ปากกัดเพื่อปลิ้นเนื้อเข้าปาก แม้บางคนจะใช้มือแกะเปลือก แต่ถ้ามีมือที่เปื้อนเชื้อโรคแล้วไปแกะเนื้อลำไยเข้าด้วย ก็จะทำให้เชื้อโรคเข้าสู่ปากได้เช่นกัน นี่คือนิสัยที่แท้จริงที่ทำให้เกิดอาการเจ็บคอหรือท้องเสียได้

อีกประการหนึ่ง คนที่กินผลไม้หรือกินของหวานแล้วไม่ดื่มน้ำตามของหวานนั้นจะเคลือบอยู่ที่ผนังคอ เป็นส่วนช่วยเสริมให้เชื้อโรคในคอเจริญมากขึ้น ทำให้คอเกิดเจ็บขึ้นได้

เรียบเรียงจากบทความของ นายแพทย์สมศักดิ์ โล่ห์เลขา เรื่อง ความเชื่อของชาวบ้านกับการแพทย์ ใน เรื่องน่ารู้สำหรับประชาชน เล่มที่ ๗ โดยชมรมมูลนิธิอานันทมหิดล

จะเห็นว่า ตัวอย่างแรก ผู้อธิบายกล่าวถึงผลลัพธ์ คือ คนไทยเป็นโรคขาดอาหารแล้วจึงชี้ให้เห็นสาเหตุ ๓ ประการ ส่วนตัวอย่างหลังผู้อธิบายชี้ให้เห็นสาเหตุแท้จริงของการเจ็บคอและท้องเสีย อันเนื่องมาจากการรับประทานลำไย

ให้นิยาม

ในการสื่อสารกันบางระดับ บางครั้งมีผู้ไม่เข้าใจความหมายของคำหรือศัพท์บางคำ ในกรณีเช่นนี้ เราก็ต้องให้ความหมายของคำหรือศัพท์นั้นๆ เพื่อจะได้เข้าใจตรงกัน การอธิบายความหมายของคำหรือศัพท์นี้ เรียกว่า การนิยาม โดยปกติ เรามักนิยามให้สั้นและรัดกุม ซึ่งอาจมีผลให้ผู้ฟังหรือผู้อ่านยังคงไม่เข้าใจชัดเจน จึงจำเป็นต้องอธิบายเพิ่มเติมให้เข้าใจได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

วิธีนิยามนั้น หลักใหญ่ก็คือ ต้องบอกว่า สิ่งทีนิยามนั้นจัดอยู่ในประเภทใด และเมื่อจัดอยู่ในประเภทนั้นๆ แล้ว สิ่งนั้นแตกต่างจากสิ่งอื่นๆ ที่อยู่ในประเภทเดียวกันนั้นอย่างไร ตัวอย่าง เครื่องราชอิสริยาภรณ์ คือ เครื่องประดับเกียรติยศซึ่งพระมหากษัตริย์ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานแก่ผู้กระทำความดีความชอบ โดยคำแนะนำของรัฐบาล จากนิยามนี้จะเห็นได้ว่า ผู้ให้นิยามจัด เครื่องราชอิสริยาภรณ์ ให้อยู่ในประเภทของเครื่องประดับเกียรติยศ เครื่องประดับเกียรติยศนั้นย่อมมีอยู่มากมายหลายอย่างด้วยกัน ผู้นิยามจึงชี้ให้เห็นว่าเครื่องราชอิสริยาภรณ์แตกต่างไปจากเครื่องประดับเกียรติยศอื่น ๆ ตรงที่เป็นสิ่งซึ่งพระมหากษัตริย์ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานแก่ผู้ที่ทำความดีความชอบ โดยคำแนะนำของรัฐบาล และในกรณีที่ผู้นิยามยังเห็นว่าผู้ฟังหรือผู้อ่านยังเข้าใจไม่แจ่มชัดพอ ก็อาจยกตัวอย่างประกอบ เช่นชี้ให้เห็นว่า ตราเบญจมาภรณ์มงกุฎไทย เบญจมาภรณ์ช้างเผือก เหรียญราชรุจิ เหรียญจักรพรรดิมาลา ที่บุคคลได้รับในวาระและโอกาสต่างๆ กัน เหล่านี้คือ เครื่องราชอิสริยาภรณ์ ตามที่ได้อธิบายมา

ตัวอย่างข้างล่างนี้เป็นนิยามของคำ สหภาพแรงงาน ตามนัยของพระราชบัญญัติแรงงานสัมพันธ์ พ.ศ. ๒๕๑๘

คำว่า สหภาพแรงงาน หมายถึง องค์การที่ลูกจ้างสมัครใจร่วมกันจัดตั้งและดำเนินการในรูปแบบประชาธิปไตย เพื่อให้เป็นตัวแทนของลูกจ้างในการเจรจาทอรองกับนายจ้าง โดยให้ลูกจ้างได้รับประโยชน์ในเรื่องเกี่ยวกับสภาพการจ้างและเป็นศูนย์รวมความคิดเห็นของลูกจ้างที่จะแสดงต่อสถาบันทางสังคมอื่นๆ และต่อประเทศชาติ

คำนิยามข้างต้น ถือว่าสภาพแรงงานเป็นองค์การอย่างหนึ่งและแตกต่างกับองค์การอื่นๆ ตรงที่เป็นองค์การซึ่งลูกจ้างสมัครใจร่วมกันจัดตั้งและดำเนินการในรูปแบบประชาธิปไตย โดยมีจุดประสงค์ ก) ให้เป็นตัวแทนของลูกจ้างในการเจรจาทอรองกับนายจ้าง ข) ให้ลูกจ้างได้รับประโยชน์เกี่ยวกับสภาพการจ้าง และ ค) ให้เป็นศูนย์รวมความคิดความเห็นของลูกจ้างที่จะแสดงต่อสถาบันทางสังคมอื่นๆ และประเทศชาติ

นอกจากนี้ การอธิบายด้วยวิธีใดก็ตาม หากเราใช้สื่อทัศนูปกรณ์ที่เหมาะสมประกอบด้วยแล้ว ก็จะทำให้เข้าใจได้ง่ายและชัดเจน เช่นในตัวอย่างการอธิบายกรรมวิธีในการซ่อมหนังสือที่ได้ผ่านมาแล้ว นักเรียนคงจะเคยได้ยินคำกล่าวที่ว่า “ภาพๆ เดียวมีค่าเท่ากับถ้อยคำถึงพันคำ” คำกล่าวนี้นี้ชี้ให้เห็นว่าภาพช่วยให้มนุษย์เข้าใจได้ง่ายในเวลาอันรวดเร็ว เช่น ถ้าจะอธิบายวิธียกของหนักจากพื้น หากอธิบายโดยอาศัยคำพูดเท่านั้น ผู้ฟังคงเข้าใจได้ยาก แต่ถ้าเราเขียนภาพประกอบ และอธิบายด้วยวาจาเพียงเล็กน้อย ผู้ฟังก็จะเข้าใจได้ชัดเจนโดยง่าย

วิธียกของหนักจากพื้น

ถูกวิธี

ผิดวิธี

ย่อตัวนั่งกับพื้น ยกของให้ชิดตัว
แล้วลุกขึ้นด้วยกำลังขา

ก้มตัวลงหยิบของในลักษณะ
เข้าเหยียดตรง เป็นท่าที่ทำให้ปวดหลังได้

การสังเกตวิธีอธิบายของผู้อื่นจะช่วยพัฒนาสมรรถภาพในการอธิบายของเราได้เป็นอย่างดี และจะดียิ่งขึ้นถ้าเราสังเกตโดยใช้ความคิดเชิงวิเคราะห์และประเมินค่าไปด้วย ฉะนั้นในตอนต่อไปนี้จะประมวลตัวอย่างการอธิบายที่มีเนื้อหาต่าง ๆ กัน และใช้หลายวิธีผสมกัน

มนุษย์และสิ่งแวดล้อม

ปัจจุบันนี้ใคร ๆ ก็พูดถึงถึงปัญหา “สิ่งแวดล้อม” ดังนั้นเราควรมาทำความเข้าใจกันเสียก่อนว่า “สิ่งแวดล้อม” คืออะไร มีความสัมพันธ์และมีอิทธิพลต่อชีวิตความเป็นอยู่ของมนุษย์อย่างไร และมากน้อยเพียงใด

ลองมาดูสิ่งที่มีมองเห็นง่าย ๆ กันก่อน อย่างเช่น ปลาในอ่างเลี้ยงทุก ๆ สิ่ง ทุก ๆ อย่างที่อยู่รอบ ๆ ตัวปลา อันได้แก่น้ำ พืชน้ำ และสิ่งมีชีวิตอื่น ๆ ไม่ว่าจะเป็นหอย หรือลูกน้ำ ล้วนรวมกันเป็น “สิ่งแวดล้อม” ของปลาด้วยกันทั้งสิ้น ถ้าเรามองดูสิ่งแวดล้อมอีกลักษณะหนึ่ง คือ สิ่งแวดล้อมใต้ดินโดยนึกถึงไส้เดือนในดินเป็นหลัก อะไรคือสิ่งแวดล้อมของไส้เดือน ดิน รากไม้ และแมลง รวมทั้งแร่ธาตุต่าง ๆ ที่อยู่ใต้ดิน ก็คือสิ่งแวดล้อมของไส้เดือนนั่นเอง

เราเคยยกตัวอย่างสิ่งแวดล้อมมา ๒ ประเภทแล้ว คือในน้ำและใต้ดิน แต่ถ้าเป็นนกจะ มีสิ่งแวดล้อมอย่างไรบ้าง ตามธรรมชาติมันนกอยู่ได้ในที่ ๒ แบบ

แบบแรกคือ นกอยู่ในรัง สิ่งแวดล้อมของนกที่อยู่ในรังก็คือต้นไม้ และสิ่งต่าง ๆ ที่อยู่ใกล้เคียง รวมทั้งอากาศที่อยู่รอบตัวนกด้วย แบบที่สองคือนกบินอยู่ในอากาศ สิ่งแวดล้อมของนกในขณะนั้นก็คืออากาศนั่นเอง

เมื่อเราย้อนมาดูตัวเราเอง เราจะพบว่าเราอยู่ในท่ามกลางสิ่งแวดล้อม ซึ่งอาจจำแนกได้เป็น ๒ พวก คือ สิ่งแวดล้อมที่เป็นธรรมชาติ ได้แก่ ต้นไม้ น้ำ อากาศ และสิ่งมีชีวิตต่าง ๆ เช่น นก ไก่ แมลง ฯลฯ และขณะเดียวกันเราก็อยู่ในสิ่งแวดล้อมอีกพวกหนึ่ง คือสิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้น ซึ่งได้แก่ บ้าน หรือสิ่งก่อสร้างอื่น ๆ และระบบสังคมที่มนุษย์สร้างขึ้น เช่น พ่อแม่ ญาติพี่น้อง ครู เพื่อน ซึ่งจะมีส่วนเกี่ยวข้องกับชีวิตความเป็นอยู่ของเราทั้งสิ้น

การที่มีคนอยู่รวมกันมาก ๆ เข้า สภาวะแวดล้อมของแต่ละชุมชนก็จะแตกต่างกันออกไป เช่น คนที่อยู่ในเมือง สิ่งแวดล้อมของคนที่อยู่ในเมืองจะมีส่วนที่เป็นสิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างเพิ่มมากขึ้น เราจะถูกล้อมรอบด้วยสิ่งก่อสร้าง ถนนหนทาง ยานพาหนะนานาชนิด รวมทั้งของเสียต่าง ๆ ที่ถูก

ปล่อยออกมาจากอาคารบ้านเรือน จากโรงงานอุตสาหกรรม จากยานพาหนะ เป็นต้น ในขณะที่สิ่งแวดล้อมที่เป็นธรรมชาติก็ลดน้อยลงไป มีต้นไม้ เหลือบ้างเล็กน้อย มีอากาศ มีน้ำที่ไม่บริสุทธิ์นัก แต่ก็มีความสะดวกสบาย ในการอยู่อาศัยและการคมนาคมมากขึ้น

ยังมีคนอีกเป็นจำนวนมากที่อยู่ตามชนบท สภาพแวดล้อมของคน ที่อยู่ในชนบทมีลักษณะแตกต่างไปจากในเมือง สิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้น ยังมีไม่มากนัก มีบ้านสำหรับอยู่อาศัย มีถนนหนทางและยานพาหนะบ้างแต่ก็ ไม่มากนัก ในขณะที่เดียวกันยังมีสิ่งแวดล้อมที่เป็นธรรมชาติอยู่มากทีเดียว มีต้นไม้ ลำธารที่ใสสะอาด มีสัตว์ป่า สัตว์น้ำ และมีอากาศที่บริสุทธิ์ มีความ สะดวกสบายตามสมควร แต่เป็นคนละอย่างกับคนที่อยู่ในเมือง อาจมีไฟฟ้าใช้ หรือไม่มีก็ได้ ถนนหนทางไม่ดีเท่าในเมือง แต่ก็ไม่มีรถยนต์มาก อาจเปรียบ ได้ว่าพวกที่อยู่ในชนบทจะมีความสุขสบายใจมากกว่า ในขณะที่พวกที่อยู่ในเมือง มีความสะดวกกายมากกว่า

เราจะต้องเป็นคนเลือกดูว่า เราต้องการสิ่งแวดล้อมแบบใดมากน้อย แค่ไหน ถ้าต้องการสิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างให้มากขึ้น สิ่งแวดล้อมที่เป็น ธรรมชาติก็จะลดน้อยและเสื่อมคุณภาพลง แต่ถ้าต้องการรักษาสภาพแวดล้อม ตามธรรมชาติไว้มาก ๆ ความสะดวกสบายจากสิ่งประดิษฐ์ที่มนุษย์สร้างขึ้น มากก็ย่อมมีได้ไม่มากนัก แต่ก็ยังมีความบริสุทธิ์ของธรรมชาติและควมรื่นรมย์ จากธรรมชาติคงอยู่เป็นสิ่งทดแทน ดังนั้น เราจะต้องใช้ความรอบคอบใน การเลือกสิ่งแวดล้อมที่เราต้องการให้เหมาะสมที่สุด ซึ่งต่างคนต่างก็มีความ เห็นแตกต่างกันไป

การที่เราจะเลือกที่เราต้องการจะอยู่ในสิ่งแวดล้อมอย่างไหน เราก็ จะต้องนึกถึงความจริงของธรรมชาติอย่างหนึ่งว่า ธรรมชาติมีความสัมพันธ์ กันอย่างแน่นแฟ้นและซับซ้อน การเปลี่ยนแปลงส่วนหนึ่งส่วนใดของธรรมชาติ จะมีผลกระทบกระเทือนต่อส่วนอื่น ๆ ของธรรมชาติที่เกี่ยวข้องกันทั้งสิ้น ดังจะ เห็นได้จากการหมุนเวียนของน้ำในธรรมชาติ น้ำจากแหล่งน้ำระเหยเป็นไอน้ำ กลายเป็นเมฆแล้วจะกลั่นตกมาเป็นฝนให้ต้นไม้ใบหญ้าดูดน้ำไปใช้และกลับ ลงสู่แหล่งน้ำ หมุนเวียนกันเช่นนี้ตลอดไปไม่มีสิ้นสุด

เมื่อธรรมชาติมีความสัมพันธ์อันแน่นแฟ้นและซับซ้อน มนุษย์ ซึ่งถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติ ก็ย่อมจะมีส่วนอยู่ในความสัมพันธ์อัน แน่นแฟ้นและซับซ้อนนี้ด้วย ตัวอย่างที่เห็นได้ชัด คือ การถ่ายทอดอาหาร โลกได้รับพลังงานจากแสงอาทิตย์ พืชสีเขียวสามารถจับพลังงานนี้ไว้ได้โดย กระบวนการสังเคราะห์แสง สร้างอาหารขึ้นมาและเจริญเติบโตขึ้น สัตว์

ต่าง ๆ ไม่ว่าเล็กหรือใหญ่ไม่สามารถสร้างอาหารเองได้เหมือนพืช จึงต้องกินอาหารที่สร้างขึ้นมาแล้ว โดยสัตว์กินพืชได้รับอาหารจากการกินพืช สัตว์กินสัตว์ก็ได้รับอาหารต่อจากสัตว์ที่ไปกินพืชมา คนเราก็กินกัน เราสร้างอาหารเองไม่ได้ เราจะได้อาหารมาเพื่อการเจริญเติบโตจากการกินพืชหรือกินเนื้อต่าง ๆ ไม่ว่าคน สัตว์ หรือพืช เมื่อตายลงก็จะถูกสิ่งมีชีวิตเล็กๆ ได้แก่ พวกราหรือจุลินทรีย์ต่างๆ ย่อยสลายกลับกลายเป็นดินปุ๋ย ซึ่งพืชก็จะนำกลับมาใช้เพื่อการเจริญเติบโตได้อีก

เมื่อเราเห็นว่าธรรมชาติก็มีความเกี่ยวพันกันอย่างซับซ้อนเช่นนี้แล้ว การที่เราจะเพิ่มสิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างให้มากขึ้น เราก็จะต้องไตร่ตรองดูว่าการกระทำนั้นๆ จะกระทบกระเทือนถึงความสัมพันธ์ของธรรมชาติแค่ไหน ทำให้เกิดความเสียหายอย่างมากมายหรือไม่ และจากการที่คนก็เป็นส่วนหนึ่งอยู่ในโครงสร้างของชาตินี้ ความเสียหาย

ที่เกิดขึ้นก็ย่อมจะส่งผลกระทบถึงคนด้วย เช่น ความแห้งแล้งที่เกิดขึ้นจะทำให้การเพาะปลูกอาหารไม่ได้ผล ของเสียที่ถ่ายทิ้งลงสู่ธรรมชาติอาจเข้าไปสู่พืช ซึ่งจะมาสู่สัตว์และมาสู่คนในที่สุด ถ้าของเสียนั้นเป็นสิ่งที่ก่อให้เกิดอันตรายได้ คนก็จะต้องได้รับอันตรายไปด้วย

ด้วยเหตุนี้ การตัดสินใจเลือกสิ่งแวดล้อมจึงต้องกระทำด้วยความรอบคอบระมัดระวัง และมีความเข้าใจวงจรธรรมชาติเป็นพื้นฐาน

จาก สำนักงานคณะกรรมการบริหารลูกเสือแห่งชาติ. มนุษย์และสิ่งแวดล้อม.
กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการบริหารลูกเสือแห่งชาติ, ๒๕๒๐.

โรคปริทันต์

โรคปริทันต์หมายถึงโรคที่เกิดขึ้นกับส่วนใดส่วนหนึ่งหรือส่วนต่างๆ หลายส่วนที่อยู่รอบซี่ฟัน ซึ่งได้แก่ซีเมนต์คัม อันเป็นส่วนปกคลุมอยู่ที่ตอนรากฟัน เยื่อหุ้มรากฟัน กระดูกแอลวีโอลา ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของกระดูกขากรรไกรที่รองรับรากฟัน และเหงือก โรคปริทันต์ อาจแบ่งแยกออกได้หลายชนิด โรคปริทันต์ที่นักเรียนควรรู้ ได้แก่ประเภทที่เกิดจากการอักเสบ

โรคปริทันต์อาจเกิดกับบุคคลทุกเพศทุกวัย เมื่อเกิดโรคนี้ขึ้นแล้ว ถ้าไม่ได้รับการบำบัดให้หายเสียแต่ในระยะต้นๆ โรคมักจะทวีความรุนแรงขึ้นไปตามอายุ จนทำให้ต้องสูญเสียฟันไป

โรคปริทันต์ ประเภทที่เกิดจากการอักเสบ อาจแบ่งออกได้ ๒ ระยะ

๑. เหงือกอักเสบ มีการอักเสบเกิดขึ้นเฉพาะที่เหงือก
๒. การอักเสบขยายตัวออกไปถึงเนื้อเยื่อปริทันต์อื่น ๆ

เมื่อเหงือกเริ่มมีการอักเสบ เหงือกจะบวมขึ้นและแยกตัวห่างออกไปจากซี่ฟัน ไม่แนบชิดอยู่กับซี่ฟันอย่างปกติ เหงือกที่บวมนี้ เลือดจะออกง่าย เช่น เวลาแปรงฟันหรือขณะเคี้ยวอาหาร ในระยะนี้มักจะไม่มีอาการเจ็บปวด

เมื่อมีการอักเสบของเหงือก และไม่ได้รับการบำบัดที่ถูกต้อง การอักเสบก็จะลุกลามมากขึ้น ทำให้เหงือกที่เคยแนบชิดอยู่กับซี่ฟันนั้นแยกตัวห่างออกจากซี่ฟันมากขึ้นจนเกิดเป็นกระพุ้ง หรือมีลักษณะเหมือนกับกระเปาะอยู่ที่ข้างๆ ซี่ฟัน ในกระพุ้งนี้จะเต็มไปด้วยเชื้อโรคหรือบางทีก็มีหนองอยู่ด้วย เมื่อโรคืบหน้าต่อไป กระดูกแอลวีโอลาก็จะถูกทำลายมากขึ้น ทำให้ฟันโยกและเจ็บปวด

เหตุสำคัญที่ทำให้เกิดโรคปริทันต์ก็คือ แผ่นคราบบนฟันซึ่งเป็นที่อยู่อาศัยของเชื้อโรค แผ่นคราบบนฟันนี้เกิดจากโปรตีนที่อยู่ในน้ำลายรวมกับเชื้อจุลินทรีย์ที่มีอยู่ประจำในช่องปากของคนทุกคน ถ้าเราปล่อยให้แผ่นคราบบนฟันนี้สะสมมากขึ้น เชื้อจุลินทรีย์ก็จะเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว พิษที่เกิดจากเชื้อจุลินทรีย์เหล่านี้จะทำให้เหงือกอักเสบ

เชื้อจุลินทรีย์ที่อยู่บนแผ่นคราบฟันอาจตายและหมักหมม ทำให้เป็นจุดเริ่มต้นการรวมตัวของแร่ธาตุจากน้ำลาย เกิดเป็นของแข็งที่เรียกว่า "หินปูน" หินปูนนี้จะจับติดอยู่บนผิวของซี่ฟัน และมักจะเริ่มเกาะติดอยู่ตรงบริเวณใกล้ๆ กับขอบเหงือกก่อน แล้วเกิดสะสมมากขึ้น เมื่อมีหินปูนเกิดขึ้นแล้วไม่ได้ขูดออก มันจะเพิ่มขนาดใหญ่ขึ้นและดันขอบเหงือกให้ห่างออกจาก

ตัวฟัน หรืออาจเข้าไปอยู่ใต้เหงือกก็ได้ ดังนั้นหินปูนจะเป็นเหตุให้เหงือกอักเสบมากขึ้น หินปูนนี้ขัดถูออกได้ยาก จำเป็นต้องใช้เครื่องขูดออกโดยทันตแพทย์ ถ้าไม่ได้กำจัดหินปูนให้หมดไปก็จะทำให้เกิดกลายเป็นโรคปริทันต์

สาเหตุอื่นๆ ที่มีส่วนก่อให้เกิดโรคปริทันต์ เช่น

- อาหารที่ติดอยู่ระหว่างซอกฟันที่ห่างกันหรือในรูฟันที่ผุ
- ขอบของวัสดุครอบฟันหรือวัสดุอุดฟันที่ไม่เรียบร้อย
- การใส่ฟันปลอมที่ไม่เหมาะสม
- การใช้ฟันและการสบฟันที่ผิดปกติ ทำให้เกิดแรงกระแทก
- โรคที่เกิดจากระบบของร่างกายผิดปกติ เช่น โรคเบาหวานหรือมะเร็งในเม็ดเลือด

โรคปริทันต์อาจป้องกันได้ ดังนี้

๑. ขจัดแผ่นคราบบนฟันด้วยการแปรงฟันที่ถูกต้อง
๒. ไปให้ทันตแพทย์ทำความสะอาดขูดหินปูนทุกๆ ๖ เดือน หรือเมื่อปรากฏว่ามีหินปูนเริ่มติดที่ตัวฟัน
๓. เมื่อปรากฏว่าเหงือกมีเลือดออกง่าย หรือมีการเจ็บปวด ควรรีบไปปรึกษาทันตแพทย์

จาก อนุสารประกอบหลักสูตร การสอนทันตสุขภาพ ประถมศึกษา - มัธยมศึกษา. พ.ศ. ๒๕๑๘. ปรับปรุงแก้ไข พ.ศ. ๒๕๓๙.

กิจกรรม

๑. อ่านบทความเรื่อง “มนุษย์และสิ่งแวดล้อม” และเรื่อง “โรคปริทันต์” ให้ละเอียดปรึกษากันว่า คำอธิบายในบทความนั้น ใช้วิธีการอะไรบ้าง อย่างไร ชี้ให้เห็นเป็นตอนๆ แสดงความเห็นประกอบด้วยว่า คำอธิบายนั้นเหมาะแก่ผู้รับสารกลุ่มใดหรือระดับใด

๒. อ่านสารานุกรมไทยสำหรับเยาวชนตามโครงการพระราชดำริ โดยเทียบดูสำนวนภาษา และวิธีอธิบายที่ใช้สำหรับผู้อ่านระดับการศึกษาต่างๆ กัน

๓. ช่วยกันหาคำอธิบายเรื่องอื่นๆ แล้วนำมาอ่านพิจารณาในชั้นเรียน โดยใช้แนวเดียวกันกับข้อ ๑.

๔. ค้นหาความรู้ซึ่งเป็นหัวข้อเดียวกันจากแหล่งต่างๆ อาทิ จากสารานุกรม หนังสือบทความทางวิชาการ การสัมภาษณ์ผู้รู้ ฯลฯ นำความรู้เหล่านั้นมาสังเคราะห์ เรียบเรียงเป็นคำอธิบายสั้นๆ ด้วยถ้อยคำของนักเรียน ช่วยกันขัดเกลาข้อความให้สื่อความหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพสำหรับบุคคลทั่วไป

๕. เขียนคำอธิบายเรื่องต่อไปนี้อย่างสั้นๆ

- ๑) งานบุญในพิธีศาสนาที่นักเรียนมีส่วนร่วม
- ๒) การเตรียมตัวสอบเข้ามหาวิทยาลัย
- ๓) การเตรียมพุดรายนงานหน้าชั้น

๖. เขียนจดหมายอธิบายให้เพื่อนทราบถึงวิธีทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่นักเรียนได้เรียนรู้มา

๗. ฟังการอธิบายในที่สาธารณะหรือการบรรยายทางวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ เลือกหัวข้อการบรรยายที่มีคุณค่าทางศิลปะและวัฒนธรรม หรือมีสาระประโยชน์อย่างอื่น แล้วนำความรู้นั้นมาเรียบเรียงให้เพื่อนอ่าน

๘. ใช้วิธีการเดียวกับข้อ ๗. แต่สมมติว่าผู้ฟังเป็นนักเรียนประถมศึกษาปีที่ ๕-๖ หรืออาจสมมติว่าผู้ฟังเป็นคณะผู้ปกครองของนักเรียนก็ได้

๙. เลือกภาษิตหรือคำพังเพยมาคนละ ๒ บท ให้ทำคำอธิบายคำพังเพยนั้นด้วยวิธีการใดก็ได้ บทหนึ่งเขียนส่งครู อีกบทหนึ่งใช้พูดหน้าชั้น

๑๐. เขียนบอกที่ตั้งโรงเรียนของนักเรียนให้แก่ผู้ที่ไม่เคยมาจังหวัดนั้น

การบรรยาย

การบรรยาย หมายถึง การเล่าเรื่อง การกล่าวถึงเหตุการณ์ที่ต่อเนื่องกันโดยชี้ให้เห็นถึงฉาก หรือสถานที่และเวลาที่เกิดเหตุการณ์ สาเหตุที่ก่อให้เกิดเหตุการณ์ สภาพแวดล้อม บุคคลที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนผลที่เกิดจากเหตุการณ์นั้น กล่าวอีกนัยหนึ่ง การบรรยายชี้ให้เห็นว่า ใครทำอะไร ที่ไหน เมื่อไร อย่างไร เพื่ออะไร และผลที่ตามมาเป็นอย่างไร เนื้อหาที่บรรยายอาจเป็น

เรื่องจริงหรือเรื่องสมมุติ เรื่องจริง เช่น ประวัติความเป็นมาของบุคคล สถานที่ กิจกรรม ธรรมชาติและเรื่องจากประสบการณ์ เรื่องสมมุติ เช่น นิทาน นิยาย และเรื่องสั้นที่มีการเล่าเรื่องเป็นต้น ผู้บรรยายจะต้องใช้ความคิดของตนเองเรียบเรียงขึ้น มิใช่ลอกเลียนของผู้อื่นมา โดยพยายามใช้ภาษาให้คมคาย กระชับ เป็นที่น่าสนใจแก่ผู้อ่านและผู้ฟัง

การบรรยายจะยาวหรือสั้นก็ได้ สุดแต่แต่เนื้อหาและโอกาส ข้อสำคัญอยู่ที่ต้องทำให้ผู้อ่านผู้ฟังติดตามเรื่องราวได้โดยไม่สับสน

วิธีบรรยาย

การบรรยายอาจทำได้หลายวิธี นักเรียนควรใช้ดุลพินิจเลือกวิธีใดวิธีหนึ่งหรือหลายวิธี ประสมกันให้เหมาะแก่เนื้อหาและจุดประสงค์ของตน เช่น

๑. บรรยายให้ครบว่า ใคร ทำอะไร ที่ไหน เมื่อไร อย่างไร เพื่ออะไร

๒. บรรยายโดยเน้นเหตุการณ์ตามลำดับของเวลาที่เป็นจริง เช่น การบรรยายถึงสงครามชิงเกาะฟอล์กแลนด์ ผู้บรรยายอาจเริ่มต้นโดยเน้นเหตุการณ์ การเข้ายึดครองเกาะนี้ การเจรจาเพื่อขอให้ถอนตัว การโต้แย้ง การยื่นคำขาด การเข้าโจมตีในช่วงแรก การต่อต้าน การเข้าโจมตีในระยะต่อมาเรื่อยไปจนสิ้นสุดภาวะสงคราม

๓. บรรยายโดยสลับเหตุการณ์ กล่าวคือเริ่มต้นจากเหตุการณ์ตอนสุดท้ายของเรื่อง แล้วย้อนกลับไปถึงเหตุการณ์ตอนต้น หรืออาจสลับสับเปลี่ยนอย่างไรก็ได้ ตามที่เห็นว่าจะเป็นที่ น่าสนใจแก่ผู้อ่าน และอาจให้ตอนต้นเด่นที่สุดหรือสำคัญที่สุดอยู่ในตอนจบ ทั้งนี้โดยไม่ให้อ่าน สับสน

๔. เลือกเฉพาะเหตุการณ์ที่สำคัญที่ส่งผลเกี่ยวเนื่องถึงเหตุการณ์อื่น ๆ เท่านั้นมาบรรยาย ผู้บรรยายจะใช้วิธีนี้สำหรับเรื่องที่คิดว่าผู้ฟังอาจเบื่อ หากบรรยายเหตุการณ์ทุก ๆ ตอน จึงจำเป็นต้องเว้นเหตุการณ์บางตอนเสีย เลือกเฉพาะที่สำคัญจริง ๆ อย่างมีสัดส่วน เรื่องสำคัญมากก็ กล่าวถึงมาก สำคัญน้อยก็กล่าวถึงน้อย

๕. เลือกใช้วิธีอื่น ๆ แทรกในการบรรยายหรือการเล่า เพื่อให้ที่น่าสนใจและมีชีวิตชีวา ยิ่งขึ้น เป็นต้นว่า แทรกบทพรรณนาเข้าไว้ในตอนที่เหมาะสม ตั้งคำถามเกี่ยวกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น เช่น เมื่อบรรยายถึงเหตุการณ์ตอนหนึ่ง ก็ตั้งคำถามให้อ่านหรือผู้ฟังคาดคิดว่า เหตุการณ์ต่อไป จะเป็นอย่างไร ผลของเหตุการณ์จะปรากฏออกมาในรูปใด แล้วจึงคลี่คลายเป็นคำตอบให้แก่ ผู้อ่านหรือผู้ฟัง นอกจากนี้ก็อาจผูกเป็นบทสนทนา โดยมีผู้พูดเจรจาโต้ตอบกัน ๒-๓ คน

หรืออาจหลายๆ คนก็ได้ โดยผู้สนทนานั้น บรรยายถึงเหตุการณ์ที่ต้องการจะสื่อไปยังผู้อ่านหรือผู้ฟัง บางครั้งผู้บรรยายก็อาจเข้าไปมีบทบาทในการบรรยาย วิธีนี้จะเห็นได้ชัดเมื่อมีการใช้คำฉันท์ หรือ คำพ้อง

ต่อไปนี้จะเสนอตัวอย่างการบรรยายเรื่องต่างๆ พอให้เป็นที่น่าสนใจ สำหรับนักเรียนจะได้นำไปใช้เป็นแนวทางฝึกเขียนบรรยายด้วยตนเอง

เที่ยวพระนครศรีอยุธยา

เพื่อนๆ ที่รักทุกคน

ผมรู้สึกมีความยินดีเป็นอย่างยิ่ง ที่จะมาเล่าให้เพื่อนๆ ฟังถึงประสบการณ์ที่ได้ไปเที่ยวจังหวัดพระนครศรีอยุธยามาเมื่อสัปดาห์ที่แล้วนี้เอง จังหวัดนี้มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ เพราะเคยเป็นราชธานีของไทยมายาวนานถึง ๔๑๗ ปี คือตั้งแต่ พ.ศ. ๑๘๙๓ ถึง พ.ศ. ๒๓๑๐ พระนครศรีอยุธยาอยู่ไม่ไกลจากกรุงเทพฯ นัก ถ้าไปทางรถไฟก็เป็นระยะทาง ๗๒ กิโลเมตร แต่ถ้าไปทางรถยนต์ก็เป็นระยะทาง ๘๖ กิโลเมตร เพื่อนๆ จะไปจังหวัดนี้โดยทางเรือก็ได้ จากกรุงเทพฯ ไปตามแม่น้ำเจ้าพระยาระยะทางประมาณ ๙๐ กิโลเมตร

สถานที่ที่น่าสนใจเที่ยวในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีหลายแห่ง แต่ผมเลือกไปเฉพาะสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์เท่านั้น ผมไปถึงพระนครศรีอยุธยาเมื่อเวลาประมาณ ๘ นาฬิกา แห่งแรกที่ไปชมคือวัดพนัญเชิง หรือที่บางคนเรียกว่า วัดพระนางเชิง ที่วัดนี้มีพระพุทธรูปงดงามมาก นามว่า พระพุทธไตรรัตนนายก มีขนาดสูงใหญ่ คนที่เข้าไปชมจะต้องแหงนคอคอดคองไปรับ วัดนี้มีตำนานเล่ากันว่า พระเจ้าแผ่นดินพระองค์หนึ่งพระนามว่า พระเจ้าสายน้ำผึ้ง ได้พระธิดาพระเจ้ากรุงจีนนามว่า นางสร้อยดอกหมาก เมื่อสำเภานางเข้ามาจอดคอยท่าอยู่เป็นนาน พระเจ้าสายน้ำผึ้งก็ยังไม่เสด็จออกไปรับ นางน้อยใจจึงฆ่าตัวตายเสียก่อน พระเจ้าสายน้ำผึ้งเสียพระทัยมาก โปรดให้สร้างพระพุทธรูปองค์ใหญ่ขึ้นไว้เป็นอนุสรณ์ อุทิศส่วนกุศลแก่นาง ปัจจุบันในบริเวณวัดนี้ยังมีศาลเจ้าแม่สร้อยดอกหมาก ซึ่งมีคนไปกราบไหว้กัน ผมใช้เวลาอยู่ที่วัดพนัญเชิงราวๆ ครึ่งชั่วโมงเห็นจะได้

ต่อจากนั้นก็ไปที่วัดสรวรสุร์ ได้เห็นเจดีย์ศรีสุริโยทัย ซึ่งสร้างขึ้นเพื่อระลึกถึงสมเด็จพระสุริโยทัย วิกษัตริย์ของไทย ซึ่งพวกเราทุกคนทราบดี

ว่าพระองค์ได้ทรงสละพระชนมชีพเพื่อพระสวามี คือ สมเด็จพระมหาจักรพรรดิ พระมหากษัตริย์ไทยให้ทรงปลอดภัยจากอริราชศัตรู เห็นแล้วยังรู้สึกซาบซึ้งใน วิรกรรมของพระองค์เป็นอย่างยิ่ง ผมได้ถ่ายรูปไว้เป็นที่ระลึกหลายรูปด้วยกัน

หลังจากนั้นได้ไปวัดมงคลบพิตร วัดนี้เป็นวัดที่ทุกคนควรไปชมจะได้กราบไหว้หลวงพ่อมงคลบพิตร ซึ่งเป็นพระพุทธรูปองค์ใหญ่สง่างามมาก

พงศาวดารกล่าวว่าองค์พระและพระวิหาร

ได้ถูกทำลายลงเมื่อคราวเสียกรุงศรีอยุธยา

ครั้งที่ ๒ แก่พม่า ปัจจุบันกรมศิลปากร

ได้บูรณะปฏิสังขรณ์ดั้งเดิมแล้ว บริเวณ

ลานหน้าวิหารพระมงคลบพิตรมีร้านขาย

ของที่ระลึกซึ่งเป็นสินค้าที่ทำในจังหวัด

น่าสนใจมาก เช่น พัดขนนก มีด ตะกร้า

ผมซื้อของฝากทางบ้านหลายชิ้น อีกวัด

หนึ่งที่ผมไปเที่ยว คือ วัดพระศรีสรรเพชญ์

ซึ่งอยู่ในพระราชวังเดิม ปัจจุบันมีแต่พระเจดีย์สามองค์ มองดูสูงเด่นอยู่

ท่ามกลางซากปรักหักพังของพระราชวังโบราณ

แห่งสุดท้ายที่เข้าไปชมเมื่อเวลาประมาณ ๑๑ นาฬิกา ก็คือ พิพิธ-

ภัณฑ์สถานจังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีเจ้าหน้าที่คอยอธิบายแก่ผู้เข้าชมด้วย

ออกจากพิพิธภัณฑสถาน ผมก็ไปหาอาหารกลางวันรับประทานที่สวน

สาธารณะที่มีต้นไม้และไม้ดอกร่มรื่นสวยงามยิ่งนัก เมื่อรับประทานอาหาร

เรียบร้อยแล้ว ก็ขึ้นรถประจำทางปรับอากาศกลับกรุงเทพฯ เพื่อนๆ สงสัยว่า

ผมไปคนเดียวหรือมีใครไปด้วย ก็ขอบอกให้ทราบว่าเป็นแต่เพียงลำพัง อ่าน

หนังสือหน้าเที่ยวไปก่อน เสียเงินไปไม่มากนัก และได้ของติดมือมาฝากคนทาง

บ้านอีกด้วย

ข้อสังเกต

๑. ผู้พูดเริ่มต้นด้วยการเกริ่นนำถึงจังหวัดพระนครศรีอยุธยา และความสะดวกในการเดินทางไปยังจังหวัดนั้น

๒. ต่อจากนั้นก็เล่าไปตามลำดับว่า ได้ไปยังสถานที่ใดบ้าง จากสถานที่หนึ่งไปอีกสถานที่หนึ่ง จนกระทั่งเดินทางกลับ

๓. ผู้พูดกล่าวถึงประวัติสั้น ๆ ของสิ่งที่ได้พบเห็น พอให้เป็นที่สนใจและให้ความรู้แก่ผู้ฟังไปด้วย
๔. ผู้พูดใช้วิธีง่าย ๆ โดยบรรยายเหตุการณ์ไปตามลำดับของการเดินทางครั้งนี้

กิจกรรม

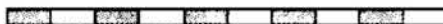
อภิปรายร่วมกันทั้งชั้น

๑. ในการบรรยายโดยใช้หัวข้อ ใคร ทำอะไร ที่ไหน ฯลฯ จะต้องเรียงลำดับเช่นนั้นเสมอไปหรือไม่ เพราะเหตุใด
๒. ถ้าจะบรรยายโดยใช้วิธีลำดับเหตุการณ์ จะต้องบรรยายตั้งแต่เริ่มต้น และคลี่คลายไปเป็นระยะ ๆ ตามลำดับของกาลเวลาตามที่เป็นจริง ใช่หรือไม่ เพราะเหตุใด
๓. ในการบรรยายนั้น จะต้องไม่ละเว้นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น แม้แต่เหตุการณ์เดียว ใช่หรือไม่ เพราะเหตุใด

ทำเป็นรายบุคคล

๑. เขียนบรรยายประวัติความเป็นมา ลักษณะของจังหวัดและสถานที่ที่น่าสนใจ
๒. เขียนประวัติย่อของนักเรียน เพื่อใช้ในเรื่องต่อไปนี้
 - ก. สมัครเป็นตัวแทนเยาวชนไปร่วมกิจกรรมในต่างประเทศ
 - ข. สมัครเข้าศึกษาต่อในสถาบันระดับอุดมศึกษา

ทั้งนี้ให้ปรึกษาผู้มีประสบการณ์มากกว่า มีครูหรือบิดามารดา เป็นต้น ว่า นักเรียนควรเลือกให้ข้อมูลอะไรบ้าง จึงจะก่อให้เกิดประโยชน์แก่นักเรียน

การพรรณนา

การพรรณนา หมายถึง การให้รายละเอียดของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ไม่ว่าจะเป็นบุคคล วัตถุ สถานที่ หรือเหตุการณ์ช่วงใดช่วงหนึ่ง โดยมุ่งให้ผู้อ่านผู้ฟังนึกเห็นภาพอย่างแจ่มชัด เกิดจินตนาการตามและผู้ส่งสารประสงค์

วิธีการพรรณนา

วิธีการพรรณนามีหลายวิธี นักเรียนอาจเลือกใช้วิธีใดวิธีหนึ่ง หรืออาจใช้หลายวิธีผสมผสานกันก็ได้

๑. แยกส่วนประกอบ สิ่งที่จะพรรณนาไม่ว่าจะเป็นวัตถุ บุคคล สถานที่หรือเหตุการณ์ ให้แยกพรรณนาส่วนประกอบแต่ละส่วนให้แจ่มแจ้ง และชี้ให้เห็นว่า แต่ละส่วนที่ประกอบกันส่งเสริมซึ่งกันและกันอย่างไร ตัวอย่าง เมื่อเราจะพรรณนาสวนสาธารณะแห่งหนึ่ง เราก็แยกส่วนประกอบของสวนสาธารณะเป็น ต้นไม้ใหญ่ แปลงไม้ประดับ ทางเดิน สนามหญ้า สวนหย่อม กรงสัตว์ สัตว์ชนิดต่างๆ ฯลฯ เมื่อแยกได้แล้วก็พิจารณาว่า ควรจะพิจารณาอะไรก่อน อะไรหลัง ให้เกี่ยวเนื่องกันหรือส่งเสริมซึ่งกันและกัน อันจะทำให้เห็นภาพรวมของสวนสาธารณะแห่งนั้น แต่การแยกเพื่อพรรณนา ไม่ควรแยกออกไปเป็นข้อๆ เหมือนกับการเขียนเชิงวิชาการหรือกึ่งวิชาการ เราอาจแยกเป็นย่อหน้า แต่ละย่อหน้าให้มีความเชื่อมโยงถึงกันเพื่อที่บทพรรณนาจะได้เกาะเกี่ยวเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

๒. ชี้ลักษณะเด่น สิ่งที่เราพรรณนานั้นโดยปกติแล้วจะต้องมีลักษณะเด่นประจำตัวเสมอ เช่น ลักษณะเด่นของวัดไทยก็คือ โบสถ์ และพระเจดีย์ ลักษณะเด่นของโบสถ์ถ้ามองจากภายนอกก็คือ ขื่อฟ้า หน้าบัน เป็นต้น ลักษณะเด่นของตลาดก็คือ พ่อค้า แม่ค้า และสินค้า ลักษณะเด่นของสนามหญ้าก็คือ ความเขียวขจี และความราบเรียบของหญ้า ลักษณะเด่นของทะเลก็คือ คลื่นลมและความเว้งว้าง ลักษณะเด่นของหญิงก็คือ ดวงหน้า รูปร่าง และอาการ ลักษณะเด่นของนักรบก็คือ รูปทรง ท่วงที ท่าทางอันบึกบึนและความสง่างาม ผู้พรรณนาอาจมองเห็นลักษณะเด่นที่ต่างออกไปจากที่ยกมานี้ก็ได้ ข้อสำคัญก็คือ เมื่อจับลักษณะเด่นของสิ่งที่เราจะพรรณนาได้แล้ว เราก็พรรณนาลักษณะเด่นนั้นให้แจ่มชัด ทั้งนี้ต้องไม่ลืมด้วยว่าลักษณะประกอบก็มีส่วนช่วยเสริมให้ลักษณะเด่นเด่นชัดขึ้นได้เหมือนกัน เช่น ลักษณะเด่นของธรรมชาติยามเย็นก็คือ ดวงอาทิตย์ดวงโตสีแดงเข้มที่กำลังจะลับไปจากขอบฟ้า ลักษณะประกอบก็คือ ท้องฟ้ามีสีแดงเรื่อและนกที่กำลังบินกลับรัง เป็นต้น เราต้องพรรณนาลักษณะประกอบด้วยเพื่อส่งเสริมลักษณะเด่นให้ประทับใจยิ่งขึ้น ในการพรรณนาสิ่งซึ่งมีที่ตั้งอยู่อย่างแน่นอน เช่น ภูมิประเทศ ห้องโสตทัศนศึกษาของโรงเรียน โรงอาหาร พิพิธภัณฑ์สถานอนุสาวรีย์ รูปภาพ เราก็พิจารณาดูว่าสิ่งเหล่านั้นที่ตั้งอยู่ในลักษณะใด มีส่วนย่อยจัดเรียงอยู่อย่างไร ใกล้เคียงกับอะไร สิ่งที่อยู่ไกลออกไปทางด้านหลัง ด้านข้างและด้านหน้าเป็นอย่างไร ทั้งนี้ย่อมสุดแท้แต่มุมมองของผู้พรรณนา ซึ่งไม่จำเป็นต้องเหมือนกัน

๓. การใช้ถ้อยคำ เป็นสิ่งสำคัญมากสำหรับการพรรณนา ผู้พรรณนาต้องรู้จักคำมากพอและต้องรู้จักเลือกใช้ถ้อยคำที่เหมาะสมทั้งเสียงและความหมาย เพื่อทำให้เกิดมโนภาพและเกิดความรู้สึกสะท้อนอารมณ์ อาจใช้อุปมาและใช้สัญลักษณ์ได้บ้าง อุปมาช่วยให้ผู้อ่านเห็นภาพได้ง่ายขึ้น และเกิดสะท้อนอารมณ์ตามไปด้วย เพราะอุปมานั้น แท้ที่จริงแล้วก็คือการเชื่อมโยงสิ่งที่ยังไม่คุ้นเคยให้เข้ากับสิ่งที่คุ้นเคยอยู่แล้ว ทำให้ผู้รับสารเห็นภาพสิ่งที่ไม่คุ้นเคยนั้นได้ชัดเจนขึ้น เช่น ผู้พรรณนาอุปมาว่า หิมะตอนที่ตกใหม่ๆ นั้นปกคลุมพื้นดิน ต้นไม้ตลอดจนหลังคาบ้านเรือนแลดูขาวโพลงไปหมด รวากับเอาสาลีกองมที่มาแผ่ปกคลุมไว้ทั่วบริเวณแลดูสุดสลายตา

ส่วนการใช้สัญลักษณ์คือ การใช้คำหรือกลุ่มคำที่รับรู้กันแทนสิ่งใดสิ่งหนึ่ง หรือเหตุการณ์ใดเหตุการณ์หนึ่ง คำหรือกลุ่มคำนั้นจะแสดงขอบเขตของความหมายที่กว้างไกลไปกว่าความหมายตรงตัวของคำหรือกลุ่มคำนั้น เช่น คำ หงส์ เมื่อเป็นสัญลักษณ์ หมายความว่า ผู้ที่อยู่ในตระกูลสูงหรือผู้ที่มีคุณงามความดีเป็นเลิศ และคำ กว เมื่อเป็นสัญลักษณ์มีความหมายตรงข้ามกับ หงส์ หมายถึง ผู้ที่มีตระกูลต่ำหรือผู้ที่ไถ่ในทางไม่ดี

สำนวน ร่มโพธิ์ทอง เป็นสัญลักษณ์หมายถึง บุคคลผู้เป็นที่พึ่งอันประเสริฐ เมื่อกล่าวว่าร่มโพธิ์ทอง ผู้ที่อยู่ในวัฒนธรรมเดียวกันก็เข้าใจตรงกัน คำ ร่ม โพธิ์ และทอง แต่ละคำก็อาจใช้เป็นสัญลักษณ์ได้ หมายถึง ที่พักพิง พระพุทธศาสนา และสิ่งประเสริฐ ตามลำดับ

ภาษิตที่ว่า อย่าเห็นกงจักรเป็นดอกบัว กงจักร และดอกบัว หมายถึง สิ่งที่เป็นอันตรายและสิ่งที่เป็นคุณ เช่นเดียวกับภาษิต อย่าเห็นผิดเป็นชอบ

สัญลักษณ์อื่นๆ เช่น ดอกกุหลาบ เป็นสัญลักษณ์ของความรักของหนุ่มสาว ดอกเข็ม หญ้าแพรก ดอกมะเขือ เป็นสัญลักษณ์ของความแหลมคม ความแตกฉาน และความมั่นคงแน่นอนตามลำดับ (ต้นมะเขื่อนั้นเมื่อมีดอก ทุกดอกจะกลายเป็นผลอย่างแน่นอนเสมอ) สีขาวเป็นสัญลักษณ์ของความบริสุทธิ์ สีเขียวเป็นสัญลักษณ์ของความร่มรื่นและอุดมสมบูรณ์

สัญลักษณ์เหล่านี้เมื่อนำไปใช้ให้เหมาะแก่บริบท จะทำให้การพรรณนามีชีวิตชีวาน่าอ่าน และช่วยให้ผู้รับสารรับรู้ความหมายของสิ่งที่เป็นนามธรรมสัมฤทธิ์ผลตรงตามที่ต้องการ

ตัวอย่างที่ ๑

ริมฝั่งบางปะกง

แม่น้ำบางปะกงยามสนธยา เป็นภาพที่ประทับใจอย่างยิ่ง ดวงอาทิตย์ลับทิวไม้ไปแล้ว ลมเย็นพัดมาเบาๆ อากาศบริสุทธิ์ ไร้มลพิษ ต่างกับอากาศกรุงเทพฯ และเมืองใหญ่อื่นๆ น้ำในแม่น้ำไหลเรื่อยเอื่อย ไม่มีคลื่นโยนไปโยนมาเหมือนแม่น้ำเจ้าพระยา สองฟากฝั่งแม่น้ำเต็มไปด้วยต้นลำพูและกอจาก มองดูเขียวสดชื่น ทำให้จิตใจสงบ ชายชราพายเรือสำปั้นลำน้อยลอยเคลื่อนผ่านท่าน้ำหน้าบ้านไปช้าๆ ท่าทีสบายอกสบายใจไร้กังวล กลัวยุเครืองามๆ ในลำเรือ คงจะเป็นผลผลิตอันน่าภูมิใจจากน้ำพักน้ำแรง ที่ลงทุนลงแรงปลูกและรดน้ำพรุนดินมา เรือน้อยพ่นคลื่นน้ำไป เป็นภาพผ่านลับสายตา แม่น้ำบางปะกงยังคงไหลเรื่อย เหมือนมีมนต์ขลังสะกดสรรพสิ่ง โดยรอบให้สงบสุข ธรรมชาติริมฝั่งน้ำในชนบทอื่นๆ ก็คงเป็นเช่นนี้ แต่ใครคนจึงดิ้นรนชวนชวายเป็นอยู่กรุงกันนัก

ข้อสังเกต

๑. ผู้เขียนพรรณนาความงามตามธรรมชาติของแม่น้ำบางปะกงในยามเย็น ซึ่งมีบรรยากาศอันสงบเงียบ ลักษณะเด่นที่ผู้เขียนเลือกมาพรรณนา มีอาทิ ดวงอาทิตย์ ลมเย็น อากาศที่บริสุทธิ์ สายน้ำ สีเขียวของต้นไม้ และชายชราที่กำลังพายเรือ

๒. ผู้เขียนจบการพรรณนาด้วยการให้ข้อคิดว่า มนุษย์เราน่าจะรักธรรมชาติ รักถิ่นไม่ดิ้นรนไปแออัดกันอยู่ในเมืองใหญ่

ตัวอย่างที่ ๒

ทัศนียภาพใกล้กรุงโกสัมพ

มองไปทางหัวเลี้ยวแม่คงคา เห็นกรุงโกสัมพitungดงามมาก เห็นกำแพงปราการบ้านเรือนสลัปล้าง ดูเป็นลดหลั่น มีเชิงเนิน ทำน้ำ ทำเรือ ต้องแสงแดดในเวลาอัสดง ดูประหนึ่งว่าเป็นเมืองทอง ส่วนยอดปราสาทเป็นทองแท้ ก็ส่องแสงดูดังว่ามีอาทิตยอยู่หลายดวง ควันสีด้าแดงพลุ่งๆ ขึ้นจากลานเทวสถาน ถัดลงไปข้างล่างริมฝั่งน้ำเห็นควันสีเขียวอ่อน ลอยขึ้นมาจากอสุภที่กำลังเผาในลำน้ำอันศักดิ์สิทธิ์ ซึ่งฉายเงาแห่งสถานต่างๆ ลงไปเห็นกระเพื่อมๆ มีเรือน้อยใหญ่นับไม่ถ้วน มีใบและธงทิวสีต่างๆ แลดูงามตาตรงทำน้ำเห็นอยู่ไกล ประชาชนอาบน้ำอยู่มากมาย นานๆ ได้ยินเสียงคนพูดหึ่งๆ คล้ายเสียงผึ้ง

จาก กามนิค ของเสฐียรโกเศศและนาคะประทีป

ข้อสังเกต

๑. ผู้เขียนพรรณนาความงามของกรุงโกสัมพ โดยชี้ลักษณะเด่นของสถานที่นั้น อาทิ หัวเลี้ยวของแม่คงคา กำแพงปราการ บ้านเรือน เชิงเนิน ทำน้ำ เทวสถาน เรือใหญ่น้อย ประชาชนที่กำลังอาบน้ำ การเผาศพที่ริมฝั่งแม่น้ำในเวลาพระอาทิตย์อัสดง
๒. ผู้พรรณนาได้เลือกสรรถ้อยคำที่ใช้อย่างพิถีพิถัน ใช้คำซ้อนที่ทำให้แลเห็นภาพบ้านเมืองได้ชัดเจนยิ่งขึ้น เช่น กำแพงปราการ บ้านเรือน และใช้คำซ้ำที่ทำให้เกิดความรู้สึกกระหอบใจ สะเทือนใจตามไปด้วย เช่น พลุ่งๆ กระเพื่อมๆ พูดหึ่งๆ เป็นต้น
๓. ผู้พรรณนาใช้อุปมาและสัญลักษณ์ เช่น เปรียบเมืองที่ต้องแสงอาทิตย์ยามอัสดงว่าเป็นเมืองทอง เสียงคนพูดหึ่งๆ เหมือนเสียงผึ้ง แสงดวงอาทิตย์เป็นสัญลักษณ์ของความยิ่งใหญ่ ความสว่างและความรุ่งโรจน์
๔. ชี้ให้เห็นความแตกต่างระหว่างสีทองแท้และสีทองที่เกิดจากแสงแดด ควันต่างสีคือสีด้าและสีเขียวอ่อน สภาพที่เป็นจริงและเงาฉาย

กิจกรรม

๑. อภิปรายร่วมกันว่า ถ้านักเรียนต้องการพรรณาสິงต่าง ๆ ที่กำหนดข้างล่างนี้ นักเรียนคิดว่าควรพรรณนาอย่างไร เรียบเรียงคำพรรณนานั้นมาด้วย

- ๑) สัตว์ เช่น นกยูง นกแก้ว ช้าง
- ๒) สถานที่ เช่น สถานีรถไฟ สวนสาธารณะ สถานที่ราชการ
- ๓) กิจกรรม เช่น กระบวนพยุหยาตราชลมารค การแข่งขันเทนนิส

๒. ฝึกพูดหรือเขียนพรรณนาโดยเลือกหัวข้อต่อไปนี้ แล้วตั้งชื่อเรื่องให้เหมาะสม

- ๑) ธรรมชาติยามเย็น
- ๒) พายุจัดก่อนฝนตก
- ๓) ขบวนแห่นาคหรือขบวนแห่นางสงกรานต์
- ๔) ความรู้สึกดีใจที่ได้พบเพื่อน
- ๕) ความรู้สึกอึดอัดใจเมื่อฝนตกหนัก ออกไปไหนไม่ได้
- ๖) ความรู้สึกยินดี เมื่อทราบผลการสอบไล่
- ๗) ความรู้สึกเศร้าสลดใจ เมื่อทราบข่าวร้าย
- ๘) ความรู้สึกลึกลับ ตอนต้น เมื่อทีมกีฬาโรงเรียนของนักเรียนชนะเลิศ

การแข่งขัน

แนวทางพัฒนาความสามารถในการอธิบาย บรรยาย และ พรรณนา

การอธิบาย บรรยาย และพรรณนาเพื่อให้สัมฤทธิ์ผลในการสื่อสารนั้น ต้องอาศัย
การพัฒนาหลายด้านด้วยกัน ที่สำคัญ ๆ คือ

๑. **อ่านมากฟังมาก** ผู้ที่จะอธิบาย บรรยาย และพรรณนาได้ดี จะต้องพยายาม
ฝึกฝนตนเองให้เป็นผู้มีอุปนิสัยอ่านมากฟังมาก โดยเฉพาะต้องอ่านบทอธิบาย บทบรรยาย
บทพรรณนาที่ดี ๆ ดังตัวอย่างที่ได้ยกมาเป็นบทอ่านเสริมท้ายบทนี้ รู้จักสังเกตสิ่งที่ได้อ่านได้ฟัง
นั้นด้วยความพิถีพิถัน รู้จักเลือกจดจำไว้เป็นตัวอย่างหรือเป็นแนวทางของตนเอง

๒. **ช่างสังเกต** นอกจากอ่าน ฟัง และสังเกตสิ่งที่ได้อ่านได้ฟังแล้ว ผู้ที่จะสามารถ
อธิบาย บรรยาย และพรรณนาได้ดี ควรรู้จักสังเกตสิ่งแวดล้อมรอบตัว ไม่ว่าจะเป็นดินฟ้าอากาศ
ปรากฏการณ์ธรรมชาติ ปรากฏการณ์ทางสังคม ตลอดจนกิริยาอาการ พฤติกรรมของมนุษย์และ
สัตว์ การหัดสังเกตไว้จะมีผลให้เราสามารถอธิบาย บรรยาย และพรรณนาสิ่งนั้น ๆ ได้

๓. **จดบันทึก** การจดบันทึกเป็นการรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์สำหรับ
นำไปใช้เป็นเนื้อหาในการอธิบาย บรรยาย และพรรณนาของตนให้สัมฤทธิ์ผลได้เป็นอย่างดี ผู้ที่
อ่านมากฟังมาก หรือมีประสบการณ์ในการสังเกตสิ่งต่าง ๆ มาก หากไม่สร้างสมอุปนิสัยใน
การจดบันทึกไว้ด้วย ก็อาจหลงลืมสิ่งที่ตนได้อ่านได้ฟังมาแล้วได้ แต่ถ้าจดบันทึกไว้และเก็บอย่าง
เป็นระบบ เมื่อถึงคราวจำเป็นจะต้องนำข้อมูลเหล่านั้นมาใช้ในการเขียนอธิบาย บรรยาย หรือ
พรรณนาก็ตาม ก็สามารถนำมาใช้ได้สะดวกและรวดเร็ว นอกจากนี้การได้อ่าน ได้ฟัง ได้เห็น
และได้บันทึกกำกับไว้ จะทำให้สามารถจดจำไปได้นานอีกด้วย

๔. **ใช้ภาษามีประสิทธิภาพ** ผู้อธิบาย บรรยาย และพรรณนา ต้องรู้จักใช้ภาษาให้
สื่อความหมายได้ตรงตามที่ต้องการ ในกรณีที่เป็นกรอธิบาย ต้องระวังไม่ให้ผู้รับสารตีความไป
ได้ต่าง ๆ กัน ถ้าจำเป็นต้องใช้ศัพท์เฉพาะก็ควรระบุให้ชัดว่า ผู้รับสารจะเข้าใจหรือไม่ ถ้าคิดว่ายังมี
ผู้รับสารส่วนมากอาจไม่เข้าใจ ควรอธิบายศัพท์เฉพาะนั้นให้เป็นที่เข้าใจด้วย

อนึ่ง ความคิดหนึ่งเมื่อกล่าวออกไปแล้ว อาจกล่าวซ้ำโดยใช้ถ้อยคำและประโยคที่แปลก
ออกไป กล่าวคือ ใช้คำหรือวลีลำดับคำแตกต่างกัน วิธีเช่นนี้มีประโยชน์ที่จะช่วยให้ผู้อ่านผู้ฟัง
เข้าใจความคิดที่อาจเข้าใจได้ยาก ตัวอย่าง

ระบบเศรษฐกิจแบบเสรี ใช้ระบบราคาเป็นเครื่องมือตัดสินใจ
พื้นฐานทางเศรษฐกิจ กล่าวคือ ระบบนี้ยอมให้นำเอาระบบราคามาใช้เป็น
เกณฑ์ในการพิจารณาตัดสินปัญหาที่ว่า ชุมชนนั้นจะผลิตอะไร ผลิตอย่างไร
ผลิตเพื่อใคร

ผู้พูดคะเนว่า ความคิดที่ว่า ระบบเศรษฐกิจแบบเสรีเป็นเครื่องมือตัดสินปัญหาพื้นฐาน
ทางเศรษฐกิจ อาจยากแก่การเข้าใจ ผู้พูดจึงกล่าวซ้ำความคิดนั้น โดยใช้คำกล่าวคือ เป็น
เครื่องเชื่อม กล่าวซ้ำว่า ระบบนี้ยอมให้นำเอาระบบราคามาใช้เป็นเกณฑ์ในการพิจารณาตัดสิน
ปัญหาที่ว่าชุมชนนั้นจะผลิตอะไร ผลิตอย่างไร ผลิตเพื่อใคร

ในการใช้ภาษาให้มีประสิทธิผล ข้อที่ลืมไม่ได้ก็คือ ต้องรู้จักสะสมถ้อยคำสำนวนไว้ ผู้ที่มี
ถ้อยคำสำนวนสะสมไว้มาก ย่อมสามารถเลือกเฟ้นถ้อยคำมาใช้ได้สะดวก แคล่วคล่อง สามารถ
ใช้ถ้อยคำได้หลากหลาย ไม่กล่าวซ้ำ ๆ จนเป็นที่น่าเบื่อหน่ายแก่ผู้อ่านหรือผู้ฟัง

คำ สะสมไว้ ในที่นี้หมายถึง สะสมไว้ในความทรงจำหรือในสมอง และที่สะสมไว้ใน
สมุดบันทึกตนเอง

๕. ฝึกฝนอยู่เป็นนิจ ความสามารถในการอธิบาย บรรยาย และพรรณนาจะเกิดขึ้น
ได้จริงต่อเมื่อได้ฝึกฝนให้สม่ำเสมอและมากพอ มีผู้วิจารณ์ ดิชม เพื่อช่วยปรับปรุงแก้ไขให้ดีขึ้น
นอกจากการฝึกตามปกติในชั้นเรียนแล้ว จำเป็นจะต้องฝึกในโอกาสอื่นๆ ด้วย เช่น เมื่อนักเรียน
ได้พบประกาศชวนให้เขียนเรียงความประกวดชิงรางวัล ก็ควรแสดงความสามารถโดยส่ง
เข้าประกวดด้วย

กิจกรรม

๑. อ่านบทอ่านเสริมทั้ง ๒ เรื่องท้ายบทนี้ แล้วให้ข้อสังเกตว่า ผู้แต่งมีวิธีอธิบาย
บรรยาย และพรรณนาอย่างไร ในตอนใด นักเรียนคิดว่าอาจใช้เป็นตัวอย่างหรือเป็นแนวทางใน
การเขียนของตนได้หรือไม่ เพียงไร

๒. เขียนข้อความประมาณ ๑๕ บรรทัด ให้ความสมบูรณ์โดยใช้ประโยค ก. เป็นประโยคแรก และประโยค ข. เป็นประโยคสุดท้าย

- ๑) ก. สมศรีเป็นคนรักหนังสือมาก
ข. สมศรีนั่งยิ้มด้วยความเป็นสุข
- ๒) ก. ฉันวิ่งไปรับโทรศัพท์
ข. คุณแม่รีบแต่งตัวออกจากบ้านทันที
- ๓) ก. คุณพ่อตะโกนเสียงดังว่าถูกลอตเตอรี่
ข. คุณคงจะเดาออกว่าคุณพ่อดูตัวเลขผิดไป
- ๔) ก. ร้านสรรพสินค้านี้จัดตู้กระจกหน้าร้านได้สวยงามมาก
ข. ผู้จัดใช้ของเพียงไม่กี่ชิ้น
- ๕) ก. ฉันไม่เคยลืมคุณครูสมทรงเลย
ข. คุณครูสมทรงรักและเอาใจใส่ศิษย์ทุกคน

๓. แบ่งกลุ่ม กลุ่มละประมาณ ๕-๖ คน แต่ละกลุ่มเลือกทำงานต่อไปนี้

- ๑) อ่านหนังสือเรียนวิชาภาษาไทย หรือหนังสืออ่านนอกเวลาเล่มใดเล่มหนึ่งก็ได้ แล้วคัดลอกข้อความที่เป็นการบรรยาย และการพรรณนามาอย่างละ ๑ ย่อหน้า แล้วส่งครู
- ๒) ช่วยกันเขียนบรรยายเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในสัปดาห์หรือในเดือนนั้น แล้วนำมาอ่านให้เพื่อนๆ ในชั้นฟัง
- ๓) ให้สมาชิกในกลุ่มนำภาพทิวทัศน์มาคนละ ๑ ภาพ แล้วช่วยกันเลือกภาพหนึ่งให้สมาชิกแต่ละคนเขียนพรรณนาภาพนั้น เปรียบเทียบว่า สมาชิกพรรณนาแตกต่างกันอย่างไร
- ๔) ตัดภาพจากหนังสือพิมพ์มาคนละ ๑ ภาพ แยกคำบรรยายภาพไว้ต่างหากให้นักเรียนคนอื่นๆ เขียนคำบรรยายประกอบภาพนั้นตามจินตนาการของตนให้ได้เรื่องราวที่สมบูรณ์ เปรียบเทียบคำบรรยายภาพของนักเรียนกับคำบรรยายภาพในหนังสือพิมพ์

บทอ่านเสริม

ความทรงจำในการตามเสด็จต่างประเทศทางราชการ

พระราชนิพนธ์

สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ

วันที่ ๑๘ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๐๕ พระเจ้าอยู่หัวได้เสด็จเดินทางไปกรุงเวลลิงตัน ประเทศนิวซีแลนด์ พร้อมด้วยข้าพเจ้า เรือบินพระที่นั่งเป็นเรือบินครึ่งเจ็ต การเดินทางจาก กรุงเทพฯ-เวลลิงตันจึงใช้เวลานานกว่า ๓๐ ชั่วโมง เป็นการเดินทางตามเสด็จทางเรือบินที่นานที่สุดตามความรู้สึกของข้าพเจ้า

ประเทศนิวซีแลนด์นี้เรียกชื่อเต็มว่า Dominion of New Zealand อันประกอบด้วย เกาะสำคัญ ๒ เกาะ คือ เกาะเหนือและเกาะใต้ เมืองเวลลิงตันซึ่งเป็นเมืองหลวงอยู่ทางใต้ของเกาะเหนือ ตอนที่เสด็จ เมืองเรากำลังเป็นหน้าฝน ยุโรปและอเมริกาเป็นหน้าร้อน แต่ที่นิวซีแลนด์กำลังหนาว ยิ่งลงไปทางใต้ก็ยิ่งหนาวเพราะอยู่ใกล้ขั้วโลกใต้มาก นิวซีแลนด์เป็นประเทศที่มีภูมิประเทศงดงามยิ่งนัก มีพลเมืองเพียง ๒ ล้านเศษ ๙๐ เปอร์เซ็นต์เป็นคนผิวขาว หรือ Pakeha และเป็นประเทศที่ประชาชนมีฐานะดีที่สุดในโลกประเทศหนึ่ง ตลอดเวลา ๙ วันที่เราท่องเที่ยวไปตามเมืองใหญ่ต่าง ๆ ของทั้งสองเกาะเราไม่ได้เห็นคนจนเลย ประชาชนทุกคนดูแข็งแรงโดยเฉพาะเด็กซึ่งมีแก้มแดงอ้วนท้วนแจ่มใส ออกมารับเสด็จกันมากมายทุกหนทุกแห่งที่เราไป ตอนแรกเราไปเกาะเหนือ คือเริ่มต้นที่เมืองหลวงก่อน ๓ วัน พอวันที่ ๔ ก็ออกเดินทางไปแล้วเมืองที่มีบ่อน้ำร้อนกำมะถันมากที่สุดชื่อเมือง Tauranga, Rotorua และ Whakarewarewa อันเป็นเมืองที่ชาวเกาะเดิมคือพวกเมารีอาศัยอยู่ ซึ่งในปัจจุบันกลายเป็นเมืองใหญ่มีคนผิวขาวอยู่ร่วมด้วยเป็นอันมาก พวกเมารีเป็นพลเมืองอีก ๑๐ เปอร์เซ็นต์ของนิวซีแลนด์

พวกเมารีนี้เป็นเผ่าโพลิเนเซียน ซึ่งตามตำนานว่าพากันลงเรือคะนู ๗ ลำอพยพข้ามทะเลมาอยู่เกาะเหนือของนิวซีแลนด์จากหมู่เกาะโซโซเต้เมื่อราว ๖๐๐ ปีมาแล้ว เขายังถือขนบธรรมเนียมประเพณีเก่าแบบชาวเกาะของเขาอยู่ ตอนเราไปถึงถิ่นของเขา เมื่อการต้อนรับของฝ่ายทางบ้านเมืองเสร็จแล้ว ก็มีพิธีต้อนรับแบบพื้นเมืองของชาวเมารีด้วย พอเสด็จผ่านก็มีชายเมารีอ้วนหลายคนตรงเข้ามาใกล้พระองค์ แลบลิ้นปลิ้นตา แล้วคนหนึ่งก็วางรูปไม้สลักไว้ที่พื้นตรงทาง

ที่จะเสด็จผ่าน ถ้าทรงก้มลงเก็บ ก็แปลว่าทรงยอมที่จะเป็นเพื่อนกับเขา ถ้าไม่ทรงยอมเก็บก็แปลว่าประกาศจะเป็นศัตรูกัน มีใครเล่าให้ข้าพเจ้าฟังว่าการที่กัปตันก็ถูกพวกชาวเกาะแควมหาสมุทรแปซิฟิกฆ่าตายนั่น ก็เพราะไม่ยอมก้มลงเก็บรูปแกะสลักของเขานั้นเอง มีใครกราบบังคมทูลพระเจ้าอยู่หัวให้ทรงทราบเรื่องล่วงหน้า เมื่อเสด็จผ่านก็ทรงก้มพระองค์ลงเก็บไม้สลักนั้นทันที ชายอ้วนพวกนั้นต่างก็พากันยินดี ยิ่งแลกเปลี่ยนปล้นดาแล้วร้องเพลงและเต้นรำถวายเป็นการใหญ่ ชาวเมารีอื่นๆ ก็มาสมทบด้วย ชาวเมารีนี้ล้วนเป็นศิลปิน เก่งในทางแกะสลัก และมีความสามารถร้องรำทำเพลงตามแบบของเขา

วันที่เราจะอำลาจากเมืองของชาวเมารีเพื่อเดินทางต่อไปยังเมือง Hamilton และ Auckland นั้น พวกเมารีต่างพากันมายืนเกาะรถพระที่นั่งคอยอยู่จนเต็มไปหมด เมื่อเสด็จออกมา ก็เข้าล้อมรอบพระองค์พระเจ้าอยู่หัวและข้าพเจ้าไว้ มีผู้หญิงอ้วนคนหนึ่งเป็นต้นเสียงเริ่มร้องเพลงขึ้น คนอื่นๆ ต่างก็เริ่มร้องเพลงประสานเสียงเป็นเพลงอำลาในภาษาของเขา ส่วนชาวผิวขาวที่มาร่วมส่งเสด็จจนเต็มไปหมดตามถนนก็ร้องด้วย เป็นภาษาอังกฤษ เพลงนี้ใครๆ ก็รู้จัก เพราะฝรั่งนำทำนองไปแต่งคำใหม่ว่า "Now is the hour, when we must say good bye" เมื่อเราจะขึ้นรถ ประชาชนกลุ่มนั้นคือทั้งชาวเมารีและพวกฝรั่งก็ปล่อยให้ไปโดยดี แต่ไม่หยุดร้องเพลง มีผู้หญิงเมารีบางคนร้องเพลงจ้องเราทั้งสองไม่วางตา บางคนก็ร้องเพลงทำหน้าที่เสิร์ฟน้ำตาไหล บางคนก็ส่งจูบอย่างอาลัย บางคนก็วิ่งตามรถ เราออกจากเมืองของชาวเมารีไปด้วยเสียงเพลงลาอันไพเราะยิ่งนัก เสาร์ก็จริงอยู่ แต่เต็มไปด้วยความหวังว่าจะได้พบกันใหม่ในภายหน้า

หมายกำหนดการของการเยี่ยมนิวซีแลนด์หนักมาก เราต้องออกเดินทางโดยรถยนต์จากเมืองหนึ่งไปอีกเมืองหนึ่งทุกวัน หยุดรับประทานอาหารกลางวันที่ศาลาเทศบาลเมืองโน้น เมืองนี้ตามเส้นทาง ซึ่งนับว่าเป็นการพักไม่ได้เลย เพราะต้องออกงานให้คนมากมายเฝ้าอยู่เรื่อยตลอดทางประชาชนรับเสด็จเนืองแน่น ทั้งๆ ที่อากาศหนาว ฝนก็ตกพริ้วๆ แต่ผู้คนก็ไม่เดือดร้อนที่จะยืนตากฝนคอยเฝ้าเต็ม ๒ ข้างทาง รัฐมนตรีนิวซีแลนด์ที่ประจำพระองค์พระเจ้าอยู่หัวและตามเสด็จไปในรถพระที่นั่งด้วย ได้ขอประทานอนุญาตให้เปิดกระจกรถพระที่นั่งทั้งๆ ที่ฝนตกเพื่อราษฎรที่มายืนตากฝนทนความหนาวคอยเฝ้าอยู่ตลอดทางจะได้เห็นพระพักตร์ ข้าพเจ้าโดนละอองฝนปนความหนาวเข้าก็เลยเจ็บคอเริ่มจะเป็นหวัด แต่ก็ไม่ได้เอาใจใส่ คงเปิดกระจกหน้าต่างรถ ยิ้มและโบกมือกับประชาชนไปตลอดทาง ชั่วโมงแล้วชั่วโมงเล่า วันแล้ววันเล่า บางวันตอนเย็นเมื่อมาถึงที่พักก็ยังไม่ได้พัก เพราะมีราษฎรคอยอยู่ข้างนอกเป็นพันๆ ตะโกนเรียกให้ออกไปหาเขาที่เฉลียง อย่างเดียวกับที่เยอรมนี

คำวันหนึ่งเราเดินทางถึงที่พักข้ากว่ากำหนด เพราะคนเฝ้ามากตลอดทาง รถต้องแล่นช้า
เลยทำให้เสียเวลา พอถึงที่พักก็ต้องรีบเตรียมตัวเพื่อไปในงานเลี้ยงบุฟเฟต์ใหญ่ทันที หวัดของ
ข้าพเจ้ากำเริบมากจนมิใช่ จึงทูลพระเจ้าอยู่หัวขอทูลลาไม่ไปในงานสักคืนหนึ่ง เพราะเป็นการ
เลี้ยงแบบบุฟเฟต์ไม่ใช่นั่งโต๊ะอย่างที่เคย พระเจ้าอยู่หัวทอดพระเนตรเห็นข้าพเจ้าเป็นหวัดอย่างแรง
ทั้งตัวก็ร้อน จึงทรงเห็นใจยอมตามที่ขอพระราชทาน แต่เมื่อไปแจ้งให้เจ้าหน้าที่ของเขาทราบเท่า
นั้น เขาก็อ้อนวอนว่าให้ไปสักประเดี๋ยวเถิด ผู้คนมากมายจะเสียใจและผิดหวัง ข้าพเจ้าเสียอ้อนวอน
ไม่ได้ก็เลยตกลงใจที่จะไป แต่ได้รับประทานยาต่อต้านไข้หวัดเต็มที่ ครั้นแล้วก็ได้เห็นว่าความ
อดทนของข้าพเจ้าครั้งนั้นไม่เสียทีเปล่า ออกจะคุ้มค่าทีเดียว เพราะทุกคนที่มาในงานต่างก็เข้ามา
ขอบใจข้าพเจ้าที่ไม่สบายแล้วยังอุตสาหะฝืนใจแต่งตัวมาให้เขาได้พบ ดูเขาจะเห็นใจพอใจข้าพเจ้า
เป็นพิเศษทีเดียว เป็นอันว่าวันนั้นข้าพเจ้าได้บทเรียนว่า คนที่มีตำแหน่งอย่างข้าพเจ้าจำต้องม
ีความอดทนทั้งร่างกายและจิตใจ และบทเรียนอันนี้ ในประเทศต่อไป ข้าพเจ้าก็ต้องใช้เป็น
อย่างมากทีเดียว

การปฏิบัติกิจประจำพระองค์ของ สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์

โดยเหตุที่สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ ต้องทรงรับราชการสนองพระเดชพระคุณในทางการช่างควบไปกับราชการแผ่นดินมาแต่แรก จึงต้องทรงใช้ความสัจเป็นเครื่องประกอบสมาธิในเวลาที่ทรงทำงาน ฉะนั้นจึงทรงถือเอาเวลาตึกเป็นเวลาสำหรับทรงทำการช่างแล้วบรรทมพักผ่อนต่อเวลาเช้า เลยเป็นพระนิสัยประจำพระองค์ที่ทรงปฏิบัติต่อมาจนตลอดพระชนมายุ

ตามปกติในสมัยที่ยังทรงรับราชการอยู่ บรรทมตื่นเวลาประมาณบ่าย ๑๓ นาฬิกา ทรงพระพักตร์เสวยเครื่องดื่มถ้วยหนึ่งแล้ว เสด็จไปเฝ้าพระมารดา ตรัสสนทนากันด้วยเรื่องกิจธุระส่วนพระองค์ตามสมควร แล้วจึงทรงน้ำ เสด็จพระอาหาร และเสด็จไปทำราชการตามหน้าที่

เวลาค่ำเสด็จมาถึงวังมักตรงไปเฝ้าพระมารดาก่อน แล้วจึงเสวยและพักผ่อนสำราญพระทัย เช่นทรงเล่นปี่พาทย์ ทรงนิพนธ์หรือร้องบทเพลง และภายหลังทรงพระดำริจัดการเล่นละครตึกดำนับครั้ง ทรงแต่งบท ออกแบบฉาก กำกับการแสดง การแต่งกาย การขับร้องและดนตรีเอง เป็นต้น ถึงเวลาสมควรจึงเสด็จเข้าห้องทรงพระอักษร ทรงทำงานในราชการแผ่นดินที่ค้างมาหรือเขียนแบบอย่างในทางช่างไปจนเวลาใกล้รุ่งหรือรุ่งเช้าจึงเข้าบรรทม

วิธีที่ทรงทำงานนั้นละเอียดถี่ถ้วนมาก ไม่ว่าจะทรงเขียนหนังสือหรือเขียนรูป ทรงร่างเอง เขียนเอง ตรวจเองทั้งสิ้น จะยอมให้ผู้อื่นช่วยก็เพียงแต่การคัดลอกเท่านั้น เพราะฉะนั้นจึงต้องทรงใช้เวลาทำงานนานมาก

ถ้าวันใดมีราชการพิเศษ เช่น มีการประชุม มีการพระราชพิธี หรือมีกิจส่วนพระองค์ที่จะต้องทรงปฏิบัติในเวลาเช้า ก็ตรัสสั่งให้ปลุกบรรทมขึ้นเพื่อทรงปฏิบัติกิจนั้นๆ แล้วบรรทมพักผ่อนในเวลาอื่นที่ว่างพระธุระ

ในขณะที่เสด็จไปตามหัวเมืองทั้งโดยหน้าที่ราชการและประพาสส่วนพระองค์ ทรงเปลี่ยนแปลงเวลาปฏิบัติพระองค์ให้ตรงตามความสะดวกของผู้อื่นชั่วคราวคราวตามกาละ

ในสมัยหลังๆ ต่อมาเมื่อเสด็จย้ายมาประทับอยู่ที่ตำหนักปลายเนินคลองเตยแล้ว ก็ทรงปฏิบัติพระองค์เช่นเคย ข้างแต่ในสมัยนี้เครื่องหย่อนพระทัยหนักไปในทางศึกษาค้นคว้าวิทยาการ มีศัพท์และภาษาซึ่งกำลังเสื่อมสูญ ตลอดทั้งประวัติศาสตร์ขนบธรรมเนียมประเพณีต่างๆ แล้วทรง

ติดต่อแลกเปลี่ยนความรู้กับบัณฑิตผู้ใฝ่ใจในวิทยาอย่างเดียวกัน ซึ่งทรงเรียกว่า “เพื่อนนักเรียน” เป็นส่วนมาก

ด้วยพระอุปนิสัยสุภาพอ่อนโยนจึงทรงเปิดโอกาสให้คนทุกชั้นเฝ้าใกล้ชิดได้เสมอ และเมื่อมีแขกไปเฝ้าไม่ว่าด้วยมีธุระอันสมควร หรือเพื่อบกวนด้วยเรื่องส่วนตัว มักเสด็จออกมาให้เฝ้าและประทับอยู่ด้วยจนกว่าจะทูลลากลับ แม้จะเป็นเวลาเสวยหรือเวลาพักผ่อน ก็ไม่ทรงหลบหลีกบิดพลิ้วเลย เมื่อมีผู้เชิญเสด็จไปเป็นประธานในงานศพหรือการมงคลใดๆ ก็ทรงพระอุตสาหะพยายามเสด็จไปเป็นนิจ ถึงจะมีผู้ห่วงใยทักท้วงให้ทรงละเว้นเสียบ้าง ด้วยเห็นว่าทรงพระชราแล้วเสด็จไปในที่แปลกๆ บางทีบันไดก็สูงชัน อาจจะชวดเซพลาดพลั้งลง ก็ไม่ทรงยินยอม ตรัสว่าเขาเชิญเสด็จก็ด้วยความเคารพนับถือฐานเป็นผู้หลักผู้ใหญ่ เพื่อเป็นสวัสดิมงคลแก่ตัวเขา เช่นเดียวกับพระสงฆ์ที่เขานิมนต์ไปทำพิธี ถ้าขัดศรัทธาเขาก็เสียใจ ถึงแก่แล้วยังพอจะทำประโยชน์อะไรได้บ้างก็ควรทำ ทรงปฏิบัติภารกิจอันนี้ต่อไป จนทรงพระชราหมดพระกำลังจริงๆ จึงได้ทรงเลิก

เมื่อสิ้นภาระทั้งปวงแล้ว จะทรงเขียนรูป พระเนตรก็ไม่เห็นเส้นได้ติดตั้งแต่ก่อน จึงยังทรงหาความเพลิดเพลินได้จากการเขียนหนังสืออีกอย่างเดียว ทรงเขียนอย่างหมกมุ่น ประทับอยู่กับโต๊ะทรงพระอักษรหลายชั่วโมงทั้งกลางวันและกลางคืน เขียนความเห็นตอบปัญหาที่ “เพื่อนนักเรียน” ทูลถาม ในเรื่องการทำงาน ขนบธรรมเนียม พิธีที่เคยทำมา แล้ววิพากษ์การทั้งปวงที่ทรงศึกษาค้นคว้าพบ ทั้งในเรื่องประวัติศาสตร์ ภาษา และนาฏดนตรี ทรงเขียนจดหมายแฉะ ซึ่งบัดนี้เรียกกันว่า “สาส์นสมเด็จ” ถวายสมเด็จพระยาดำรงฯ ทุกสัปดาห์ตลอดเวลา ๑๐ ปีเศษ จนถึงฉบับที่ทรงเขียนในคืนวันที่ ๓๐ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๘๖ เมื่อทรงตรวจทานด้วยพระองค์เองแล้วเซ็นพระนามใส่ซองผนึก มอบให้มหาดเล็กนำไปส่งในวันรุ่งขึ้น แต่หนังสือยังไม่ทันส่งถึงวังวรดิศ ก็ต้องปลุกบรรทมตั้งแต่เวลา ๑๔ นาฬิกาเศษๆ เพื่อทูลข่าวร้ายให้ทรงทราบ ว่า ต้องเป็นพระราชโอรสของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าฯ ที่เหลืออยู่เป็นองค์สุดท้าย

เมื่อเสด็จกลับจากเยี่ยมพระศพสมเด็จพระยาดำรงฯ มหาดเล็กนำหนังสือเวรที่ค้างส่งมาถวายคืน ทรงรับด้วยพระหัตถ์สั่นระรัว ตรัสเพียงประโยคเดียวว่า “เลิกกันที”

ต่อจากนั้นมาไม่นาน ก็ปรากฏว่ามีหนังสือที่ทรงเขียนค้างๆ วางทิ้งไว้บนโต๊ะทรงพระอักษรมากขึ้น เมื่อตรวจดูภายหลังจึงพบเรื่องที่ทรงเขียนเล่าถึงพระองค์เองอันได้นำมาพิมพ์ไว้ในหนังสือเล่มนี้ตอนสมัยทรงพระเยาว์รวมอยู่ด้วย ในที่สุดยังทรงเขียนอยู่เฉพาะแต่ในสมุดจดหมายเหตุรายวันอย่างเดียว จดหมายเหตุรายวันนี้ทรงเขียนเป็นกิจประจำวันมาหลายสิบปีแล้ว

ทรงบันทึกน้ำหนักพระองค์ ความร้อนเย็นของอากาศ เวลาที่ฝนตกและจำนวนน้ำฝนที่ทรงวัดได้ พร้อมทั้งกิจธุระที่ทรงทำและเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นทั้งในและนอกประเทศในวันนั้น ๆ ยิ่งทรงพระราชลายพระหัตถ์ที่เคยประณิดถึถ้วนเรียบร้อยก็ค่อย ๆ สั้นและเลอะเลือนลงทุกที จนถึงวันที่ ๔ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๘๙ ถึงเวลาที่ทรงเขียนก็ทรงหิบบสมุดพลิกเปิดตรงที่ค้นไว้ หยิบดินสอเขียนคำว่า “บางกอก” ลงได้เพียงคำหนึ่ง แล้วจรดนั่งอยู่หลายนาที่ จึงเงยพระพักตร์ขึ้นจ้องดูหน้าลูกซึ่งนั่งคอยปรนนิบัติอยู่ตรงนั้น นั่งอยู่นาน น้ำพระเนตรคลอ พระหัตถ์กำดินสอแน่น ตรัสบอกว่า “เขียนไม่ได้” ต้องช่วยแกะดินสอออกจากพระหัตถ์และเก็บสมุดถวาย

จากหนังสือพิมพ์แจกในงานพระราชทานเพลิงพระศพสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ พ.ศ. ๒๔๙๓

เรียงความเกี่ยวกับเรื่อง ในโลกของจินตนาการ

นักเรียนได้ฝึกเขียนเรียงความเกี่ยวกับเรื่อง
ของโลกส่วนตัว และ
โลกสาธารณะมาแล้ว
ในขั้นนี้นักเรียนจะได้
มีโอกาสดำเนินการหัด
ในการเขียนเรียงความ
ให้กว้างขึ้น กล่าวคือ จะ
ได้ฝึกเขียนเกี่ยวกับเรื่อง
ในโลกของจินตนาการ
ซึ่งอาจเป็นจินตนาการ
เกี่ยวกับเรื่องส่วนตัวของ
นักเรียน หรือจินตนาการ
เกี่ยวกับเรื่องในโลก-
สาธารณะก็ได้

คำ **จินตนาการ** หมายถึง ความคิดคำนึงที่เกิดขึ้นในจิตของมนุษย์โดยอาศัยประสบการณ์เป็นพื้นฐาน อาจคิดคำนึงถึงสิ่งที่เกิดขึ้นมาแล้วในอดีต อาจคิดคำนึงถึงสิ่งที่จะเกิดขึ้นในอนาคต หรือคิดคำนึงถึงความเชื่อมโยงระหว่างสิ่งที่ปรากฏอยู่ในที่หนึ่งกับสิ่งที่มีได้ปรากฏอยู่ในที่นั้น แต่อาจมีอยู่ในที่อื่นหรือในบริบทอื่น

บุคคลที่พอมีประสบการณ์ในชีวิตมาบ้าง ย่อมสามารถใช้ความคิดคำนึงย้อนกลับไปได้ว่าบิดามารดาต้องเหนื่อยยากและห่วงใยเพียงไรในการฟูมฟักเลี้ยงดูตนมาจนเติบโต บุคคลที่ได้แลเห็นซากปรักหักพังของเมืองโบราณ เช่น เมืองศรีเทพ หรือเวียงกุมกาม ย่อมพอจะนึกถึงความเกรียงไกรของอาณาจักรนั้น ๆ ในอดีตได้ ครูที่สอนวิชาที่ยากอาจนึกถึงจิตใจของผู้ที่กำลังเรียนอยู่ได้ว่าคงไม่แตกต่างกับจิตใจของตนเองตอนอยู่ในวัยเด็กเท่าใดนัก ที่กล่าวมานี้คือจินตนาการที่ย้อนกลับไปที่นึกถึงเหตุการณ์หรือสภาพการณ์ที่เกิดขึ้นมาแล้ว

ส่วนจินตนาการซึ่งเกี่ยวกับสิ่งที่จะมีขึ้นในอนาคตก็ปรากฏให้เห็นเป็นปกติในชีวิตประจำวัน เช่น นักเรียนระดับมัธยมศึกษา คงต้องวาดภาพการศึกษาต่อของตนเองว่า ตนจะมีความพร้อมในการเรียนสายวิชาใด เรียนที่ไหน สายวิชานั้น ๆ ต้องเรียนวิชาอะไรบ้าง สถานที่เรียนนั้น ๆ มีสภาพอย่างไร มีสิ่งแวดล้อมอย่างไร อยู่ในวิสัยที่บิดามารดาหรือผู้ปกครองจะอุปการะได้หรือไม่ ผู้จะสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ต้องประเมินดูว่าคะแนนนิยมของตนมีมากน้อยเพียงใด การรณรงค์หาเสียงควรได้ใครบ้างเป็นผู้สนับสนุน สภาพการณ์จะเปลี่ยนแปลงผันแปรไปอย่างไรนับจากวันสมัครรับเลือกตั้งเป็นต้นไปจนถึงวันลงคะแนน ผู้บริหารประเทศต้องคำนึงถึงความผันผวนต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นในโลกในอนาคตทั้งใกล้และไกล ต้องเตรียมรับให้พร้อมอย่างไร การพัฒนาประเทศทั้งในระยะสั้นระยะยาวจะต้องวางแผนดำเนินการให้เป็นขั้นเป็นตอนอย่างไร จึงจะเกิดปัญหาน้อยที่สุดและเกิดประโยชน์สูงสุดแก่ประเทศชาติ

จินตนาการประเภทสุดท้ายที่จะกล่าวถึง คือ จินตนาการถึงความเกี่ยวเนื่องเชื่อมโยงระหว่างสิ่งที่ปรากฏอยู่ ณ ที่หนึ่งในขณะหนึ่งกับสิ่งที่มีได้ปรากฏอยู่ ณ ที่นั้นในขณะนั้น เช่น คนไทยที่เดินทางไปต่างประเทศ ได้ไปเห็นเรือพระที่นั่งสุพรรณหงส์จำลองตั้งเด่นเห็นสะดุดตาในพิพิธภัณฑ์สถานของประเทศนั้นย่อมอดภูมิใจไม่ได้ อาจนึกถึงสมบัติทางวัฒนธรรมอื่น ๆ ของชาติไทยในปัจจุบันที่บรรพบุรุษได้สร้างสมไว้ให้เป็นสมบัติแก่คนไทยชั้นหลัง ๆ บางคนที่มีโอกาสไปเยี่ยมบ้านพักคนชราได้แลเห็นแววตาอันแห้งผากของคนชราเหล่านั้นระคนกับแววแห่งความ

ยินดีที่มีผู้มาเยี่ยม อาจนึกไปถึงคนชราที่ถูกทอดทิ้งไม่ได้รับการเอาใจใส่ว่า จะนำเสนอสารสักเพียงไหน

สรุปได้ว่า จินตนาการเป็นความสามารถเชิงความคิดของมนุษย์ทุกเพศ ทุกวัย เป็นคุณสมบัติอันสำคัญอย่างหนึ่งในการดำรงชีวิต เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้สามารถเรียนรู้ แก้ปัญหา และสร้างสรรค์ ไม่ว่าจะเป็นนักวิทยาศาสตร์ นักโบราณคดี นักปฏิรูปสังคม ปรัชญาเมธี กวี นักดนตรี หรือจิตรกร ล้วนเป็นผู้มีจินตนาการอันยิ่งใหญ่และกว้างไกล ผลจากจินตนาการของบุคคลเหล่านี้ที่กลายเป็นความจริงก็มีอยู่มากมาย นักรียนคงได้อ่านจากประวัติของบุคคลสำคัญและประวัติการค้นพบต่างๆ มาบ้างแล้ว

การส่งเสริมจินตนาการ

เนื่องจากจินตนาการต้องอาศัยประสบการณ์ดังได้กล่าวมาแล้ว ดังนั้น การส่งเสริมจินตนาการจึงต้องเริ่มต้นที่การสะสมประสบการณ์ทั้งประสบการณ์ตรงและประสบการณ์ทางอ้อม

ประสบการณ์ตรง คือ การได้มีส่วนร่วมในสถานการณ์ต่างๆ ได้พบ ได้เห็น ได้กระทำ ได้สัมผัสด้วยตนเองแล้วได้รับรู้ความหมายจากสถานการณ์นั้นๆ เช่น ได้เข้าประชุม เข้าร่วมกิจกรรม เดินทางท่องเที่ยว เข้าค่ายพักแรม เยี่ยมชมสถานที่ ชมการแสดง ทำการรณรงค์ ลงมือทำงาน เล่นเกม ประสบการณ์ทางอ้อม เช่น อ่านหนังสือ ฟังปาฐกถา ร่วมสถานการณ์จำลอง เช่น ซ้อมรบ ฝึกปฐมพยาบาล

ต่อไปต้องหมั่นใช้ความคิดนึก ความคิดพิจารณาให้กว้างและแปลกออกไปจากที่ได้มีประสบการณ์มา พิจารณาทางที่จะเป็นไปได้ ทั้งในเรื่องที่เกี่ยวกับอดีต เกี่ยวกับอนาคต และเรื่องที่อยู่ในปัจจุบันด้วย

จากนั้นต้องหาโอกาสแสดงจินตนาการออกมาให้ปรากฏ อาจโดยการกระทำ การพูด หรือการเขียน

ข้อสุดท้ายก็คือ ควรเปิดใจให้กว้าง ยอมให้ผู้อื่นวิพากษ์วิจารณ์เกี่ยวกับจินตนาการที่ตนได้แสดงออกไป ทั้งนี้ ควรนึกอยู่เสมอว่า จินตนาการที่มีคุณค่าแท้จริงแก่ส่วนรวมและแก่ตนเอง ต้องเป็นจินตนาการที่สร้างสรรค์ มีเหตุผลและมุ่งไปในทางวัฒนะ

หัวข้อเรียงความเกี่ยวกับเรื่องในโลกของจินตนาการ

ตามที่ได้กล่าวมา จะเห็นว่า ขอบเขตของเรียงความเกี่ยวกับเรื่องในโลกของจินตนาการ กว้างขวางมาก หัวข้อเรียงความจึงมีได้หลากหลาย ทั้งที่เกี่ยวกับอดีต ปัจจุบัน และอนาคต ดังนั้น เนื้อหาของเรียงความเกี่ยวกับเรื่องในโลกของจินตนาการ จะห่างไกลจากข้อเท็จจริงที่เป็นประสบการณ์ล้วน ๆ ของผู้เขียนและประสบการณ์ร่วมของผู้อ่าน

ตัวอย่าง

อดีต

เมื่อแรกที่คล่องลัดบางกอกใช้สัญจรได้
กว่าโรงเรียนของข้าพเจ้าจะมาเป็นโรงเรียนมัธยมวัดดิน
กรุงสุโขทัยสมัยรุ่งโรจน์
กรุงเทพฯ ในศตวรรษก่อน
วันที่ข้าพเจ้าลืมตาดูโลก
ถ้าผมเข้าใจเจตนาที่แท้จริงของครู
การเล่นของเด็กไทยในครั้งกระโน้น
การเดินทางจากกรุงเทพฯ ถึงเชียงใหม่ในสมัยรัชกาลที่ ๕
โศกนาฏกรรมนอกเวทีละคร
ครกกระเดื่องแห่งความหลัง

ปัจจุบัน

ผู้แทนราษฎรของข้าพเจ้าคนปัจจุบัน
ช้างที่เขาใหญ่
ไร่มันสำปะหลัง
ได้ร่มอินทนิล
หาดใหญ่ในวันสุดส์ปด้าห์
บนจอคอมพิวเตอร์
ปฏิทินปีนี้
เด็กขายพวงมาลัย
สถานการณ์โรคเอดส์
ความสุขของผู้ยากไร้

อนาคต

เมืองไทยใน ๑๐ ปี ข้างหน้า
อาชีพที่เยาวชนไม่ฝัน
อนาคตของเด็กไทย
ระบบขนส่งมวลชนที่ชาวกรุงรอคอย
ถ้าทุกคนช่วยกันปลูกป่า
เก็บหอมรอมริบไว้เกิด
อาหารกล่องในอนาคต
เมื่อถึงเวลาที่เราต้องจากกัน

ในการเขียนเรียงความตามหัวข้อข้างต้น นักเรียนคงจะต้องวางโครงเรื่อง จัดใจความของเรื่อง ตลอดจนเขียนทั้งส่วนสรุปและส่วนนำ เพื่อให้เรียงความสมบูรณ์น่าอ่าน พอเหมาะแก่ความยาวตามที่กำหนด เรื่องเหล่านี้ได้อธิบายไว้แล้วในหนังสือเล่มก่อนๆ นักเรียนคงได้ฝึกกันมาแล้ว อาจนำมาประยุกต์ใช้ให้เหมาะสม เมื่อเขียนเรียงความเกี่ยวกับเรื่องในโลกของจินตนาการ

ตัวอย่างเรียงความ

ต่อไปนี้เป็นตัวอย่างเรียงความ นำเสนอโดยมีจุดประสงค์เพื่อให้นักเรียนสังเกตวิธีการเขียนและการเลือกเนื้อหาให้สอดคล้องกับหัวข้อที่กำหนด

ณ ที่นี้เมื่อครั้งกระโน้น

ทุกวันนี้ตอนเย็นๆ แดดร่มลมตก ใครที่นั่งรถข้ามสะพานสมเด็จพระปิ่นเกล้าที่ทอดเชื่อมฝั่งพระนครกับฝั่งธนบุรีจะเห็นผู้คนทั้งหญิงชายจำนวนไม่น้อยยืนอยู่ริมราวสะพาน ทอดสายเบ็ดหย่อนลงไปแม่น้ำเจ้าพระยา จดจ้องอยู่กับการตกปลา คันเบ็ดและสายเบ็ดที่ใช้เป็นลึงสมัยใหม่ได้แบบอย่างมาจากต่างประเทศ นานๆ ก็จะมีคันเบ็ดขึ้นสักคันหนึ่งติดปลาตัวเล็กๆ คันกระเด่วๆ ขึ้นมา เจ้าของเบ็ดดูท่าทางลึกลับใจ

นักตกปลาสมัยใหม่เหล่านี้จะรู้บ้างไหมหนอว่า เมื่อประมาณ ๘๐ ปี มานี้เอง ผู้คนที่อาศัยอยู่แถบนี้ รวมทั้งคนต่างถิ่นที่สัญจรผ่านไปมา ถือกันว่า บริเวณนี้เป็นที่ศักดิ์สิทธิ์ เพราะลำน้ำตอนนีไหลผ่านวัดสำคัญหลายวัด ได้แก่ วัดพระแก้ววังหน้า วัดดุสิตาราม วัดระฆังโฆสิตาราม วัดพระแก้ววังหลวงหรือวัดพระศรีรัตนศาสดาราม รวมทั้งวัดอรุณราชวราราม อันมีพระพุทธรูปปางค์ที่สูงเด่นเป็นศรีสง่าของไทย ปัจจุบันวัดเหล่านี้ยังคงตั้งอยู่ดังเดิม

แต่ก่อนนี้ผู้คนที่ผ่านไปมาคงไม่มีใครกล้าแม้แต่คิดที่จะจับสัตว์น้ำในบริเวณนี้ ไม่ว่าจะเป็นกุ้ง หอย ปู ปลา แม้แต่เต่าหรือสัตว์น้ำอื่นๆ ซึ่งคงจะมีชุกชุมมาก ท้องน้ำคงเจียบสงบ นานๆ จะมีเรือผ่านไปมาสักลำหนึ่งหรือสองลำ ชาวเรือชาวแพที่ผ่านมาถึงบริเวณนี้ คงจะยกมือขึ้นจับเหนือศีรษะพร้อมกับอธิษฐานขอพรให้สิ่งศักดิ์สิทธิ์โดยเฉพาะพระรัตนตรัยคุ้มครองตน หลายคนคงจะวกน้ำในลำน้ำขึ้นประพรมลูบไล้ศีรษะเสมือนเป็นน้ำพระพุทธมนต์อันศักดิ์สิทธิ์เพื่อเป็นสิริมงคลแก่ตน สิ่งของที่ไม่ใช่แล้ว ไม่ว่าจะเป็นขยะกุ่มฝอยหรือสิ่งปฏิกูลใดๆ ซึ่งผู้คนสมัยโน้นมักทิ้งลงไปแม่น้ำบริเวณอื่นๆ โดยคิดว่าเป็นการขจัดที่ไม่ก่อให้เกิดความเสียหายใดๆ ก็คงจะไม่กล้าทิ้งลงไปบริเวณนี้ คงจะรอให้เรือแพของตนผ่านพ้นไปก่อนจึงจะกระทำเช่นเคยมา คงจะไม่มีพระสงฆ์ หายกทักทายต้องยกป้ายให้เห็นว่า “ที่นี่เป็นเขตอภัยทาน” ดังที่เราเห็นตามหน้าวัดบางแห่งในปัจจุบัน ผู้คนที่สัญจรผ่านไปมาในยามค่ำคืนเมื่อผ่านมาถึงแถบนี้คงจะรู้สึกเบาใจได้ว่า เป็นบริเวณที่ปลอดภัยจากภัยอันตรายทุกชนิด โดยเฉพาะจากโจรผู้ร้าย สามารถจอดเรือนอนพักแรมได้อย่างสุขารมณ์ เพราะโจรผู้ร้ายก็คงจะละเว้นที่จะกระทำโจรกรรมในบริเวณอันศักดิ์สิทธิ์นี้ ด้วยเกรงว่าจะเป็นบาปอันหนัก

นอกจากบริเวณนี้จะเป็นบริเวณที่ศักดิ์สิทธิ์เพราะผ่านวัดสำคัญหลายวัดดังกล่าวแล้ว คงจะใช้เป็นที่ประกอบพระราชพิธีสำคัญๆ ของบ้านเมือง เช่น พระราชพิธีถวายผ้าพระกฐิน พระราชพิธีลอยพระประทีป ผู้คนคงมาจอดเรือกันเต็มทั้งสองฟากแม่น้ำเพื่อชมกระบวนพยุหยาตรา ฟังเสียงเท่เรืออันไพเราะจับใจโดยไม่ต้องผ่านเครื่องขยายเสียง เมื่อเสร็จพระราชพิธีคงมีการแข่งเรือของชาวบ้านในฤดูน้ำหลาก ประกวดประชันการชุดแต่งเรือ เพื่อให้เบาและเพรียวที่สุดเท่าที่จะทำได้ มีการแข่งเรือหรือชิงไหวชิงพริบในทางพละกำลังเพื่อเอาชนะกันและหวังรางวัลเล็กๆ น้อยๆ เป็นที่เพลิดเพลินทั้งผู้แข่งเรือและ

ผู้ชม ภาพเหล่านี้คงจะค่อยๆ หายไปทีละน้อยๆ พร้อมๆ กันกับที่เทคโนโลยีสมัยใหม่ได้ค่อยๆ แทรกตัวเข้ามาอยู่ในวิถีชีวิตไทย เพียงไม่นานก็กลืนวิถีชีวิตไทยไปจนหมดสิ้น ผู้คนสมัยนั้นคงคิดไม่ถึงว่าในอนาคตจะมีคนมากมายมายืนอยู่สูงลิบ เหนือลำน้ำบริเวณนี้พร้อมกับตกปลากันอย่างเพลิดเพลินได้

เป็นเวลาหลายสิบปีมาแล้วที่ท้องน้ำเจ้าพระยาบริเวณนี้ไม่เคยหยุดนิ่ง เพราะมีเรือกลไฟ เรือที่ใช้ไฟจักรด้วยน้ำมันเชื้อเพลิงแล่นไปมาทั้งกลางวันและกลางคืน ความเจียบสงบปลาสนาการไปสิ้นจากบริเวณนี้ ไม่ว่าจะดึกดื่นเที่ยงคืนเพียงไร เสียงอันสนั่นหวั่นไหวของเครื่องเรือ เสียงรถยนต์ เสียงมอเตอร์ไซด์ เสียงรถประจำทางที่ข้ามสะพานสมเด็จพระปิ่นเกล้าต่างก็แข่งกันดังกลบไปทั่วบริเวณ ปัจจุบันคงไม่มีใครคิดว่าบริเวณนี้เป็นบริเวณศักดิ์สิทธิ์อีกต่อไป ยิ่งกว่านั้นสิ่งโสโครกจากทุกทิศทุกทางที่ไหลลงสู่แม่น้ำเจ้าพระยาจะทำลายชีวิตสัตว์น้ำจนแทบหมดสิ้น กุ้งปลาที่ตกเป็นเหยื่อของนักตกปลาข้างต้นนั้น ก็คงเป็นสัตว์เดนตายที่หลงเหลือรอดมาจากมลพิษ แต่ก็ไม่วายตกอยู่ในเงื้อมมือของมนุษย์ผู้ฉลาดล้ำ

คงอีกสัก ๕๐๐ ปี ละกะมังที่สภาพดั้งเดิมของแม่น้ำเจ้าพระยาบริเวณนี้จะกลับฟื้นคืนชีวิตดั้งเดิม

ข้อสังเกต

เรียงความเรื่องนี้เป็นจินตนาการถึงอดีตเมื่อ ๘๐ ปีมาแล้ว และย้อนขึ้นไปไกลพรรณนาถึงสถานที่ที่เกี่ยวข้องกับชีวิตความเป็นอยู่ของผู้คนซึ่งแตกต่างกับปัจจุบันอย่างสิ้นเชิง อันเป็นภาพที่คนไทยมีชีวิตอย่างสุขสงบ รู้สึกปลอดภัยไร้กังวล คนทั่วไปในปัจจุบันอาจนึกไม่ถึง แต่ก็พอจะใช้จินตนาการตามไปได้

ผู้เขียนกล่าวถึงสภาพจริงในปัจจุบันซึ่งคนกำลังตกปลาอยู่ ณ บริเวณหนึ่งของแม่น้ำเจ้าพระยา แล้วจึงใช้จินตนาการนำผู้อ่านย้อนกลับไปยังชีวิตในอดีต ณ สถานที่แห่งเดียวกันนี้พรรณนาให้เห็นถึงความเชื่อในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ความสุขสงบ ความรื่นเริงบันเทิงใจของผู้คน แล้วย้อนกลับมาพรรณนาถึงชีวิตปัจจุบันอีกครั้งหนึ่ง ผู้เขียนจบเรื่องอย่างสั้นและกระชับ ทั้งให้ผู้อ่านคิดว่า สารที่ต้องการจะสื่อไปยังผู้อ่านคืออะไร

เรียงความเรื่องนี้ผู้เขียนไม่ใช้ตนเองเข้าไปข้องเกี่ยวกับเรื่องราว และไม่มียุติโทษนา

ถ้าหนุ่มสาวไม่ทิ้งถิ่น

สถิติจำนวนประชากรที่ย้ายเข้ามาอาศัยในเมืองใหญ่ ๆ เช่น กรุงเทพฯ หรือเมืองใหญ่อื่น แสดงชัดว่าคนไทยในปัจจุบันพอใจใช้ชีวิตอยู่ในเมืองหลวงหรือเมืองใหญ่ ๆ มากกว่าในชนบท ถ้าใครมีโอกาสท่องเที่ยวไปในชนบทคงจะพบเห็นแต่เด็กและคนแก่ เพราะคนหนุ่มสาวในวัยทำงานได้อพยพเข้าไปอยู่ในเมืองใหญ่กันเกือบหมด บางคนก็ออกไปขายแรงงานในต่างประเทศ เหตุไรจึงเป็นเช่นนี้ คงไม่มีคนที่จะตั้งข้อสันนิษฐานว่า เหตุผลที่คนหนุ่มสาวละทิ้งถิ่นฐานบ้านเกิดคือ ค่าแรงงาน หรือค่าตอบแทนที่สูงกว่า งานที่ทำก็สบายกว่า หรือน่าตื่นเต้นกว่า

ถ้าเราลองนึกถึงการอพยพไปขายแรงงานกันให้ละเอียดถี่ถ้วนแล้ว น่าจะนึกคิดว่า แท้จริงหนุ่มสาวชาวชนบทของเรากำลังทำร้ายและทำลายตนเองอย่างมาก เพราะเมื่อเขาอพยพมาทำงานในกรุง ไม่ว่าจะเป็นกรุงเทพฯ กรุงเทพฯ กทม. หรือแม้แต่กรุงเทพฯ ก็ตาม คงต้องพักอาศัยอยู่ในชุมชนแออัด จำต้องทนอยู่ในสภาพสังคมที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพทั้งกายและจิต คงจะต้องเผชิญสารพิษ เสี่ยงต่ออุบัติเหตุ ร่างกายคงเสื่อมโทรมเร็วผิดปกติ ทั้งค่าครองชีพในเมืองใหญ่นั้นสูงลิบ ถึงค่าแรงจะมากแต่ก็คงจะเก็บออมไม่ได้ ยังมีสิ่งยั่วยวนยั่วให้ต้องใช้จ่ายเงินอีกมาก เงินที่ได้มาก็ไม่เหลือเก็บ ยิ่งกว่านั้นเมื่อเงินขาดมือลง หนี้สินก็จะพากันดาหน้าเข้ามาหาเป็นอาคันตุกะที่ไม่เคยได้รับการเชิญ สภาพทั้งหมดนี้กลายเป็นตัวกระตุ้นให้เกิดความตื่นตระหนกกระสอกระสันจนอาจชักนำไปประกอบอาชญากรรม คนที่เดินทางไปขายแรงงานยังต่างแดนนั้น คงฝันที่จะเดินทางกลับบ้านพร้อมเงินที่สะสมไว้ได้จากงานที่ทำในประเทศที่ค่าแรงสูง แต่ในความเป็นจริงต้องเสียเงินจำนวนมากเป็นค่าดอกเบี้ยของเงินกู้ที่นำไปใช้เป็นค่านายหน้าหางาน ค่าเดินทาง และค่าอื่น ๆ อีกอีกปากะ ขณะที่อยู่ต่างแดนต้องจ่ายค่าครองชีพที่สูงลิบและค่าน้ำร้อนน้ำชาเพื่อความสะดวกหรือความพอใจบางอย่างบางประการ ถ้าต้องการเงินเก็บจริงๆ คงจะต้องอยู่อย่างอดๆ อยากๆ สรุปล้วนแล้วคนที่ทำได้ และกลับมาอย่างร่ำรวยดังที่ฝันหวานไว้

ถ้าคนหนุ่มสาวเหล่านี้ไม่อพยพทิ้งถิ่นคนไปหาเงินในถิ่นอื่น ไม่ปล่อยคนแก่คนเฒ่ารวมทั้งเด็กเล็กเด็กโตในครอบครัวให้อยู่ตามลำพัง เขาเหล่านั้นจะสามารถทำอะไรได้บ้างในชนบทให้ได้เงินมาใช้จ่ายให้เพียงพอตามอัตภาพ

ถ้าเขามีที่ดินทำการเกษตรเพียง ๑๐-๑๕ ไร่ เขาอาจทำการเกษตรแบบผสมผสานหรือที่รู้จักกันค่อนข้างแพร่หลายแล้วว่า เกษตรแบบยั่งยืน คือ ปลูกพืชผัก เลี้ยงสัตว์ เลี้ยงปลา เพื่อการบริโภคในครอบครัว ใช้ที่ดินทุกตารางนิ้ว ใช้สระหรือบ่อน้ำ รวมทั้งพื้นที่เหนือสระน้ำให้เกิดประโยชน์สูงสุด ใช้ทรัพยากรทุกอย่างที่มีอยู่อย่างคุ้มค่าและประหยัดก็จะสามารถดำรงชีพอยู่ได้อย่างมีความสุข ไม่มีใครเอาเปรียบหรือกินแรงได้ ยิ่งกว่านั้นถ้าได้ผลผลิตเหลือกินเหลือใช้ในบางครั้งบางคราว อาจนำไปขายหรือถนอมเก็บไว้ใช้ในหน้าได้ ที่สำคัญคือ ถ้ามีชีวิตอยู่อย่างขยันขันแข็ง ไม่ปล่อยคนให้ตกเป็นทาสของอบายมุข โดยเฉพาะสิ่งเสพติดและการพนัน หากความรู้เกี่ยวกับการเกษตรซึ่งมีผู้จัดให้อย่างพร้อมมูลทั้งจากรัฐและจากเอกชน คนเหล่านี้ก็อาจดำรงชีพอยู่ได้โดยไม่ต้องใช้เงินมากมายนัก พึ่งตนเองได้ เป็นนายของตัวเองได้ไม่ต้องรอรับคำสั่งจากใคร สุขภาพกาย สุขภาพจิตจะสมบูรณ์กว่า การที่ต้องเข้าไปทำงานในเมืองแน่นอน

ข้อสังเกต

เนื้อหาและรายละเอียดทั้งหมดในเรื่องนี้เกี่ยวกับปัจจุบัน ผู้เขียนชี้ให้เห็นข้อมูลต่าง ๆ ที่ใคร ๆ ก็อาจเคยประสบพบเห็นโดยตรง แต่แท้ที่จริงแล้วข้อมูลเหล่านี้เป็นจินตนาการเกือบทั้งสิ้น ผู้เขียนไม่ได้แสดงตนว่าได้พบสภาพจริงเช่นนั้นในชนบท แต่ใช้ความคิดสันนิษฐานหรืออนุมานเอาเองว่าน่าจะเป็นเช่นนั้น แม้ข้อเสนอแนะในตอนท้ายของเรื่องความก็เป็นสิ่งที่ผู้เขียนคิดเอาว่า น่าจะเป็นไปได้ในปัจจุบันในบริบทที่ต่างออกไป เรื่องเรื่องนี้มีจุดประสงค์ที่จะเสนอแนะการดำเนินชีวิตที่ดงามตามควรแก่อัตภาพ ไม่กระเสือกกระสนดิ้นรน ตั้งความคาดหวังอย่างเลื่อนลอยตาม ๆ กันไป

วิธีการนำเสนอใช้ทรรศนะของผู้เขียนดำเนินเรื่อง และใช้เหตุผลประกอบเป็นระยะ ๆ นำไปสู่ข้อสรุปตามที่ผู้เขียนต้องการ ไม่มีบทสนทนา ไม่ใช่วิธีพรรณนา แต่อธิบายโดยใช้เหตุผลเป็นสำคัญ ที่น่าสังเกตคือ ผู้เขียนตั้งใจใช้วลีสั้น ๆ ก่อให้เกิดจังหวะที่ซ้ำ ๆ กัน เราให้อ่านติดตามอ่านอย่างสนใจ เช่น ใช้ว่า คำตอบแทนที่สูงกว่า งานที่ทำก็สบายกว่า หรือนำดินแดนกว่า หรือไม่ว่าจะเป็นกรุงเทพฯ กรุงไทเป กรุงกัวลาลัมเปอร์ หรือแม้แต่กรุงโตเกียวก็ตาม

สังคมใหม่ในถิ่นเก่า

ผมก้าวลงรถไฟตั้งแต่เข้ามิด ดันเดือนธันวาคม

ที่สถานีมีผู้คนพลุกพล่านพอสมควร ถัดจากสถานีไปไม่กี่ไกลเป็นที่ตั้งของตลาด และคูศีกัก ผู้คนเดินจับจ่ายซื้อของกันขวักไขว่ ส่วนใหญ่เป็นผู้หญิง นุ่งผ้าถุงซั้จกรยานมาซื้ออาหารสดและผลไม้

ความจอแจของตลาดกระตุ้นความสนใจให้ผมก้าวเดินไปชม ตลาดสะอาดและเป็นระเบียบดี ผมคิดในใจขณะเดินดูไปรอบ ๆ

ข้าวของที่วางขายส่วนใหญ่เป็นของพื้นเมือง จำพวกผักและผลไม้ มีแผงขายเนื้อสัตว์บ้างและปลาบ้าง เสียงร้องบอกจากคนขายว่าเป็นปลาที่จับจากแม่น้ำของหมู่บ้าน

ผมกลับมายืนรอพี่ชายที่สถานี พี่ชายผมยังไม่มารับ ผมเริ่มกังวลว่าเขาจะได้รับแฟกซ์ที่ส่งมาบอกว่า ผมจะมาเยี่ยมบ้าน ให้เขาช่วยมารับหรือไม่ เพราะผมก็เพิ่งส่งเมื่อเย็นวานนี้เอง

จนเมื่อขอบฟ้าเริ่มมีแสงทอง ผมก็มองเห็นพี่ชายเดินยืมเข้ามาแต่ไกล เขาแจ้งเหตุผลที่มาช้าว่า เมื่อคืนไปช่วยงานบุญของอีกหมู่บ้านหนึ่ง ภรรยาของพี่เพิ่งจะเพجبอกว่าน้องจะมา ให้รีบไปรับ เลยมาช้าไปหน่อย

ผมไม่ได้กลับบ้านมานาน หลังจากที่ผมจากไปเรียนต่อ เมื่อจบกลับมาอยู่บ้านได้พักเดียว ผมก็ใช้ชีวิตส่วนใหญ่อยู่ที่กรุงเทพฯ และมีครอบครัว ผมเบื่อกรุงเทพฯ และคิดถึงบ้านของผม

ถนนเข้าสู่หมู่บ้านราบเรียบลาดยางอย่างดี ถนนสายเดียวกันนี้ ตอนที่ผมจากไปเรียนใช้เวลาเดินทางเกือบครึ่งวัน แต่วันนี้วันที่ผมกลับบ้านเพียงครึ่งชั่วโมงกว่า ๆ ผมก็ถึงบ้านแล้ว

ผมไปถึงบ้าน คุณป้ากับคุณลุงกำลังกุ๊กกิ๊กช่วยกันเตรียมของ ตักบาตร ผมเข้าไปกราบทักทาย ท่านยิ้มอย่างใจดี และเรียกให้ผมตักบาตรด้วยกัน

ผมเหลียวมองไปรอบ ๆ บริเวณ ทุกบ้านเตรียมพร้อมที่จะตักบาตรกัน ซึ่งเป็นภาพที่คุ้นตามาตั้งแต่เด็ก แต่ที่แปลกตาไป ทุกบ้านดูเป็นระเบียบเรียบร้อย ไม่มีฝุ่นและน้ำคร่ำเหมือนแต่ก่อน

ตักบาตรเสร็จ พี่ชายมาชวนไปอาบน้ำ บอกว่าไปเล่นน้ำคลองกัน ผมถามง ๆ ว่าน้ำเน่าจะตายจะอาบได้อย่างไร พี่ยิ้มแล้วตอบด้วยน้ำเสียง

ปลื้มใจว่า เดียวนี้น้ำใสสะอาดดี ผู้คนช่วยกันรักษา ไม่ทิ้งขยะเหมือนแต่ก่อน
พวกสารพิษ ยาฆ่าแมลงไม่ค่อยใช้กัน

พี่ชายบอกต่อว่า เดียวนี้ชาวบ้านส่วนใหญ่หันมาทำเกษตรผสมผสาน
ไม่ได้ปลูกพืชเพื่อหวังรายได้เหมือนแต่ก่อน เมื่อพี่เล่าจบผมพลอยยิ้มไปกับ
พี่ด้วย

ระหว่างนั่งกินข้าวเข้าด้วยกัน ผมถามพี่ถึงหลาน ๒ คนที่เข้าไป
เรียนในเมือง พี่บอกว่าไม่ได้ติดต่อกันมา ๒ วันแล้ว ประเดี๋ยวพี่จะเข้าไปที่
ศูนย์ชุมชน ไปส่งอีเมลถึงเขาหน่อย ช่วงนี้ใกล้สอบแล้ว

“อ้าว! แล้วพี่ใช้เป็นหรือ” ผมถาม

“เฮ้ย เขามีนักศึกษามาช่วยทำให้” พี่ตอบ “ก็ไอ้จ๋านลูกตาสุข
นั่นแหละ เขาเข้าไปเรียนในเมือง เวลาว่างเขาก็มาทำงานที่ศูนย์ ผลัดกับ
พวกเพื่อน ๆ เขา”

“แหม ทันสมัยจังนะพี่” ผมกระเซ้า “รู้อย่างนี้ไม่แฟกซ์มาหรือ
อีเมลมาดีกว่า” พี่ขยายความว่า “นอกจากจะส่งอีเมลแล้วที่ศูนย์ยังเป็นที่
เรียนรู้ของชุมชนด้วยนะ อยากรู้อะไร เจ็บป่วยจะรักษาอย่างไร
กดคอมพิวเตอร์ดู เดี่ยวเดี๋ยวก็รู้เรื่องหมดแล้ว” พี่กล่าวด้วยน้ำเสียงภูมิใจ

ผมถามถึงความเป็นไปของหมู่บ้านพร้อมปรารภถึงปัญหาที่มีอยู่
ตอนผมไปจากหมู่บ้านผมไม่ค่อยได้ติดต่อกับใครเลย ผมก็เพิ่งรู้ว่าพี่มีโทรศัพท์
โทรสาร พอรู้ผมเองยังตื่นเต้นเลย

ผมบอกพี่ว่า ผมนึกว่าหมู่บ้านเราจะล่มสลายเสียแล้ว พี่คุยถึง
ความเป็นไปของหมู่บ้านให้ฟังว่า หมู่บ้านทุกวันนี้ไม่ค่อยมีปัญหาแล้ว คนก็
ไม่ค่อยไปทำงานในเมือง ส่วนใหญ่ครอบครัวต่างช่วยกันทำสวน ทำไร่ ก็ไม่
ร่ำรวยอะไร แต่พึ่งตนเองกันได้ทุกคน

เดี๋ยวนี้ชุมชนเรามีอะไรก็ช่วยเหลือเอื้ออาทรกัน คล้ายหมู่บ้าน
สมัยเรายังเล็ก ๆ นั้นแหละ

ก็เพราะพระบารมีของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวตั้งแต่ฉลอง
ทรงครองแผ่นดิน ๕๐ ปี หมู่บ้านเราทำตามโครงการพระราชดำริ ตาม
ทฤษฎีใหม่ ชาวบ้านมีความสุข พอมี พอกินกันแทบทุกครอบครัว

ผมมองไปที่พระบรมฉายาลักษณ์ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
พร้อมทั้งยกมือขึ้นประนมเหนือศีรษะ ปิยนัน้พระองค์จะทรงครองสิริราช-
สมบัติครบ ๕ รอบแล้ว

ข้อสังเกต

ผู้เขียนเรียงความเรื่องนี้ได้ใช้จินตนาการถึงอนาคตอันใกล้เพียงใน ๑๐ ปีข้างหน้าว่า ประเทศไทยจะเข้าสู่สังคมสารสนเทศ มีเครื่องมือสื่อสารที่ทันสมัยใช้กันอย่างแพร่หลายแม้ในชนบทที่เคยล้าหลัง วิถีชีวิตชนบทจะเปลี่ยนไปแต่ผู้คนก็ยังคงรักษาคุณค่าของวัฒนธรรมไทยอันดีงามไว้ได้ โดยเฉพาะความสัมพันธ์และความเอื้ออาทรต่อกัน ความเคารพมีสัมมาคารวะต่อผู้ใหญ่ สิ่งแวดล้อมโดยทั่วไปก็ดีขึ้น มลพิษที่ผู้คนหวาดกลัวกันอยู่ในปัจจุบันก็ไม่เป็นปัญหาอีกต่อไป เพราะคนไทยมีความรู้อันถูกต้อง ต่างช่วยกันดูแลและพิทักษ์สิ่งแวดล้อม

ผู้เขียนนำเสนอโดยให้ตนเองเป็นผู้ดำเนินเรื่อง ใช้บทสนทนาแทรกบางตอนเพื่อให้จินตนาการปรากฏชัดแก่ผู้อ่าน ใช้ภาษาเรียบง่ายไม่เป็นทางการนัก

กิจกรรม

กิจกรรมการเขียนเรียงความนั้น นักเรียนควรฝึกปฏิบัติเป็นระยะๆ ไปตลอดภาคเรียน ซึ่งอาจทำได้ดังนี้

๑. แบ่งนักเรียนเป็นกลุ่มๆ เขียนเรียงความเรื่องในโลกของจินตนาการ ประชุมกันระดมความคิดเลือกหัวข้อเรื่อง แล้วแบ่งหน้าที่กันทำ เช่น คนหนึ่งในกลุ่มมีหน้าที่หาข้อมูล คนหนึ่งเป็นผู้ยกร่าง คนหนึ่งเป็นผู้คอยติชมวิจารณ์ อีกคนหนึ่งเป็นผู้ตรวจเรียบเรียงให้สละสลวย แล้วนำเข้าที่ประชุมในกลุ่มพร้อมๆ กัน ตรวจแก้ไขให้เรียบร้อย เวียนกันอ่านในหมู่เพื่อน แล้วขอคำวิจารณ์ คำติชมจากครูผู้สอน ต่อจากนั้นเขียนหรือพิมพ์ให้เรียบร้อย ติดแสดงที่ป้ายนิเทศ หมุนเวียนกันไป

๒. นักเรียนแต่ละคนเลือกหัวข้อเรียงความที่ให้อ่านในบทเรียนคนละ ๑ หัวข้อ อาจซ้ำกันหรืออาจดัดแปลงหัวข้อได้บ้าง ใช้เวลาว่างนอกห้องเรียนเขียนเรียงความตามหัวข้อที่เลือกไว้ ให้ความยาวประมาณคนละ ๑-๒ หน้า ไม่เว้นบรรทัด เขียนด้วยลายมือที่อ่านง่ายแล้วนำเสนอครู

๓. เขียนเรียงความเกี่ยวกับเรื่องในโลกของจินตนาการให้จบด้วยประโยคใดประโยคหนึ่งต่อไปนี้ ตั้งชื่อเรียงความให้ดึงดูดความสนใจของผู้อ่านด้วย

- ข้าพเจ้าหวังว่าโอกาสเช่นนี้คงจะเกิดแก่ข้าพเจ้าในอนาคตอันใกล้
- ความอึกทึกครึกโครม ความกาหอลอลหม่าน ยังคงดำเนินไปอย่างไม่มีที่ท่าว่าจะสิ้นสุดลงได้
- ในที่สุด มิตรภาพอันแสนจะเปราะบางนั้นก็ได้หักสับพังลง
- ข้าพเจ้าค่อย และจะค่อยต่อไปจนกว่าจะหมดลมหายใจ

๔. วิเคราะห์เรียงความเรื่องต่อไปนี้ โดยชี้ให้เห็นขอบเขตของเรื่อง วิธินำเสนอทั้งความนำ การดำเนินความ และความลงท้าย ตลอดจนภาษาที่ใช้ วิจารณด้วยว่า เรียงความเรื่องนี้ใช้จินตนาการในลักษณะใด เชื่อมโยงกับประสบการณ์จริงในตอนใดและอย่างไร

วันเวลาไม่อาจหวนคืน

ใครๆ ก็ต้องรักแม่ ผมก็รักแม่ของผมครับ ผมรู้แน่แกใจอยู่ตลอดเวลาว่าแม่รักผม รักพี่และรักน้องของผมเป็นชีวิตจิตใจ ผมมีพี่น้อง ๔ คนครับ ผมเป็นคนที่สอง ผมมีพี่สาวคนหนึ่งและน้องชาย น้องสาวอย่างละ ๑ คน

ทำไมผมถึงรู้ว่า แม่รักพวกเรา ทั้งๆ ที่แม่ไม่เคยพร่ำพรรณนาว่ารัก พ่อผมตายไปตั้งแต่น้องคนสุดท้ายอายุได้ ๒ ขวบ แม่เลี้ยงพวกเราทั้งหมดมาด้วยตนเอง แม่ทำงานเป็นเสมียนที่อำเภอ แม้ว่าแม่จะมีห้องแถวที่คุณเคยยกให้ ๒ ห้อง ซึ่งแม่ได้อาศัยเงินค่าเช่าห้องเลี้ยงพวกเรา มา แต่ก็ไม่พอหรอกครับ ผมจำได้ว่า ในวันหยุดแม่ทำขนมสอได้ ขนมกล้วย ขนมตาล เป็นท่อนๆ ใส่ภาชนะให้พวกเราเด็กๆ กระเดียดไปขาย บางทีแม่ก็ทำเปลือกส้มโอเชื่อม ขนมดอกจำเริญ และขนมอะไรอื่นๆ ที่สวยงามกินหอมอร่อยไปขาย ขนมแม่ขายดี แต่พวกเราเด็กๆ ก็มักเกี่ยงกัน ยิ่งพี่คนโตด้วยแล้ว ไม่อยากไปขายเพราะเขาอายุ แม่จึงให้เขาช่วยทำขนมอยู่ที่บ้าน แม่ทำงานหนักทุกอย่าง บางทีก็รับจ้างเขาเย็บและยัดที่นอน เพราะเงินเดือนเสมียนอำเภอ นิดเดียว ดีหน่อยที่ทำให้แม่เบิกค่ารักษาพยาบาลพวกเราได้ แต่แม่ก็สามารถส่งเสียพวกเราจนเรียนสำเร็จทุกคน พี่สาวผมจบป.กศ.ชั้นสูงที่จังหวัด และเป็นครู ส่วนผมจบปริญญาตรีเศรษฐศาสตร์ น้องชายผมจบแพทย์ น้องสาวของผมซึ่งเป็นคนสุดท้ายจบวิศวกรรมศาสตร์คอมพิวเตอร์ แล้วทำงานอยู่ที่

รัฐวิสาหกิจแห่งหนึ่ง ความรักความเมตตาของแม่ผมช่างล้นเหลือจริง ๆ ครับ
เกินกว่าจะหาคำใด ๆ มาพรรณนา

ตอนนี้ผมมาได้คิดว่า ถ้าตอนที่ผมเป็นวัยรุ่น ผมทำให้แม่น้ำตาตก
น้อยกว่านี้ก็จะดี ผมทำให้แม่ห่วงเพราะกลัวติดบ่ออยู่ ๆ ถ้าผมกลับไปเป็นวัยรุ่น
ได้ใหม่ ผมจะเป็นลูกที่ดีของแม่ กว่าผมจะจบปริญญาได้ก็แสนจะทุลักทุเล แต่
ผมก็ได้อยู่อย่างหนึ่งคือ ผมใช้เงินทองไม่เปลือง ทั้งแม่และพี่ช่วยกันให้กำลังใจ
ให้ผมเรียนจนจบ ผมต้องทำงานหาเงินเรียนด้วยตนเองบ้าง แต่แม่ก็บอกว่าให้
ผมตั้งใจเรียนอย่างเดียว พอผมจบก็แต่งงานกับคนรักทันที ชีวิตครอบครัว
และต้องทำงานอยู่ในกรุง ทำให้ต้องห่างเหินแม่ไปอีก ตอนแรก ๆ ก็ไปเยี่ยมแม่
ทุกปี ตอนหลัง ๆ การเยี่ยมก็ห่างออกไป หลาย ๆ ปีจึงจะได้ไปเสียครั้งหนึ่ง
มาบัดนี้ผมรู้สึกเสียใจเหลือเกิน ผมน่าจะไปเยี่ยมแม่บ่อย ๆ บางครั้งไม่น่าต้อง
รอให้ครอบครัวพร้อมเสียก่อน แม่ผมคงว่าเหวห่างเหินไปไม่น้อย พอลูก ๆ โต
ต่างก็อยู่กับคนละทิศละทาง แม่มียายพ่วงคนรับใช้เป็นคนอยู่คนเดียว กับ
ข้าวที่ลูกแต่ละคนชอบ แม่คงไม่อยากทำ เพราะทำแล้วก็คงคิดถึงลูกคนนั้นคนนี้
แม่คงรับประทานอาหารไม่ค่อยได้ แม่จึงผอมลง ๆ ตอนผมไปเยี่ยมครั้งสุดท้าย
แม่ตัวเล็กลงมาก

พี่สาวของผมเขาก็เสียใจ เขาบอกว่าเขาเพิ่งรู้ว่าแม่ไม่ชอบกับข้าว
พวกแกงจืด และไม่ชอบข้าวต้ม เขาทำงานอยู่ในจังหวัดไกล ๆ กับจังหวัดที่แม่
อยู่ เมื่อมาเยี่ยมแม่เห็นแม่เป็นคนแก่ก็ดัมข้าวต้ม และทำแกงจืดให้ แม่เฉย ๆ
ไม่กินอาหารเลย ในที่สุดเขาจับได้ว่าแม่ชอบกับข้าวที่ปรุงด้วยปลา เขาบอกว่า
เพิ่งมารู้ใจแม่ตอนแม่แก่เสียแล้ว เมื่อก่อนเรารู้ว่าแม่เป็นผู้ทำกับข้าวให้เรากิน
แม่รู้ว่าลูกคนไหนชอบอะไรก็ทำสิ่งนั้นให้ เราเคยแต่เป็นผู้รับและคิดเอาว่า
แม่ชอบเหมือน ๆ พวกเรา แท้จริงแม่ชอบไม่เหมือนเรา แต่เราลูก ๆ ไม่เคยรู้
มารู้ก็ต่อเมื่อจวนจะสลายไปเสียแล้ว พี่ผมเขาคุยว่า เขายังมีบุญ ได้รู้ว่าแม่
ชอบอะไรและไม่ชอบอะไร เขาว่าเขารู้ใจแม่มากกว่าลูกคนอื่น ๆ

น้องชายของผมคนที่เปี่ยมมโหฬารเสียใจมากกว่าใครทั้งหมด เขาเป็น
หมอที่ได้แต่รักษาคนอื่น แต่ได้อยู่ใกล้ชิดดูแลรักษาแม่น้อยมาก เขาบอกว่าเขา
น่าจะเกลี้ยกล่อมให้แม่ใจอ่อนไปอยู่กับเขาที่อีกจังหวัดหนึ่งให้ได้ เขาเสียใจว่า
เขาพยายามชวนแม่น้อยไป แม่เป็นผู้หญิงเข้มแข็ง คิดแต่ช่วยตนเอง ไม่คิดพึ่ง
แม้แต่ลูก ๆ และค่อนข้างรักบ้านเกิด แม่จึงไม่ยอมไปอยู่กับลูกคนใด และไม่
ยอมไปอยู่กับเขาซึ่งชวนแม่ให้ไปอยู่กับเขามากกว่าลูกคนอื่น ๆ เขาว่าเขาน่าจะ
ขอย้ายมาอยู่ที่จังหวัดที่เป็นบ้านแม่ ถึงแม้จะเป็นจังหวัดเล็กและถึงแม้เขาจะไม่
ก้าวหน้าในทางการงานก็ตาม แต่กว่าจะคิดได้ก็สายไปเสียแล้ว

น้องสาวของผมเป็นลูกที่แม่ดูเหมือนจะรักมากที่สุด ร้องไห้ตาแดง
ทุกวัน เขาว่าแม้งานเขาจะหนักและต้องเดินทางไปต่างประเทศบ่อยๆ เขาน่า
จะชวนแม่ไปด้วยโดยออกค่าใช้จ่ายให้แม่เอง เขาเคยชวนแม่ไปอยู่กับเขา
เหมือนกัน แต่แม่ไปอยู่พักหนึ่งก็กลับบ้าน บอกว่าไม่ชอบอยู่คนเดียวของน้อง
มันอึดอัด แม่ชอบอยู่บ้านที่มีบริเวณ มีต้นไม้ใบไม้ น้องว่า ถ้าน้องรู้ น้องก็
จะไปหาบ้านที่ปลูกอยู่บนดิน ถึงแม้จะไกลที่ทำงานไปหน่อยก็ตาม

พวกเราคิดถึงแม่ คิดว่าแม่คงเหงา คงวาดภาพลูกคนนั้นคนนั้นในใจ
แม่คงอยู่อย่างมีความหวัง คอยวันที่ลูกจะกลับมาเยี่ยมอย่างพร้อมหน้าพร้อม
ตากัน ใบหน้าที่เคยยิ้มแย้มของแม่คงเปลี่ยนเป็นหน้าที่เสียบเฉยเหมือนสงบ
แต่ที่แท้ซ่อนความเศร้าหม่นหมองไว้ แม่คงไม่ค่อยเอาใจใส่เนื้อตัวของแม่
เพราะไม่มีลูกๆ ที่คอยวิ่งโถมเข้ามากอดแล้วจูบแม่พร้อมกับร้องลั่นว่าเนื้อตัว
แม่หอมจัง มือไม้ของแม่คงตกอยู่แค่ข้างกายตลอดเวลาเพราะไม่มีลูกๆ วิ่งมา
ให้แม่กอดและลูบไล้ และไม่ต้องยกมือขึ้นจับทัพพี ตะหลิว ทำกับข้าว เพราะ
ไม่มีลูกๆ รุมล้อมคอยรับประทานอยู่ แม่คงได้แต่เดินไปเดินมาในบริเวณบ้าน
แม่อาจจับเสียมไปคุ้ยๆ ดิน คอยจับตัวเพลี้ยตัวแมลงที่อยู่ตามใบไม้ แม่
คงทำสวนไปและคิดถึงลูกคนโน้นคนนี้ ถึงแม้แม่จะชอบอ่านหนังสือ แม่ก็
คงไม่มีจิตใจอยากอ่านอีก เพราะแม่คงอยากอ่านจดหมายจากลูกๆ มากกว่า
แต่พอโตๆ กันแล้ว ลูกก็ไม่ขยันเขียนจดหมายกันอีก ตกกลางคืนแม่คง
สวดมนต์อยู่นานและคงอธิษฐานขอให้ลูกๆ เจริญก้าวหน้าในอาชีพการงาน
มากกว่าขอให้ลูกๆ กลับมาหาแม่ดังที่แม่ปรารถนา

ขณะนี้ แม่นอนสงบอยู่ตรงหน้าของพวกเรา ผมงกับพี่และน้องๆ
ของผมได้แต่คิด อยากให้วันเวลาทวนกลับคืนจะได้ทำอะไรต่อมิอะไรให้
แม่สุขใจ ไม่เหงา ไม่ว่าเหว เราอยากอยู่ใกล้ชิดปรนนิบัติแม่ให้มีความสุข
แม้ว่าแม่จะเจ็บไข้ไม่มาก และไม่มีโรคภัยประจำตัว แม่ก็จากพวกเราไป
อย่างไม่มีวันกลับเสียแล้ว ใครๆ คงว่าผมมาบ่นพรวดเพื่ออะไร แต่
นั่นแหละ เรื่องของพวกผมพี่น้องคงสะกิดใจท่านทั้งหลายบ้างไม่มากก็น้อย

หลักทั่วไปในการพิจารณาคุณค่า งานประพันธ์

งานประพันธ์เป็นงานที่มนุษย์สร้างสรรค์ขึ้นโดยใช้
ภาษาที่สละสลวย ถ่ายทอดให้เป็นเรื่องราว มีทั้งร้อยแก้วและ
ร้อยกรอง อาจแบ่งได้เป็นหลายประเภท หลายรูปแบบ

องค์ประกอบที่สำคัญของงานประพันธ์คือ เนื้อหา
และรูปแบบ งานประพันธ์เรื่องใดมีรูปแบบที่เหมาะสมกับ
เนื้อหา ก่อให้เกิดความกลมกลืนอย่างมีศิลปะ งานประพันธ์
เรื่องนั้นก็จะได้รับความนิยมชมชอบจากผู้อ่าน และจัดได้ว่า
ถึงขั้นเป็นวรรณคดีได้ แต่บางเรื่องก็ยังไม่ถึงขั้นวรรณคดี เรา
ก็มีคำว่า วรรณกรรม เป็นคำเรียกกลางๆ

เนื้อหาของงานประพันธ์ หมายถึง ใจความสำคัญเพียงใจความเดียว หรือหลาย ๆ ใจความต่อเนื่องสัมพันธ์กันตามที่ผู้ประพันธ์ถ่ายทอดให้ผู้อ่านรับรู้ อาจเป็นประสบการณ์ เป็นทัศนคติในการมองโลกและชีวิต หรือเป็นความรู้สึกของผู้ประพันธ์ในอารมณ์ต่าง ๆ แสดงให้เห็นชัดได้โดยตรงหรืออาจซ่อนอยู่ในเนื้อเรื่องก็ได้ ใจความสำคัญต่าง ๆ อันประกอบกันขึ้นเป็นเนื้อหาของงานประพันธ์ย่อมผ่านการกลั่นกรองจากผู้ประพันธ์มาแล้ว ในเนื้อหานั้นจะมีใจความสำคัญซึ่งอาจเรียกว่า สารสำคัญที่สุด และสารที่สำคัญรอง ๆ ลงไปที่ผู้ประพันธ์เจตนาจะสื่อไปยังผู้อ่านอีกด้วย

ส่วนคำ **รูปแบบ** หมายถึง ลักษณะร่วมของงานประพันธ์อันเป็นวิถีทางที่ผู้ประพันธ์เลือกใช้ในการนำเสนอเนื้อหาไปสู่ผู้อ่าน เช่น สุนทรภู่ใช้นิราศเป็นรูปแบบในการพรรณนาการเดินทาง และความรู้สึกนึกคิดที่เกิดขึ้นขณะที่เดินทาง ใช้รูปแบบของนิทานคำกลอนเมื่อแต่งเรื่อง **พระอภัยมณี** อิศวาทุ (พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว) ใช้รูปแบบบทความนำเสนอความคิดเรื่องความรักชาติ ภาพยนตร์ คำโคลง คำฉันท์ ลิขิต เพลงยาว จัดเป็นรูปแบบของงานประพันธ์ประเภทร้อยกรอง บทความ บันทึก จดหมายเหตุ วาทีพนธ์ เรื่องสั้น นิทาน นวนิยาย และสารคดี จัดเป็นรูปแบบของงานประพันธ์ประเภทร้อยแก้ว

บทละครจัดเป็นรูปแบบของงานประพันธ์เหมือนกัน บทละครนี้อาจเป็นร้อยกรอง เช่น บทละครเรื่อง **อิเหนา** เรื่อง **รวมเกียรติ** เรื่อง **เวนิสวานิช** และอาจเป็นร้อยแก้ว เช่น บทละครพูด เรื่อง **เห็นแก่ลูก** เรื่อง **หัวใจทอง** เรื่อง **อวสานของเชลล์แมน**

คำ **สารคดี** และ **บันเทิงคดี** มีความหมายแตกต่างกัน สารคดี ใช้ในความหมายว่า เป็นงานเขียนที่เป็นเรื่องจริง ไม่ได้สมมุติขึ้น แม้จะเป็นงานเขียนที่มุ่งให้ความรู้ แต่ก็แฝงเล็งที่จะให้ความพึงพอใจและความเพลิดเพลินแก่ผู้อ่าน มีการเลือกเฟ้นถ้อยคำมาใช้ให้เหมาะสมแก่เนื้อหา ส่วนบันเทิงคดี นั้น ใช้ในความหมายว่า เป็นเรื่องสมมุติ กล่าวคือ เป็นงานเขียนประเภทที่มีตัวละครที่สมมุติขึ้น ไม่ใช่บุคคลที่มีตัวจริง

การวิเคราะห์งานประพันธ์ อาจแบ่งเป็นชั้น ๆ ดังนี้

๑. พิจารณางานประพันธ์นั้น ๆ ใช้รูปแบบใดดังที่กล่าวมาข้างต้น
๒. แยกเนื้อหาออกเป็นส่วน ๆ เช่น ถ้าเนื้อหาเป็นเรื่องเล่าก็ชี้ให้เห็นว่า ใคร ทำอะไร ที่ไหน อย่างไร เมื่อไร

๓. แยกพิจารณาแต่ละส่วนให้ละเอียดว่า ประกอบกันอย่างไร หรือประกอบด้วยอะไรบ้าง

๔. พิจารณาให้เห็นว่า ผู้เขียนใช้วิธีการใดในการนำเสนอเรื่องนั้นๆ

เมื่อทำทั้ง ๔ ขั้นนี้แล้ว ก็ถึงกระบวนการวิจารณ์ซึ่งอาจแบ่งเป็นขั้นๆ ดังนี้

๑. สำนักรว่า ตอนใดเป็นข้อเท็จจริง ให้ความรู้ ตอนใดเป็นความคิดเห็นหรือทรรศนะ ตอนใดแสดงออกซึ่งอารมณ์หรือความรู้สึก

๒. สำนักรว่า ข้อเท็จจริง ข้อความรู้ ทรรศนะ อารมณ์หรือความรู้สึกนั้น ผู้เขียนมีเจตนาอะไร ต้องการให้ผู้อ่านหรือผู้รับสาร เกิดปฏิกิริยาตอบสนองอย่างไร รวมทั้งให้แง่คิดต่างๆ แก่ผู้อ่าน อย่างไรบ้าง

๓. พิจารณาเป็นขั้นสุดท้ายว่า สารสำคัญที่สุดของเรื่องนั้นๆ คืออะไร และสารที่สำคัญรองๆ ลงไปคืออะไร

อย่างไรก็ดี ในการวิเคราะห์และวิจารณ์งานประพันธ์ทุกชนิด สิ่งที่จะเว้นเสียมิได้คือการพิจารณาถ้อยคำสำนวนว่าใช้เหมาะสมกับระดับและประเภทของงานเขียนหรือไม่ เช่น ในการบรรยาย ผู้ประพันธ์ควรใช้สำนวนสามัญที่เหมาะสมกับภาษาเขียน ไม่ควรใช้สำนวนแบบเดียวกับการสนทนาระหว่างคนสนิทกัน และในบทสนทนาจึงควรใช้สำนวนให้เหมาะสมกับสภาพจริงหรือเหมาะสมกับกาลสมัยที่เหตุการณ์ในหนังสือนั้นเกิดขึ้น ไม่ควรใช้สำนวนที่เป็นแบบเป็นแผนทำให้ไม่เหมือนการสนทนาโดยทั่วๆ ไป

อนึ่ง ในการวิเคราะห์และวิจารณ์ เรามักจะเกิดความคิดแทรก และความคิดเสริมขึ้นได้ ความคิดแทรก คือ ความคิดที่เกิดขึ้นในสมองของเราะหว่างที่อ่านงานประพันธ์ ซึ่งมีได้ปรากฏอยู่ในงานเขียน ความคิดแทรกของแต่ละคนย่อมไม่เหมือนกัน และเกิดในโอกาสและวาระที่ไม่ซ้ำกัน ความคิดเสริม คือ ความคิดอีกชนิดหนึ่งซึ่งเกิดขึ้นแก่ผู้อ่านหลังจากที่ได้อ่านจบ และได้วิเคราะห์ได้วิจารณ์เสร็จสิ้นไปแล้ว ความคิดเสริมอาจต่างเรื่อง ต่างประเด็นไปจากสารที่ปรากฏในงานเขียน แต่จะมีความเกี่ยวเนื่องกัน อาจมากหรือน้อยแล้วแต่บุคคลและโอกาส

เมื่อเราอ่านงานประพันธ์เรื่องใดจบลง เราอาจรู้สึกชอบหรือไม่ชอบเรื่องนั้น สนใจหรือไม่สนใจที่จะกล่าวถึงเรื่องนั้น การมีความคิดแทรก ความคิดเสริม ตลอดจนมีความรู้สึกนึกคิดเกี่ยวกับงานประพันธ์ทำให้มีโอกาสได้พัฒนาความคิดและความรู้สึกอยู่เสมอ เป็นผลทำให้เราอาจเป็นบุคคลที่สามารถคิดได้กว้างไกล มีความรู้สึกที่ประณีตยิ่งขึ้น คุณสมบัติดังกล่าวจำเป็นยิ่งแก่การพิจารณาคุณค่าของงานประพันธ์

ในการพิจารณาคุณค่าของงานประพันธ์ เราอาจพิจารณาทั้งคุณค่าด้านวรรณศิลป์และคุณค่าด้านสังคม ดังนี้

คุณค่าด้านวรรณศิลป์

คุณค่าด้านวรรณศิลป์ของงานประพันธ์นั้น นอกจากจะพิจารณาองค์ประกอบแล้วยังต้องคำนึงถึงลักษณะเฉพาะของงานประพันธ์ด้วย ดังจะให้ข้อสังเกตโดยสังเขปดังนี้

ถ้าเป็นร้อยกรองซึ่งใช้รูปแบบการประพันธ์ต่าง ๆ กัน เราก็พิจารณาโดยตั้งเกณฑ์ว่างานประพันธ์ที่มีคุณค่านั้นจะต้องมีรูปแบบที่เหมาะสมกับเนื้อหา มีวิธีแต่งที่น่าสนใจ ใช้ถ้อยคำไพเราะสละสลวย สื่ออารมณ์ และสื่อความคิดสร้างสรรค์

ถ้าเป็นร้อยแก้วประเภทสารคดี อาจมีรูปแบบเป็นบทความ บันทึก จดหมายเหตุ หรือความเรียงเรื่องยาว เราก็พิจารณาโดยตั้งเกณฑ์ว่า งานประพันธ์ที่มีคุณค่านั้น จะต้องมีรูปแบบเหมาะสมกับเนื้อหา มีวิธีเสนอเรื่องที่น่าสนใจ ชวนให้อ่านเพลิน ให้ความรู้ในเรื่องต่างๆ อย่างมีหลักฐานและเหตุผล ใช้สำนวนภาษาที่กะทัดรัด สละสลวย สื่อความหมายได้ชัดเจน และมีสารที่แสดงความคิดสร้างสรรค์

ส่วนวรรณกรรมร้อยแก้วประเภทบันเทิงคดีนั้น ถ้ามีรูปแบบเป็นเรื่องสั้นหรือนวนิยายเราก็พิจารณาโดยตั้งเกณฑ์ว่า จะต้องมีความสัมพันธ์กันเป็นอย่างดีระหว่างองค์ประกอบต่างๆ เช่น สารสำคัญที่สุดสัมพันธ์กับโครงเรื่องและตัวละคร มีวิธีการประพันธ์ที่แปลกใหม่ น่าสนใจ ในเรื่องมีจุดขัดแย้งที่ก่อให้เกิดความสะเทือนอารมณ์ ภาษาที่ใช้บรรยายและพรรณนาสละสลวย ชวนให้นึกเห็นภาพ คำพูดเหมาะสมกับบุคลิกภาพของตัวละคร และให้สารที่มีความคิดสร้างสรรค์เกี่ยวกับชีวิตและสังคม

คุณค่าด้านวรรณศิลป์ อาจปรากฏผลได้หลายระดับ เช่น ดี ค่อนข้างดี ปานกลาง ค่อนข้างด้อย และด้อย ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับคุณภาพของงานประพันธ์นั้นๆ

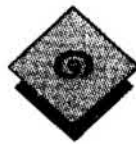
คุณค่าด้านสังคม

คำ สังคม หมายถึง คนที่อยู่ร่วมกัน มีความสัมพันธ์ต่อเนื่องกันตามระเบียบกฎเกณฑ์ โดยมีวัตถุประสงค์สำคัญร่วมกัน ตั้งแต่หน่วยเล็กที่สุด คือ ครอบครัวไปจนถึงสังคมของมนุษยชาติ

ในสังคมมีส่วนที่เป็นรูปธรรม เช่น หมู่คน วัตถุ และส่วนที่เป็นนามธรรม เช่น ขนบประเพณี ค่านิยมที่มีร่วมกัน ในวรรณคดี นักเขียนและกวีย่อมแสดงภูมิปัญญาของตนออกมา เราจึงสามารถมองเห็นชีวิต ความเป็นอยู่ ค่านิยม และจริยธรรมของคนในสังคมที่นักประพันธ์ได้จำลองไว้ให้ประจักษ์

ในการพิจารณาคูณค่างานประพันธ์ด้านสังคม เราจึงควรศึกษาว่างานประพันธ์มีส่วนเกี่ยวข้องกับสังคมอย่างไร สะท้อนให้เห็นสภาพของสังคมได้เพียงใด ชี้นำสังคมให้พัฒนาไปมากหรือน้อยเพียงใด เป็นต้น

ภาพยนต์เหว

เจ้าฟ้าธรรมธิเบศร

ประเพณีการเหวเรือเป็นสมบัติทางวัฒนธรรมของไทย
มาแต่โบราณกาล ปัจจุบันถือว่าเป็นพระราชพิธีที่สำคัญ
อย่างหนึ่ง หน่วยราชการที่รับผิดชอบโดยตรงในการจัดกระบวน
พยุหยาตราชลมารค คือ ราชนาวิไทย

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราช-
านุภาพ ได้ทรงอธิบายไว้ใน “คำอธิบายตำนานเหวเรือ” ใน
หนังสือ ประชุมภาพยนต์เหวเรือสมัยอยุธยาและรัตนโกสินทร์
ว่า ประเพณีการเหวเรือของไทยอาจแบ่งได้เป็น ๒ ประเภทคือ
เหวเรือหลวงกับเหวเรือเล่น เหวเรือหลวง นั้น เป็นการเหวเนื่อง
ในพระราชพิธี เช่น ในการเสด็จพระราชดำเนินโดยกระบวน
พยุหยาตราชลมารค ส่วน เหวเรือเล่น นั้น เหวในเวลาเล่นเรือ
เที่ยวเตร่กัน

สมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพยังได้ทรงอธิบายไว้อีกตอนหนึ่งว่า

เท่เรือหลวงนั้น ดังเช่นเวลาพายช้า มีคนต้นบทชักคำว่า “เหยอว” ฝีพายรับพร้อมกันว่า “เยอว” ซึ่งยังใช้อยู่จนทุกวันนี้ (ในสมัยที่ทรงนิพนธ์) และเวลาพายจ้ำ เช่น เมื่อแข่งเรือ ต้นบทชักคำว่า “อียะอวเยอว” ฝีพายรับ “เยอว” ดังนี้ กับทั้งบทซึ่งเรียกว่า “สวะเห่” ก็อยู่ในประเภทเดียวกันด้วย บทเหล่านี้โดยมากเป็นคำภาษาอื่นมิใช่ภาษาไทย...สันนิษฐานว่าเท่เรือหลวงนั้น เห็นจะเป็นมนตร์ในตำราไสยศาสตร์ซึ่งพวกพราหมณ์พาเข้ามาแต่ดึกดำบรรพ์ เดิมก็คงจะเห่เป็นภาษาสันสกฤต แต่นานมากก็เลื่อนไป จึงกลายเป็น “เหยอวเยอว” อย่างทุกวันนี้ แต่ยังเรียกในตำราว่า “สวะเห่” “ข้าสวะเห่” และ “มูลเห่” พอได้เค้าว่ามาแต่บัดนี้...

เท่เรือเล่นนั้น คงมีมาตั้งแต่แรกใช้เรือยาว เพื่อความรื่นเริงและให้ฝีพายพายพร้อม ๆ กัน จึงหาบทในภาษาไทยอันจะชวนให้รื่นเริงมาเห่เรือ...แต่กระบวนพายเรือเล่นใช้จังหวะแต่ ๒ อย่าง คือจังหวะจ้อย่างหนึ่งกับจังหวะปักดืออย่างหนึ่ง

สำหรับบทเห่เรือ นั้น ได้ทรงอธิบายไว้ด้วยว่า

เรือกระบวนหลวงแต่โบราณจะใช้บทอันใดแน่ ข้อนี้หาทราบไม่ บทที่ใช้เห่เรือกระบวนหลวงในปัจจุบันนี้ เอาบทเห่เรือเล่น ซึ่งเจ้าฟ้าธรรมธิเบศรทรงแต่งในปลายสมัยกรุงศรีอยุธยามาใช้ และฟังเอามาใช้เมื่อในสมัยรัชกาลที่ ๔ กรุงรัตนโกสินทร์

เจ้าฟ้าธรรมธิเบศรไชยเชษฐสุริยวงศ์ กวีเอกผู้ทรงนิพนธ์เรื่องนี้เป็นพระราชโอรสองค์ที่ ๑ ในสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ พระราชมารดาคือพระพันวษาใหญ่ ประสูติเมื่อ พ.ศ. ๒๒๕๘ ต่อมาทรงได้รับสถาปนาเป็นเจ้าฟ้ากรมขุนแสนาพิทักษ์ พระองค์ทรงมีความรู้ทางอักษรสมัยแตกฉานมาก เห็นได้จากการที่ทรงนิพนธ์วรรณกรรมสำคัญ ๆ ไว้หลายเรื่อง เช่น นันทโศปน์นหุตระคำหลวง พระมัลลย์คำหลวง กาพย์ห่อโคลงประพาสธารทองแดง กาพย์ห่อโคลงนิราศพระบาท และกาพย์เห่เรือ่งกาภิ สองเรื่องแรกเป็นเรื่องทางศาสนา

ในการพิจารณาคุณค่าด้านวรรณศิลป์ของภาพยนต์เหว ก่อนอื่นนักเรียนน่าจะได้อธิบายว่ารูปแบบของร้อยกรอง คือ ภาพยนต์โคลงที่นำมาใช้พรรณนากระบวนการพยุหยาตราชลมารคนั้นเหมาะสมกับเนื้อหาหรือไม่ แล้วพยายามวิเคราะห์ให้ได้ว่าการใช้โคลงนำ ๑ บทพรรณนาภาพการเสด็จพระราชดำเนินชลมารค ทำให้ความรู้สึทางสุนทรียะ ความรู้สึกชื่นชมในความงามเกิดขึ้นหรือไม่ เช่น ความงามความไพเราะของบทกวีและดนตรี ความกลมกลืนของเส้นสีและสัดส่วน ในภาพเขียนของจิตรกร ความอ่อนช้อยในลีลาของท่ารำ ฯลฯ นอกจากบทชมเรือกระบวนแล้ว ยังมีบทชมปลา ชมนก ชมไม้ อีกด้วย บทชมธรรมชาติเหล่านี้ให้บรรยากาศและความรู้สึกไปในทางใด ส่วนบทเหวคราวในตอนท้ายกระทบอารมณ์ของผู้อ่านในด้านใด เมื่อได้วิเคราะห์แล้ว นักเรียนมีความคิดเห็น และความรู้สึกอย่างไร ก็น่าจะได้ตั้งข้อสังเกตกับเพื่อน ๆ และแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน จะทำให้ได้ประจักษ์ในคุณค่าด้านวรรณศิลป์โดยสมบูรณ์

เกี่ยวกับศิลปะของการประพันธ์นั้น ควรพึงเล็งวิธีเลือกใช้คำ เช่น คำที่แนะนำให้เห็นภาพ คำที่นำให้นึกถึงเสียง คำที่แสดงอารมณ์ต่าง ๆ พิจารณาวีธีที่กวีใช้ เช่น เมื่อกวีเห็นสิ่งใดแล้วก็ย้อนระลึกถึงนางผู้เป็นที่รัก วิธีการนี้สะท้อนความรู้สึกด้านใดของกวี สารที่กวีส่งมาถึงผู้อ่านมีอะไรบ้างที่เห็นได้ชัด ทั้งสารที่สำคัญที่สุดและสารที่สำคัญรอง ๆ ลงไป สารนั้น ๆ มีความคิดสร้างสรรค์หรือไม่ เพียงใด

เมื่อวิเคราะห์และวิเคราะห์แล้ว น่าจะได้พิจารณาต่อไปถึงคุณค่าด้านสังคมด้วยว่างานประพันธ์เรื่องนี้สะท้อนภาพชีวิตคนไทยและวัฒนธรรมไทยอย่างไรบ้าง เช่น เมืองไทยมีแม่น้ำลำคลองมาก การคมนาคมทางน้ำสะดวก จึงสร้างยานพาหนะสำหรับใช้สัญจรทางน้ำในลักษณะต่าง ๆ กัน โดยเฉพาะเรือพระที่นั่งทรงและเรืออื่น ๆ ในกระบวนเสด็จ ได้ตกแต่งให้วิจิตรเป็นพิเศษอย่างไร มีประเพณีอะไรเกิดขึ้นสืบเนื่องจากการคมนาคมทางน้ำ มีศิลปะแขนงใดบ้างที่เกิดขึ้นสัมพันธ์กับ โอกาสที่พระมหากษัตริย์เสด็จประพาสชลมารคเช่นวรรณศิลป์ สังคีตศิลป์ ฯลฯ หลังจากที่ได้พิจารณาในแง่ต่าง ๆ โดยรอบด้านแล้ว ก็จะสามารถเข้าถึงคุณค่าของงานประพันธ์เรื่องนี้ได้ และเมื่อมองเห็นคุณค่าด้านสังคมแล้วเป็นการสมควรหรือไม่ที่จะมีการอนุรักษ์สิ่งที่มีความหมายต่อวัฒนธรรมไทยไว้ให้ยั่งยืน

हेचमरेोकरबन

โคลง

* **ป**างเสด็จประเวศด้าว
ทรงรัตนพิमानชัย
พรั่งพร้อมพวกพลไกร
เรือกระบวนตันแพ้ว

ชลาลัย
กิงแก้ว
แทนแท้
เพริศพรั่งพายทอง

กาพย์

พระเสด็จโดยแดนชล
กิงแก้วแพ้วพรรณราย
นาวาแน่นเป็นขนัด
เรือร้วทิวธงสลอน
เรือครุฑยุคนาคหัว
พลพายกรายพายทอง
สรมุขมุขสีด้น
ม่านกรองทองรจนา
สมรรถชัยไกรกาบแก้ว
เรียบเรียงเคียงคู่จร
สุวรรณหงส์ทรงพู่ห้อย
เพียงหงส์ทรงพรหมินทร์

ทรงเรือด้นงามเจดฉาย
พายอ่อนหยับจับงามอน
ล้วนรูปสัตว์แสนยาก
สาครลั่นครั่นครื้นฟอง
ลิวลอยมาพาผันผยอง
ร้องไห้เหโื้อให้มา
เพียงพิमानผ่านเมฆา
หลังคาแดงแย้มมังกร
แสงแวววัจับสาคร
ดังร้อนฟ้ามาแดนดิน
งามชดช้อยลอยหลังสินธุ์
ลินลาศเลื่อนเดือนดาชม

เรือชัยไวก้องวัง
 เสียงเล่าเร้าระดม
 คชสีห์ที่ผาดแผ่น
 ราชสีห์ที่ยืนยัน
 เรือม้าน้ำมุงน้ำ
 เพียงม้าอาชาทรง
 เรือสิงห์วิ่งแผ่นไผ่
 ดุยงสิงห์ลำพอง
 นาคาหน้าดังเป็น
 มังกรดอนพ่ายพัน
 เลียงผาง่าเท้าไผ่
 นาวาหน้าอินทรี
 ดนตรีมี้องอล
 โห่ฮึกครึกครื้นโครม
 กริธาหมุ่นาเวศ
 เขมหันขึ้นกระมล

รวดเร็วจริงยิ่งอย่างลม
 ห่มท่ายเย็นเดินคู่กัน
 ดุดังเป็นเห็นขบขัน
 คั่นสองคู่ดูยิ่งยง
 เล่นเฉื่อยฉ่ำล้าระหง
 องค์พระพายผายผันผยอง
 โจนตามคลื่นผืนผ้าฟอง
 เป็นแถวท่องล่องตามกัน
 ดูเขม้นเห็นขบขัน
 ท้นแข่งหน้าวาสกรี
 เพียงโจนไปในวาริ
 มีปีกเหมือนเลื่อนลอยโพยม
 ก้องกาหลพลแท้โหม
 โสมนัสขึ้นเร็นเริงพล
 จากนครเศโดยสาชล
 ยลมัจฉาสารพันมี*

เพชรปภา

โคลง

พิศพรรณปลาว่ายเคล้า
 ถวิลสุดาดวงจันทร์
 มัดสยาย่อมพัวพัน
 ควรฤพรากน้องข้า

คลึงกัน
 แจ่มหน้า
 พิศวาส
 ขวดเคล้าคลึงชม

กาพย์

พิศพรรณปลาว่ายเคล้า
 มัดสยายังรู้ชม

คิดถึงเจ้าเศร้าอารมณ์
 สมสาใจไม่พามา

นวลจันทร์เป็นนวลจริง
คางเบือนเบือนหน้ามา
เพียนทองงามดังทอง
กระแหแห่ทางชาย
แก้มข้าข้าใครต้อง
ปลาทุกทุกชอกกรม
น้ำเงินคือเงินยวง
ไม่เทียบเปรียบโฉมนาง
ปลากรายวายเคียงคู่
แต่นางห่างเหินพี่
ทางไก่อ้วยแหวกว่าย
คิดอนงค์องค์เฮอร์
ปลาสร้อยลอยล่องชล
เหมือนสร้อยทรงทรมวย
เนื้ออ่อนอ่อนแต่ชื่อ
ใครต้องข้องจิตชาย
ปลาเสือเหลือที่ตา
เหมือนตาสุดาดวง
แมลงงูคู่เคียงวาย
คิดความยามเมื่อสม
หวิเกศเพศชื่อปลา
หวิเกล้าเจ้าสระสง
ชะแวงแผ่แผ่แนบ
เหมือนพี่แอบแนบถนอม
พิศดูหมู่ไม้จนา
คะนิงนุขสุดสายสมร

เจ้างามพริ้งยิ่งนวลปลา
ไม่งามเท่าเจ้าเบือนชาย
ไม่เหมือนน้องห่มคาดพราย
ดังสายสวาทคลาดจากสม
อันแกมน้องข้าเพราะชม
เหมือนทุกขพีที่จากนาง
ขาวพรายช่วงสีสำอาง
งามเรื่องเรื่อเนื้อสองสี
เคล้ากันอยู่ดูงามดี
เห็นปลาเคล้าเศร้าใจจร
ทางไก่อคล้ายไม่มีทอง
ผมประบ่าอำเอี่ยมไร
วายเวียนวนปนกันไป
ไม่เห็นเจ้าเศร้าบวาย
เนื้อน้องฤาอ่อนทั้งกาย
ไม่วายนึกตรึกตรึงทรวง
เลื่อมแหลมกว่าปลาทั้งปาง
ดูแหลมล้าข้าเพราะคม
เห็นคล้ายคล้ายน่าเชยชม
สนิทเกล้าเจ้าเอวบาง
คิดสุดาอำองค์นาง
เส้นเกศสรวรรายกลืนหอม
ชะวาดแอบแปบปนปลอม
จอมสวาทนาฏบังอร
วายแหวกมาในสาคร
มาด้วยพี่จะดีใจ

เห่ชมไม้

โคลง

เรือชายชมมิ่งไม้
ริมท่าสาครคันธ
เพลิงดอกออกแถมกัน
หอมที่นรีนรสเพียง

มีพรรณ
กลิ่นเกลี้ยง
ชูช่อ
กลิ่นนื้อนวนนาง

กาพย์

เรือชายชมมิ่งไม้
เพลิงดอกออกแถมกัน
ชมดวงพวงนางแย้ม
คิดความยามบังอร
จำปาหนาแน่นเนื่อง
คิดคะเนถึงนงราม
ประยงค์ทรงพวงห้อย
เหมือนอุบะนวลละออง
พุดจิบกลีบแสดล้ม
หอมช่วยรวยตามลม
สาวหยุดพุดพุดชาด
นีก้องกรองมาลัย
พิกุลบุณนาศบาน
แม่นนุชสุดสายสมร
เต็งแต้วแก้วกาหลง
หอมอยู่ไม่รู้หาย
มะลิวัลย์พันจิกจวง
หอมมาน่าเอ็นดู
ลำควนหวานหอมตรลบ
นีกถวิลกลิ่นบุหงา

ริมท่าไสวหลากหลายพรรณ
ส่งกลิ่นเกลี้ยงเพียงกลิ่นสมร
บานแสดล้มแย้มเกสร
แย้มโอษฐ์ยิ้มพริ้มพรายงาม
คลี่กลีบเหลืองเรืองอร่าม
ผิวเหลืองกว่าจำปาทอง
ระย้าย้อยห้อยพวงกรอง
เจ้าแขวนไว้ให้เรียมชม
พิกุลแถมแซมสุกรม
เหมือนกลิ่นน่องต้องตั้งใจ
บานเกลื่อนกลาดตาชดาไป
วางให้พี่ช่างที่นอน
กลิ่นหอมหวานชานขจร
เห็นจะวอนอ่อนพี่ชาย
บานบุษบงส่งกลิ่นอาย
คล้ายกลิ่นผ้าเจ้าตาตรู
ดอกเป็นพวงร่วงเรณู
ชูขึ้นจิตคิดวนิดา
กลิ่นอายอบสบนาสา
รำไปเจ้าเศร้าถึงนาง

รวยรินกลืนรำเพย
นั่งแนบแอบเอวบาง
ชมดวงพวงมาลี
วนิดามาด้วยกัน

คิดพี่เคยเชยกลืนปราง
ห่อนแห่ห่างว่างเว้นวัน
ศรีเสาวภาคย์หลากหลายพรรณ
จะอ่อนพี่ซึ้งชมเชย

เห่ชมนก

โคลง

รอนรอนสุริยไฉ่
เรื้อยเรื้อยลับเมรุลง
รอนรอนจิตจำนง
เรื้อยเรื้อยเรียมคอยแก้ว

อัสดง
คำแล้ว
นุชพี่ เพียงแม่
คลิบคล้ายเรียมเหลียว

กาพย์

เรื้อยเรื้อยมารอนรอน
สนธยาจะใกล้ค่ำ
เรื้อยเรื้อยมาเรียงเรียง
ตัวเดียวมาพลัดคู่
เห็นฝูงยูงรำพ้อน
สร้อยทองย่องเยื้องชาย
สาธิกามาตามคู่
แต่พี่นี้อาวรณ์
นางนวลนวลน่ารัก
แก้วพี่นี้สุดนวล
นกแก้วแจ้วแจ่มเสียง
เหมือนพี่นี้ประคอง
ไก่ฟ้ามาตัวเดียว
เหมือนพราภจากนงเยาว์

ทิพากรจะตกต่ำ
คำนึงหน้าเจ้าตาตรู
นกบินเฉียงไปทั้งหมู่
เหมือนพ้ออยู่ผู้เดียวตาย
คิดบังอรรอนรำกราย
เหมือนสายสวาทนาคนวยจร
ชมกันอยู่สู่สมสมร
ห่อนเห็นเจ้าเศร้าใจครวญ
ไม่นวลพักตร์เหมือนทราวมสงวน
ตั้งนางฟ้าหน้าไยยอง
จับไม้เรียงเคียงคู่สอง
รับขวัญน้องต้องมือเบา
เดินท่องเที่ยวเลี้ยวเหลี่ยมเขา
เปล่าใจเปลี่ยวเหลียวหานาง

แขกเต้าเกล้าคู่เคียง
เรียบคเนียงถึงเอวบาง
ดูเหว่าเจ้าจับร้อง
ไพเราะเพราะกังวาน
โนรีสีปานชาติ
ไม่เท่าเจ้าโฉมฉาย
สัตวนาเอ็นดู
เหมือนพี่ที่จากมา
ปักขิมี่หลายพรรณ
ยิ่งฟังวังเวงใจ

เรียงจับไม้ใช้ปีกหาง
เคยแนบข้างร่างแรมนาน
สนั่นก้องซ้องเสียงหวาน
ปานเสียงน้องร้องสังขาย
เหมือนช่างฉลาดวาดแต้มลาย
ห่มตาดพรายกรายกรมา
คอยหาคู่อยู่เอกา
ครวญหาเจ้าเศร้าเสียใจ
บ้างชมกันขันเพียวกไพร
ล้วนหลายหลากมากภาษา

เห่ครวญ

โคลง

เสียงสรวลระรื้น
เสียงนุขพี่ฤาใคร
เสียงสรวลเสียงทรมวย
เสียงบังอรสมรผู้

เสียงใด

ใครรู้
นุขพี่ มาแม่
อันนั้นฤา

กาพย์

เสียงสรวลระรื้น
เสียงสรวลเสียงทรมวย
ลมซวยร่ายกลิ้งน้อง
เคลือบเคล้นเห็นคล้ายมา
ยามสองม้องยามย่า
เสียงปี่มีครวญเครง
ล่วงสามยามปลายแล้ว
ม่อยหลับกลับบันดาล

เสียงแก้วพี่หรือเสียงใคร
สุดสายใจพี่ตามมา
หอมเรื่อยต้องคลองนาสา
เหลียวหาเจ้าเปล่าวังเวง
ทุกคืนคำย่อเอง
เหมือนเรียมคร่ำรำครวญนาน
จนไก่แก้วแว่วขันขาน
ฝันเห็นน้องต้องติดตา

เพรางายวายเสพรส
อัมทุกขอัมชลนา
เวรมาทันแล้ว
ให้แค้นแสนสุดทน
งามทรงวงดั่งวาด
งามพริ้มยัมแย้มพราย
แต่เข้าเท่าถึงเย็น
ชายใดในแผ่นดิน

แสนกำสรดอดโอชา
อัมโศกาน้ำนองชล
จึงจำแคล้วแก้วโกมล
ทุกขถึงเจ้าเศร้าเสียตาย
งามมารยาทนาครกราย
งามคำหวานลานใจถวิล
กล้ำกลืนเช็ญเป็นอาจณ
ไม่เหมือนफीที่ตรอมใจ

โคลง

เรียนทนทุกขแต่เข้า
มาสู่สุขคืนเช็ญ
ชายใดจากสมรเป็น
จากคู่วันเดียวได้

ถึงเย็น
หม่นไหม้
ทุกขเท่า เรียนเลย
ทุกขป้อมปานปี

สระเห่

เห่แลเรือ เหลเห่เห่ เห่โหวเห่โหว เห่โหวเห่เห่ เห่เห่ เห่เห่เห่ โอละเห่
สาละเห่ โหเห่เห่ เห่เห่ เห่เห่เห่ โอละเห่

ข้าละเห่ เห่เห่ เห่เห่เห่ โอละเห่ เจ้าเอยก็พาย พี่ก็พาย พายเอยลง พายลง

ให้เต็มพาย โอวโอวเห่

ข้าละเห่ โหเห่เห่ เห่เห่ เห่เห่เห่ โอละเห่ มุละเห่เห่เห่ โอเห่มารา โอเห่เจ้าข้า
โอเห่เจ้าข้า มารา ไซโย ศรีเอยชัย ศรีชัยแก้วเอย ชัยเอยแก้ว ชัยแก้ว พ่อเอย โอวโอว

คำอธิบายเพิ่มเติม

ชื่อเรือ

กิ้ง

เรือชนิดหนึ่งในกระบวนพยุหยาตรา ชื่อเรือพระที่นั่งกิ้ง หมายถึง เรือหลวงที่ขึ้นระวาง เรือประเภทนี้สร้างด้วยไม้ สลักปิดทองอย่างสวยงาม ตั้งบุษบกหรือบัลลังก์กัญญา ในคำ กิ้งแก้ว แก้ว เป็นคำขยาย หมายถึง สิ่งประเสริฐ

คชสีห์

เรือมีโขนเป็นรูปคชสีห์ คชสีห์ เป็นสัตว์ในวรรณคดี มีรูปเหมือนราชสีห์ แต่มีวงเหมือนช้าง

คำว่า โขน หมายถึง ไม้ที่ต่อเสริมหัวเรือให้งอนเขชันไป เรียกว่า โขนเรือ

ครุฑยุดนาค

เรือมีโขนเป็นรูปครุฑจับนาค เรื่องนี้มีปรากฏในวรรณคดีอินเดียว่า ครุฑกับนาคเป็นลูกบิดาเดียวกันคือพระกศยป แต่มารดาต่างกัน มารดาของครุฑถูกมารดาของนาคแกล้งจนต้องตกเป็นทาส ครุฑจึงผูกใจเจ็บ ภายหลังครุฑได้พรจากพระนารายณ์ให้จับนาคกินได้ เรื่องครุฑจับนาคจึงปรากฏอยู่ในศิลปะและวรรณคดี ซึ่งตกทอดมาถึงไทยเราด้วย

นาคา

เรือมีโขนเป็นรูปนาค

มังกร

เรือมีโขนเป็นรูปมังกร มังกร เป็นสัตว์ในนิยายจีน รูปคล้ายนาค แต่มีตีน มีเขา มีหนวด

ราชสีห์

เรือมีโขนเป็นรูปราชสีห์ ราชสีห์ หรือ พญาสิงห์ สัตว์ในวรรณคดี ดังปรากฏเป็นภาพเขียนทั่วไปในศิลปะของไทย ถือว่าดุร้ายและมีกำลังมาก

เลียงผา

เรือมีโขนเป็นรูปเลียงผา เลียงผา เป็นสัตว์ป่าชนิดหนึ่ง รูปร่างคล้ายแพะอาศัยอยู่ตามภูเขา

วาสุกรี

เรือมีโขนเป็นรูปนาค

สรमुख

คำเต็ม คือ ไกรสรमुख หมายถึง เรือพระที่นั่งที่มีโขนเป็นรูปราชสีห์

สุวรรณหงส์

เรือพระที่นั่งมีโขนเป็นรูปหงส์ทอง เรียกสั้น ๆ ว่าเรือหงส์

หน้าอินทรี

เรือมีโขนเป็นรูปนกอินทรี

ชื่อปลา

กระแห	ปลารูปร่างคล้ายปลาตะเพียน แต่ตัวเล็กกว่า ค่อนข้างแบน ครีบบมีสีแดงอ่อน
กราย	ปลาลักษณะคล้ายปลาสร้อย แต่ตัวใหญ่กว่า มีจุดดำๆ เป็นแถวเรียงกันไปตามยาวของครีบท้องทั้งสองด้าน ประมาณข้างละเจ็ดจุด
แก้มขาว	ปลารูปร่างคล้ายปลาตะเพียน แต่ลำตัวเรียวกว่า หัวสั้น แก้มทั้งสองข้างสีแดงขาว พื้นครีบทองสีแดง ริมดำ
คางเบือ	ปลาไม่มีเกล็ด รูปร่างคล้ายปลาค้าว แต่คางล่างยื่นยาวกว่าปากบน เห็นเป็นคางเบือ ปลาเบี้ยว ก็เรียก
ชะแวง	เข้าใจว่าเป็นปลาแขยง ปลาพวกนี้มีก้านครีบล้าง และครีบทูแข็งแหลม แหว่งปัด มีหนวดสองคู่ หางเว้าลึกอาจมีลาย ขนาดเล็ก
ชะวาด	คงมาจาก สังกะวาด เป็นพวกปลาสร้อย-เทโพ ขนาดเล็กกว่า ไม่มีเกล็ด มีหนวดสองคู่ หางเว้า
ทุก	คือปลาค้าวดำ หรืออีทุบ ขนาดอาจถึงหนึ่งเมตร พวกปลาค้าวไม่มีเกล็ด สีคล้ำ คางล่างเขียดปากกว้าง มีหนวดสองคู่ ครีบทองเว้า
นวลจันทร์	ปลาสีเป็นนวลจาม ลำตัวยาวเรียว แบนข้างเล็กน้อย ตาเล็ก ปากเล็ก เกล็ดเล็ก ไม่มีหนวด
น้ำเงิน	ปลารูปร่างอย่างปลาเนื้ออ่อน แต่ตัวใหญ่กว่า
เนื้ออ่อน	ปลาลำตัวแบนข้าง ไม่มีเกล็ด ข้างท้องมักเป็นสีเงินหรือสีเทาปนเขียว
แปบ	ปลาน้ำจืดลำตัวแบนยาว สันท้องคม ไม่มีหนวด
เพียนทอง	ปลาตะเพียนทอง ตัวแบนๆ มีเกล็ดโตๆ สีเหลืองทอง
แมลงงู	ปลารูปร่างคล้ายปลาช่อน แต่ตัวโตกว่า สีคล้ายปึกแมลงงู
สร้อย	ปลาตัวเล็กๆ ว่ายน้ำเป็นฝูงๆ ลำตัวสีขาวเงิน มีจุดคล้ำหรือจุดดำบนเกล็ด จนเห็นเป็นเส้นสายหลายแถบ พาดตามยาวอยู่ข้างตัว
เสือ	ปลาลำตัวแบน ย่อมกว่าปลาตะเพียน มีลายเหลืองสลับดำพาดลำตัว ชนิดที่รู้จักกันมากพ่นน้ำได้สูงและไกลเพื่อจับแมลงกิน

หวีเกศ	น่าจะเป็น ปลาเกศ เป็นพวกปลาเนื้ออ่อน ไม่มีเกล็ด ตัวเรียวยาว ครีบท้องยาวติดต่อกันเดียวกับครีบหาง ไม่มีครีบหลัง มีหนวดสองคู่ ปลาแดง ก็เรียก
หางไก่	ปลารูปร่างแบนยาว ตั้งแต่ปลายปากถึงครีบหลังกว้างแล้วเรียวยาวไปทางหาง
แก้ว	ไม้พุ่มหรือไม้ต้นขนาดกลาง ใบเขียวสดเป็นมัน ดอกขาวหอม บางชนิดเนื้อไม้แข็งเหนียวมีลาย
จวง	ต้นไม้ซึ่งอีกชื่อหนึ่งเรียกว่า ต้นเทพทวาร เป็นไม้ที่มีกลิ่นหอมคล้ายการบูร
จิก	ต้นไม้จำพวกหนึ่ง ดอกขาว เกสรตัวผู้สีแดงๆ มักออกเป็นช่อยาวห้อยเป็นระย้า ขึ้นในที่ชุ่มชื้น เช่น ริมห้วยน้ำลำคลอง
จำปา	ต้นไม้คล้ายต้นจำปี ดอกเป็นกลีบยาวสีเหลืองเข้ม มีกลิ่นหอม
แต้ว	ไม้ต้นขนาดย่อมหรือไม้พุ่ม ใบกลมเกลี้ยง เมื่อขยี้ใบมีกลิ่นหอม ดอกขาวหรือชมพูอ่อน ขึ้นทั่วไปตามป่าเบญจพรรณ ด้วงส้ม ก็เรียก
บุณฑก	ไม้ยืนต้น ดอกคล้ายดอกสารภีแต่โตกว่า สีขาวหรืออมชมพูเรื่อ ใบยาวรี ปลายใบเรียวแหลม
ประยงค์	ไม้พุ่ม ใบคล้ายใบแก้ว ดอกเล็กๆ เป็นช่อสีเหลือง
พิกุล	ไม้ยืนต้น ดอกเล็กเป็นจุกๆ มีกลิ่นหอมเย็นและหอมอยู่จนแห้ง
พุดจิบ	ไม้ดอกจำพวกหนึ่ง ใบคล้ายต้นพุทธรักษา ดอกเล็ก กลีบมีลักษณะเป็นจีบ
พุทธรักษา	ไม้เถาขนาดเล็ก ดอกสีขาว กลีบบางเล็ก กลิ่นหอม
ลำดวน	ไม้ยืนต้น ดอกมีสามกลีบคล้ายดอกนวมแมว กลีบหนาแข็ง มีกลิ่นหอม
สาวหยุด	คำเดียวกับ สายหยุด เป็นไม้เลื้อย ดอกคล้ายดอกกระดังงา กลิ่นหอมตอนเช้า พอสายก็หมดกลิ่น
สุกรม	ต้นไม้ขนาดใหญ่ ใบรี ผลเมื่อสุกจะมีสีแดง

ชื่อนก

ไก่ฟ้า

นกที่ชอบอยู่กันเป็นฝูงอย่างไก่อัน คือตัวผู้ตัวเดียวมีตัวเมียหลาย ๆ ตัว ไก่ฟ้ามีหลายชนิด เช่น ไก่ฟ้าพญาลอ หน้าสีแดง ไก่ฟ้าหน้าเขียว และไก่ฟ้าหลังขาว

แขกเต้า

นกในจำพวกนกแก้ว แต่เป็นนกแก้วพันธุ์เล็ก

คูเหว่า

นกสีดำ ตัวย่อมกว่ากาเล็กน้อย บางทีก็มีลาย จุดขาว ๆ เสียงร้องดัง ไปไกล กาเหว่า ก็เรียก

นางนวล

นกมีสีขาวนวล บินแข็ง มักอยู่ตามชายทะเล กินปลาเป็นอาหาร

โนรี

นกในจำพวกนกแก้ว โดยมากมีขนเป็นสีแดงล้วน บางทีก็มีสีอื่นแซมบ้าง ถ้ามีสีอื่นแซมหลายสี เรียกว่า นกเบญจวรรณ

สร้อยทอง

นกที่มีขนสร้อยคอสีเหลืองหรือสีทอง ลักษณะคล้ายนกขุนทอง

สัตว์

นกในจำพวกนกแก้ว ตัวโต สีเขียวคราม

สาลิกา

นกจำพวกนกเอี้ยง หัวสีดำ ตัวสีน้ำตาลแกมดำ หนึ่งชอบคาเหล็กจัด

ศัพท์

กรรทอง

ผ้าโปร่งอันหอหรือถักด้วยไหมทองหรือเส้นลวดทอง

กาฬ

อีกทีก็

ฆ้องยามย่า

ตีกลองหรือฆ้องถี่ ๆ หลายครั้งเพื่อบอกเวลาสำหรับเปลี่ยนยาม ย่ำยาม ก็เรียก ใช้แก่เวลาต่าง ๆ กัน เช่น ย่ำรุ่ง ย่ำค่ำ

ชลาลัย

ทะเล แม่น้ำ ห้วยน้ำ

ชวด

ไม่ได้ดังหวัง

ครู

งาม

ต้องคลองนาสา

(กลืน) กระทบจุมุก

ตาด

ผ้าชนิดหนึ่ง ทอด้วยไหมควบกับเงินแล่ง หรือทองแล่งจำนวนเท่ากัน

ทิพากร

ผู้กระทำวัน หมายถึง พระอาทิตย์

นครเศ

เมือง

นาเวศ	เรือ
บุหรารำไป	ดอกไม้ที่ปรุงด้วยเครื่องหอมต่าง ๆ ห่อด้วยผ้าโปร่ง มักเรียกย่อ ๆ ว่า บุหงา (คำนี้มาจากภาษาชวา)
ประเทศ	การเข้าถึง การเข้าสู่
ปั้ม	เกือบ จวน แทบ
เพราราย	เวลาเช้า
เพรียกไพร	ร้องแหย่อยู่ในป่า
พลัด	เผด็จ ผลิ
เมรุ	ภูเขาพระสุเมรุ อยู่กลางจักรวาล มียอดเป็นที่ตั้งแห่งสวรรค์ชั้น ดาวดึงส์ ซึ่งเป็นที่อยู่ของพระอินทร์ ในที่นี้หมายถึง ภูเขาทั่ว ๆ ไป ไหว อ่อนนิบนาบ ขึ้น ๆ ลง ๆ เมื่อเรือถูกคลื่น
เย็น	
แย่งมังกร	ลวดลายเป็นรูปมังกร
ไยยอง	ผุดผ่องเป็นน้ำเป็นนวล
รั้ว	แนว แถว
สนธยา	ช่วงต่อระหว่างวันกับคืน หมายถึง เวลาโพล้เพล้ เวลาพลบค่ำ
สายชล	คำนี้อาจมีที่มาได้ดังนี้ คือ สายชล ตัด ย ออก เทียบได้กับคำ สาโลहित ซึ่งหมายถึง สายโลหิต หรือ สาครชล ตัด คร ออก หมายถึง นางผู้เป็นยอดรัก
สุดสายใจ	
เส้า	ไม้ลำยาว สำหรับใช้กระทั่งให้จังหวะพายเรือ
เสาวภาคย์	โชคลาภ งามยิ่ง
เสียงเส้า	เสียงที่เกิดจากการใช้ไม้เส้ากระทั่ง ให้จังหวะพาย
แสนยาก	กองทัพ ในที่นี้ หมายถึง กองทัพเรือ
อัสตง	ตกไป หมายถึง พระอาทิตย์ตก

กิจกรรม

๑. ฝึกอ่านคำประพันธ์ในกาพย์เห่เรือเป็นทำนองเสนาะ อาจอ่านเช่นที่เคยอ่านโคลงสี่สุภาพและกาพย์ยานีธรรมดา หรือขับทำนองเห่เรือก็ได้ ใช้แถบบันทึกเสียงช่วยในการฝึก
๒. แบ่งกลุ่มทำงาน ๔-๖ กลุ่ม แต่ละกลุ่มพิจารณาคำด้านวรรณศิลป์ของกาพย์เห่เรือ ตามแนวที่ได้แนะนำให้พิจารณาในบทนี้ และช่วยกันสรุปเป็นรายงานของกลุ่มเสนอในชั้น ความยาวของรายงานประมาณ ๑-๑ ๑/๒ หน้า
๓. ฝึกแต่งกาพย์ห่อโคลงชมธรรมชาติที่มีความงามประทับใจ ความยาวประมาณ ๔-๖ บท
๔. เรียบเรียงข้อความเกี่ยวกับคุณค่าทางสังคมของกาพย์เห่เรือเรื่องนี้ คิดตั้งชื่อเรื่องให้เหมาะสมด้วยตนเอง ความยาวประมาณ ๑ หน้า
๕. ในปัจจุบันกาพย์เห่เรือมีบทบาทสำคัญอย่างไรในสังคมไทย จงอภิปรายให้เชื่อมโยงกับเหตุการณ์สำคัญระดับชาติ
๖. วิเคราะห์คำประพันธ์ข้างล่างนี้ ว่าได้รับอิทธิพลจากกาพย์เห่เรือหรือไม่อย่างไร

งามสง่าน่าเปรียบด้วย	เมรุธร
ลอยเลื่อนเคลื่อนเขจร	สู่เบื้อง
สินธุภาคสาคร	ไทยประเทศ
คือนวนาเวศเยื้อง	ยาตรห้องเจ้าพระยา
นวนาเวศกุสาฬ	นามนารายณ์ทรงสุบรรณ
งามสง่าน่าอัศจรรย์	เสมอแม่นเมรุธร
อันปวงเทวดา	ทุกชั้นฟ้าเนื่องนิกร
เชิญล่องลอยอัมพร	สู่เจ้าพระยาสาครินทร์
เป็นศรีชัยมงคล	บันดาลนลทั่วแผ่นดิน
เป็นศักดิ์นามินทร์	ชำนะสรรพอันตราย
ขอศุภนิมิตนี้	อวยสวัสดิมีรูวาย
ณวันปีใหม่หมาย	สุขเกษมสันต์นิรันดร์เทอญ

พระราชวิจารณ์

เรื่อง จดหมายเหตุความทรงจำของกรมหลวงนรินทรเทวี
พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

จดหมายเหตุความทรงจำของกรมหลวงนรินทรเทวี ว่าด้วย การฉลองวัดพระเชตุพนในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช เป็นจดหมายเหตุซึ่งกรมหลวงนรินทรเทวี ผู้อยู่ใกล้ชิดกับเหตุการณ์ดังกล่าวได้จดเหตุการณ์สำคัญ ๆ เท่าที่จำได้ลงไว้เป็นลายลักษณ์อักษร

การที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระราชวิจารณ์จดหมายเหตุนี้ก็เพราะทรงพระราชดำริว่า "เป็นหนังสือมีหลักฐานสำคัญมากเล่มหนึ่ง" ซึ่งจะเป็นประโยชน์แก่นักโบราณคดีชั้นหลัง ๆ ที่จะได้ค้นคว้าต่อไปให้ได้ความรู้ที่ถูกต้อง ในการนี้พระองค์ได้มีพระราชอุทิศหาวิธีอย่างยิงเพราะได้ทรงสอบสวนค้นคว้าจากหลักฐานต่าง ๆ มาเรียบเรียงขึ้น ทำให้จดหมายเหตุความทรงจำนี้มีคุณค่าเพิ่มขึ้นเป็นอเนกประการ

หนังสือพระราชวิจารณ์พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ขึ้นต้นด้วยเรื่องทรงพิจารณาหาตัวผู้เขียนจดหมายเหตุ ต่อมาทรงปรารภเหตุที่ทรงพระราชวิจารณ์ และทรงบรรยายเหตุการณ์ในกรุงศรีอยุธยาเชื่อมกับเหตุการณ์ในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ ช่วยให้ผู้อ่านเข้าใจเรื่องราวดีขึ้น เมื่อจบพระราชนิพนธ์นำ ๓ ตอนนี้แล้ว ทรงกล่าวถึงจดหมายเหตุความทรงจำทั้งหมด ได้ทรงแบ่งเนื้อความของจดหมายเหตุเป็นข้อๆ ตามลำดับเหตุการณ์ แต่ละข้อมีพระราชวิจารณ์กำกับไว้มากน้อยตามควรแก่กรณี

เนื้อความตอนที่น่ามาเป็นบทอ่านนี้ เป็นพระราชวิจารณ์จดหมายเหตุความทรงจำข้อที่ ๑๙๐ กับพระราชวิจารณ์เนื้อความในจารึกที่วิหารพระโลกนาถวัดพระเชตุพน อันเป็นวัดสำคัญของบ้านเมืองสมัยรัตนโกสินทร์ วัดพระเชตุพนนอกจากจะเป็นวัดที่สำคัญยิ่งแล้ว ยังเป็นวัดที่พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวได้โปรดให้นักปราชญ์ราชบัณฑิตและผู้ชำนาญในวิทยาการครั้งกระนั้น จารึกศิลปวิทยาการหลายแขนงไว้ให้ประชาชนได้ศึกษาอย่างกว้างขวาง สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาดำรงราชานุภาพจึงทรงยกย่องว่าเป็นมหาวิทยาลัยแห่งแรกของประชาชนชาวไทย

วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม เดิมชื่อ วัดโพธาราม ปรากฏตามประวัติว่า เมื่อพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช เสด็จกลับจากราชการศึก ณ ประเทศกัมพูชา พระองค์ได้เสด็จกรีธาทัพผ่านวัดนี้ไปประทับ ณ พระราชวังเดิมกรุงธนบุรี ต่อมาเมื่อได้เสด็จปราบดาภิเษกเป็นพระมหากษัตริย์รัชกาลที่ ๑ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ พระองค์ได้ทรงบูรณะปฏิสังขรณ์ให้เป็นวัดสำหรับพระราชวัง และทรงสถาปนาเป็นพระอารามหลวงชื่อว่า วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาวาส (ในสมัยหลังจึงเปลี่ยนเป็นชื่อปัจจุบัน) นอกจากนี้ได้โปรดเกล้าฯ ให้เชิญพระพุทธรูปต่างๆ ตามหัวเมืองทั้งที่อยู่ในสภาพสมบูรณ์และที่ชำรุดมาเก็บรักษาไว้ ณ วัดนี้

ในรัชกาลที่ ๒ ได้มีการบูรณะปฏิสังขรณ์วัดนี้เช่นเดียวกัน ในรัชกาลที่ ๓ ได้มีการปฏิสังขรณ์ครั้งใหญ่ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาดำรงราชานุภาพได้ทรงอธิบายประวัติและความสำคัญของวัดพระเชตุพนไว้ว่า

วัดพระเชตุพน ซึ่งสร้างเป็นพระอารามใหญ่อิ่งกว่าวัดอื่น ๆ มาแต่ในรัชกาลที่ ๑ ถึงรัชกาลที่ ๓ ชำรุดทรุดโทรมลง พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวจึงทรงปฏิสังขรณ์ แต่ในการที่ทรงปฏิสังขรณ์วัดพระเชตุพน มีพระราชประสงค์พิเศษอีกอย่างหนึ่ง ซึ่งจะให้เป็นที่แห่งเล่าเรียนวิชาความรู้ของมหาชนไม่เลือกชั้นบรรดาศักดิ์ ถ้าจะเรียกอย่างทุกวันนี้ ก็คือจะให้เป็นที่มหาวิทยาลัย เพราะในสมัยนั้นยังไม่มีพิมพ์หนังสือไทยได้ การเล่าเรียนส่วนสามัญศึกษามีที่เรียนอยู่ตามวัดทั่วไป แต่ส่วนวิสามัญศึกษาอันจะเป็นวิชาชีพของคนทั้งหลาย ยังศึกษาได้แต่ในสกุล ผู้อยู่นอกสกุลโดยเฉพาะที่เป็นชั้นพลเมืองสามัญไม่มีโอกาสที่จะเรียนได้ พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวจึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้รวบรวมเลือกสรรตำราต่าง ๆ ซึ่งสมควรจะเล่าเรียนเป็นชั้นวิสามัญศึกษามาตรวจตราแก้ไข ใช้ของเดิมบ้าง หรือประชุมผู้รู้หลักในวิชานั้น ๆ ให้แต่งขึ้นใหม่บ้าง แล้วโปรดเกล้าฯ ให้จารึกแผ่นศิลา ประดับไว้ในบริเวณวัดพระเชตุพน...

สิ่งที่มีค่ามากคือ แผ่นศิลาจารึกตำราต่าง ๆ มีทั้งพระพุทธศาสนา วรรณคดี สถาปัตยกรรม ประติมากรรม ตำรายา ตำราหมอนวด และมีรูปปั้นฤษีคัตตนไว้ให้ดู นอกจากนี้ยังมีภาพของชนชาติต่าง ๆ แสดงไว้ตามระเบียบในวัดนี้ให้คนไทยรู้จักอีกด้วย

วัดพระเชตุพนเคยเป็นที่ประทับของสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรสผู้ทรงเป็นอัจฉริยกวี และทรงมีอสิริยศยิ่งกว่าคนานุกรสงฆ์ ความวาลี อรัญวาสี ปักษได้ฝ่ายเหนือทั้งปวง

พระราชวิจารณ์เรื่องนี้จัดอยู่ในประเภทสารคดีที่ให้ความรู้ด้านโบราณคดี และประเพณีไทย เป็นบทวิจารณ์ที่มีทั้งหลักฐานลายลักษณ์อักษร อันได้แก่ จารึกวัดพระเชตุพนและหลักฐานมุขปาฐะ อันได้แก่ ข้อมูลที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงสดับจากพระราชดำรัสของพระบรมชนกนาถที่รับสั่งเป็นการเฉพาะพระองค์ จึงเป็นงานประพันธ์อันควรแก่การศึกษาพิจารณาโดยรอบคอบ

นักเรียนควรวิเคราะห์พระราชวิจารณ์เรื่องนี้ทั้งตอนที่เป็นพระราชวิจารณ์โดยตรง ตอนที่เห็นจดหมายเหตุความทรงจำ และตอนที่เป็นจารึกวัดพระเชตุพน

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

เมื่อวิเคราะห์เนื้อหาแล้วก็พิจารณารูปแบบว่าเหมาะสมหรือไม่ พิจารณาวลีเสนอ
เรื่อง ภาษาที่ใช้ซึ่งอาจมีถ้อยคำสำนวนที่ยากหรือแปลกไปจากภาษาที่ใช้กันอยู่ตามปกติ

ในการวินิจฉัยสารน่าจะได้พิจารณาด้วยว่า มีความคิดสร้างสรรค์อยู่ในสารอย่างไรบ้าง
เช่น ความคิดด้านการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมไทย หลักการบูรณะปฏิสังขรณ์โบราณสถาน
โบราณวัตถุให้คงทนถาวร

๑๙๐ แต่ทรงสร้างจนฉลองจารึกไว้ ณ แผ่นศิลา
อยู่ในพระศาสนา ๕๐๐ สิ้นเสร็จ

๑๙๐ ข้อที่เขียนไว้ว่าอยู่ในพระศาสนา ๕๐๐ สิ้นเสร็จ นี้คงจะผิด ตกสูญ เพราะ
๕,๐๐๐ พระวษา ย่อมรู้ปรากฏชัดเจนอยู่

เรื่องวัดพระเชตุพนนี้ น่าจะไขความให้กว้างไว้ที่ตรงนี้ได้อีกหน่อย ผู้อ่านจะได้สังเกต
ข้อความให้ชัดเจน เรื่องราวที่ยกมานี้เก็บมาจากสำเนาคำจารึกวัดพระเชตุพน ซึ่งกรมหลวง-
นรินทรเทวีท่านอ้างในข้อนี้ มีเรื่องราวกล่าวตั้งแต่เริ่มสร้างจนฉลอง ศิลาณ้อยู่ที่วิหารพระโลกนาถ
เริ่มต้นขึ้นดังนี้

ศุภมัสดุพระพุทธศักราชล่วงแล้ว ๒๓๓๑ พระวษา ณ วัน
๒ ๖ ๑๑ คำ ประกา นักษัตร เอกศก (๑๑๕๑) สมเด็จพระบรม-
ธรรมิกมหาราชอิราชพระเจ้ารามธิบดี บรมนาถบพิตรพระพุทธ-
เจ้าอยู่หัว ผู้ผ่านพิภพไอศวริยาธิปติ ถวัลยราชย์กรุงเทพทวารวดี
ศรีอยุธยา มหาธิลกภพนพรัตนราชธานีบุรีรมย์ อุดมราชมหาสถาน
เสด็จทอดพระเนตรเห็นวัดโพธารามเก่าชำรุดปรักหักพังเป็นอันมาก
ทรงพระราชศรัทธาจะปฏิสังขรณ์สร้างให้บริบูรณ์งามขึ้นกว่าเก่า ที่ซึ่ง
เป็นลุ่มดอนห้วยคลองสระบ่อร่องคูอยู่นั้น ทรงพระกรุณาให้เอาคน
สองหมื่นเศษขนดินมาถมเต็มแล้ว รุ่งขึ้นปีหนึ่งสองปีก็สับขุดลุ่มลงไป
จึงให้ซื้อมูลดินถม สิ้นพระราชทรัพย์ ๒๐๕ ชั่ง ๑๕ ตำลึง บาท ๓ สลึง
จึงให้ปราบที่พูนมูลดินเสมอดีแล้ว ครั้น ณ วัน ๕ ๖ ๑๒ คำ ปิจจุ
นักษัตร เบญจศก (๑๑๕๕) ให้จัดการปฏิสังขรณ์...

ต่อนั้นไปจำแนกรายการโดยละเอียด จะบอกแต่ใจความคือ สร้างพระอุโบสถมี
กำแพงแก้ว มีพระระเบียงล้อม ตามคำจารึกว่าสองชั้น เห็นจะเป็นด้วยกลัวว่าจะพรรณนายาวไป
จะกินที่จารึกมาก ที่แท้พระระเบียงวัดพระเชตุพนนี้หาได้เป็นสองชั้นรอบไม่ เพราะเหตุที่ลาน
พระอุโบสถข้างในเป็นสี่เหลี่ยม ระเบียงจึงต้องเป็นสี่เหลี่ยม มีวิหารทิศกลางย่านพระระเบียงทั้ง

สีทศ พระระเบียงที่ว่าเป็นสองชั้น พระระเบียงชั้นนอกหรือชั้นที่สองนั้น ไม่ได้กันหุ้มมุมพระระเบียงชั้นใน ย่อเข้ามาทั้งสองข้างชนพระวิหารทิศ เพราะฉะนั้นเมื่อดูภายนอกรอบพระระเบียงจึงเห็นเป็นไม้สิบสอง เป็นการช่างอย่างดีซึ่งข้าพเจ้าพอใจเป็นอันมาก ได้ชมอยู่เป็นนิจ ไม่มีแห่งใดเหมือนเลย ต่อนี้ไปกล่าวถึงพระเจดีย์ตรงมุขวิหารตะวันตก ซึ่งเรียกพระเจดีย์ศรีสรรเพชญดาญาณ ตามนามพระพุทธรูปซึ่งได้บรรจุไว้ภายใน เรื่องราวนั้นออกจะไม่พอที่ คือพระพุทธรูปองค์ใหญ่ซึ่งหุ้มทองคำ อันสมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๒ ทรงสร้างไว้ในวัดพระศรีสรรเพชญ์กรุงเก่า ครั้นเมื่อเสียกรุง พม่าเอาไฟไปสูมให้ทองคำไหลลงมา เพราะเหตุว่าพระนั้นหุ้มแผ่นจะลอกยาก เมื่อถูกไฟแรงเช่นนั้น หุ่นทองเหลืองข้างในก็พรุนชำรุดไปด้วย ทรงพระราชปรารภจะปฏิสังขรณ์ มีพระราชปณิธานไปถามพระราชาคณะว่า จะยุบลงหล่อเสียใหม่จะได้หรือไม่ ท่านพระราชาคณะเหล่านั้นมันในตัวหนังสือ ถวายพระพรว่าไม่ควร เมื่อจะทำอะไรไม่ได้เช่นนั้นแล้ว จึงได้ทรงพระราชดำริสร้างพระเจดีย์องค์นี้ขึ้น เชิญพระพุทธรูปองค์นั้นเข้าบรรจุไว้เสียในพระเจดีย์ คือพระเจดีย์ไม้สิบสององค์กลางที่วัดพระเชตุพนนั้น มีพระระเบียงล้อมสามด้าน ส่วนองค์ข้างเหนือข้างใต้ซึ่งเห็นปรากฏอยู่บัดนั้น พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงสร้างขึ้นเมื่อปฏิสังขรณ์วัดพระเชตุพนขึ้นหลัง ยังอีกองค์หนึ่งซึ่งสูงอยู่กว่าเพื่อน พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงสร้างขึ้นด้วยเหตุที่พระเจดีย์สององค์เดิมทรงพระราชอุทิศเป็นของรัชกาลที่ ๒ และที่ ๓ จึงต้องมีรัชกาลที่ ๔ แต่เรื่องนี้ครั้นเมื่อใกล้จะเสด็จสวรรคต ได้มีพระราชดำรัสเฉพาะตัวข้าพเจ้าว่า พระเจดีย์วัดพระเชตุพน นั้น กลายเป็นใส่คะแนนพระเจ้าแผ่นดินไป ถ้าจะใส่คะแนนอยู่เสมอจะไม่มีการสร้าง ควรจะถือว่าพระเจ้าแผ่นดินทั้งสี่พระองค์นั้นท่านได้เห็นกันทั้งสี่พระองค์ จึงควรมีพระเจดีย์อยู่ด้วยกัน ต่อไปอย่าให้ต้องสร้างทุกแผ่นดินเลย ดังนี้ พระเจดีย์องค์ที่ ๔ นั้น ก็พึงมาแล้วสำเร็จในรัชกาลปัจจุบันนี้ พระเจดีย์ห้าองค์ฐานเดียวกันสีทศ ได้สร้างในรัชกาลที่ ๑ พระวิหารคดสีทศ หอไตรหลังคามุงกระเบื้องหุ้มดิบทุก ฝาแลเสาปิดทองลายรดน้ำ มาทำเปลี่ยนใหม่ในรัชกาลที่ ๓ เป็นหอไตรยอด การเปรียญ หอระฆัง วิหารน้อย สำหรับสัปบุรุษให้ไว้พระ ศาลารายเป็นของทำในรัชกาลที่ ๑ ทั้งสิ้น กุฏิดูเหมือนจะมีแต่ตอนใน แต่ตอนคณะกุฏิจะเป็นของเกิดขึ้นใหม่ พระพุทธรูปมาจากเมืองพิษณุโลก สวรรคโลก สุโขทัย ลพบุรี กรุงเก่า วัดศาลาสีหน้า ใหญ่น้อย ๑,๒๔๘ องค์ มาซ่อมแปลงต่อให้บริบูรณ์ดี พระพุทธรูปซึ่งเป็นพระประธานมาแต่วัดศาลาสีหน้า ถวายพระนามว่า พระพุทธเทวปฏิมากร หน้าตัก ๕ ศอกคืบ ๔ นิ้ว พระพุทธรูปยืน สูง ๒๐ ศอก ทรงพระนามว่า พระโลกนาถศาสดาจารย์ เชิญมาแต่วัดพระศรีสรรเพชญ์กรุงเก่า เชิญประดิษฐานไว้ในวิหารตะวันออกมุขหลัง มุขหน้า พระนาควัดเขาวินทร์เมืองสวรรคโลก ทิศใต้ เทศนา

ธรรมจักรพระกรุงเก่า วิหารตะวันตก พระนาครปรกมาแต่ลพบุรี พระป่าเลไลยก์ วิหารเหนือ
หล่อใหม่ พระพุทธรูปวิหารคดมาแต่หัวเมืองต่างๆ ปฏิสังขรณ์ขึ้นใหม่ ๖๘๙ องค์ พระทำด้วย
อิฐปูนของสำหรับพระอารามเก่าชำรุด ๑๘๒ องค์ กำหนดการปฏิสังขรณ์ว่า ๗ ปี ๘ เดือน
๒๕ วัน จึงสำเร็จ สิ้นพระราชทรัพย์ทั้งสร้างและช่วยคนรักษาเป็นเงิน ๓,๗๘๕ ชั่ง ๖ ตำลึง แต่
แพร่แดงห่มพระลั่น ๑๐๐ พับ

การฉลองกำหนดเริ่มงาน ณ วัน ๖ ๑๒ ค่ำ ปีระกาตรีศก จุลศักราช ๑๑๖๓ เริ่ม
ด้วยทรงถวายพระอารามตามพระบาลี มอบถวายพระวันรัต เมื่อถวายเสร็จแล้ว พระสงฆ์รับไตร
ไปสร่งน้ำ แล้วครองไตรมาสวดมนต์เวลาเย็นวันละ ๑,๐๐๐ รูป พระสงฆ์ฉันเช้าเพลสามวัน
๑,๐๐๐ รูป ถวายกระเจาทุกองค์ มีพระพวกทำดอกไม้เพลิงอีกพวกหนึ่งต่างหาก ตั้งโรงฉ้อทาน

แลโซนอุโมงค์โรงใหญ่ หุ่นละครมอญร่าระบำโมงครุ่ม กุลา
ตีไม้ พรบไก่ จั้วจิ้น จั้วญวน หกคะเมนไต่ลวดลอดบ่วง รำแพนนอน
หอกนอนดาบ ไต่ล้อแก้วแลมวญ เพลากลางคืนประดับไปด้วยประทีป
แก้ว ระย้าแก้ว โคมพวง โคมราย แลดอกไม้รุ่ง สว่างไปทั้ง
พระอาราม มีหนังสือคินละ ๔ โรง ดอกไม้เพลิงคินละ ๒๐๐ พุ่ม
ระথাใหญ่ ๘ ระথা พลุ ประทัด พะเนียง ดอกไม้ม้า ดอกไม้กระถาง
ดอกไม้กลต่างๆ แลมังกรล้อแก้ว ญวนรำโคม เป็นที่โสมนัสบูชา
โอฬารวิเศษ เป็นพระราชทรัพย์ทั้งทานต้นกลัปพฤกษ์ ฉลากพิกัด
คำพระราชกุมาร พระราชบุตร พระภาคิไนยราชแลนางพระสนม
ราชกุมาร อัสตรนาว่า ฉลากละ ๕ ชั่ง ๔ ชั่ง ๒ ชั่งเป็นเงิน ๓๓๘ ชั่ง
เงินใส่กลมมะนาว ๑๖๘ ชั่ง เข้ากันทั้งหมด ๕๐๖ ชั่ง คิดทั้งเงินค่าผ้า
ทรงพระ ดอกไม้สดบูชาพระ เลี้ยงพระสงฆ์ กระเจา ณ โรงฉ้อทาน
เครื่องไทยทาน ทำเครื่องโซน โรงโซน เครื่องเล่นเบ็ดเสร็จ ทั้งถวาย
ระย้าแก้วสำหรับพระอาราม เป็นเงินในการฉลอง ๑,๔๓๐ ชั่ง
๑๔ ตำลึง รวมกันทั้งสร้าง ๕,๘๑๑ ชั่ง

ลงท้ายก็เป็นพระราชทานส่วนพระราชกุศล แผ่นศิลาที่จารึก ณ วัน ๒ ๑๖ ค่ำ จุลศักราช
๑๑๖๓ ปีระกา ตรีศก มีบัญชีรายละเอียดในสิ่งของที่ได้จ่ายการทำพระอารามนี้ ตลอดจนเวลา
ฉลอง โรงฉ้อทานคราวนี้ เจ้าข้างในโรงหนึ่ง คงจะเป็นเจ้าข้างในวังหลัง เจ้าพระยาพลเทพ-
โรงหนึ่ง พระยาพระคลังโรงหนึ่ง พระยายมราชโรงหนึ่ง พระยาศรีพิพัฒน์โรงหนึ่ง วิเสทโรงหนึ่ง

ของไทยทาน ไตรแพรพันกะหนึ่งไตร บาทรเหล็กถลก ๑,๐๘๙ เพราะพระราชทานพระที่ไม่มี
บาตรด้วย ๘๐ ฝาบาตร เเชิงบาตร ๑,๑๓๘ ธมกรก กล้องเข็ม ยามมีเครื่องใน มีดอรัญวาสี
มีดหมาก แหนบ เหล็กไฟ พชนี ร่มแพร เสื้ออ่อน โอเถา โอคณะ กามะพร้าว ช้อนมุก กลักไม้
ลายไล่เทียน ฐูปเทียน น้ำผึ้ง น้ำมันมะพร้าว น้ำมันงา ไม้เท้า สายระเดียง รองเท้าอย่างละ ๑,๑๐๐

พระพุทธเทวปฏิมากร พระประธานประจำพระอุโบสถ

พระมหาเจดีย์ ๔ องค์ ประจำ ๔ รัชกาล

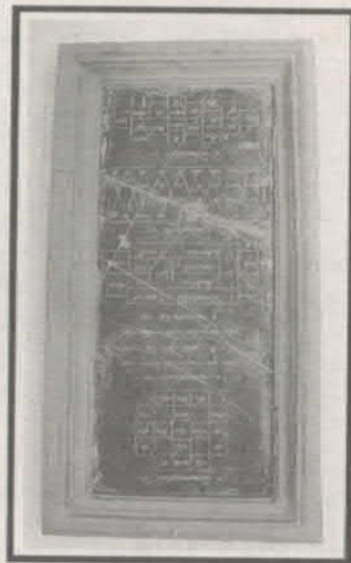
ประติมากรรมมณฑปมีตุ๊กตาจีนยืนสองข้าง

มณฑปประดิษฐานพระไตรปิฎก ปัจจุบันประดิษฐาน
พระพุทธบาทจำลอง

รูปปั้นฤาษีตัดตน หล่อด้วยดินบุก บอกทำสำหรับแก้โรค
หรือกายบริหาร

โคลงกลบทจารึกบนแผ่นศิลาประดับที่
เสาระเบียงนอกทางประตูเข้า

ภาพภายในวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม

(พระธรรมราชาโน้ต (กมล โกวิท) เอื้อเพื่อการถ่ายภาพและคำอธิบายประกอบภาพ นายบุญพิน ถิ่นทอง ถ่ายภาพ)

คำอธิบายเพิ่มเติม

ชื่อเฉพาะ

กรมหลวงนรินทรเทวี

พระเจ้าน้องนางเธอ ในพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้า-
จุฬาโลกมหาราช พระนามเดิมว่า กุ ทรงพระชนม์อยู่จนถึง
รัชกาลพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว พระสวามีคือ
กรมหมื่นนรินทรพิทักษ์ พระนามเดิมว่า มุก

เทศนาธรรมจักร

ชื่อพระพุทธรูปปางหนึ่ง ตอนที่พระพุทธรูปเจ้าทรงแสดง
อัมมจักกัปปวัตตนสูตรอันเป็นปฐมเทศนา

พระเจดีย์ศรีสรรเพชดาญาณ

พระมหาเจดีย์องค์กลางในวัดพระเชตุพน องค์ที่ประดับด้วย
กระเบื้องเคลือบสีเขียว เป็นลวดลาย ภายในบรรจุหุ่น
พระพุทธรูป ศรีสรรเพชดาญาณ ซึ่งอัญเชิญมาจากพระนคร-
ศรีอยุธยา

พระนาครปรก

ชื่อพระพุทธรูปปางหนึ่ง ตอนพระพุทธรูปประทับนั่งเสวย-
วิมุตติสุขหลังจากตรัสรู้แล้ว มีพญานาคแผ่พังพานบังฝนอยู่
เหนือพระเศียรทางเบื้องหลัง

พระป่าเลไลยก์

มาจาก พระป่าเลไลยก์ คำชาวบ้านเรียกว่า พระป่าเลไลยก์
เป็นชื่อพระพุทธรูปปางหนึ่ง ตอนพระพุทธรูปเจ้าเสด็จประทับอยู่
ในป่าปาลิไลยก์ มีช้างชื่อ ปาลิไลยก์ หมอบชูงวงถวาย
ดอกบัวกับหม้อน้ำ และลิงถวายรวงผึ้งอยู่เบื้องหน้า

พระโลกนาถ

ชื่อพระพุทธรูปยืนขนาดใหญ่ คือ พระโลกนาถศาสตราจารย์
ประดิษฐานอยู่ในมุขหลังของพระวิหารทิศตะวันออกใน
วัดพระเชตุพน วิหารนี้จึงได้นามว่า วิหารพระโลกนาถ (คำ
วิหาร แต่เดิมหมายถึงที่อยู่ของพระสงฆ์ แต่ปัจจุบันเป็นที่ไว้
พระพุทธรูป เป็นอาคารคู่กับโบสถ์)

วัดพระศรีสรรเพชญ์

วัดภายในพระราชวังในพระนครศรีอยุธยา

วัดโพธาราม

นามเดิมของวัดพระเชตุพน

วัดศาลาสี่หน้า

คือ วัดคูหาสวรรค์ อยู่ในเขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร

ศัพท์

กระจาด	ไทยทานที่ถวายพระสงฆ์ เป็นอาหารหวานคาว ใส่กระทงใบตอง บรรจุลงในกระจาดไม้ไผ่ ขึ้นหลังมีการแต่งกระจาดให้เป็นภาชนะอื่นสวยงาม เช่น แต่งเป็นรูปเรือสำเภาลำใหญ่ๆ บรรจุเครื่องไทยทานคาวหวานและอื่นๆ ลงในลำสำเภานั้น เป็นการประกวดประชันกันในหมู่ผู้ที่ได้รับมอบหมายให้ทำ
กล่องเข็ม กลัปพฤกษ์	กล่องใส่ด้ายเข็มสำหรับสงฆ์ใช้เย็บสบงจีวร ต้นไม้อายุที่ให้ผลสำเร็จตามปรารถนา ทั้งทานต้นกลัปพฤกษ์ หมายถึง ที่ทั้งทานในงานพระราชพิธี ตรงกลางทำเป็นพุ่มไม้ห้อยลูกมะกรูด มะนาว บรรจุเงินเหรียญ เรียกว่า ลูกกลัปพฤกษ์
กามะพร้าว	กาน้ำร้อนซึ่งมีเปลือกมะพร้าวหุ้ม ใช้มะพร้าวห้าวลูกใหญ่ทั้งเปลือก ตัดคว้านเอาเนื้อและกะลาภายในออก ให้มีที่พอบรรจุกาน้ำร้อนลงไว้ได้ เพื่อให้กาน้ำร้อนนั้นร้อนอยู่นานๆ
การเปรียญ	(อ่าน ปะ-เรียน) ศาลาสำหรับพระสงฆ์แสดงธรรมหรือประกอบพิธีทางศาสนาตามฤดูกาล เช่น เทศน์มหาชาติ หรือทำบุญเลี้ยงพระ
กำแพงแก้ว	กำแพงเตี้ยล้อมเขตอาคารต่างๆ ในวัด เช่น โบสถ์ หรือในพระราชวัง เช่น ปราสาท
กุฎิ กุลาตีไม้	ที่อยู่ของสงฆ์ ชื่อการเล่นมหรสพแบบโบราณของไทย ในงานพระราชพิธีตัวคนเล่นถือไม้สั้นๆ มือละอัน มีคำร้องพร้อมๆ กัน ดิฉันองและกระทบบไม้ที่ถือเป็นจังหวะ
โขนอุโมงค์	พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระราช-วิจารณ์ว่า เป็นโขนชักกรอก ส่วนคำ อุโมงค์ สันนิษฐานว่าอาจเป็นโขนตอนทศกัณฐ์บำเพ็ญตบะในอุโมงค์เพื่อชูปกายให้เป็นเพชร
คณะกุฎิ	กุฎิสงฆ์ปลูกเป็นหมู่ แบ่งออกเป็นคณะ

ครองไตร

สงฆ์ครองไตรจีวร คือ ผ้าสามผืนของภิกษุ มี สบง (อันตรา
สก) จีวร (อุตราสงค์) ผ้าทาบ (สังฆาฏิ)

โคมพวง

โคมหลายใบรวมกันเป็นพวงอย่างไฟขอ

โคมราย

โคมเดี่ยวที่จุดเรียงรายทั่วบริเวณ

เจ้าข้างใน

เจ้านายผู้หญิง

ฉลาก

ของถวายพระด้วยวิธีให้พระจับฉลาก

ฉ้อทาน

ศาลาฉ้อทาน หมายถึง โรงทานหกแห่ง มีอาหารคาวหวาน
แจกจ่ายแก่คนทั่วไป คำเดิม คือ ฉทาน แปลว่า ทาน
หกประการ

ช้อนมุก

ช้อนทำด้วยเปลือกหอยมุก

ญวนรำโคม

ระบำชุดแบบญวน ผู้เล่นแต่งตัวแบบญวน สองมือถือโคม
รำรำเป็นหมู่ มีทำต่อตัวกันแบบต่างๆ ด้วย

ดอกไม้กระถาง

ชื่อดอกไม้ไฟทำเป็นต้นไม้ใส่กระถาง

ดอกไม้กล

ดอกไม้ไฟที่จุดแล้วแตกออกเป็นรูปต่างๆ

ดอกไม้ม้า

ชื่อดอกไม้ไฟที่ใช้แผ่นหนังตัดประกอบกันเป็นตัวม้า ประดับด้วย
ดอกไม้เทียน เวลาจุดคนที่อยู่ในตัวม้าก็วิ่งไปให้เห็นเป็นม้าวิ่ง
การเล่นสิ่งโตแบบญวนมีตัวประกอบหกคน ผูกเป็นเรื่องสั้นๆ
มีคนล้อแก้ว ญวนหก ก็เรียก

โตล้อแก้ว

ไต้ลวด

เดินบนลวดที่ขึงไว้ ถ้าใช้สองมือถือแพนหางนกยูงเรียกว่า
ไต้ลวดรำแพน

ฉลก

ในที่นี้หมายถึง ฉลกบาตร คือ ถังหุ้มบาตรมีสายโยงคล้องไหล่
การครองราชสมบัติ

ฉวัลยราชย์

ของควรให้

ไไทยทาน

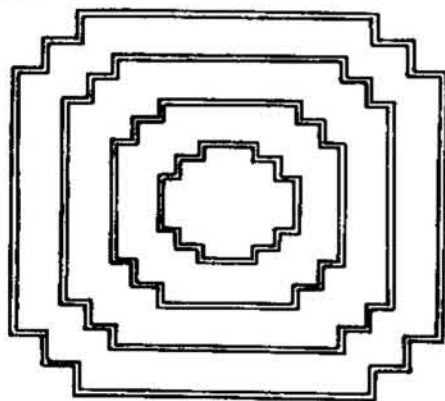
ธมกรก

(อ่าน ทะ-มะ-กะ-หฺรฺก) กระบอกกรองน้ำของภิกษุ

นอนหลกนอนดาบ

เป็นการเล่นทำนองแสดงกล หรือแสดงความอยู่ยงคงกระพัน
ตั้งปลายหอกหรือหงายคมดาบเรียงกันเป็นแถว ผู้เล่นนอน
ลงบนนั้น บางครั้งทำเป็นชั้นบันได หงายคมดาบวางเป็น
ชั้นๆ แล้วเหยียบไต่ขึ้นไป

นักษัตร	ชื่อหมู่ดาวใช้เป็นชื่อรอบเวลา กำหนดให้ ๑๒ ปีเป็นหนึ่งรอบ เช่น ชวดนักษัตร
เบญจศก ปรบไก่	ปีที่จุลศักราชลงท้ายด้วยเลข ๕ ชื่อเพลงพื้นบ้าน ทหญิงชายว่าแก้กันตบมือเป็นจังหวะ มีมา ก่อนเพลงฉ่อย
ผ้าทรงพระ	ผ้าห่มพระพุทธรูป โดยมากเป็นผ้าสไบผืนใหญ่ยาวพอ ห่มเฉียงองค์พระ
พระภาคในธราช	หลานเธอที่เป็นลูกของพี่สาวหรือน้องสาว
พระอุโบสถ	สถานที่สงฆ์ประชุมทำสังฆกรรม มีแสดงปาติโมกข์ เป็นต้น
พะเนียง	ชื่อดอกไม้ไฟ จุดแล้วไฟพุ่งเป็นช่องงาม
พชนี	พัด
มิดอร์ญวาลี	มิดสำหรับสงฆ์รณวาสีใช้เสียมไม้ปักกลดเวลาธุดงค์ มี ลักษณะคล้ายมิดเหน็บเล็ก แต่ปลายไม้แหลม
มุขวิหาร	ส่วนที่ยื่นออกมาจากตัววิหาร
โหมงครุ้ม	ชื่อการเล่นมหรสพแบบโบราณของไทยในงานพระราชพิธี ใช้ กลองใหญ่กับฆ้องโหม่งเป็นจังหวะ ใช้คนเล่น ๔ คน
ไม้สิบสอง	ชื่อแบบสถาปัตยกรรมของไทย ซึ่งมีวิธีย่อมุมไม้ มุมละ ๓ หยัก ๔ มุม รวมเป็น ๑๒ และเรียกชื่อสิ่งที่ย่อมุมเช่นนี้ อาทิ โกศไม้สิบสอง เจดีย์ไม้สิบสอง (ดูภาพประกอบ)

ภาพแสดงการย่อมุมไม้สิบสอง

ระথা	เรือนดอกไม้ไฟ ทำเป็นหอสี่เหลี่ยมสูง ประดับด้วยดอกไม้ไฟ สำหรับจุดในงาน
ระบำ	การฟ้อนรำเป็นชุด
ระย้าแก้ว	โคมหรือเชิงเทียนอย่างแขวน มีระย้าแก้วห้อยเป็นสายๆ
ลอดบ่วง	กระโดดลอดบ่วงเหล็กหรือลวดที่แขวนไว้ บางทีทำเป็นบ่วงจุดไฟแล้วกระโดดลอด
ลายรดน้ำ	ชื่อลายจิตรกรรมของไทย ซึ่งลงพื้นวัตถุด้วยรักหรือชาดตัวลายเป็นทอง
วังหลัง	ตำแหน่งพระราชวังบวรสถานพิมุข อันเป็นตำแหน่งรองวังหน้า คือ พระราชวังบวรสถานมงคล
วิเสท	พนักงานประกอบอาหารในวัง
วิหารคด	วิหารที่สร้างให้มีรูปหักมุม บางทีอยู่ที่ลานวัดล้อมมุมทั้งสี่ของพระอุโบสถ วิหารหรือเจดีย์ วิหารคดส่วนใหญ่ใช้เป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูป
วิหารทิศ	วิหารประจำทิศทั้งสี่ของโบสถ์
วิหารน้อย	พระวิหารขนาดเล็ก ในวัดพระเชตุพนมี ๒ หลัง เป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูปและพระธรรม
ศาลาราย	ศาลาเล็กรายล้อมพระอุโบสถหรือพระวิหาร ที่วัดพระเชตุพนมีศาลารายทั้งข้างใน (ตอนพระอุโบสถ) และข้างนอก (ริมกำแพงชั้นนอกของวัด) เดิมมี ๑๖ หลัง เวลานี้เหลือ ๘ หลัง
สายระเคื่อง	หวายนุ่งยาวๆ สำหรับสงฆ์ทำเป็นราวตากสบงจีวร
ใส่คะแนน	ใส่จำนวนเครื่องหมายของการนับเป็นช่วงๆ เพื่อกันลืม
หกดะเมน	การเล่นแบบโบราณของไทย มีท่าหกดะเมน ตีลังกา เดินไม้สูง หกดัวบนไม้สูง ฯลฯ
หนัง	การมหรสพอย่างหนึ่งของไทย เอาหนังสัตว์มาสลักเป็นภาพเชิดดูเงา เช่น หนังตะลุง หนังใหญ่

หอไตร	หอที่ประดิษฐานพระไตรปิฎก บางทีเรียก หอธรรม หอธรรม ในวัดพระเชตุพน ทำเป็นมณฑปยอดมงกุฎจึงเรียกกันว่า พระมณฑปหรือหอไตรยอด
๕,๐๐๐ พระวษา	(พระวรรษา) ห้าพันปี ตามคติพระพุทธศาสนามีว่า พระศาสนาของพระพุทธเจ้าห้าพระองค์นั้น แต่ละองค์มี ศาสนาอายุยืนยาวถึงห้าพันปีก็ถึงกาลอันตรธาน
หุ่น	การเล่นมหรสพที่ใช้ตุ๊กตาหุ่นรูปคนหรือสัตว์ มีสายใยชัก แสดงเป็นเรื่องตามนิยาย เช่น หุ่นไทย ก็มีเรื่อง รามเกียรติ์ เป็นต้น
หุ่นทองเหลือง	หุ่นทองเหลืองภายในองค์พระพุทธรูปสำหรับหุ้มทองทับภายนอก ให้สวยงาม
หุ้มแสง	วิธีหุ้มพระพุทธรูปด้วยแผ่นเงินหรือแผ่นทองบางๆ ทำให้ ตะเข็บของแต่ละแผ่นเป็นซี่ฟันประสานกัน แล้วใช้เครื่องมือ กวดรอยประสานให้เรียบเสมอกัน
โอ	ภาชนะเครื่องสาน สำหรับใส่ของรูปร่างคล้ายขัน โอคณะ โอใส่ของเป็นชุด เหมือนสำหรับใส่ของควาของหวาน
โอเถา	โอเรียงกันตั้งแต่ใหญ่จนเล็ก บางทีมีถึงสิบใบเถา แต่ละใบลด ขนาดให้เล็กลงจนซ้อนลงในใบใหญ่ได้หมด
โอพาริก	ใหญ่โต โอโถง
ไอศวริยาธิปัตติ	ความเป็นใหญ่ในการปกครอง

๑. วิเคราะห์ว่า ประเด็นต่างๆ ต่อไปนี้ ข้อใดเป็นพระราชวิจารณ์ ข้อใดเป็นจดหมาย เหตุความทรงจำ ข้อใดเป็นจารึกวัดพระเชตุพน

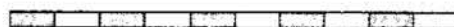
จารึกที่ให้ความรู้ทางพระพุทธศาสนา
ศิลปะการช่างไม้สิบสอง
พระเจดีย์ศรีสรรเพชดาญาณ
การฉลองวัดพระเชตุพน
มหรสพ

๒. ตอบคำถามต่อไปนี้ให้ชัดเจน

- ๑) “ไม้สิบสอง” คืออะไร เห็นได้จากสิ่งใดในวัดพระเชตุพน
- ๒) เหตุใดจึงมีพระเจดีย์ศรีสรรเพชดาญาณ และมีพระเจดีย์ใหญ่องค์อื่น ๆ ในหมู่พระมหาเจดีย์รวมเป็น ๔ องค์ และไม่มีเพิ่มอีก
- ๓) พระมหากษัตริย์ไทยในพระบรมราชจักรีวงศ์ทรงมีส่วนสร้างและปฏิสังขรณ์ วัดพระเชตุพนอย่างไร
- ๔) พระประธานและพระพุทธรูปอื่น ๆ ในวัดพระเชตุพนมีประวัติสังเขปอย่างไร ยกมากล่าวเพียง ๔ องค์

๓. แบ่งกลุ่มทำงาน กลุ่มละ ๖-๘ คน พิจารณา อภิปราย และทำรายงานเสนอในชั้น เกี่ยวกับหัวข้อต่อไปนี้

สำนวนภาษาที่น่าสังเกต
อิทธิพลของมหาเวสสันดรชาดก
คุณค่าของวรรณศิลป์
คุณค่าทางสังคม

นิราศลอนดอน

ตอน คณะทูตถวายราชสาส์น

หม่อมราโชทัย

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรง-
ราชานุภาพได้ทรงนิพนธ์คำนำหนังสือ **นิราศลอนดอน** ไว้
เป็นใจความสำคัญว่า เมื่อ พ.ศ. ๒๓๙๔ สมเด็จพระราชินี-
วิกตอเรีย พระเจ้าแผ่นดินอังกฤษได้ทรงแต่งตั้งให้เซอร์ ยอน
เบาริง เป็นราชทูตเชิญพระราชสาส์น และเครื่องราช-
บรรณาการเข้ามาถวายพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
ชวนให้กรุงสยามทำหนังสือสัญญาตามแบบอย่างทาง
พระราชไมตรี พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว จึง
โปรดเกล้าฯ แต่งตั้งให้พระยามนตรีสุริยวงศ์ (ชุ่ม บุนนาค)
พร้อมด้วยคณะเชิญพระราชสาส์นและเครื่องราชบรรณาการ
ไปถวายสมเด็จพระราชินีวิกตอเรีย เมื่อ พ.ศ. ๒๔๐๐ นับ
ตั้งแต่สมเด็จพระนารายณ์มหาราชได้ทรงเจริญสัมพันธไมตรี
กับประเทศทางยุโรป คือ ฝรั่งเศสแล้ว เป็นเวลากว่า ๑๖๐ ปี
เพื่จะมีคณะราชทูตคณะนี้ไปประเทศทางยุโรป คือ อังกฤษ
ในรัชกาลที่ ๔ นี้เอง

หม่อมราโชทัย (ม.ร.ว. กระจาย อิศรางกูร) เป็นลามาไป
กับคณะราชทูตชุดนี้ ได้เขียนจดหมายเหตุการเดินทางเป็น
ความเรียงร้อยแก้ว และได้ร้อยกรอง **นิราศลอนดอน** ขึ้น
ตามรูปแบบกลอนนิราศ เริ่มต้นตามขนบการแต่งนิราศ
ของไทยว่า “นิราศเรื่องเมืองลอนดอนอาวรณ์ถวิล จำจาก
มิตรชนนิษฐาพยาพิณ เพียงจะสิ้นชีวิตด้วยอาลัย”

หม่อมราโชทัยเกิดเมื่อ พ.ศ. ๒๓๖๒ ในสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย เป็นบุตรชายของหม่อมเจ้าขุ่ม ในเจ้าฟ้ากรมขุนอิศราณรัักษ์ หม่อมราโชทัยเป็นข้าหลวงเดิมในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว มีความพากเพียรเรียนภาษาอังกฤษตามเสด็จจนได้ชื่อว่าเป็นผู้รู้ภาษาอังกฤษดี ต่อมาได้มีตำแหน่งเป็นล่ามในคณะราชทูตไทยหลังจากที่กลับจากประเทศอังกฤษ ได้เป็นอธิบดีผู้พิพากษาศาลต่างประเทศคนแรก หม่อมราโชทัยถึงแก่อนิจกรรมเมื่ออายุได้ ๔๙ ปี คำ หม่อมราโชทัย นั้น เป็นนามที่ได้รับพระราชทานภายหลังที่ได้มีความดีความชอบทางราชการแล้ว คำ ราโชทัย เป็นราชทินนาม คำ หม่อม เป็นอิสริยยศ

สมเด็จพระเจ้ากรมพระยาดำรงราชานุภาพทรงยกย่องนิราศเรื่องนี้ว่า

ถึงพวกที่เคยได้ไปถึงประเทศอังกฤษ หรือแม้ที่เคยอ่านเรื่องราวแบบธรรมเนียมอังกฤษ ถ้าอ่านตรงหม่อมราโชทัยพรรณนาถึงสถานที่หรือการพิธี เช่น ลักษณะที่อยู่ไฮเตลก็ดี หรือพิธีเปิดปาร์เลียมেন্টก็ดี เมื่อคิดเทียบดูกับที่ตนรู้จักจะเห็นได้ว่า หม่อมราโชทัยพรรณนาดีเพียงใด

คุณค่าด้านวรรณศิลป์ของ **นิราศลอนดอน** มีสิ่งที่สำคัญควรพิจารณาอีกคือ เนื้อหาที่มีลักษณะของสารคดีปนอยู่ด้วย แต่ก็ยังรักษารูปแบบของนิราศไว้ เช่นเดียวกับนิราศของสุนทรภู่และกวีอื่น ๆ ที่ใช้กลอนสุภาพถ่ายทอดเรื่องราวการเดินทางและรำพันถึงนางผู้เป็นที่รักแทรกไว้ด้วย

หม่อมราโชทัยเสนอเรื่องตามลำดับเวลาและสถานที่ตามที่เป็นจริง เลือกใช้ถ้อยคำประณีตชัดเจนซึ่งมีทั้งคำราชาศัพท์ คำภาษาอังกฤษ และคำร้อยกรองทั่วไป ได้สอดแทรกความรู้สึกและอารมณ์ต่างๆ เช่น ความรู้สึกตื่นเต้นระคนชื่นชมเมื่อได้เฝ้าสมเด็จพระราชินีวิกตอเรียและพระสวามี ความรู้สึกสนใจในสิ่งแปลกๆ ใหม่ ๆ ทั้งที่เจริญตาและไม่เจริญตา ตลอดจนอารมณ์เศร้าเพราะคิดถึงนางผู้เป็นที่รักยามอยู่ตามลำพัง เนื้อความบางตอนเกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ในประวัติศาสตร์ ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ บางตอนแสดงถึงความก้าวหน้าทางวิทยาการอย่างน่าพิศวง

เมื่อนักเรียนอ่าน **นิราศลอนดอน** ตอนนี้ โดยใช้ความคิดพิจารณาและพยายามตีความ อาจได้รับสารต่างๆ กันตามความคิดและประสบการณ์ของแต่ละคน เช่น สาร

หม่อมราโชทัย (ม.ร.ว. กระต่าย อิศรางกูร)

อาจเป็นข้อคิดของผู้ประพันธ์ที่เปรียบเทียบความเจริญของประเทศมหาอำนาจกับประเทศสยามสมัยนั้น อาจเป็นความพึงพอใจที่ผู้ประพันธ์มีส่วนร่วมในการปฏิบัติการกิจสำคัญของบ้านเมือง อย่างไรก็ดี ถ้านักเรียนมีโอกาสแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันระหว่างเพื่อนเกี่ยวกับการวิจารณ์สาร แม้จะขัดแย้งกันบ้างก็อาจช่วยให้มองเห็นสารได้ชัดเจนขึ้น และถ้าพิจารณาต่อไปด้วยว่า งานประพันธ์เรื่องนี้ แสดงให้เห็นถึงความคิดเชิงสร้างสรรค์ของผู้ประพันธ์หรือไม่ อย่างไรด้วย ก็จะได้ประโยชน์ยิ่งขึ้น

ส่วนคุณค่าด้านสังคม นักเรียนอาจพิจารณาถึงความสำคัญของเหตุการณ์ตอนนั้นในด้านประวัติศาสตร์ ซึ่งเป็นหัวเลี้ยวหัวต่อก่อนที่ไทยเราจะ “เปิดประตูบ้าน” รับอารยธรรมจากต่างประเทศเข้ามาเป็นแนวทางพัฒนาบ้านเมืองให้เจริญและทันสมัย อาจพิจารณาว่า **นิราศลอนดอน** ได้สะท้อนภาพชีวิตและสังคมของประเทศมหาอำนาจอย่างไรบ้าง สะท้อนฐานะของประเทศสยามในสายตาชาวต่างประเทศอย่างไรบ้าง

เมื่อนักเรียนได้พิจารณาโดยรอบคอบแล้ว ก็น่าจะสามารถแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณค่าของงานประพันธ์เรื่องนี้ได้อย่างมีหลักเกณฑ์

วันพฤหัสบดีเดือนอ้ายขึ้นสามค่ำ
 สองอังกฤษคิดภักดีเป็นที่รัก
 ต่างสวมใส่สนับเพลาพรายเพราเปรศ
 เลื่อมสลัปปีกแมงทับติดเชิงชาย
 นุ่งยกนอกดอกวิเศษเกล็ดพิมเสน
 บ้างใส่เสื้อสำรับับเข็มขาบใน
 อามรงค์ตั้งแต่นเป็นแหวนเพชร
 ทับทิมแดงแสงวามช่างงามงด
 เข็มขัดแน่นแขวนกระบี่ที่ทหาร
 สอดถุงเท้าเกือกบางแล้วย่างกราย
 ขึ้นบนรถรีบรุดไม่หยุดพัก
 พอประสพพบเห็นเย็นเนอรัล
 หนทางนั้นพันสามสิบห้าเส้น
 ถึงที่หยุดเกือบกระทั้งวังบวร
 อยู่ครู่หนึ่งจึงพากันคลาคลาด
 ขึ้นรถาโอพารลั่นพานทอง
 อันรถชัยซึ่งใส่พระราชสาส์น
 ทั้งกำกงเหมาะมั้นขันสะกรู
 กระจกหน้าผาข้างข้างวิจิตร
 กระหนกนอกดอกช่ออรชร
 เทียมพาศีสีผ่องทั้งสองคู่
 ก็ผกแผ่นผาดโผนโจนตะกาย

กำหนดนำเฝ้าอนงค์อันทรงศักดิ์
 มาชวนชักให้สนานสำราญกาย
 วิไลเลิศแลอร่ามงามใจหาย
 ดูเยบคายเอกเอี่ยมธรรมเนียมไทย
 โจงกระเบนประคตคาดไม้หวาดไหว
 ข้างนอกใส่ครุยกรองทองสำรด
 แต่ละเม็ดแวววาวราวจะหยด
 มรกตไพฑูรย์จำรูญราย
 หมวกประทานครบถ้วนจำนวนหมาย
 ทั้งแปดนายไคลคลาออกมาพลัน
 ถึงสำนักรถไฟจะผายผัน
 ก็ชวนกันขึ้นรถไฟครรโลจร
 ได้รู้เห็นตามฉลากมีอักษร
 ก็ผันผ่อนเข้าประทับเขารับรอง
 เชิญพระราชสาส์นสวัสดิ์กษัตริย์สอง
 ทูตประคองเคียงตั้งระวังดู
 ทำวิตถารท่วงที่ไม่มีผู้
 แปรกชูเจ็ดฉายที่ปลายอน
 ประไพพิศแจ่มจรัสประกัสสร
 ทองแก่อ่อนเงาด้านประสานลาย
 ข่างแสนรู้พอสายถ้อมมือขยาย
 พักเดียวดวยควบตะบึงจนถึงวัง

ทหารคู่ชี้นำนำหน้ารถ
ริมถนนคนผู้ดูประดัง
ตามวิสัยให้พรถาวรสวัสดิ์
นำขึ้นชอบขอบใจเขาใหญ่โต
บ้างเดาทายว่าคนนั้นเป็นท่านทูต
ที่สาวแล้สสบลบเมียงมัน
แต่ตัวฉันแก่เฒ่าเขาไม่รัก
จะล่อแก่ครวกะตัวกลัวผู้มี

ก็เลี้ยวลดพาไปเหมือนใจหวัง
ยื่นสะพรั่งหมวกชูร้องฮูโร
ภัยพิบัติเบาทุกข์เป็นสุขโช
ไม่เนโกหยามหยาบสุภาพครัน
บ้างก็พูดชักชวนกันสรวลสันต์
ทำเชิงชั้นแยบยลชอบกลดี
ต้องمينพัคตร์เจียมจิตคิดบัดสี
ถ้าเสียทีลีชีร้ายยามังฯ

ต้องทำเป็นเนียนเฉยจนเลยเลีย
ประทับแทบอัมจันทร์ทวารวัง
ได้ระเบียบเรียบงามสักสามร้อย
เสียงปี่ตอดแตรต้อสีซอรับ
เยนเนอร์ลัภฝ่ายนายทหาร
ตั้งเชื้อชาติพยัคฆ์ไม่มีกลัว
เชิญพวกทูตจากรถบาท
ให้พักพาอาศัยในตำบลด
ชื่อวินเซอร์เธออยู่ฤดูหนาว
จัดเท่าจัดก็ไม่วัดเข้าไปใน
เยนเนอร์ลัภกับพวกทูตพูดกันเล่น
ดูข้าวของต่ง ๆ ทุกอย่างมี
บายโม่งหนึ่งจึงได้ยินเสียงพิณพาทย์
แล้วขุนนางออกมาแจ้งแหล่งสุนทร
เยนเนอร์ลัภนำหน้าลีลาล่วง
ทหารยืนซ้ายขวาทำท่าทาง
ถือขวานด้ามยาวกรายปลายเป็นกริช
ท่านทูตเชิญราชสาส์นลานสุวรรณ

ประเตี้ยเดียวรัถมากระทั้ง
ทหารตั้งถือปืนยืนค่านับ
ปีพาทย์คอยบรรเลงเพลงสดับ
กลองชัยมือถือตีออกรัว
เชิงขำนาญว่องไวมิใช่ชั่ว
ในฝูงวัวแรงร้ายที่หมายชน
ดูเลี่ยนลาดลานแหล่งทุกแห่งหน
เปรียบเหมือนมนเทียรว่าภาษาไทย
ถึงลมว่าวพัดกล้ออย่าสงสัย
กระจกใส่ช่องชิดสนิท
ค่อยวายเว้นตริครองหม่นหมองศรี
ควรเป็นที่สบายวายอาวรณ์
ประโคนนาฏนารินทร์ปีนอัปสร
เชิญทูตจรเฝ้าองค์อนงค์นาง
ถึงห้องหลวงเบิกบานทวารกว้าง
เลื้อยสำอองปีกกรองล้วนทองพัน
คอยสถิตทุกประตูดุขยัน
พานเดียวกันรวมรองทั้งสองราย

ครั้นเข้าไปในทวารที่ชั้นสาม
เจ้าคุณถือพานเดินดำเนินกราย
ครบสามครั้งคุณพระนายชายฉลาด
คุณมณเฑียรที่สามก็ตามจร
แล้วคุณราชามาตย์ชาติทหาร
แล้วขุนจรเจนมหาชาลาลัย
ทั้งเจ็ดนายคลานตามดุงามงด
ถึงที่เฝ้าหมอบเมียงเคียงประดั่ง
ฝ่ายเจ้าคุณมนตรีสุริยวงศ์
ตั้งบนโต๊ะไว้วางสำอองตา
แล้วคลานคล้อยถอยมาตำแหน่งเฝ้า
ท่านจึงทูลเบิกตามเนื้อความไทย
ราชทูตที่หนึ่งแล้วถึงสอง
รับพระราชโองการบรรหารความ
ให้เชิญราชสารบรรณาเนื่อง
โดยสนิทพิสมัยเป็นไมตรี
จบข้างเรามิสเฟาล์ก็อ่านไข
สิ้นสำเร็จเสร็จก็มิครัน
อันเจ้าคุณมนตรีเป็นที่หนึ่ง
แล้วยื่นหัตถ์ไปสั้มผัสประคองพาน
ครั้นถึงหน้าพระที่นั่งบัลลังก์ระหง
พระยุพินเหยียดกรมาช้อนชาย
ทูตก็เลื่อนเคลื่อนคล้อยคลานถอยหลัง
ฝ่ายพระมิ่งมณฑลวิมลมาลย์
ในเรื่องราวกล่าวคำที่ร่ำว่า
ได้รับทูตสององค์พระทรงชัย
ด้วยเราเห็นทูตที่มานั้น
เป็นมิตรมุ่งบำรุงราษฎรไม่ขาดคั่น

ก็คลานตามลดหลั่นค้อยผันผาย
แต่เจ็ดนายกราบกัมประนมกร
ก็คลานผาดคลาไคลเข้าไปก่อน
พื้งผ่องนเรียงรอตอกันไป
คุณพิจารณ์สรรพกิจพิศผ่องใส
ขุนปริษาล่ามในบวรวัง
เป็นหลั่นลดกันลงมาอยู่หน้าหลัง
จะคอยฟังเสาวนีย์มีบัญชา
ก็เชิญพานสาส์นทรงลายเลขา
อยู่ตรงหน้าพระที่นั่งธโรไน
ก็ก้มเกล้าถนอมบ้อมพร้อมไสว
เป็นข้อไขคำแจ้งแสดงนาม
ถัดไปรองทูตตรีอยู่ที่สาม
จอมสยามธิดินทรปิ่นโมลี
มาสู่เบื้องบาทละองทั้งสองศรี
ร่วมสุวรรณพลพีแผ่นเดียวกัน
ที่แปลไทยเป็นอังกฤษไม่บิดผัน
ข้างพวกทูตอภิวันทนาการ
คลานไปถึงแทบอาสน์พระราชสาส์น
ดูอาจหาญเชิดเชิญดำเนินกาย
จึงนั่งลงชูปานสาส์นถวาย
วางไว้ฝ่ายขวาองค์ของนางคราญ
พร้อมสะพรั่งบนอบหมอบขนาน
จึงทรงอ่านข้อตอบขอบพระทัย
เราปรีดาโดยจิตพิสมัย
ก็หมายใจคิดหวังคงยั่งยืน
เหมือนสำคัญว่ามีคลายกลายเป็นอื่น
จะครีกครั้นวัฒนายิ่งกว่าเดิม

จึงแปลงเปลี่ยนอักษรสัญญาใหม่
ก็ข้าแทรกใส่แซมต่อแถมเต็ม
ทั้งปรากฏศกกว่าแต่ก่อน
พวกพณิขลูกคำประชาชี
อนึ่งเรายินดีพื้นที่อ้าง
ไปปรับทูตข้ามวันชลธาร
ได้ความสุขถ้วนหน้าสถผล
โดยระบอบชอบธรรมตามกำลัง

ส่งประธานให้ท่านลอร์ดกรมทำ
ว่าพระนางยินดีมีพระทัย
สองพระองค์อันดำรงอยู่เยศ
ขอบพระคุณเหลือล้นพันประมาณ
ค่อยกระซิบบอกว่าเวลานี้
ให้ลือเลื่องเรื่องยศปรากฏไป
ทีหลังคงให้หาเข้ามาเฝ้า
จะคายคมสมควรไม่ลวนลาม
ราชทูตฟังขัดไม่ขัดข้อง
คลานถอยหลังจนกระทั่งทวาร

ขอยกเรื่องเทพินรินทรราช
อันอาภรณ์เครื่องประดับสำหรับทรง
ที่เม็ดใหญ่คนระบือเล่าลือเลื่อง
ใส่สายสร้อยห้อยพระศอหล่อเพรา
ริมพระกรรณเสียบใส่ดอกไม้เพชร
ระย้าย้อยพริ้วพราวยาวลงมา
ยามวิโยคโคกคำนึงถึงพระญาติ
ถ้าเสื่อมสร้างทางทุกข์สุขประจำ
เมื่อพระองค์ทรงสถิตพระโรงราช
มายืนเฝ้าเรียงบำเรอเสนอนใน

เห็นข้อไหนเกิดคุณให้พูนเพิ่ม
จะส่งเสริมความสวาทราชไมตรี
สองนครปรีดีเปรมเกษมศรี
ได้เป็นที่ค้าขายสบายบาน
ด้วยขุนนางตัวนายฝ่ายทหาร
ทางกันดารตั้งใจระไวระวัง
ตลอดจนกรุงอังกฤษดังจิตหวัง
เสร็จรับสั่งสิ้นสุดก็หยุดไว้

กลับออกมาชี้แจงแถลงไข
ที่ตรงได้รับสาราบรรณาการ
กระเดื่องเดชเลิศลบจบสถาน
แล้วส่งอักษรที่ประธานให้ทูตไทย
พระเทพรับท่านเป็นการใหญ่
ธุระไรอย่าเพ่อทูลมูลความ
จึงก้มเกล้ากล่าวไขมิได้ห้าม
เวลานี้จึงประณามประณมลา
ทั้งพวกพ้องพรั่งพร้อมน้อมเกศา
เยนเนอร์ลันนั้นพาเที่ยวเวียนวงฯ

เกลิงอาสน์นอกแขกเมืองเรื่องระหง
ทั้งพระองค์แต่ล้วนเพชรเม็ดไม่เบา
แลประเทืองเรื่องรองทองเนื้อเก้า
ช่างงามเจ้าย้อยหยาดเพียงบาดตา
ดูตรัดตรึงพรณรายทั้งซ้ายขวา
ถึงอังสาลงองค์นั้นทรงดำ
เพ่งพินิจพิศผดยัคมขำ
จะเลิศล้ำเยี่ยมสะอ้านสักปานใด
หม่อมอำมาตย์กับสตรีที่ศรีใส
ประมาณได้สามสิบพอดิบตี

อันองค์เจ้าอาลเบิร์ตประเสริฐศักดิ์
สวสยะอาดเป็นพระราชสามี
ทรงกางเกงสีแดงดั่งแสงชาติ
อินทรธนูพู่สุวรรณเป็นมัญับ
ยืนอยู่ริมพระที่นั่งข้างฝ่ายซ้าย
สารพัดเครื่องราชบรรณาการ

เมื่อพวกไทยออกไปจากที่เฝ้า
เขานำหน้ามายังที่เก่าอีกเคียง
อังกฤษไทยยี่สิบเจ็ดเสร็จทั้งนั้น
ประมาณโตะยาวเสร็จสักเจ็ดวา
บ้างเป็นเงินเกลี้ยงเกลาราชอาด
ดูขวิดเฟื่องเครื่องแก้ววับแววาม

อัมสำเร็จเสร็จสบายก็ผายผัน
ลงชั้นล่างทางใสบันไดเวียน
อันปิ่นผาวุธสุดจะร่า
มีทุกสิ่งสารพันชั้นธนู
เดินดูของมาถึงห้องที่เคยพัก
เขาจัดแจงมโหรีมาให้ฟัง
สุริย์ฉายบายคล้อยค่อยลีลาศ
ถึงไฮเต็ลเอนกายสบายบาน

จนรุ่งแจ้งแสงทริภุญสุวรรณมาศ
เสียงม้ารถอึงอัดรัถยา
ชำระพักตร์หีบสบู่ม่าถูล้าง
เที่ยวชมแนวแถวทางมีห้างราย
แล้วไปหาเจ้านายก็หลายแห่ง
สารพัดจัดบรรจงน่างงวย

ที่ร่วมรักชิดชมประสมศรี
แต่งอินทรีย์พริ้งพร้อมอย่างจอมทัพ
เข็มขัดคาดชิงช้าเสื่อดำขลับ
ชุดกระบี่ที่ขยับเยื้องทะยาน
โดยเบื้องแบบแบบคายนายทหาร
เจ้าพนักงานวางถวายไว้รายเรียง

สุริย์ฉายบายเงาชายเฉลียง
ก็พร้อมเพรียงเสพรสโภชนา
กินด้วยกันรอบรายตามซ้ายขวา
ใช้จานฝาโถเถาเป็นเงางาม
บ้างเป็นชาติทองแท้แลอร่าม
ที่เป็นหนามเจียรระโนคล้ายทุเรียน

เย็นเนอรัลพาลัดฉวัดเฉวียน
ชมศาสตราดาเดียรดาษดู
รายประจำตามผนังวางเป็นคู่
ไว้ในตู้แต่งประดับสำหรับวัง
หยุดสำนักบนที่เก่าอันนั่ง
เสนาะดังวังเวงบรลงลาน
ยุรยาตรคืนหลังยังสถาน
แสนสำราญหลับเรอด้วยเหนื่อยมา

ผ่องโสภาสพรรณรายชายเวหา
พลิกผวาหวาดตื่นก็พินกาย
เสร็จสำอากลาโคลเหมือนใจหมาย
เขาซื้อขายข้าวของเงินทองรวย
ช่างตกแต่งดีกรามงดงามสวย
อุดมด้วยโภคาวัตถาภรณ์ฯ

อยู่สัวันแซลบันขุนนางใหญ่
มาถึงทูตแจ้งความตามสุนทร
จะเลี้ยงโต๊ะในวังดั่งประสงค
ให้เชิญทูตทั้งสามตามคต
จะร่วมที่โต๊ะตั้งนั่งเสวย
ต่างยืมย่องผ่องใสดีใจครัน
ขึ้นรถไฟไปถึงวังวินเซอร์สถาน
เข้าสู่ราชนิเวศน์เขตนคร

จวนเวลานารินทรปีนอัปสร
มิสเฟาล์เฝ้าเตือนให้เคลื่อนคลาย
คุณพระนายคุณมณเฑียรทั้งตัวพี่
ต่างดำเนินเดินดวนลีลามา
พอสองทุ่มอัศเรศเกษมร
พร้อมพระขัติยวงศ์อนงค์นาง
เสด็จออกจากทวารวิมานรัตน์
จึงก้มเกศน้อมนอบยอบพระกาย
ก็ก้มรับเหมือนกับบังคมบาท
เสด็จนั่งอยู่ยังที่เก้าอี้กลาง
ต่อไปซ้ายฝ่ายลอร์ดกรมท่า
อุปัทูตทั้งสองรองลงไป
แล้วเทียบแถวแนวเนื่องข้างเบื้องขวา
ตรงกับอาสน์เจ้าราชสามี
อันขุนจรเจนทะเลได้เรียนรู้
เมื่อขณะเสพรสโภชนา
จนสำเร็จก็เสด็จดำเนินนาด
ไปประทับยับยั้งเหมือนยังเคย

บัญชาให้คนชำนานอักษร
ว่าองค์อัครพรตดิษตรี
พร้อมพระวงศ์ที่รักมีศักดิ์ศรี
กับพวกที่คลาไคลไปด้วยกัน
เหมือนคุ้นเคยไม่รังเกียจคิดเดียดฉันท์
จนถึงวันนัดกำหนดกับทจร
สุริย์ฉานลับเงาเขาสิงขร
ได้พักผ่อนตามที่ทั้งสี่นาย

เสด็จจรจากอาสน์ผาดผืนผาย
เจ้าคุณฝ่ายทูตใหญ่ก็ไคลคลา
ขุนจรที่ล้ามจัดขัดภาษา
หยุดคอยทำอยู่ในห้องช่องหนทาง
เหมือนจันทรวลผ่องไม่หมองหมาง
แลสล้างดั่งคนาดาราราย
เห็นชนัดทูตเฝ้าเป็นเหล่าหลาย
บรรดาฝ่ายพวกเราเหล่าขุนนาง
แล้วลีลาศเยื้องย่องไปห้องขวาง
ให้ปรากฏยศอย่างตรงทูตไทย
นั่งตรงหน้าราชบุตรเขยองค์ใหญ่
เขาจัดให้นั่งตรงองค์บุตรี
ให้ทูตที่สามนั่งตามพี่
แต่ตัวพี่นี้อยู่ตรงองค์มารดา
ให้คอยอยู่หลังทูตทูตภาษา
นางพระยามิได้ตรัสตำรัสเลย
ลูกจากอาสน์พระเก้าอี้ที่เสวย
โปรดภิปรายให้หาบรรดาไทย

ครั้นทูตถึงจึงพร้อมน้อมลีโรตม์
ฝ่ายนางลักษณ์เลิศลภพไตร
ที่สื่อนายนอบกายแล้วน้อมเกศ
เสาวนีย์ตรัสเสร็จเสด็จจร
พระสามีที่สนิทพิศวาส
จึงแย้มเยื้อนเอื้อนโอษฐ์ด้วยโปรดปราน
เสร็จคำรัสตรัสถามตามประสงค์
ราชบุตรสุดสวาทจึงนาคกราย
เจ้าวิลเลียมเรื่องยศไอรสเขย
เสร็จยุบลสนทนาก็คคลาไคล

คำรัสเรียกพวกไทยเข้าไปเฝ้า
โปรดให้นั่งบนเก้าอี้มีน้ำชา
กินร่วมโต๊ะที่เสวยคั่นเคยชิด
ได้ตอบต่อข้อไขในทำนอง
พระบุตราบุตรีสามีราช
บ้างซักไซ้ไต่ถามตามลำพัง

นางพระยาเห็นเวลานั้นดีกดิน
ข้างพวกเราทั้งสิ้นสุดยินดี
ต้องอยู่ค้างในวังวินเซอร์สถาน
คนละห้องโถงไสยาสถาวร
ฝ่ายองค์เจ้าอาลเบิร์ตเลิศวิลาส
ก็พาเจ้าลูกเธอเสมอใจ
มารับของภูบาลผ่านพิภพ
ให้ทูตนำไปประสาทญาดวงศ์
ต่างยิ้มย่องผ่องใสชอบใจนัก
ทั้งสองข้างต่างคนสนทนา
เจ้าพนักงานจัดแจงแต่งอาหาร
ให้พวกทูตรับประทานสำราญใจ

ด้วยมาโนชญ์ยินดีจะมีไหน
มายืนใกล้พวกเรากล่าวสุนทร
ต่างทูลเหตุเอกอนงค์องค์สมร
ดั่งจันทร์เลื่อนลับกลับวิมาน
งามสะอาดโอ้อ่าดูล้ำหาญ
แล้วประทานหัตถ์ให้จ้บรับทุกนาย
ก็เคลื่อนองค์ทางหันกลับผันผาย
มาทักทายพุดจาแล้วลาไป
จึงเฉลยพจนานาอัฒาสัย
ประทับในห้องหนึ่งจึงบัญชาฯ

ต่างน้อมเกล้าพร้อมกันด้วยหรรษา
อีกทั้งกาแฟใส่ถ้วยลายทอง
เธอผูกมิตรไมตรีไม่มีหมอง
แล้วเรื้อยร้องมโหรีมิให้พัง
มารदानาถนวลระหงมาทรงนั่ง
จนห้าทุ่มเสียงระฆังขานนาคีฯ

เสด็จคืนคลาไคลเข้าในที่
ก็จรัสคืนกลับมาหลบนอน
โปรดประทานฟูกเบาะมุ้งเมาะหมอน
จนทินกรแจ่มจบภพไตร
เป็นพระราชสามีศพิสมัย
พิศประไพผ่องลำพาทั้งเก๋องศ์
ที่ปรารภตั้งพระทัยหมายประสงค์
ปิ่นอนงค์นางกษัตริย์ขัตติยา
เห็นประจักษ์เชิงชั้นดูหรรษา
แล้วเสด็จเสร็จพากันกลับไป
ล้วนตระการต้งเรียงเคียงไสว
จนสี่โมงเศษได้เวลาจร

ก็จากวังขึ้นรถไฟครรโลกลับ
พี่ครุ่นครวญหวนสวาดือนาถนอน
นิจจาเอ๋ยจากเขามาไกลโหม
เราเคยอยู่สู่สมภิรมย์ชิด
กำลังเศร้ายังไม่วายระคายขุน
แล้วเสสรวลชวนพื่อนี้ล้า
ต้องคำนับรับคำด้วยจำจิต
ทำเรงรีนขึ้นมานะจรดล

ถึงทวารโรงหมอกีรอรด
ยุรยาตรเยื้องย่างเข้าข้างใน
มีกระดุกคนตายทั้งชายหญิง
อีกกระดุกคนโบราณที่นานครัน
ตั้งแต่หัวตลอดเท้าราวแปดศอก
นัยน์ตากลมกลวงโหวโตกระไร
กระดุกสัตว์จัดเรียงเป็นรูปไว้
ไม่คิดกลัวหลอนหลอกช่างนอกทาง
บางที่เอาทารกเมื่อแรกคลอด
หมอเขาเห็นวิปาสอัศจรรย์
จึงแชเหล้าเอาใส่ในขวดแก้ว
อนิจจาเกิดมาไม่เหมือนคน
บางที่เอาสัตว์ชาติอุบาทว์เกิด
ตัวเป็นนั่นหัวเป็นนี่ที่จัญไร
บางที่ของเกิดในกายแห่งชายหญิง
ก็แชเหล้าไว้หลาก ๆ ดูกมากมาย
ขวดที่แชของนั้นหลายพันหมื่น
ถ้ามันอยู่เมืองไทยไม่ไยดี

ถึงประทับโฮเต็ลเช่นแต่ก่อน
นึกสะท้อนหนาวสะท้อนรำคาญคิด
มีแต่โหม่นสร้าระกำจิต
แนบสนิทเนื้อละมุนอุ่นอุรา
พอเจ้าคุณทูตใหญ่ให้มาหา
ไปชมโรงพยาบาลรักษาคน
แต่ทวนคิดมิได้วายกระหายหน
ขึ้นนั่งบนรัถาแล้วคลาไคลฯ

พร้อมกันหมดเดินเรียงเคียงไสว
ดึกนั้นใหญ่กว้างสูงสี่ชั้น
ประหลาดจริงหลากล้ำทำขัน ๆ
ดูยืนยันเหมือนยังเปรตสังเวชใจ
สีระะออกดลุ่มปุ่มเท่าตุ่มไห
ปากอ้าได้ดูชั้นมีพื้นฟาง
น่าเบื่อใจเต็มทีล้วนผีสิง
ออกแก่งก้างล้วนกระดุกลวดผูกพัน
ที่ม้วยมอดชีวาสันอาสัญ
ด้วยรูปนั้นผิดมนุษย์ปุถุชน
พี่เห็นแล้วผมพองสยองขน
ช่างพิกลต่าง ๆ ทุกอย่างไป
แปลกกำเนิดเชื้อชนิดผิดวิสัย
ก็แชใส่ขวดวางสลับราย
แต่เป็นสิ่งวิปาสประหลาดหลาย
ให้หญิงชายทัศนียบรรดามี
ช่างชมชื่นชอบแลล้วนแต่ผี
ดูเต็มทีเหลืออาลัยใครจะยล

แต่เที่ยวเดินจนรอบขอบจังหวัด
ก็ออกจากโรงหม้อจรถล

ดูรวตเร็วเรียบร้อยน้อยถุานั้น
วิเศษนักใช้จักรเครื่องกลไฟ
ทั้งแผ่ตัดตอกตราวิชาช่าง
ไม่ต้องยากแก่มนุษย์นั้นสุดดี

แล้วชวนกันกลับหลังมาพรั่งพร้อม
ในนั้นมีตึกโคมโหลสาร
รูปทหารหล่อไว้มีไซเล็กลึก
ถืออาวุธศาสตราเป็นท่ารำ
มีเครื่องครึ่งอย่างโบราณผลาญชีวิต
เครื่องจำลองหลากหลาย ก็มากมาย
แล้วขึ้นไปชั้นบนเครื่องต้นตั้ง
มุงกุฎทรงองค์สุดาวีลาวัณย์
มีเพชรใหญ่เท่าไขนกกพิราบ
รัศมีรุ่งสว่างโชติช่วงชัด

ชมสำเร็จเสร็จสรรพแล้วกลับหลัง
ครั้นรุ่งเช้ามีสเฟาล์พาครรรไล
ที่พระนางเธออยู่ฤดูร้อน
หน้าพระลานแลสะอาดเตียน
ตำหนักนั้นยาววิสูงสี่ชั้น
เห็นทวารบานปิดมิดกำบัง
ประเดี๋ยวใจจึงมีสตรีหนึ่ง
เชิญพวกทูตจรรจรลมีทันน่าน
เป็นชั้นช่องห้องหับที่ลับลิ้น
ลงข้างล่างขึ้นข้างบนเที่ยววนเวียน

ได้เห็นชัดจะแจ้งทุกแห่งหน
ไปตำบลที่ทำเงินค่อยเพลินใจฯ

ฉลาดครันช่างประดิษฐ์คิดโดน
ทำสิ่งใดสารพัดไม่ขัดที่
ครบทุกอย่างตามกระบวนถูกถ้วนถี่
เหมือนกับมีบุญฤทธิ์นิมิตการฯ

ไปดูป้อมที่ใหญ่ไว้ทหาร
สูงตระหง่านแน่นหนาศิลาทำ
ใส่เกราะเหล็กขีลันธพหิขบฆ่า
ล้วนต่าง ๆ วางประจำอยู่เรียงราย
คนที่คิดทรยศผิดกฎหมาย
อีกห้องขังเจ้านายต้องโทษทัณฑ์
ดูเปล่งปลั่งทองเพชรวิเศษสรรพ
สารพันอาภรณ์บรรรรัตน
วิบวาวแวบแวบแฉ่งแจ่มจรัส
ช่างเทียมทัดแพรวพราวราวกับไฟ

คินมายังที่สำนักพักอาศัย
ไปดูในวังนิเวศเขตมนเทียร
สโมสรสำราญจิตสฤตเสถียร
ศิลาเลียนลาดลิ้นในพื้นวัง
เป็นลดหลั่นแยบคายไม่หลายหลัง
ก็พักนั่งหยุดหย่อนผ่อนสำราญ
ออกมาถึงกล่าวแจ้งแถลงสาสน์
ชมสถานไพชยนต์พระมนเทียร
จรัสเลี้ยวลัดฉวตฉนวน
ดูแนบเนียนหมดจดช่างงดงาม

มีห้องใหญ่ห้องน้อยสักร้อยกว่า
บรรดาห้องทั้งนั้นขนานนาม
ที่เรียกห้องแพรวเขียวก็เขียวสด
เบาะที่นอนหมอนแพรวแลวิไล
ที่เรียกห้องแพรวแดงล้วนแดงฉาด
มีชื่อตามสีลั่นดังบรรยาย
งามระบายน่ายประหลาดช่างวาดเขียน
ผาผนังปิดกระดาศะอาดครัน
บ้างเคลือบคล้ายเป็นลายศิลาล้วน
ในพางพื้นสิ้นเลียนเตียนละออง
บางห้องใส่ไม้ลายประกอบประกบ
อันของใช้หลากหลาย ก็มากมี
เสด็จอยู่ห้องไหนใช้ห้องนั้น
ของห้องนี้มีเอาไปใช้ระคน
เอาหินอ่อนมาจำหลักรูปมนุษย์
บ้างเป็นรูปสิงห์สัตว์ยืนหยัดยัน
สุดจะรำคร่ำครวญให้ถ้วนถี่
เที่ยวชมเล่นเห็นเพลินจำเรียวใจ

แต่ที่ทำผิดเบื้องเมืองสยาม
ร้องเรียกตามชื่อเสียงเรียงกันไป
ช่างเหมาะหมดสมสีจะมีไหน
แต่ล้วนใส่สีเขียวสิ่งเดียวตาย
เรียกห้องเหลืองเล่ห์ลาดสุวรรณฉาย
ห้องทั้งหลายแปลกอย่างต่าง ๆ กัน
วิจิตรเจียนแยกกายทั้งลายปั้น
บ้างสีลั่นบ้างใส่ล้วนลายทอง
ดูงามถ้วนถี่ทั่วไม่มัวหมอง
ที่บางห้องปูพรมอุดมดี
เรียบลำดับเรียงรายเป็นหลายสี
ประจำที่ตามแผนกไม่แปลกปน
เป็นสำคัญโดยลำดับไม่สับสน
ทุกตำบลไม่ให้ผิดชนิดกัน
วิเศษสุดท่วงทีดีขยัน
สารพัดตั้งแต่งทุกแห่งไป
ล้วนของดีแลสล้างวางไสว
แล้วคลาไคลคืนกลับมาฉบับพลัน ฯ

คำอธิบายเพิ่มเติม

ชื่อเฉพาะ

แชลบัน

มิสเฟาล์

ลอร์ด แชลบัน เป็นเจ้าพนักงานการพระราชพิธี

มีชื่อเต็มว่า *มิสเตอร์เอดวาร์ด เฟาล์* เดิมเคยอยู่ประเทศสหภาพพม่า รัฐบาลอังกฤษหาคนสันต์ธรรมเนียมไทยให้มาอยู่กับทูตไม่ได้จึงเลือกมิสเตอร์เฟาล์ซึ่งเข้าใจขนบธรรมเนียมพม่า ด้วยเข้าใจว่าธรรมเนียมพม่าก็จะคล้ายๆ กับไทยเพราะอยู่ใกล้กัน ต่อมาในรัชกาลที่ ๔ มิสเตอร์เฟาล์ได้เป็น *หลวงสยามานุเคราะห์* ตำแหน่งกงสุลสยาม ณ เมืองย่างกุ้ง และอยู่มาจนถึงรัชกาลที่ ๕

เฮนเนอรัลกัส

ลอร์ดกรมท่า

พลตรี เซอร์ เอดวาร์ด คัสต์ เจ้าพนักงานการพระราชพิธี

ลอร์ด กลาเรนดอน ผู้สำเร็จราชการฝ่ายกรมท่า ฝ่ายต่างประเทศของอังกฤษ

ศัพท์

กรองทอง

กษัตริย์สอง

ผ้าโปร่งทองหรือถักด้วยเส้นลวดทองหรือไหมทอง

พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และพระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว

เกล็ดพิมเสน

(ดูที่ศัพท์ ยกนอก)

ขวดเฟื่อง

ขวดที่หล่อเป็นพู่ เป็นเหลี่ยม ไม่กลมเรียบตลอด

ขันสะกรู

ขันตะปูเกลียวให้แน่น

เครื่องต้น

เครื่องทรงสำหรับกษัตริย์

เจโก

ฉลาดแกมโกง ไม่ตรงไปตรงมา

เชิงชาย

เชิงของชายผ้า

กลุ่มปุ่ม

ลักษณะของสิ่งที่มีรูปป้อมๆ เป็นปุ่มโปน

นิมิตการ

การสร้าง การบันดาลให้เป็นขึ้น มีขึ้น

บุญฤทธิ์

ความสำเร็จด้วยบุญ อำนาจศักดิ์สิทธิ์แห่งบุญ

ประคด	เครื่องคาดเอว หรือคาดอกสำหรับเครื่องแบบ
ประณาม	การน้อมไหว้
แปรก	(อ่าน ปะ-แทรก) เครื่องเกวียนหรือรถชนิดหนึ่ง สำหรับติดกับหัวเพลากับคาน กันลูกล้อไม่ให้เลื่อนหลุด
พระธโรน	บัลลังก์ ที่ประทับของกษัตริย์ มาจากคำภาษาอังกฤษ throne
เพชรเม็ดใหญ่	เพชรประดับมงกุฎกษัตริย์แห่งประเทศอังกฤษ มีชื่อว่า “โกอินัวร์” มีขนาดโตเท่าไข่นกพิราบ
ไพยยนต์	ชื่อรถและวิมานของพระอินทร์ ในที่นี้หมายถึงที่ประทับอันงดงามเทียบได้กับวิมานของพระอินทร์
ภิปเรย	พุดหักทลายปราศรัย
โกคา	โกศสมบัติ
มานุษย์	เป็นที่พอใจ
ยก	ผ้าไหมทอ ยกดอกเป็นลายเด่นขึ้น
ยกนอก	ผ้ายกที่สั่งจากต่างประเทศ ยกนอกดอกพิเศษเกล็ดพิมพ์เส้นหมายความว่า ผ้าที่มีพื้นเป็นไหมสีแดง ยกเป็นเกล็ดละเอียด มีชายและเชิง ๓ ชั้น
รัถา	รถ
ราชสามิต	พระราชสวามีของสมเด็จพระราชินี
ราชสาส์นลานสุวรรณ	พระราชสาส์นที่จารึกบนใบลานทอง เป็นพระราชสาส์นของพระเจ้าแผ่นดินสยามสองพระองค์ คือ พระบรมราชสาส์นของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และพระบรมราชสาส์นของสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว
วัดถาวรณ	เครื่องประดับคือผ้า
ศิโร	แผลงจากคำ ศิริ แปลว่า ศีรษะ
สองอังกฤษ	หมายถึง มิสเตอร์เฟาล์ กับ กัปตันเกลเวอร์ริง มิสเตอร์เฟาล์ ได้ให้รายละเอียดไว้แล้ว ส่วนนาวาตรีเกลเวอร์ริงเป็นกัปตันเรือกาเรตดอก ที่ทูตขอให้อยู่ร่วมกับคณะทูต
สำระบัน	คำเดียวกับ เยียรบัน ผ้าซึ่งทอด้วยทองแล่งกับไหม แต่มีไหมน้อยกว่า

สำรด
สุวรรณปกพิ

ผ้าที่ปักอย่างเดียวกับลายขอบเสื้อครูย ใช้คาดสะเอว
แผ่นดินทอง เป็นสำนวนการทูลตามแบบแผนโบราณ เมื่อผูกไมตรี
กัน ก็เรียกว่าเป็นทองแผ่นเดียวกัน

อาสน์พระราชาสถาสน
ฮูโร

โต๊ะที่จัดไว้เฉพาะสำหรับวางพระราชสาสน
มาจากคำภาษาอังกฤษว่า hurrah เทียบได้กับเสียง ฮโย ของไทย

กิจกรรม

๑. อ่านบทประพันธ์บางตอนใน นิราศลอนดอน เป็นทำนองเสนาะประมาณ ๔-๑๐
คำกลอน พยายามให้ได้รับสุนทรียรสจากบทประพันธ์ในด้านเสียงและความหมาย แล้ว
พิจารณาเปรียบเทียบเมื่ออ่านทำนองเสนาะบทประพันธ์อื่น ๆ เช่น จากนิราศของสุนทรภู่ว่า ได้รับ
รสจากบทประพันธ์คล้ายกันหรือแตกต่างกันในประการใดบ้าง ก่อนอ่าน ควรวิเคราะห์เนื้อหา
จังหวะ และเสียงสัมผัสของบทประพันธ์ก่อน

๒. ศึกษาพิจารณาความหมายของกลอนต่อไปนี้ และแสดงความคิดเห็นเชิงวิจารณ์ให้
สัมพันธ์กับเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์หรือความรู้ด้านอื่น ๆ แล้วแต่กรณี

๑)	ท่านทูลเชิญราชสาสน์ลานสุวรรณ	พานเดียวกันรวมรองทั้งสองราย
๒)	โดยสนิทพิสมัยเป็นไมตรี	ร่วมสุวรรณปกพิแผ่นเดียวกัน
๓)	อนึ่งเรายินดีพื้นที่อ้าง	ด้วยขุนนางตัวนายฝ่ายทหาร
	ไปรับทูลข้ามวันชลธาร	ทางกันดารตั้งใจระไวระวัง
๔)	ทั้งแผ่นดินดอกราวีชาช่าง	ครบทุกอย่างตามกระบวนถูกถ้วนถี่
	ไม่ต้องยากแก่มนุษย์นั้นสุดดี	เหมือนกับมีบุญฤทธิ์นิมิตการ
๕)	อันขุนจรเจนนทะเลได้เรียนรู้	ให้คอยอยู่หลังทูลทูตภาษา
	เมื่อขณะเสพรสโภชนา	นางพระยามีได้ศรีศำรัสเลย
	จนสำเร็จก็เสด็จดำเนินนาค	ลูกจากอาสน์พระเก้าอี้ที่เสวย
	ไปประทับยับยั้งเหมือนยังเคย	โปรดภิปรายให้หาบรรดาไทย
๖)	มีกระตูกคนตายทั้งชายหญิง	ประหลาดจริงหลากล้ำทำชัน ๆ
	อีกกระตูกคนโบราณที่นานครัน	ดูยืนย่นเหมือนยังเปรตสังเวชใจ

๓. แบ่งกลุ่มทำงานกลุ่มละ ๖-๘ คนเพื่อประมวลความรู้และความคิดเห็นตามหัวข้อต่อไป นี้ แล้วทำรายงานเสนอในชั้น

- ๑) ข้อสังเกตเกี่ยวกับพิธีการทูตของประเทศสยามและประเทศอังกฤษสมัยนั้น
- ๒) ข้อสังเกตเกี่ยวกับความเจริญด้านต่าง ๆ ของประเทศอังกฤษ
- ๓) คุณค่าด้านวรรณศิลป์และด้านสังคมของนิราศลอนดอนตามความคิดเห็นของกลุ่ม
- ๔) ข้อคิดเกี่ยวกับความมั่นคงปลอดภัยของประเทศสยามในการที่ได้มีการเจริญสัมพันธไมตรีกับประเทศมหาอำนาจ

๔. นักเรียนคิดว่าในปัจจุบันหากมีกวีเขียนบันทึกการเดินทางไปต่างประเทศโดยใช้รูปแบบและบรรจุเนื้อหารายละเอียดลักษณะเดียวกับหม่อมราโชทัยได้กระทำ จะเป็นที่ยอมรับอ่านกันหรือไม่ เพราะเหตุใด

๕. หากมีผู้วิจารณ์ว่า บันทึกการเดินทางนั้นต้องการความถูกต้องแม่นยำในด้านข้อเท็จจริง อาทิ เวลา ระยะทาง สถานที่ จำเป็นต้องเขียนด้วยร้อยแก้วที่ใช้คำมีความหมายนัยตรง นักเรียนเห็นด้วยหรือไม่ เพราะเหตุใด

๖. หากสามารถทำได้ ก็ควรอ่านหนังสือนิราศลอนดอนฉบับเต็ม และหนังสือจดหมายเหตุราชทูตไทยไปลอนดอน ของหม่อมราโชทัย ซึ่งเขียนเป็นร้อยแก้ว

๗. นิราศลอนดอน มีลักษณะเด่นเป็นพิเศษอะไรบ้าง ตามความคิดของนักเรียน

มงคลสูตรคำฉันท์

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

มงคลสูตรคำฉันท์ เป็นพระราชนิพนธ์ของพระบาท
สมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งได้ทรงพระราชนิพนธ์ไว้
ในพ.ศ. ๒๔๖๖

มงคลสูตรมีเนื้อความกล่าวถึงมงคล ๓๘ ประการ
เป็นพระสูตรหนึ่งในพระไตรปิฎก พุทธศาสนิกชนไทยรู้จัก
กันดี เพราะพระสงฆ์ที่เจริญพระพุทธมนต์ในงานมงคลทั่วไป
จะต้องสวดบทมงคลสูตรเสมอ โดยปกติเมื่อเจริญพระพุทธ
มนต์มาถึงบทมงคลสูตร ประธานสงฆ์จะเริ่มหยุดเทียบลงใน
ชั้นน้ำพระพุทธมนต์สำหรับใช้ประพรม เพื่อเป็นสิริมงคลตาม
คตินิยม

คำ มงคล หมายถึง เหตุทั้งหลายอันจะทำให้บรรลุถึงความเจริญแห่งสมบัติ
ทั้งปวง หรืออาจแปลให้ง่ายว่า เหตุแห่งความเจริญก้าวหน้าหรือทางก้าวหน้า

มงคลสูตร ๓๘ ประการ มีตามลำดับดังนี้

๑. ไม่คบคนพาล	๒. คบบัณฑิต
๓. บูชาผู้ที่ควรบูชา	๔. อยู่ในประเทศอันสมควร
๕. เคยทำบุญไว้กาลก่อน	๖. ตั้งตนไว้ชอบ
๗. สดับตรับฟังมาก	๘. มีศिल्ปะ
๙. มีวินัย	๑๐. มีวาจาเป็นสุภาษิต
๑๑. บำรุงมารดาบิดา	๑๑. สงเคราะห์บุตร
๑๓. สงเคราะห์ภรรยา	๑๔. การงานไม่คั่งค้างอากุล
๑๕. ให้ทาน	๑๖. ประพฤติธรรม
๑๗. สงเคราะห์ญาติ	๑๘. ประกอบการงานที่ไม่มีโทษ
๑๙. เว้นจากบาป	๒๐. สำรวมจากการดื่มน้ำเมา
๒๑. ไม่ประมาทในธรรม	๒๒. เคารพ
๒๓. สงบเสงี่ยมเจียมตัว	๒๔. ยินดีด้วยของของตน (สันโดษ)
๒๕. รู้คุณท่าน	๒๖. พึงธรรมตามกาล
๒๗. อุดหนุน	๒๘. วาง่าย
๒๙. เห็นสมณะ	๓๐. สนทนาธรรมตามกาล
๓๑. บำเพ็ญตบะ (ความเพียร)	๓๒. ประพฤติพรหมจรรย์
๓๓. เห็นอริยสัจ	๓๔. ทำให้แจ้งซึ่งพระนิพพาน
๓๕. จิตไม่หวั่นไหวเมื่อต้องโลกธรรม	๓๖. จิตไม่เศร้าโศก
๓๗. จิตปราศจากธุลี	๓๘. จิตเกษม (ปลอดโปร่งจากกิเลส)

เนื้อความว่าด้วยมงคลทั้ง ๓๘ ประการนั้น สมเด็จพระผู้มีพระภาคทรงแสดงเป็น
พระคาถาภาษาบาลีมีจำนวนเพียง ๑๐ คาถา ความยาวเพียง ๒๐ บรรทัด และมีคาถา
สรุปอีก ๑ คาถา ชี้ให้เห็นว่าการปฏิบัติสิ่งที่เป็นมงคล ๓๘ ประการ จะทำให้เป็นผู้ประเสริฐ
ประสบแต่ความเจริญก้าวหน้า และไม่พ่ายแพ้ในที่ทั้งปวง

ความคิดที่สำคัญที่สุดของมงคลสูตร คือ ความเจริญรุ่งเรืองในชีวิต เกิดจากการ
ประพฤติปฏิบัติของตนเองทั้งสิ้น หาได้เกิดจากผู้อื่น สิ่งอื่นหรือวัตถุใด ๆ ที่มาจาก

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

ภายนอกไม่ กล่าวอีกนัยหนึ่ง สิ่งที่เป็นมงคลในพระพุทธศาสนา คือ ข้อประเพณีปฏิบัติ อย่างถูกต้องตามธรรมด้วยตนเอง

ความคิดนี้มีคุณค่าทางสังคมสุดที่จะประมาณได้ มีที่มาจากพระสูตรอันเป็น พุทธวจนะโดยตรง อาจมีความคิดอื่นอีก เช่น คำสอนของพระพุทธเจ้าเป็นคำสอนที่ยึด หลักเหตุผล อาจพิสูจน์ได้โดยการปฏิบัติ สอนให้พิจารณาด้วยเหตุผลก่อนแล้วจึงเชื่อ เหล่านี้เป็นความคิดสำคัญโดยทั่วไปในพระพุทธศาสนา ข้อปฏิบัติทุกข้อในมงคลสูตรล้วน มีค่าควรยึดถือ น้อมนำไปประเพณีปฏิบัติ จะทำให้บุคคลและสังคมเจริญก้าวหน้า

น่าสังเกตว่า มงคล ๓๘ ประการเรียงจากข้อที่ปฏิบัติง่ายไปสู่ข้อที่ปฏิบัติยากขึ้น ตามลำดับ มงคลข้อแรก ๆ ทำให้เกิดประโยชน์เบื้องต้นหรือประโยชน์ที่บุคคลทั่วไปจะได้รับ หากนำไปประเพณีปฏิบัติ มงคลข้อหลัง ๆ เป็นการปฏิบัติที่จะช่วยยกระดับจิตใจให้สูงขึ้น เรื่อย ๆ จนถึงขั้นสูงสุดคือหมดกิเลสโดยสิ้นเชิง

มงคลสูตรคำฉันท์ที่นักเรียนจะได้ศึกษาต่อไปนี้ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้า- เจ้าอยู่หัว ทรงพระราชนิพนธ์เป็นกาพย์ฉันทลักษณ์และอินทรวีเชียรฉันท์ ถอดความตรงตาม พระคาถาภาษาบาลี เกือบจะเรียกได้ว่าคำต่อคำ ใช้ภาษาฉันทลักษณ์ที่สละสลวย ไพเราะทั้ง ถ้อยคำและเนื้อความ ยิ่งอ่านเป็นทำนองก็ยิ่งได้รสไพเราะจับใจ คนไทยส่วนใหญ่จึงจดจำ กันได้

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมมา สมพุทฺธสฺสฯ
ตันมงคฺลสูตร

(๑)	<p>ยณฺจ ทฺวาทส วสฺสานิ จินฺตยิสฺส สเทวกา
ลึบสองฉนำเหล้า
รวมกันและตริหา</p>	<p>นรอุกฺสุเทวา
สิริมังคลาไค</p>
(๒)	<p>จิรสฺสํ จินฺตยนฺตปิ
จกฺกวาฬสฬสฺเสสฺ
กาลํ โกลาฬลํ ขาตํ
เทวามนุสฺยทัว
หมิ่นจักกรวาลได้
แล้วยังบรู้มง-
ด้วยกาละล่วงนาน
ได้เกิดซึ่งโกลา
ก้องถึงณชั้นพรหม</p>	<p>เนว ชานิสฺส มงฺคลํ
ทสฺส เชน ตตฺตกํ
ยาว พุรฺพมนิเวสนา
พหุภพประเทศไน
ดำริสั่นจรั้งกาล
คละสมมโนมัลย์
บมิได้ประสงค์สม
หละยั้งมโหตรม
ธสติดสะเทือนไป</p>
(๓)	<p>อํ โลกนาโถ เทเสสิ
องคฺโลกนาถเทศนํ</p>	วรมังคลาไค
(๔)	<p>สพฺพปาปวินาสนํ
ยังปาปะปวงให้</p>	ทุชะเลียมวินาศมล
(๕)	<p>อํ สุตฺวา สพฺพทุกฺเขหิ
ชนหลายบพั้งนับ
ไคแล้วและรอดพ้น</p>	<p>มุจฺจนฺตาสงฺขิยา นรา
ผิสดับสูงมจล
พหุทุกฺเขยายี</p>
(๖)	<p>เอวมาทิกฺขณเปตํ
เราควรจะกล่าวมง-
กอบด้วยคุณามิ</p>	<p>มงฺคสนฺตมุกฺกณาม เส.ฯ
คละอันประเสริฐที่
วรอัถตะเจ็ดเฉลาฯ</p>

มงคลสูตร

- (๑) เอมเม สุตํ
องค์พระอนันท์ท่านเล่า ว่าข้าพเจ้า
ได้ฟังมาแล้วดังนี้
- (๒) เอกํ สมยํ ภควา
สมัยหนึ่งพระผู้มี พระภาคชินสีห์
ผู้โลกนาถจอมธรรม
- (๓) สาวตถิยํ วิหริติ เขตวเน อนาถปิณฑิกสุส อารามะ.
ประทับ ณ เขตวัน วิหาระอัน
อนาถปิณฑิกไซรั
จัดสร้างอย่างดีที่ใน สาวัดถิให้
เป็นที่สถิตสุขา
- (๔) อถ โข อญญตฺรา เทวตา
ครั้งนั้นแลเทวดา องค์หนึ่งมหา-
นุภาพมหิทธีฤทธิ
- (๕) อภิกฺกนฺตาย รตฺติยา อภิกฺกนฺตวณฺณา
ล่วงประทมยามราตรี เธอเปล่งรัศมี
อันเรืองระยับจับเนตร
- (๖) เกวลกปฺปิ เขตวัน โสภาเสตฺวา
แสงกายเธอปลั่งยังเขต สวณแห่งเจ้าเขต
สว่างกระจ่างทั่วไป

- (๗) เชน ภควา เตนุปสงุมมิ
องค์พระภควันตนั้นไซรั
ก็เข้าไปถึงที่นั้น
ประทับแห่งใด
- (๘) อุปสงกมิตวา ภควนุต อภิวาเทตวา
ครั้นเข้าใกล้แล้วจึงพลัน
แต่องค์สมเด็จพระศพล
ถวายอภิวันท์
- (๙) เอกมนุต อฏฐาสิ.
แล้วยืนที่ควรด่ากล
แสดงเคารพนบสรีร์
เสงี่ยมเจียมตน
- (๑๐) เอกมนุต จิตาไซ สา เทวตา
เมื่อเทวดายินดี
ข้างหนึ่งดังกล่าวแล้วนั้น
สมควร ณ ที่
- (๑๑) ภควนุต คาถาย อชฺณภาสี ฯ
จึงได้ทูลถามภควันต์
เป็นพระคาถาบรรจงฯ
พหู เทวา มนุสฺสา จ
อากงฺขมานา โสตุถานํ
เทพอิกมณุษย์หวั
โปรดเทศนามง-
(ฝ่ายองค์สมเด็จพระชินสีห์
ด้วยพระคาถาไพจิตร)
ด้วยถ้อยประพันธ์
มงฺคลานิ อจินตยํ
พฺรหฺมิ มงฺคลมุตตมํ ฯ
คติโสติจํานง
คละเอกอุตมตี ฯ
ตรัสตอบวาที

<p>(๑) *อเสวนา จ พาลานํ
ปุชา จ ปุชนียานํ
หนึ่งคือบ่คบพาล
หนึ่งคบบกะบัณฑิต
หนึ่งกราบและบูชา
ข้อนี้แหละมงคล</p>	<p>ปณฺฑิตานญจ เสวนา
เอตมฺมงฺคลมุตตมํ
เพราะจะพาประพฤติผิต
เพราะจะพาประสพผล
อภิบุชนียชน
อติเรกอุตมตี</p>
<p>(๒) ปฏฺฐูปเทสวาโส จ
อุตตสมฺมาปณฺธิ จ
ความอยู่ประเทศซึ่ง
อีกบุญญะการที่
อีกหมั่นประพฤติควร
ข้อนี้แหละมงคล</p>	<p>ปฺพุเพ จ กตปฺญญตา
เอตมฺมงฺคลมุตตมํ
เหมาะและควรจะสุชี
ณ อติตะมาตล
ณ สภาวะแห่งตน
อติเรกอุตมตี</p>
<p>(๓) พาทุสจฺจนฺจ สิปฺปญฺจ
สุภาสิตา จ ยา วาจา
ความได้สัดับมาก
อีกศิลปศาสตร์มี
อีกหนึ่งวินัยอัน
อีกคำเพราะบรรสาน
ทั้งสี่ประการล้วน
ข้อนี้แหละมงคล</p>	<p>วินโย จ สุสฺสิจิโต
เอตมฺมงฺคลมุตตมํ
และกำหนดสุวาที
จะประกอบมณฺญการ
นรเรียนและเชี่ยวชาญ
ฤติแห่งประชาชน
จะประสิทธิมณฺญผล
อติเรกอุตมตี</p>
<p>(๔) มาตาปิตุอุปฺปจฺจํ
อนาถุลา จ กมฺมมฺนฺตา
บำรุงบิดามา-
หากลูกและเมียมี
การงานกระทำไป
ข้อนี้แหละมงคล</p>	<p>ปฺุตตทารุสฺส สงฺคโห
เอตมฺมงฺคลมุตตมํ
ตระด้วยหทัยปรีย
ก็ถนอมประหนึ่งตน
บ่มิยู่และสับสน
อติเรกอุตมตี*</p>

*บทอาขยาน

- (๕) ทานัญจ ธมฺมจริยา จ
อนวชฺชานิ กมฺมานิ
ให้ทาน ณ กาลควร
อีกสงเคราะห์ญาติที่
กอบกรรมะอันไว้
ข้อนี้แหละมงคล
- (๖) อารตี วิรตี ปาปา
อุปฺปมาโท จ ธมฺเมสุ
ความงดประพฤติบาป
สำรวมวรินทริย์
ความไม่ประมาทใน
ข้อนี้แหละมงคล
- (๗) คารโว จ นิวาโต จ
กาเลน ธมฺมสุสฺวนํ
เคารพ ณ ผู้ควร
อีกหนึ่งมิได้มี
ยินดี ณ ของตน
อีกรู้คุณค่าของ
พึงธรรมะโดยกา-
ข้อนี้แหละมงคล
- (๘) ขนฺตี จ โสวจฺสุสฺตา
กาเลน ธมฺมสากจฺฉา
มีจิตตะอดทน
อีกหนึ่งบ่พึงมี
หนึ่งเห็นคณาเลิศ
กล่าวธรรมะโดยกาล
ทั้งสี่ประการล้วน
ข้อนี้แหละมงคล
- ฌาตกานัญจ สงฺคโห
เอตมฺมํจฺจลฺมุตฺตมํ
และประพฤติสุธรรมศรี
ปฏิบัติบำเรอดน
ทุชะกลัวและมัวมล
อติเรกอุดมดี
- มชฺชปานา จ สญฺญโม
เอตมฺมํจฺจลฺมุตฺตมํ
อกุศลบ่ให้มี
และสุราบ่เมาผล
พหุธรรมะโกศล
อติเรกอุดมดี
- สนฺตญฺจี จ กตญฺญตา
เอตมฺมํจฺจลฺมุตฺตมํ
จะประณตและนอบศีร์
จะกระด้างและจองทอง
บ่มีโลกทะยานปอง
นรผู้ประคองตน
ละเจริญคุณานนท์
อติเรกอุดมดี
- สมณานญฺจ ทสฺสนํ
เอตมฺมํจฺจลฺมุตฺตมํ
และสถิต ณ ขันตี
ฤดีดีอหะนงหาญ
สมณาวราจารย์
วรกิจจะโกศล
จะประสิทธิ์มณฺญผล
อติเรกอุดมดี

(๙) ตโป จ พุทฺธมจริยญฺ จ
นิพพานสัจฉิกิริยา จ
เพียรเผากิเลสล้าง
อีกหนึ่งประพัตติ
เห็นแจ้ง ณ ส่องค์
อาจนำมนุษย์ขึ้น
อีกทำพระนิพพา-
xonี้แหละมงคล

อริยสัจจาทสนัน
เอตมมฺจฺคลมุตฺตม
มละโทษะยายี
ดฺจะพรหมพิสุทธิ์สรพ
พระอริยสัจอัน
ติระข้ามทะเลวน
นะประจักษะแก้ตน
อดิเรกอุดมดี

(๑๐) ฌฏฺฐสฺส โลกธมฺเมหิ
อโสภํ วิรชํ เขมํ
จิตฺตโรณิไดฺตอง
แล้วย้อมบ่มึงมี
ไว้ไศกธฺลิสฺสุญ
xonี้แหละมงคล

จิตฺตํ ยสฺส น กมฺปติ
เอตมมฺจฺคลมุตฺตม
วรโลกะธรรมศรี
จะประหวัดฤกษ์วล
และสบายบ่มัวมล
อดิเรกอุดมดี

(๑๑) เอตาทิสานิ กตฺวาน
สพฺพตฺถ สโตถิ คจฺจนฺติ
เทวามนุชฺยํทำ
เป็นผู้ประเสริฐที่
ย้อมถึงสวัสดี
xonี้แหละมงคล

สพฺพตฺถมปฺราชิตา
ตนุเตสํ มจฺคลมุตฺตมนฺติ
วรมงคลาณํนี้
บ่มิแพ้ ณ แห่งหน
ลิริทุกประการดล
อดิเรกอุดมดีฯ

คำอธิบายเพิ่มเติม

พระสูตร

คำสอนในพระพุทธศาสนารวมอยู่ในพระไตรปิฎก แยกเป็นสามหมวด คือ วินัยปิฎก สุตตันตปิฎก และอภิธรรมปิฎก

สุตตันตปิฎก เป็นธรรมเทศนาหรือคำบรรยายธรรม สั้นบ้างยาวบ้าง ถือกันว่าเป็นถ้อยคำของพระอานนท์ที่ยกพระพุทธพจน์ขึ้นมาเล่าให้ที่ประชุมสงฆ์ในการทำสังคายนาฟัง โดยปกติจะอ้างชื่อบุคคล สถานที่ ปัญหาหรือที่มาและพระพุทธานุญาตโดยละเอียด สุตตันตปิฎกเป็นที่รวมธรรมเทศนา ธรรมเทศนาแต่ละบทเรียกว่า พระสูตร แบ่งออกเป็น ๕ หมวดใหญ่ คือ

๑. ทิฆนิกาย เป็นชุมนุมพระสูตรหรือพระธรรมเทศนาขนาดยาว
๒. มัชฌิมนิกาย เป็นชุมนุมพระสูตรหรือพระธรรมเทศนาขนาดกลาง
๓. สังยุตตนิกาย เป็นชุมนุมพระสูตรหรือพระธรรมเทศนาอันประมวลธรรมะหรือเรื่องราวไว้เป็นพวก ๆ
๔. อังคุตตรนิกาย เป็นชุมนุมพระสูตรหรือพระธรรมเทศนาที่รวบรวมธรรมะและเรียงลำดับตามจำนวนหัวข้อธรรมในพระสูตรนั้น ๆ เช่น ธรรมหมวด ๑ ธรรมหมวด ๒
๕. ขุททกนิกาย เป็นชุมนุมพระสูตรหรือพระธรรมเทศนาเบ็ดเตล็ด รวมทั้งภาษิตของพระสาวก ประวัติต่าง ๆ และชาดก

มงคลสูตรเป็นพระสูตรหนึ่งในขุททกนิกาย หมวด ขุททกปาฐ พระธรรมเล็ก ๆ น้อย ๆ

พระนามของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า

พระสัมมาสัมพุทธเจ้า แปลว่า พระผู้ตรัสรู้ยิ่งแล้ว พระผู้ตรัสรู้โดยสมบูรณ์ สัมมา แปลว่า ชอบ ดี ดียิ่ง

พระนามของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ที่ปรากฏอยู่ในมงคลสูตร มี

๑. สมเด็จพระโลกนาถ
๒. สมเด็จพระผู้มีพระภาค
๓. สมเด็จพระชินสีห์
๔. สมเด็จพระภาควันต์
๕. สมเด็จพระทศพล

พระอานนท์

พระอานนท์เป็นพระมหาสาวกและพุทธอุปัฏฐาก (ผู้ปฏิบัติใกล้ชิดพระพุทธรเจ้า) เป็นราชโอรสของพระเจ้าสุทโธทนะ พระอนุชาของพระเจ้าสุทโธทนะ พุทธบิดา พระอานนท์เป็นพระสาวกที่พระพุทธรเจ้าทรงสรรเสริญว่าเป็นยอดของภิกษุพหูสูต

ก่อนที่พระอานนท์จะรับเป็นพุทธอุปัฏฐากนั้น ได้ทูลขอพร ๘ ประการ คือ

๑. อย่าประจานจิวรอันประณีตแก่ข้าพระองค์
๒. อย่าประจานบิณฑบาตอันประณีตแก่ข้าพระองค์
๓. อย่าให้ข้าพระองค์อยู่ในที่ประทับกับด้วยพระองค์
๔. อย่าทรงพาข้าพระองค์ไปในที่นิมนต์
๕. ขอให้เสด็จไปในที่นิมนต์ที่ข้าพระองค์รับไว้
๖. ให้ข้าพระองค์นำบริษัทผู้มาไกลเข้าเฝ้าได้เสมอ
๗. ให้ข้าพระองค์เข้าเฝ้าถามความสงสัยได้ทุกเมื่อ
๘. เมื่อพระองค์เสด็จไปทรงแสดงธรรมเรื่องอะไร ที่ไหน ซึ่งข้าพระองค์มิได้ฟัง

ขอพระองค์จงตรัสบอกพระธรรมเทศนาเรื่องนั้นแก่ข้าพระองค์ เมื่อกลับมาแล้ว

ก่อนที่พระพุทธรเจ้าจะประทานพร ได้ทรงถามพระอานนท์ว่า เห็นโทษอะไรใน ๔ ข้อข้างต้น และเห็นประโยชน์อะไรใน ๔ ข้อข้างปลาย จึงขอพรเช่นนั้น พระอานนท์ทูลตอบว่า ถ้าไม่ได้พร ๔ ข้อข้างต้น จะมีคนพูดได้ว่า เพราะได้ลาภอย่างนั้นๆ จึงบำรุงพระศาสนา ถ้าไม่ได้พร ๓ ข้อเบื้องปลาย จะมีคนพูดได้ว่า จะบำรุงพระศาสนาเพื่อประโยชน์อะไร เพราะพระองค์ไม่ทรงอนุเคราะห์ แม้ด้วยกิจเพียงเท่านี้ ถ้าไม่ได้พรข้อสุดท้าย จะมีผู้ถามที่สงสัยว่าธรรมนั้นธรรมนี้ พระพุทธรเจ้าแสดงที่ไหน และถ้าบอกไม่ได้ เขาจะพูดได้ว่า ไม่รู้แม้แต่เรื่องเท่านี้ ตามเสด็จพระศาสดาอยู่เพราะเหตุอะไร

อนาถบิณฑิกเศรษฐี

อนาถบิณฑิกเศรษฐีเป็นมหาเศรษฐีในตระกูลสุทตตะ ได้นามว่า อนาถบิณฑิกเศรษฐี เพราะเป็นผู้มีเมตตาให้ข้าวปลาอาหารแก่คนอนาถาอยู่เป็นนิจ (บิณฑ = ก้อนข้าว) เศรษฐีผู้นี้เป็นพ่อค้าที่สามารถในเชิงพาณิชย์ อาศัยอยู่ในเมืองสาวัตถี มีกิจการค้าติดต่อกับเมืองอื่นๆ ทั่วชมพูทวีป

คราวหนึ่งอนาถบิณฑิกเศรษฐีจัดขบวนเกวียนเดินทางไปยังเมืองราชคฤห์ แคว้นมคธ ด้วยธุรกิจการค้า ได้ยินกิตติศัพท์ของสมเด็จพระผู้มีพระภาคซึ่งขณะนั้นประทับแสดงธรรมอยู่ ณ กรุงราชคฤห์ อนาถบิณฑิกเศรษฐีหาโอกาสเข้าเฝ้าพระพุทธเจ้าได้ในวันหนึ่ง ได้ฟังพระธรรม เทศนาเกิดความเลื่อมใส ประกาศตนเป็นพุทธมามกะ เมื่อกลับเมืองสาวัตถี ก็ได้แสวงหาซื้อที่ดิน แปลงใหญ่ที่เหมาะสมแก่การสร้างมหาวิหาร ไม่เห็นที่ใดเป็นที่สงัดเท่าบริเวณที่ดินแปลงที่เป็นสมบัติของเจ้าชายเซตะ ผู้เป็นพระญาติห่าง ๆ ของพระเจ้าปเสนทิ ทานอนาถบิณฑิกเศรษฐียอมซื้อ ด้วยราคาที่สูงมาก ตามเรื่องกล่าวว่าราคาที่เจ้าชายเรียกร้องมีมูลค่าเท่ากับเหรียญทองที่ปูเต็ม พื้นที่แปลงนั้น เมื่อเจ้าชายเห็นศรัทธาอันแรงกล้าที่เลื่อมใสในพระพุทธศาสนาของอนาถบิณฑิกเศรษฐี จึงลดราคาที่ดินโดยรับไว้แต่ครั้งเดียว อีกครั้งหนึ่งขอร่วมทำบุญด้วย อนาถบิณฑิกเศรษฐี และเจ้าชายเซตะจึงสมัครสมานกันได้ เป็นที่อนุโมทนาแก่ราษฎรทั้งปวง

สาวัตถี

สาวัตถีเป็นเมืองศูนย์กลางการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอยู่ในแคว้นโกศล

พระวิหารเชตวัน

พระวิหารเชตวันเป็นวิหารที่มีความสำคัญมากในครั้งพุทธกาล อนาถบิณฑิกเศรษฐี มหาอุบาสิกสร้างถวาย ตั้งอยู่ชานเมืองสาวัตถีทางทิศใต้ เป็นอุทยานใหญ่ร่มรื่น อนาถบิณฑิกเศรษฐีซื้อที่ดินเพื่อสร้างมหาวิหารนี้ด้วยราคาที่สูงมากจากเจ้าชายทรงพระนามว่า เซตะ วิหารจึงได้ชื่อว่า เชตวัน มีเรื่องราวกล่าวไว้ในคัมภีร์พุทธศาสนาว่า ได้สร้างเป็นวิหาร ๗ ชั้น มีกำแพง และคูเป็นขอบรอบบริเวณ ภายในวิหารยังแบ่งเป็นส่วนๆ มีที่ประทับของพระพุทธเจ้า เรียกว่า คันธกุฎี มีที่อยู่ของพระภิกษุสงฆ์สาวก มีสถานที่เจริญธรรม ที่แสดงธรรม ที่ฉันอาหาร และที่พักผ่อนครบถ้วน

คำอธิบายศัพท์

ฉนำ

ปี

ตำกล

งาม ตั้งไว้ ในที่นี้หมายความว่า ยืนอยู่ แผลงจากคำ ถก

ประเทศ

สถานที่ บริเวณ

ปริย	เป็นที่รัก มาจากภาษาสันสกฤต ไทยใช้ ปิยะ
ปาปะ	บาป คือความชั่ว ความมัวหมอง
พหุภาพ	บ้านเมืองทั้งหลาย โลกทั้งหลาย
มบุญการ	การงานที่พอใจ
มโนมาลย์	ใจ ใจเหมือนดอกไม้
มโหศม	สูงสุดอย่างยิ่ง
วรัตตะ	ข้อความอันประเสริฐ
โสดถิ	สวรรค์ เจริญ
อดิเรก	พิเศษ เกิน ยิ่ง
อภิบุษณีย์ชน	คนที่ควรบูชาอย่างสูง

๑. แสดงความรู้และความเข้าใจในประเด็นต่าง ๆ ต่อไปนี้

๑) ที่กล่าวว่า มงคลสูตร เป็นพระสูตรที่พุทธศาสนิกชนชาวไทยรู้จักกันดีนั้น มีเหตุผลอะไร นอกเหนือจากที่กล่าวไว้ในหนังสือเรียน

๒) เหตุใด สมเด็จพระผู้มีพระภาคเจ้า จึงทรงแสดงพระธรรมเทศนามงคลสูตร

๓) อานิสงส์ของข้อปฏิบัติในมงคลสูตรมีอย่างไร ให้ตอบตามเนื้อความที่แสดงไว้ในพระคาถาสุดท้าย

๔) ในแต่ละพระคาถานั้น ได้รวมมงคลไว้เป็นกลุ่ม ๆ กลุ่มละกี่ข้อ อะไรบ้าง

๒. ชี้ให้เห็นประโยชน์ของการประพาดิตนตามมงคลข้อต่าง ๆ ตัวอย่าง มงคลข้อที่ ๗ กล่าวถึง การสดับตรับฟังมาก คือ การเฝ้าหาความรู้ ความรู้ทำให้บุคคลเจริญก้าวหน้า มงคลข้อที่ ๘ อีกศิลปศาสตร์มี จะประกอบมบุญการ คือ มีศิลปะรู้จักนำความรู้ไปประกอบกิจการงานให้เกิดประโยชน์หรือทำให้เกิดผลดีแก่ตนเองและคนอื่น ๆ ได้ ส่วนมงคลประการที่ ๙ อีกหนึ่งวินัยอัน นรเรียนและเชี่ยวชาญ นั้น หมายความว่า ต้องอบรมตนให้มีวินัยคอยกำกับตนเองให้รู้จักนำความรู้ไปใช้ให้เกิดประโยชน์ในทางที่ถูกต้องตามทำนองคลองธรรม ไม่ใช่มีความรู้ รู้วิธีที่จะใช้ความรู้ แต่นำไปใช้ในทางทุจริต เป็นต้น

๓. ใช้ความคิดร่วมกันในกลุ่ม แล้วเรียบเรียงลงไว้เป็นลายลักษณ์อักษรให้ชัดเจน

๑) ยกคำบาลีในมงคลสูตรที่กล่าวถึงมงคลแต่ละข้อ เขียนคำแปลของมงคลข้อนั้น ๆ ตามพระราชนิพนธ์ของรัชกาลที่ ๖

๒) อภิปรายว่า มงคลข้อต่าง ๆ มีความสำคัญแก่บุคคลและสังคมในสถานการณ์ปัจจุบันอย่างไร

๓) แนวคิดในมงคลข้อที่ว่า กราบและบูชา อภิขุขนิยชน กับข้อที่ว่า เคารพณผู้ควร จะประณตและนอบสรีร มีความหมายเกี่ยวข้องและแตกต่างกันอย่างไร จงอภิปราย

๔) มงคลข้อต่าง ๆ ที่รวมอยู่ในพระคาถาเดียวกัน แสดงแนวคิดที่ต่อเนื่องกันหรือสัมพันธ์กันอย่างไร เลือกทำ ๒-๓ พระคาถา

๕) มีเหตุการณ์และการประพฤติปฏิบัติอะไรบ้างในสังคมปัจจุบันที่แสดงให้เห็นว่าผู้ปฏิบัติยึดสิ่งที่เป็นมงคลผิดเพี้ยนไปจากที่สมเด็จพระผู้มีพระภาคได้ทรงแสดงไว้ในมงคลสูตร

๖) พระพุทธรูปชาติต่อไปนี้มีสาระตรงตามมงคลข้อใด

นิมิตต์ สาธูปานัน กตญญุตเวทิตา

ความกตัญญุตเวทิตเป็นเครื่องหมายของคนดี

สุวิชาโน ภว โหติ

ผู้รู้ดีเป็นผู้เจริญ

ธมฺโม หเว รกฺขติ ธมฺมจาวีรํ

ธรรมนั้นแลย่อมรักษาสุนทรียธรรม

สจฺจํ เว อมตา วาจา

วาจาจริงเป็นสิ่งไม่ตาย

วิสาสา ปรมา ณาติ

ความคุ้นเคยเป็นญาติอย่างยิ่ง

๗) รวบรวมพุทธรูปชาติและสุภาษิตต่าง ๆ แล้วพิจารณาว่า พุทธรูปชาติและสุภาษิตนั้น ๆ มีเนื้อความตรงตามมงคลข้อต่าง ๆ ในมงคลสูตรหรือไม่ เพียงไร

๔. สังเกตศิลปะการประพันธ์ ในบทพระราชนิพนธ์มงคลสูตร ข้อต่อไปนี้

๑) ระเบียบของฉันทลักษณ์

๒) ความประณีตในการใช้คำ

๓) การวางลำดับของมงคลแต่ละข้อ ตามที่มีอยู่ในพระคาถาเดิม

๔) การขยายความให้แจ่มชัด

แล้วประมวลข้อสังเกตข้างต้นลงไว้เป็นลายลักษณ์อักษร

๕. ฝึกเขียนในรูปแบบต่างๆ ตามความสนใจ

๑) เขียนเรียงความโดยใช้มงคลข้อใดข้อหนึ่งเป็นหัวข้อเรื่อง หรือจะใช้หัวข้อรวมๆ อาทิ **คุณค่าของมงคลสูตร ความทันสมัยของมงคลสูตร มงคลแห่งชีวิต ก็ได้**

๒) ฝึกแต่งบทร้อยกรองอื่นๆ อาจเป็นกลอน โคลง หรือกาพย์ พรรณนาเนื้อความตามมงคล ไม่เกิน ๕ ข้อ

๓) แต่งคำขวัญเพื่อเผยแพร่มงคลสูตรบางข้อที่นักเรียนสนใจเป็นพิเศษ

อรวรนางสิงห์

“ดอกไม้สด”

เรื่องสั้น อรวรนางสิงห์ “ดอกไม้สด” นามจริง หม่อมหลวงบุปผา นิมมานเหมินท์ สกุลเดิม กุญชร แปล ถอดความจากภาษาอังกฤษ พิมพ์ครั้งแรกในหนังสือ **สายปัญญาอนุสรณ์** พ.ศ. ๒๔๘๐ ในเรื่องนี้ มีนางสิงห์ ซึ่งเป็นสัตว์ป่าเป็นตัวเอก มีมนุษย์เป็นตัวประกอบ มีสังคมมนุษย์เป็นฉากให้ตัวเอกแสดงบทบาทแต่ต้นจนจบ เรื่องนี้กล่าวถึงชีวิตนางสิงห์ที่อยู่กับมนุษย์ตั้งแต่เป็นลูกสิงห์ ตัวน้อยจนเติบโตใหญ่เป็นนางสิงห์เต็มตัว “อวรา” เป็นชื่อที่เจ้าของตั้งให้แก่นางสิงห์ตัวนั้นซึ่งมีความรักผูกพันอยู่กับนายผู้เป็นเจ้าของและยอมอยู่ในวินัยที่มนุษย์สร้างขึ้น โดยยังคงมีสัญชาตญาณของสัตว์ป่าอยู่ในตัวมัน ผู้ประพันธ์ได้วาดภาพให้ผู้อ่านมองเห็นว่า เรื่องเศร้าที่เกิดขึ้นในชีวิตของสัตว์ป่า มีสาเหตุมาจากข้อขัดแย้งในตัวของมันเอง ในที่นี้ก็คือ ตัวอวรา

นักเรียนควรอ่านเรื่องสั้นเรื่องนี้ เพื่อให้ได้รับความบันเทิงใจเสียก่อน เมื่ออ่านจบแล้วก็จะพบว่าผู้แปลแปลเป็นภาษาไทยที่ประณีตแนบเนียน เนื้อเรื่องก็สนุกชวนอ่าน ควรแก่การศึกษาพินิจพิจารณาต่อไป

ในการศึกษาเชิงวิจารณ์ อาจเริ่มโดยพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างส่วนประกอบต่างๆ อันได้แก่ แก่นเรื่อง โครงเรื่อง ตัวละคร ฉาก และกลวิธีในการประพันธ์ ควรพิจารณาต่อไปว่า การที่ผู้ประพันธ์ผูกเรื่องให้สัตว์ป่าคือนางสิงห์เป็นตัวละคร มีนายซึ่งเป็นมนุษย์ที่รักและเข้าใจสัตว์ป่าเป็นตัวประกอบนั้น ทำให้เรื่องดำเนินไปตามขั้นตอนอย่างสมจริงหรือไม่ เพียงใด โครงเรื่อง คือ อั้วราจากป่าไปอยู่กับนายตั้งแต่มังกรสิงห์ตัวเล็กๆ ต่อจากนั้นก็เกิดเหตุการณ์ทำให้ต้องพลัดพรากจากกัน จนกระทั่งนางสิงห์ต้องพบจุดจบอย่างน่าเศร้าเมื่อมันต้องตายอยู่ในกรงในสวนสัตว์ แก่นเรื่องน่าจะเป็นว่า ชีวิตสัตว์ป่าที่กลายมาเป็นสัตว์เลี้ยงนั้นเป็นการฝืนกฎธรรมชาติของป่า จึงต้องระทมทุกข์ นักเรียนควรพิจารณาว่า โครงเรื่องและแก่นเรื่องมีความสัมพันธ์กันหรือไม่ อย่างไร

ข้อที่ควรพิจารณาต่อไปอีกคือ ผู้ประพันธ์สร้างความขัดแย้งไว้ตรงไหน เป็นข้อขัดแย้งภายในตัวอั้วราเองหรือเป็นข้อขัดแย้งระหว่างอั้วรากับอำนาจภายนอก เมื่อได้ข้อขัดแย้งแล้ว ก็จะมองเห็นกลวิธีที่ผู้ประพันธ์ใช้เพื่อทำให้ผู้อ่านเกิดความสะเทือนอารมณ์ นักเรียนควรสังเกตด้วยว่าผู้ประพันธ์ทำให้ผู้อ่านได้รับรู้ถึงความรู้สึกต่างๆ ของอั้วราทั้งที่เป็นสุขและเป็นทุกข์อย่างไร มีเหตุการณ์ตอนใดที่นักเรียนเข้าใจว่าเป็นจุดสุดยอดของเรื่อง ภาษาที่ใช้พรรณนาพฤติกรรมของอั้วราตอนที่จำนายนได้ เมื่อนายมาพบมันอยู่ในกรงนั้นน่าจะสังเกตไว้ จะถือว่าตอนนี้เป็นจุดสุดยอดได้หรือไม่ เพราะเหตุใด เมื่อได้สังเกตแล้วก็บันทึกไว้ และนำไปอภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับเพื่อนๆ ก็จะทำให้เข้าใจกระจ่างขึ้น ส่วนภาษาจัดเป็นส่วนหนึ่งของกลวิธีที่ผู้ประพันธ์ใช้เพื่อทำให้เรื่องดำเนินไปตามที่กำหนดไว้ หากหมั่นสังเกตอยู่เสมอก็จะเป็นประโยชน์มาก

ผู้อ่านบางคนอาจวินิจฉัยสารในเรื่องนี้ได้ว่า สัตว์ก็มีหัวใจที่รู้จักรักและต้องการความรัก มนุษย์ที่นำสัตว์มาเลี้ยงจึงควรให้ความรักความเมตตาแก่สัตว์ หรือบางคนอาจรับสารได้ว่า กฎธรรมชาติของป่านั้นมีอำนาจเหนือสัตว์ทั่วไป สัตว์ใดฝ่าฝืนกฎดังกล่าวสัตว์นั้นก็ย่อมถูกกฎธรรมชาติลงโทษ นอกจากนั้นควรพิจารณาไปถึงสารที่มีอยู่ในน้ำเสียงของผู้ประพันธ์ที่แสดงความไม่พอใจสังคมที่ขาดเมตตาจิตต่อสัตว์โดยนำมาหักล้างไว้ในสวนสาธารณะ แม้จะเพื่อประโยชน์คือความรู้และความบันเทิงของสาธารณชนก็ตาม รวม

ทั้งข้อประหว่งที่ส่งไปยังสื่อมวลชนก็มีสารที่แสดงไว้ว่า สื่อมวลชนได้ละเลยหน้าที่อันพึงปฏิบัติเพื่อมนุษยธรรม ที่กล่าวมานี้เป็นเพียงตัวอย่างของสารที่อาจตีความได้จากเรื่องนี้

นอกจากนี้นักเรียนควรสังเกตตนเองในฐานะที่เป็นผู้อ่านว่า เมื่ออ่านเรื่องจบแล้วเกิดความรู้สึกอย่างไร บางคนอาจรู้สึกประทับใจในความผูกพันระหว่างนางสิงห์กับนาย บางคนอาจรู้สึกเศร้าสลดในชะตากรรมของอัวรา บางคนอาจเห็นใจสัตว์ที่ถูกจับมาขังไว้ให้ต้องทนทุกข์ทรมาน ไม่ว่าจะเป็นความรู้สึกนึกคิดอย่างไร อาจถือได้ว่าการที่ผู้อ่านแต่ละคนได้สัมผัสเรื่องนี้ เป็นการรับรู้เรื่องราวของสัตว์ป่าตัวหนึ่ง ทำให้เกิดประสบการณ์เพิ่มขึ้น ถือได้ว่าเป็นการพัฒนาปัญญาและอารมณ์ได้ทางหนึ่ง เมื่อเรื่องสั้นเรื่องนี้มีผู้อ่านกันในวงกว้าง คุณค่าดังกล่าวย่อมเป็นคุณค่าด้านสังคม

ดังได้อ่านมา...

สิงห์ตัวหนึ่ง เป็นกำพร้าแต่น้อยๆ แม่ถูกฆ่าตาย ตัวถูกจับพร้อมกับพี่ชาย เจ้าสิงห์น้อย ตัวผู้เล็ดร่อนเกินไป ขยี้เอาผู้ใหญ่บ้านเข้า จึงถูกประหารด้วยท่อนไม้ทีเดียวตายคาที่ แล้วผู้ประหารก็กินเนื้อสิงห์เสียด้วย เหลือแต่สิงห์น้อยตัวเมีย ชายคนหนึ่งซื้อเอาไว้เป็นสัตว์เลี้ยงเล่นให้ชื่อว่า “อัวร์า” ซึ่งเป็นชื่อย่อจากคำว่า “บัมบารา” อันเป็นคำแสดงตระกูลของหนูสิงห์

ชายคนที่ซื้อหนูสิงห์ไว้เป็นคนขาว พุดอย่างเราๆ ก็เรียกว่าไม่เต็มบาท ทั้งบ้านเมือง อันรุ่งเรืองดังเมืองสวรรค์ของตนมาเสียตั้งแต่อายุ ๒๐ เศษๆ นัยว่าจะศึกษาความหมายแห่งคำว่า “ชีวิต” นอกขอบเขตความศรัทธาแล้ว ก็มาเกิดพอใจที่จะอยู่ในถิ่นชาวภาพทวีป ทางแถบลุ่มน้ำ “นีแซร์”^๑ ปลุกบ้านสูงใหญ่กว้าง โปร่ง มีระเบียบล้อมรอบ มีลูกกรงแข็งแรง มีงานเล็กๆ น้อยๆ สำหรับทำเล่นนอกเวลางานอาชีพ เป็นต้นว่าปลูกผัก คิดถึงแง่ปรัชญาแห่งชีวิต และบางทีก็เบื่อโลก

สิงห์น้อยอายุย่างเข้าเดือนที่ ๔ เมื่อตกมาอยู่ในความปกครองของคนขาว เป็นอายุที่แก่เกินไปสำหรับที่จะบังคับให้ดูคนมาจากขวดหรือจากอกนางแพะ เวลา ๓ เดือนที่หนูสิงห์เที่ยวไปในดงกับพ่อแม่สิงห์ ได้ทำให้หนูสิงห์มีนิสัยใกล้เคียงเข้าไปข้างเผ่าพันธุ์ของหนูสิงห์เสียมากแล้ว

นิสัยอิสระของหนูสิงห์นี้เอง กลับทำให้คนขาวพอใจในหนูสิงห์มากขึ้น เขาภูมิใจว่าอย่างน้อยที่สุดเขาไม่ได้ซื้อเอาสุนัขมาเลี้ยง สุนัขในที่นี้หมายถึงสิงห์อ่อนๆ ซึ่งจะหัดให้เชื่องได้ง่าย และดังนั้นก็ดูนิสัยใจคอคล้ายสุนัขไปเสีย หนูสิงห์ที่คนขาวซื้อมานี้เคยลิ้มรสเนื้อสด เคยเรียนท่าทางจากนางสิงห์ที่เป็นแม่ หมอบคุ้มเจิมนางก็เล่นหรือวู่ววที่ตะครุบมาได้ ค่อยเลี้ยกินเลียดปนเนื้ออย่างโอชะ เป็นกิริยาของสัตว์มีวิญญาณเหี้ยมเกรียม เพราะความที่ต้องคอยระแวดระวังตัว และต้องแสดงอำนาจเพื่อป้องกันตัวอยู่เป็นนิจ

การที่จะอบรมหนูสิงห์จึงมิใช่สิ่งที่ทำได้ง่าย ๆ ทุกอิริยาบถของหนูสิงห์เต็มไปด้วยความระแวง หูของหนูสิงห์คอยแต่จะผึ่งอยู่เสมอ เล็บอ่อนๆ ของหนูสิงห์ก็โผล่แผ่ลับจากช่องว่องไวนัก กลิ่นมนุษย์ทำให้กลัมนั่นเองที่หน้าหนูสิงห์ตึงเขม็งขึ้น นานไม่น้อยทีเดียวกว่าหนูสิงห์จะปล่อยให้มีมนุษย์ลูบหลังเล่น ในขณะที่หนูสิงห์เลียน่านมที่มนุษย์ใส่ขามมาตั้งให้

^๑ Niger แม่น้ำใหญ่ในแอฟริกา ยาว ๔๐๐ กิโลเมตร

เมื่อหนูสิงห์อายุมากพอที่จะบริโภคนเนื้อต้มคลุกข้าว ผู้อบรมหนูสิงห์ยังต้องระวังตัวจัดขึ้น
เท้าน้ำของหนูสิงห์ซึ่งดูหนาเทอะทะ และกว้างใหญ่พอที่จะครอบจานได้มีดนั้นมีความว่องไวราว
กับไถปืน

การเล่นต่างๆ เป็นเครื่องล่อใจหนูสิงห์อย่างสำคัญ หกคะเมนตีลังกา โลดเต้นหมุนไป
รอบๆ ตัวเอง เอาเถิดเจ้าล่อ มวยปล้ำ ทั้งหมดนี้ หนูสิงห์ได้เล่นกับคนขาว แล่หนังตีเบาะๆ
แต่พอให้รู้สึก เป็นปัจจัยส่วนที่ ๔ ในการอบรมหนูสิงห์เมื่ออายุได้ ๖ เดือน หนูสิงห์เจริญขึ้น
เป็นเด็กสิงห์ที่ค่อนข้างอ้วนอ้วน เนื้อไม่แน่น พันนํ้ามนโยกหมดทั้งปาก ทางลิบ ขนห้อยแต่มี
มารยาทดีพอใช้ ถึงหากว่าจะยังโอดโง่เหมือนแต่ก่อน แต่เมื่อท้องอืดแล้วก็ไม่ได้คิดจะทำให้
กิเลนหรือกวางหรือแพะที่คนขาวเลี้ยงไว้ตกใจ

สิ่งที่จะทำให้อัวราเสียกิริยาได้นั้น ยังคงเหลือแต่เพียงสองสิ่ง คือควายและพวกโบโบ^๑
ซึ่งเปลือยกาย

อัวรามีการเปลี่ยนจริตตามเวลา ตอนเช้ามักจะทำท่าสงบเสงี่ยม ประจบ แต่ไม่ถึงกับ
เข้าไปชะเง้อคอยแตะกระดูก พอได้อาหารแล้วก็คึกคะนอง หรือมีฉะนั้นก็วิ่งเหิงเหิงไป
ทีเดียว แต่พอตกค่ำ เมื่อลมพัดจากป่าสูง พาเอากลิ่นดอกไม้สะเฝ้าป่า สาบสสัตว์มากระทบจุมุก
อัวราก็กระสับกระส่ายอย่างไรพิกล อัวราไม่ทำเสียงกรนในคอ ทำจุมุกฟัดๆ เที้ยวตมตรงนั้น
ตรงนี้ คล้ายกับว่าตัวกำลังติดหางแมลงที่เที้ยวตามสัตว์จำพวกมิกับ และบางครั้งก็เที้ยวตะกาย
ประตูดเฉียง เพื่อจะไปเที้ยวตามทางเดินรอบเรือน ด้วยความกระหายอยากพบสิ่งซึ่งตัวยัง
ไม่เคยพบ แต่ซึ่งความรู้สึกกระซิบบอกว่ามีอยู่ในที่ใดที่หนึ่ง

อาศัยเหตุที่ชาวภาพทวีปถือว่าการเอาสัตว์ใส่กรงขังเป็นการกระทำที่เรอระ นายของ
อัวราจึงหัดให้อัวรารู้จักปลอกคอ ในตอนแรกๆ ใช้ด้ายนุ่มๆ หลายๆ เส้นถักเข้าเป็นเส้นแบน
ผูกคอให้อย่างที่ผู้ใหญ่จะผูกของแต่งตัวให้เด็ก ภายหลังใช้หนังแทนด้วย แล้วก็เปลี่ยนเป็น
ปลอกคอที่แท้จริง ประกอบด้วยห่วงเหล็กที่แข็งแรง ถึงตอนนี้แปลว่าอัวราจะต้องมีปลอกคอ
ติดอยู่เป็นนิจ แล้วมีลูกพรวนห้อยติดกับปลอกคอ เพื่อแสดงการเคลื่อนไหวของอัวรา และมี
เชือกเส้นยาวผูกติดอยู่ด้วย ในเวลาที่นายของอัวรานอน จะเป็นกลางคืนหรือกลางวันก็ตาม
เชือกเส้นนี้จะล่ามอัวราไว้กับลูกกรงระเบียง อัวราจะขยี้เชือกเส้นนี้ให้ขาดเมื่อไรก็ได้ใน
ชั่วประเดี๋ยวเดียว แต่อัวรายังไม่เคยทำดั่งนั้น

^๑ คนแอฟริกันจำพวกหนึ่งยังป่าเถื่อนมาก เปลือยกาย ถือหน้าไม้และหหลวงเป็นอาวุธ กินเนื้อสัตว์ทุกชนิด ตั้งแต่ลิงโตจน
กระทั่งหนู

วันหนึ่งเวลาบ่าย เป็นเวลานอนกลางวัน อากาศร้อนอบอ้าว คนขาวนายของอัวรานอนอยู่บนเก้าอี้ยาวบนเฉลียงด้านใกล้กับสวน อันเป็นที่ได้ลมมากกว่าด้านอื่น อัวรานอนอยู่ปลายเฉลียงหน้าบันได คนขาวล่ำอัวราไว้ที่ตรงนี้ เพื่อตัวเขาจะพักผ่อนได้สบาย บุคคลไม่เป็นที่พึงประสงค์ เป็นต้นว่า พวกขอทานจะไม่กล้ำมาอยู่ยาม ก็ใครเล่าจะกล้า ในเมื่อมองเข้ามาตามช่องประตูก็จะเห็นสิ่งหัตว์ใหญ่ยาวยิ่งกว่าสุนัขขนาดใหญ่ เช่นสุนัขชนิด “แซนต์แบร์นาร์ด”^๑ นอนขวางเกือบเต็มส่วนกว้างของระเบียงเรือน และหน้าของสิ่งนั้นซึ่งแม้จะเป็นสิ่งหัตว์เล็ก ก็ไม่ใช่ว่าอยู่ในลักษณะบอกบุญรับ ปากล่างย้อยส่าย หนวดแข็ง ฟันโตเท่านี้มือ เท้าหน้าบ่อเรอ มองดูเหอหะดอก แต่ใครๆ ก็ประมาณได้ว่ากว้างสักเท่าสองฝ่ามือคน และอาจสามารถที่จะบลุกว้าวให้แบนติดอยู่กับที่ในพริบตาเดียว

อัวรานอนอย่างสบายตามปกติของสัตว์ที่ร่างกายสมบูรณ์ พื้นที่ใหม่ของอัวราครบชุดเมื่อ ๒ เดือนมานี้เอง ขนและหนังไม่มีสัตว์ใดต่อม นอนหลับสนิทและสงบ ด้วยความรู้สึกว่ามีที่พึงอยู่ใกล้ๆ และด้วยความรู้สึกล้อเลียนเนื่องมาแต่โบราณกาล ด้วยความรู้สึกตัวว่าไม่เคยมีใครสู้ได้ ทั้งไม่มีใครอาจสู้ด้วย

แมวตัวหนึ่งผ่านมา เป็นแมวในบ้านซึ่งอัวราเคยเล่นด้วยในคราวที่ได้อาหารดี ใจสบาย เจ้าแมวไม่ได้คาดว่าได้พบสิ่งหัตว์ หรือว่าไม่อยู่ในอารมณ์ที่จะเล่นเพราะกำลังห่มกุ่มอยู่ใน การที่จะค้นหาอะไรอย่างหนึ่งตามซอกตามพริ้ง อย่างไรก็ตาม ภายหลังที่ได้ปลุกปล้ำกันอยู่เพียง อึดใจเดียว วิพารก็เกิดจะเอาแต่ใจตัว ดบเอาจมูกอัวราเข้า และก่อนที่อัวราจะหันตะครุบตัวไว้ วิพารก็โดดแผ้วไปทางลูกกรง

หล่นดับลงบนทางเข้าเรือน--ไม่ใช่เอาหลังลงอย่างลงเป็น--นางสิ่งหัตว์ติดตาม ลืม ปลอกคอ ลืมเชือก ลืมลูกกรง ใจมุ่งแต่จะเล่น--แต่หาหล่นลงบนสิ่งหนึ่งสิ่งใดเหมือนดังวิพาร ไม่ เพราะเชือกก็เหนียว ปลอกคอก็แข็งแรง นางสิ่งหัตว์ก็กระแทกเข้ากับฝาเรือนอย่าง “จ้ง” ถนัด แล้วที่นั่นเสียงแปลกๆ ต่างๆ ก็เกิดขึ้น มีเสียงกระโจนดังผิงๆ เสียงตะกวดดังพริตพราวๆ และเสียงเรือนลั่นเอี้ยดไปทั้งเรือน ขนสีน้ำตาลปลิวกระจุยกระจาย

คนดำ มีพวกพ่อค้าเร่ พวกเดินหนังสือ พวกขอทาน ซึ่งหลบอยู่ตามโคนต้นไม้หรือตาม ที่ริมฝาเรือนผวาตื่นขึ้นพร้อมกัน แล้วก็กระจ่ายไปคนละทางสองทางด้วยความตกใจ เจ้าสุนัข ขนสีเดียวกับอัวราซึ่งเคยเป็นเพื่อนเล่นของอัวราด้วย ก็เกิดจะไม่ไว้ใจเพื่อนเล่นขึ้นมาเหมือนกัน ทำตัวหลบหลบหายเข้าในครัว ก็พอดีกับเจ้าของซึ่งตะลึงตะลันหับประตูตามหลังสุนัขเข้ามาโดยเร็ว

^๑ Saint-Bernard สุนัขพันธุ์สวิสเซอร์แลนด์

ความแตกตื่นเกิดขึ้นรอบๆ เรือน อ้าวราโอดผิงๆ พยายามจะปีนผ้าขึ้นบนเรือน เสียงร้องแทบสิ้นกลายเป็นเสียงแหลมแล้วก็ “แฟบ” ลง บางขณะอ้าวรานิ่งเงียบ คล้ายๆ กับพยายามสูบลมเข้าตัวสำหรับหายใจ ด้วยความจริงลมหายใจก็จวนจะหมดอยู่เต็มที ลำคอถูกดิ่งดิ่งเครียดดังจะขาดออกในบัดใจ ข้อตามโครงกระดูกยังเกี่ยวกันอยู่ แต่ก็อาจจะขาดสะบั้นลงในขณะใดก็ได้

นายของอ้าวราตกใจตื่น แล่นมาที่ริมเฉลียง เหงื่อชุ่มตามเสื้อกางเกง เขากำลังจะชุดเอาบรรพบุรุษของพวกคนดำขึ้นมาแข่งดำลึก ๗๐๐ ชั่วโมง ให้สมกับที่มีเผ่าพันธุ์เป็นเด็กไม่รู้แล้วจึงมาเหย่สิงห์เล่น แต่เมื่อชะโงกดูกรงมองลงไปเบื้องล่าง ก็เห็นอ้าวราของเขายืนในภาวะอันพิสดาร อ้าวรามองเห็นเขาด้วยเหมือนกัน รวบรวมกำลังแผ่นพรดขึ้นสุดแรงเกิด เพื่อจะให้ถึงตัวนายแต่ก็พลาดเข้ากับกำแพงอิฐอีกดังปังใหญ่ ขณะที่คอก็กระเจาไปอีกราวหนึ่งซั่มมือ

ครั้นแล้วห่อตัวเข้า จนเหมือนก้อนอะไรก้อนหนึ่ง อ้าวราซ่อนตาขึ้นมองดูนาย คนขาวดึงเชือกเต็มเหนี่ยวเพื่อจะชักเอาตัวสิงห์ขึ้น แต่อ้าวราตัวหนักเหลือเกินนัก เขาก็ต้องปล่อยให้อ้าวราโถงเตงอยู่ตามเดิม

เสียงอ้อก ! ยาวออกจากลำคอนางสิงห์ คนขาวหายไปจากที่นั่นแล้ว เมื่อเขากลับมามีมืออยู่ในมือ อ้าวรามองดูเขาไม่วางตา ดวงตาของอ้าวราในขณะนั้นดูใหญ่มาก มีลักษณะทอดอาลัยและเหลือกลาน น้ำลายฟูมปาก

คนขาวหันเชือก ๒ ที อ้าวราก็หล่นลงบนทางเดินริมเรือนเสียงดังบัก! หล่นอย่างไม่มีท่าเช่นเดียวกับกระสอบทรายตกจากที่สูง

แต่อ้าวราไม่กลิ้งอยู่นาน ลุกขึ้นได้ก็แผ่นพรดขึ้นบันไดเรือน คนขาวเพิ่งจะได้วางมือลงบนโต๊ะ และกำลังสั่งคนใช้ให้หาเครื่องดื่ม ก็รู้สึกว่ามีมือห้อมห้อมมารอบบ่าไว้แน่น แล้วก็รู้สึกตัวว่ากลิ้งอยู่กับพื้น พร้อมทั้งถูกยึดไว้อย่างมั่นคงและตรงหน้าเขาทีเดียว ประชิดอยู่กับหน้าของเขาด้วยเขามองเห็นหน้าบ่อเรอของนางสิงห์ และได้กลิ่นลมหายใจซึ่งออกจะไม่สู้หอมนัก

คนขาวพยายามที่จะป้องกันตัว ผลักปากออกไป ยึดมือยึดเท้าไว้ แต่นางสิงห์นอนอยู่บนตัวเขา ทับเขาไว้ด้วยน้ำหนักถึง ๑๒๐ ปอนด์ ความหวาดเสียวทำให้เขาแข็งไป แต่เป็นอยู่ชั่วอึดใจเดียวเท่านั้น เสียงที่ออกจากปากอ้าวราไม่ใช่เสียงสิงห์ที่จะทำลายขวัญศัตรู แต่เป็นเสียงคล้ายเสียงกรน ปากของอ้าวรามิได้อ้าขึ้นเพื่อจะอวดเขี้ยว แต่ได้อ้าเพื่อปล่อยให้ลิ้นอันหยาบออกมาเลียตามมือตามแขน ตามหน้า ตามศีรษะของนาย เลียตลอดไปทั่วร่างที่ปกคลุมด้วยปียามา

ต่อแต่นั้นมา ความภักดีต่อนายก็เข้าฝังอยู่ในใจอ้าวรา อ้าวราไม่ยอมที่จะอยู่ห่างนาย เมื่อนายเรียกถึงแม้ว่าอ้าวราจะกำลังกินหรือกำลังเล่น อ้าวราก็จะทิ้งทั้งสองอย่างเพื่อรับมาหา ถ้านายใจลอยเดินเหยียบหาง อ้าวราจะโอด--ไม่ใช่โอดทำร้าย โอดให้พ้นทางเดินของนาย--เวลา

นายนอนอ้วนนอนเฝ้าประตูห้อง แล้วก็คอยจนถึงเวลาเช้าตรู่ เมื่อคนใช้นำกาแฟเข้าไปให้นาย ก็จะตามเขาเข้าไปหานายที่หน้าเตียงนอน นายออกไปทำงานนอกบ้าน ไม่ว่าจะไปมาหรือเดินไป อ้วนต้องติดไปด้วย ถึงเวลาพักอยู่เฉย อ้วนพยายามจะนอนบนตักนาย น้ำใจจะเอาตัวซึ่งหนัก ถึง ๑๒๐ ปอนด์ขึ้นไปวางบนตักเขา และไม่ละทิ้งโอกาสที่จะเลียเบาๆ ตามตัวนาย ตรงนั้นบ้าง ตรงนี้บ้าง โดยมีให้เขารู้ตัว

เมื่ออ้วนเป็นทั้งเพื่อนสนิท และสหายสนิทของนายเช่นนั้น ก็แผ่ไม่ตรึงกว้างขวางไปถึง คนขาวทั่วหน้า คล้ายกับจะมีความรู้สึก ว่า คนขาวมีของกายสิทธิ์สำหรับช่วยสิ่งที่จะถูก รัศคอตายประจำตัวอยู่ทุกคน แต่ถึงกระนั้นเมื่อนายของอ้วนไปที่สโมสรเพื่อเล่นเทนนิสหรือ เล่นไพ่ เขาพาอ้วนไปด้วย ก็ไม่วายที่จะมีคนผู้ไม่ชอบเห็นใครติหรือหมิ่นสาบมนุษย์ทั่วไปกล่าว แก่นายของอ้วนว่า

“รออีกสักหน่อยเถอะ รอให้ถึงเวลาที่มันจะเป็นแม่ได้... จะเห็นว่าตัวของท่านมีราคาค่าน้อย เพียงไร ถึงเวลานั้น ถ้าท่านไม่ยากให้มันฉีกเนื้อเล่นล่ะก็ จงระวังตัวให้ดี!”

วันหนึ่งเวลาที่กล่าวแล้วก็มาถึง ฤดูฝนที่ดูร้ายประกอบด้วยลมบ้าหมู ลมเพชรหึงและ ลมร้ายที่นำกลั้วต่าง ๆ ตามหลังฤดูแล้งมา แล้วฤดูอันแห้งผากก็เวียนมาไล่ฤดูฝน อ้วนอายุได้ ๒๐ เดือน ซึ่งถ้าจะเทียบกับอายุมนุษย์ผู้หญิง อ้วนก็เท่ากับสตรีสาวสวยอายุ ๑๘ ปี

ดูเผิน ๆ คล้ายกับไม่มีความเปลี่ยนแปลงอย่างหนึ่งอย่างใดเกิดขึ้นแก่นางสิงห์ นอกไป จากว่าร่างของนางสิงห์อวบอ้วนขึ้น และน้ำหนักตัวก็ทวีขึ้นกว่าเก่า

แต่เมื่อต้นไม้ผลัดใบ ความกระวนกระวายได้เกิดขึ้นแก่อ้วน ในเวลากลางคืนอ้วนนอน ไม่สนิทเหมือนในกาลก่อน และถ้านายของอ้วนไม่ทำงานจนอ่อนเพลียถึงกับหลับทันทีที่ศีรษะถึง หมอน ก็จะทำให้เห็นว่า อ้วนลุกขึ้นยืนตั้งศีรษะสูง ทั้งงมูกก็สอดส่ายสุดส่ายลมซึ่งมาจากทิศต่างๆ และพัดพาเอาสาบสัตว์ในดงที่บีบมาด้วย

คนสามัญอาจจะเดาว่าหูของอ้วนซึ่งหนาขึ้น แข็งขึ้น กลมขึ้นนั้น ถูกรบกวนด้วยเสียง ร้องเล่นเต้นรำของพวกโบโบ พวกแม่มดพ่อมดอาจจะหาว่าอ้วนถูกรังควานผีป่า แต่แท้จริงสิ่งที่ รบกวนอ้วนนั้นเป็น “เสียงแว่ว” ชนิดหนึ่ง ซึ่งคนไม่ว่าคนขาวหรือคนดำ จะสำเหนียกไม่ได้เลย เป็นเสียงเบาเท่ากับเสียงใบไม้สั่น หรือเท่ากับเสียงกิ่งไม้เล็ก ๆ หักหรือเดาะเพราะเหตุที่ ปลายกิ่งมีใบหนาหนักเกินกำลัง

คืนหนึ่งๆ ล่วงไป ดวงจันทร์แจ่มจ้ายิ่งขึ้น เสียงแว่วนั้นยังชัดขึ้น หรือจะเป็นเสียงลมที่ ทำให้เย็นรื่น และให้ต้นไม้โยกโอนเอนไปมา

ในระยะนี้ ระยะที่ “เสียงป่า” ชัดขึ้น โบโบเดาซคร่ำราวกับภูเขาในแดนนั้น กล่าวแก่ลูกน้องหนุ่ม ๆ สาว ๆ ว่า “ต้องสุ่มไฟให้ใกล้ฝูงสัตว์” แล้วตะแบกบังคับให้เขาเหล่านั้นถือหน้าไม้ใหญ่ยาวที่สุด กับหลาวใหญ่ซึ่งโดยปกติเคยใช้แต่เวลาที่จับบุชายัญ

เช้าวันหนึ่งในหมู่นี้ คนใช้ในบ้านคนขาวตื่นขึ้นพบเชือกที่ล่ามอัวราขาดกลาง ปลายข้างหนึ่งติดอยู่กับลูกกรง ตรงที่ขาดมีรอยฟัน คนขาวได้ทราบเรื่องก็จัดแจงหาเชือกมาเปลี่ยนใหม่ สั่งสอนอัวราเล็กน้อยด้วยเชือกที่ขาด อัวราหลบหลีกหนีพอเป็นกิริยา แล้วลงท้ายก็หมอบนิ่ง คนขาวพึมพำว่า “ทำเห็นจะคันฟัน” แล้วเรื่องก็เป็นอันสงบไป

เวลาล่วงไปจนถึงข้างขึ้นเดือนใหม่ แสงจันทร์กำจัดความมืด ช่มแสงดาว แม่แสงสว่างไปตามที่ราบอันไพศาล รอบบ้านสีเทาหมุกหมัว รอบหมู่บ้านของพวกโบโบเป็นแสงสว่าง ซึ่งจะให้นักล่าสัตว์เล็งปืนถูกตรงหัวใจเจ้ากิเลนที่มาและเล็มอยู่ตามชายดงริมที่ราบได้อย่างสบาย ๆ

แต่ทั้งกิเลน ทั้งกวางจะไม่กล้ากรายมาให้มนุษย์ยังเป็นอันตราย เพราะถูก “เสียง” ขับไล่ไปเสียหมด เสียงนี้ดังใกล้เข้ามาทุกที ชัดขึ้นถี่ขึ้นเป็นลำดับ และจะแจ่มยิ่งขึ้นอีกเมื่ออัวราเกิดมีขึ้นซึ่งสิ่งลึกลับ อันเป็นเหตุให้ผีเสื้อตัวผู้เสาะแสวงไปถึงผีเสื้อตัวเมียที่อยู่ไกลแสนไกล และซึ่งสิ่งอันทำให้เกสรตัวผู้ปลิวสู่เกสรตัวเมียในยามดอกไม้บาน

คืนนี้ สายลมซึ่งพัดผ่านเฉลียง ต้องตัวอัวราทำให้เยือกเย็นในกระดูกสันหลัง สายลมระคนด้วยกลิ่นผักอ่อนที่ขึ้นตามโคนไม้ใหญ่ ด้วยกลิ่นดินไม้ที่สอนเป็นตามยอดเนินเขา และกลิ่นใบไม้ที่คลุกเคล้าอยู่กับดินกับผลไม้งอมที่หล่นแล้วอยู่นานวัน

ครั้นตีกองสัตว์ คนทั้งหลายพากันหลับสนิท “เสียงแว่ว” ซึ่งแว่วมานาน แล้วหยุด แล้วแว่วขึ้นอีกก็ดังทึม! ขึ้นอย่างถนัดถนี่!

ทันใดนั้นอัวราก็ลุกขึ้นยืนจังก้า หางฟาดกับสีข้างแล้วย้ายมาตีพื้นแล้วแกว่งไปพาดลูกกรง อัวราเริ่มโยกตัวตึงเชือก สะบัดศีรษะ ในขณะที่ “เสียง” ก้องกังวานมาจากที่ไกลโพ้น! “เสียง” อันเป็นภาษาซึ่งสิ่งมีชีวิตผู้ยอมใช้เป็นเครื่องมือสื่อสารถึงนางสิงห์มาแล้วหลายร้อยชั่วอายุคน

ว้าวควายตื่นตกใจทำหน้าที่เชื่องยิ่งขึ้น แพะวิ่งเข้าชนประตูกระท่อม สุนัขเฝ้าบ้านพยายามจะปลอบขวัญสัตว์ในคอก แต่ภายหลังกลับมุดเข้าซ่อนในฉางข้าว พวกเจ้าของสัตว์เลี้ยงลุกขึ้นจุ่มง่ามเป่าไฟที่มีอำนาจจะขับไล่ ทั้งผีป่าและทั้งลมอันเย็นเยือกในเวลาใกล้รุ่ง

ฮีม! เสียงประหลาดดังใกล้เข้ามาทุกที เพื่อจะทวงคืนซึ่งสิ่งที่ทวงแทนอันมนุษย์ชิงเอามาครองไว้

สิงห์ตัวผู้ สีตัวเป็นสีทราย ขนดกพองหนา ถูกนำมาโดยสัตวชาตญาณ มิได้ระแวงว่านางสิงห์นั้นถูกสาบมนุษย์จับเสียแล้ว เป็นสาบที่แรงกล้ายิ่งกว่าสาบสะโอปาและร่างของนางสิงห์ก็ถูกฟอกล้างแปร่งด้วยน้ำมีอมมนุษย์อยู่เสมอ เจ้าสิงห์ตัวผู้พากันมุ่งมาหานางสิงห์

อัคราถูกอำนาจแห่งการเรียกร้องทำให้ลืมนายผู้กำลังหลับ ก้อนอะไรอย่างหนึ่งแล่นขึ้นตามลำคอแล้วก็เกิดเสียงดังก้องไปทั้งบ้าน

ทั้งคนเฝ้ายามและเจ้าของบ้านตกใจตื่นขึ้นพร้อมกัน คนขาววิ่งมาที่เฉลียงในทันใด

ที่นั่น เขาเห็นอัคราในลักษณะที่เขาไม่เคยเห็นมาแต่ก่อน เมื่อตื่นจากมึนงงเพราะอำนาจแห่งการเรียกร้อง ร่างของอัครายุบยอบลงแต่แล้วก็พองโตขึ้นอย่างประหลาด สองเท้าหลังยันพื้น คล้ายกับจะแผ่นไปข้างหน้า สองเท้าหน้ายกลอยขึ้นคล้ายกับว่าถูกหนามยอกเข้าแล้วโดยแรง

อัคราสิ้นความสนใจในคนขาว ในระเบียบเรือน ในเส้นเชือกซึ่งจะกักให้ขาดสะบั้นไปได้ ในอดีตเดียว ดวงตาจ้องเขม็งไปทางที่ราบ ตามแนวลำธารใกล้เขตไร่ของพวกโบโบ

เสียงร้องของสิงห์ตัวผู้ซึ่งเตรียมพร้อมที่จะต่อสู้เพื่อนางสิงห์นั้น ระคนด้วยการดักเตือน วิงวอนให้อัรราระลึกถึงหน้าที่ของนางสิงห์ทั่วไป หน้าที่ซึ่งอัคราได้เพิกเฉยทอดทิ้งเสียเพราะความภักดีต่อมนุษย์

แล้วเจ้าสิงห์หนุ่มก็คำรามก้องสะเทือนไปทั้งนอกและในดง “ว่ายังงั้้อัรร่า มัวอิดเอื้อนอยู่ทำไม”

ในกิริยาล้ายต้นจากฝัน อัคราเบือนศีรษะมาทางเฉลียงด้านใน ดวงตาใหญ่ถนัดเป็นประกายวาวขึ้นในท่ามกลางความมืด นางสิงห์มองมาเห็นนาย เจาดำยาวเป็นสง่าซึ่งฉายเด่นอยู่กลางระเบียบก็ยุบลงทีละน้อย อัคราวางสองเท้าหน้าลงคู่กัน วางตัวลงบนพื้นเฉลียงทางเหยียดตรงไปเบื้องหลัง

“ยาม!”

“อยู่ที่นี่ครับ”

“อะไรกัน ใครแอบเข้ามาหรือ!”

“เปล่า นาย สิงโตตัวผู้มันมาเรียกอัครา ให้ตายโหงซี ดูท่าทางอัคราเหมือนนางสาวที่กำลังฟังแม่อ้อย”

คนขาวหันกลับเข้าไปในห้อง ฉวยปืนออกมา ยิ่งกราดไปรอบ ๆ เขตบ้าน

“เสียง” อันมาจากที่ไกลสงบลง นางสิงห์ดึงเชือกอยู่ไปมาเพื่อจะวิ่งเข้าหานาย

เขาก้มตัวลง เกานางสิงห์ตามรอบตา ได้คางและโคนหาง พร้อมกับป्लอบ

“ไม่มีอะไรอ้วรา นอนเสียเถอะ”

นางสิงห์เลียเท้าเขา แล้วก็ลงนอนหงาย งอเท้าชูขาขึ้นทั้ง ๔ ขา เพื่อให้เขาเกาท้อง

ในเวลาเดียวกันนี้ จุดดำที่มากกลางสีขาวแห่งแสงจันทร์เหนือแผ่นดินกำลังถอยห่างออกไป จุดซึ่งมีการเคลื่อนไหวได้ส่งเสียงสาปแช่งอย่างเกรี้ยวกราด แต่กระทอนกระแทนและขาดเป็นห้วง ๆ มาทางทิศที่หมู่บ้านมนุษย์ตั้งอยู่

๒ ปีต่อมา

คนขาวและอ้วราถูกวิถีแห่งชีวิตแยกเสียจากกัน ทั้งสองฝ่ายต้องบ่าหน้ามาสู่ทิศเหนือแห่งโลกด้วยกันแต่ต่างหนทางและเวลา คนขาวมีกิจจำเป็นที่จะกลับเข้าประเทศฝรั่งเศสชั่วคราว เขาจึงยกอ้วราให้แก่เพื่อนคนหนึ่ง เพื่อนคนนั้นให้อ้วราต่อไปยังเพื่อนอีกคนหนึ่ง ซึ่งในท้ายที่สุดอ้วราได้ตกเป็นสมบัติของรัฐบาลฝรั่งเศส

เดี๋ยวนี้อ้วราอยู่ในกรงสี่เหลี่ยมกว้างยาว ๓ เมตร เพดานสูงเพียงสุดเอื้อมแขน ฝาผนังเก่าคร่ำสกปรก ลูกกรงเหล็กใหญ่โตพอที่จะขังช้างป่าได้ทั้งฝูง ลูกกรงซึ่งผู้ทำเจตนาจะให้ด้านทานสนิมได้นานที่สุด และให้เหมาะแก่การใช้ขัง “สัตว์ร้าย” ดังที่อักษรบนป้ายใหญ่แสดงอยู่

อ้วราอยู่ในโรงเลี้ยงสัตว์^๑ ไกลริมฝั่งแม่น้ำแซน กรงอ้วราอยู่กลางระหว่างกรงหมาในตึกหนึ่งกับหมีตัวหนึ่ง อ้วราไม่รู้จักและไม่สนใจใน “เพื่อนกรง” ทั้งสองนี้ เพราะเป็นสัตว์ต่างชนิดกับตัว มีสัตว์จำพวกเดียวกับตัว ซึ่งเคยรู้จักกลิ่น เคยได้ฟังเสียงมาก่อน แต่ไม่เคยเห็นอยู่ด้วย เบื้องบนกรงอ้วรมีป้ายใหญ่ซึ่งตัวอักษรเป็นใจความดังนี้

สิงห์ตัวเมีย Felis Leo เมอซีเออร์ ปรูดอม ให้แก่รัฐบาล

ลูกสิงห์ตัวเมียตัวหนึ่ง ซึ่งไม่คุ้นกับมนุษย์เหมือนดังอ้วรา โตดพละในกรงอีกกรงหนึ่งโดยไม่พักผอนเลย ทั้งนี้ด้วยความหวังว่าวันหนึ่งจะได้พบช่องทางอันจะนำตัวไปสู่อ้อมแขนของแม่และความอิสรภาพ

^๑ น่าจะใช้คำว่า “สวนสัตว์” แต่ต้นฉบับเดิมไม่ใช่คำนั้น ผู้ถอดเรื่องจึงอนุมานตาม และลักษณะของสถานที่ตามที่กล่าวในต้นฉบับก็ไม่มีอะไรที่น่าจะเป็นสวน

ฝูงคนเกียจคร้านพากันมามุงรอบ ๆ กรงซึ่งตั้งอยู่เรียงราย นั้น *Felis tigris*^๑ ราชอิรราชญวนให้แก่รัฐบาลฝรั่งเศส นั้น *Felis pardus*^๒ นั้น *Felis leo*^๓ หมิชนิดที่หาได้ดาษดื่น คอยจ้องจะรับถั่วที่เด็ก ๆ คอยโยนให้ แล้วคนดูทั้งหลายทั้งตาแก่ยายแก่ คนเลี้ยงเด็กและทารกก็พลอยสนุกไปด้วย

แต่ที่หน้ากรงสัตว์อีกจำพวกหนึ่ง มีตัวอักษรเป็นใจความดังนี้

“ห้ามมิให้ผู้หนึ่งผู้ใดยื่นหรือโยนสิ่งหนึ่งสิ่งใด ให้สัตว์จำพวกกินเนื้อเป็นอาหาร คือ สิงโต เสือ แมวป่า”

อนิจจา อัวรามาดต้องขังอยู่ในกรงอันมืดและโสมโครก ฝูงมนุษย์แต่งกายพิลึกพิลั่นเดินผ่านไปมาอยู่ชวักไขว่ เกือบทุกคนอยู่ในลักษณะ “หน้าตาย” แต่ทุกคนมีความรู้คิดถึงคำผ่านประตู ๒ แพร่งที่เสียไป และพยายามจะหาประโยชน์ให้คุ้มค่าแห่งทรัพย์สินนั้น อัวรามองดูพวกเขา สังเกตเห็นความทึ่งของเขาบางคน ก็ออกเสียงเบา ๆ เป็นการขอร้องให้แะพูดกับตัว เล่นกับตัวเหมือนอย่างที่ว่าเคยถูกหัดให้เล่นในสมัยเมื่ออยู่ในดินแดนไกลที่เกิดขึ้น ฝูงมนุษย์ไม่เข้าใจการเรียกร้องของอัวรา เขาพากันหัวเราะและบางครั้งก็ทำหน้าล้อ เย้ยหยันอย่างน่าบัดสี ฝูงมนุษย์ย่อมจะพลาด ดังนั้นจึงชมเชยรัฐบาลของตัวในข้อที่จัดสิ่งซึ่งตัวกลัวแต่อยากเห็นไว้ให้ตัวดูได้โดยปลอดภัย ดูเหมือนเขาจะพากันคิดว่า เขากำลังชมภาพถ่ายของไอ้ผู้ร้ายใจฉกรรจ์ซึ่งมักจะเป็นเครื่องประดับอันสำคัญอยู่ตามหน้าปกหนังสือพิมพ์ต่าง ๆ

แต่ที่จริงอัวราไม่ใช่ผู้ร้าย และไม่เคยทำผิดกฎหมายโดยประการหนึ่งประการใดเลย อัวราหมอบอยู่ด้านในที่สุดของกรง เพื่อจะหลบหนีความหนาวเยือกเย็นซึ่งอัวราทนไม่ค่อยจะไหว อัวราได้ละทิ้งกายกรรมต่าง ๆ เสียไปแล้ว ทั้งกำลังเบือหน้าต่อเครื่องแวดล้อมเต็มที่ ไม่เห็นมีอะไรนอกจากต้นไม้ซึ่งสูงโพนเพนในฤดูหนาว และเส้าโศกจนน่าเกลียดในฤดูฝน กับฝูงมนุษย์ที่อัวราจะเขาใกล้หรือเล่นด้วยก็ไม่ได้

แรกทีเดียว อัวราไม่เข้าใจว่ามีอะไรเกิดขึ้นแก่ตัวอัวรา สำคัญว่าความเป็นไปของตัวนั้นจะเป็นเช่นนี้ชั่วคราวคราวเท่านั้น อย่างเดียวกับเมื่อเขาเอาตัวอัวราลงมาลงเรือ สำคัญว่าเขาจะปล่อยตัวออกจากกรง เอาปลอกคอที่มีเชือกผูกมาสวมคอให้ แล้วพาตัวกลับไปยังบ้านของนายซึ่งเป็นบ้านใหญ่กว้าง เปิดโปรงรับแสงสว่างอันแจ่มจ้าได้ตลอดวัน แต่ในที่สุดความซ้ำซากต่าง ๆ นานาก็

^๑ เสือเหลืองลายดำเป็นเส้นหรือแผ่นยาว ๆ เสือโคร่ง? อยู่ในเอเชีย

^๒ เสือเหลืองลายเป็นจุดใหญ่ บางตัวเป็นสีดำทั้งตัว มีมากในแอฟริกาและอินเดีย

^๓ สิงโต

ทำให้อัวรามินตึงซึ่มเขาไป นี่อัวราหมดหวังจะได้พบความสนุกสนานรื่นเริงเสียแล้วหรือ ไม่มีอะไรอีกแล้วหรือ นอกไปจากการย้ายจากกรงสำหรับเวลากลางวันไปยังกรงสำหรับเวลากลางคืน แล้วก็ย้ายจากกรงสำหรับเวลากลางคืนไปยังกรงสำหรับเวลากลางวัน กรงซึ่งขึ้นเหม็นอับโสโครก กับขอบฟ้าซึ่งเหมือนกันอยู่ชั่วนาตาปี

ยิ่งนานวันอัวราก็ยิ่งคลายความประเปรียว ทุกๆ คืนเมื่อเดือนดับลงครึ่งหนึ่ง ก็เพิ่มความเฉื่อยชาหงอยเหงาของอัวราให้หนักลงครึ่งหนึ่งด้วย เป็นผลที่จะเกิดแก่สัตว์ทุกจำพวกในเมื่อสัตว์นั้นถูกย่ำด้วยความเบื่อหน่าย อันเกิดจากเหตุที่ถูกบังคับให้คิดและให้ทำอยู่ในขอบเขตที่แคบเพียงเท่าขนาดหัวคิดของคนที่บัดซบที่สุด ร้ายหนักไปกว่านี้ ความสิ้นแะซึ่งสามารถจะทำลายถาวรวัตถุทั้งหลายเสียได้ ได้ทำลายเส้นเอ็นตามข้อของอัวราเสียด้วย ถึงกับอัวราไม่พยายามที่จะโดดขึ้นนั่งเล่นบนหิ้งไม้ใหญ่ที่เขาทำไว้ให้ต่างเนินเขา

แต่นั้น ความปรารถนาอย่างแรงกล้าในอันที่จะพบนายก็เกิดขึ้นในห้วงลึกที่สุดแห่งวิญญาณสัตว์

อัวราคอยนาย คาดว่าจะค้นพบในฝูงมนุษย์ที่อัวราเห็นอยู่ทุก ๆ วัน อัวราคิดถึงนาย คิดถึงทุกกระยะที่กระดิกตัว คิดถึงทุกชั่วลมหายใจ ที่ว่านายในที่นี้ไม่หมายถึงนายชั่วครู่ยาม แต่หมายถึงนายเก่า นายที่แท้จริง นายคนที่เลี้ยงอัวรามาแต่น้อยจนเติบโตใหญ่ คนที่ตัดความเข้าใจผิดระหว่างมนุษย์กับสัตว์ป่าให้สิ้นไปจากใจอัวรา ๒ เท้าหน้าห้อยออกนอกช่องกรงเพื่อแหวกที่ว่างให้กว้างขึ้น สันดานมนุษย์ย่อมจะกลัวแม้แต่เท้าของสิงโตที่ขังอยู่ในกรง อัวราทำตาปรือ ตะแคงหูฟังเสียงพูดอันไม่เป็นสำและเสียงเอ็ดอึงโหวกเหวกอันไม่สมเหตุผล ด้วยหมายใจว่าสักวันหนึ่งอาจจะได้ฟังเสียงอันเคยเป็นที่ชินหู เสียงที่อัวราถือว่าเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับชีวิต เท้าเทียมกับความจำเป็นแห่งแสงตะวัน

แต่เดี๋ยวนี้อัวราเบื่อที่จะเฝ้ามองดูคนเสียแล้ว อัวรานอนตลอดเวลา แม้จนเวลาที่กำลังกินอาหารก็นอน

สิ้นความอดทนต่อฐานะอันยากแค้นของตัว อัวราสิ้นความรู้สึกต่อความชุ่มชื้นแห่งยามรุ่งอรุณ ยามรุ่งอันเป็นเครื่องนำความสว่างอันสดใส ยามรุ่งซึ่งไถ่จะขึ้น นกเขาจะคู เทนเสียงเห่าแห่งสุนัขตัวโปรดของนาย เสียงว้าวร้องมอ! เสียงแพะร้องแบ๊ะ! เสียงนกร้อง อัวราได้ยินแต่เสียงยวดยานเสียงเครื่องจักร เสียงรถรางและเสียงที่บ้าหลัง ร้ายกาจที่สุด คือ เสียงแตรรถยนต์

“ห้ามแห่สัตว์!”--อย่ามัวแห่อัวราเสียให้ยากเลย เหน็ดเหนื่อยต่อการแก่งแย่งระหว่างความหลังซึ่งมีชายผิวขาวตางามเป็นที่ตั้ง กับความเสียดายการดำเนินชีวิตไปตามแนวที่เผ่าพันธุ์

ของตัวเขาดำเนินอยู่ อ้าวรพยายามที่จะหลับ หมอบซบอยู่กับที่ตลอดเวลา ศีรษะวางระหว่างเท้า หน้า หรือมีฉะนั้นก็นอนตะแคงทุกดกับพื้นกรง ยังคงเหลือแต่ความทิวเท่านั้นที่จะทำให้อ้าวรพยับเขยื้อนตัวบ้าง

--ในวันที่อ้าวรพคิดคอยนายน้อยที่สุดนั่นเอง นายก็มาถึง

เขาคอนนี้มีเหตุจำเป็นที่จะต้องแวะเข้ามาในประเทศฝรั่งเศสอีกครั้งหนึ่ง เขามาที่โรงเลี้ยงสัตว์ คอยอยู่จนพวกนักดูกลับไปแล้ว ก็เข้ามายืนข้างกรง Felis leo ถึงเวลาที่เคยได้อาหาร อ้าวรพลุกขึ้นเดินวนชะเง้อดูตรงช่อง อันเป็นที่ที่จานอาหารเลื่อนเข้ามาในกรง ขณะหนึ่งนางสิงห์หยุดนิ่งเพ่งดูมนุษย์สันโดษที่ยังหลงอยู่คนเดียว จำนายไม่ได้เพราะเขาแต่งตัวผิดจากแต่ก่อน

“อ้าวรพ! อ้าวรพ! หนูเอ๋ย!” คนขาวพึมพำเมื่อสิงห์ที่ตั้งต้นเดินใหม่ “อ้าวรพ จำเราไม่ได้เสียแล้วหรือ?”

อ้าวรพหยุดกึกทันที ทำอาการผงะ เบิกตากว้าง หน้บนศีรษะย่นเป็นรอย ในขณะที่ทางแกว่งต้ออากาศอยู่ไปมา เออ! โอ้เอ๋ย! ขอให้ดูดวงตาที่แห้งแล้งเมื่อครู่ก่อน มากลายเป็นดวงตาแสดงความพิศวง เป็นปิตุคนไม่กล้าเชื่อตัวเอง แล้วในที่สุดก็รุ่งโรจน์ขึ้นอย่างประหลาด ดูหัวใจซึ่งเต้นแรงผาดโผนขึ้นในอกอันหนาปึก และสายตาซึ่งไม่มีสิ่งใดในโลกที่จะดึงดูดหรือชัก ลาก ถอน ให้พ้นไปจากที่หมายเดิมได้!

โอ-โฮ! โอ-โฮ! ในระหว่างที่นายพูด พูด พูด พูด หน้าอกอันใหญ่ของนางสิงห์ก็สะท้อนอยู่ไปมา มีเสียงจากลำคอเบื้อร่อนนั้น เป็นเสียงยาว ยาวมาก และอ่อนโยนอย่างที่สุด

นายเข้ามาใกล้ อ้าวรพลงนอนหงายยกเท้าชู เล็บหดอยู่ในช่อง

สักครู่หนึ่งอ้าวรพลุกขึ้น ดมมือที่ลอดลูกกรงเข้ามาจับตัว เลี่ยมือนั้น คลุกเคล้าลำตัว ลำคอเข้ากับมือ คนขาวจึงสังเกตเห็นความทรุดโทรมตามร่างกายของอ้าวรพ เห็นรอยด้าน เป็นตะปุ่มตะป่ำตามศีรษะและลำตัวด้วยฤทธิ์ที่สลับลูกกรง เห็นหางลิบเขียว เกือบจะไร้ขน ทั้งได้กลิ่นเหม็นแรงจากร่างกายของนางสิงห์ ซึ่งไม่มีใครกล้าจะอาบน้ำให้ นับตั้งแต่วันที่ได้อุทกขังเป็นนักโทษอยู่ในกรง

บางขณะนางสิงห์หยุดนิ่ง จับมือนายอมหายใจเข้าไปในปาก มองดูนายด้วยสายตาแสดงความน้อยใจ ตัดพ้อต่อว่าประสาชื่อ อย่างเดียวกับที่เคยทำตั้งแต่ตัวยังไม่อดนม

เสียง “กรน” ดังลั่นกรง ก้องไปถึงกรงอื่นๆ ด้วย สิงห์ตัวผู้เกิดความเข้าใจผิด จึงร้องตอบมาดังสนั่นจนกลบเสียงแตรรถและเสียงตะโกนขายหนังสือพิมพ์

นายของอว์ราออกตกใจ จึงชักมือออกจากกรง อว์รากียืนเท้าหน้าออกมาตะครุบไว้ ดึงมือกลับเข้าหาตัวเบาๆ แล้วก็เลียซ้ำ ไม่นำพาต่อเสียงตอบของเจ้าหนูมัมบี้บีน อว์ราฟังแต่เสียงที่เรียกชื่อตัว ชื่อซึ่งไม่มีใครได้เรียกมานานแล้ว “อว์รา! อว์รา!”

“ถึงเวลาปิดประตู!” คนเฝ้าสถานที่ตะโกน

“ท่านรู้จักกับสิงโตตัวนี้หรือ?” คนหนึ่งถาม

“ฉันทันเป็นคนเลี้ยงมาตั้งแต่เล็ก เราไม่ได้พบกันตั้งสองปีกว่าแล้ว แต่ว่าสิงโตไม่มีวันจะลืมดูแต่อันโดรเคลส์^๑ซี”

“อะไรนะ? ไอ้ที่ท่านว่านี่คืออะไร?”

นายของอว์ราให้ความสนใจในเรื่องที่เกี่ยวกับงานของรัฐบาลอยู่มาก แต่เป็นความคิดเห็นที่ผิดจากความจริงทั้งหมด เขายื่นคำร้องขอให้อว์ราที่มีที่อยู่กว้างขึ้นหรือมีฉนวนนั้นขอชื่ออว์ราคืน คำตอบที่เขาได้รับคือสมุดพิมพ์ระเบียบข้อบังคับต่างๆ กับคำเตือนให้ย้อนไปอ่านป้ายในโรงเลี้ยงสัตว์ สิ่งที่ได้แก่รัฐบาลแล้วเป็นหมดหนทางที่จะได้คืน!

เขาวิ่งหานักหนังสือพิมพ์ต่าง ๆ เพื่อขอให้ช่วยเป็นปากเสียง ได้รับคำตอบว่า

“ไม่เหมาะสม”

ในหมู่นั้นคนทั้งหลายกำลังตั้งอยู่แต่ในคาโรลิน บุตเชอร์^๒

ครั้นแล้ว--เพราะเหตุว่าความรักสิงโตตัวหนึ่งไม่เป็นสิ่งที่จะเลี้ยงท้องมนุษย์ได้ นายของอว์ราก็ออกเดินทางไปสู่ถิ่นอื่นต่อไป

อว์รานอนอยู่ในกรง หรือจะพูดให้ถูกทีเดียวมิใช่อว์รา เป็นแต่เพียงสิ่งมีชีวิตที่มนุษย์เรียกกันว่า สัตว์ป่า สัตว์ที่สูญเสียชื่อเพราะไม่มีใครเรียก ไม่มีเจ้าของ เป็นสัตว์ของรัฐบาล ใบไม้ร่วงกำลังปลิวกระจายแทนที่ผงธูลีซึ่งคลั่งตรลบในฤดูร้อน ฤดูหนาวกำลังเวียนมาถึงพร้อมด้วยก้อนเมฆซึ่งลอยต่ำ ขอบฟ้าอันมืดครึ้มและความเย็นอันเสียดแทงเข้าไปในปอดอว์รา

หลายฤดูผ่านไป นับแต่วันที่อว์ราได้พบกับนายแล้ว และได้ตั้งตาคอยนายต่อมาอีกโดยปราศจากผล

^๑ Androcles ชาวโรมันผู้เคยถอนหนามจากเท้าสิงโต ภายหลังได้รับการตอบแทนความเมตตาต่อสัตว์นั้นอย่างงดงาม

^๒ Caroline Butcher ในที่นี้ผู้ถอดเรื่องสารภาพความโง่ได้ถามคนฝรั่งเศสผู้ได้ผ่านมหาวิทยาลัยฝรั่งเศสมาแล้วอย่างดี ก็ไม่ได้ความว่าผู้นั้นเป็นใคร คงเดาว่าน่าจะเป็นนางละครหรือผู้ร้ายคนหนึ่ง แต่ทั้งนี้ก็แสดงเจตนาของผู้เขียนต้นฉบับเดิม ในอันที่จะแสดงว่าหนังสือพิมพ์นั้นกระตือรือร้นกับแต่เรื่องที่คนทั้งเมืองสนใจ จะเป็นเรื่องที่มีความสำคัญในตัวเองหรือไม่ก็ตาม นอกไปจากนี้ก็ไม่ได้เอาธุระด้วย

บัดนี้อวราอน “แบ็บ” ขาม้าท่อนหนึ่งหึ่งอยู่ข้างๆ โดยที่อวรามิได้แตะต้อง สัตวแพทย์ก็มา รองผู้บัญชาการโรงเลี้ยงสัตว์ก็มา แต่อวราไม่กินอาหารเสียแล้ว อวราไม่ปรารถนาที่จะกิน อวราไม่ปรารถนาที่จะขยับเขยื้อน

ถึงเวลาที่มนุษย์แยกย้ายกันไปหาเครื่องหย่อนใจ ในโรงเลี้ยงสัตว์ได้รับแสงสว่างแต่เพียงรำไรจากโคมริมถนน เป็นคืนที่ลมใต้กับลมเหนือปะทะกัน เกิดเป็นพายุ มีการต่อสู้อย่างทรหด และคดโกงซึ่งอาศัยความมืดตามถนนเปลี่ยว และสวนที่รกร้างเป็นสนาม ลมพัดปะทะโรงเรือน ตึกกรมและต้นไม้ใหญ่ดำทมิฬบังเกิดเสียงดัง พายุกระหน่ำหน้าต่างอันเก่าคร่ำคร่าในบริเวณโรงเลี้ยงสัตว์ กระเบื้องหลุดจากหลังคาร่องครางดังหวิว! แล้วก็หล่นลงแตกกระจายอยู่บนบาทวิถี

อวราครางเบาๆ โรคภัยที่ทำลายทรวงอกของมนุษย์แล้ว และเร่ร่อนอยู่รอบที่ขังอวรา ได้ถือโอกาสที่อวราอ่อนเพลียลง เข้าทำร้ายอวราด้วย เสียงครางอันแหบและละห้อยออกจากลำคออวรา ไม่ใช่ที่นี่ ไม่ใช่ที่นี่ ไม่ใช่ในคุกอันโสมม คับแคบน่าเกลียดน่ากลัวที่อวารานัดพบกับความตาย การที่นอนคอยอาการเย็นแข็งอยู่ในกรง ซึ่งเสียงพูด เสียงตะโกน เสียงหัวเราะของสัตว์จำพวกบัดซบที่สุดก้องมาถึงได้นั้น ผิดจากกฎแห่งเชื้อชาติเจ้าป่าทั้งหลาย

คลื่นชนิดหนึ่งแล่นขึ้นตามชายโครง ตลอดสี่ข้างของอวรา เสียงครางอันโหยหวนดังยึดต่อไป อ่อนเพลียด้วยความเศร้าสร้อย หนักอึ้งด้วยสิ่งซึ่งมนุษย์เรียกว่าโชคหรือเคราะห์ อวราส่งเสียงร้องขอสิ่งใดสิ่งหนึ่งอย่างละห้อยหวน อวาราร่ำหาป่าอันเป็นสถานที่ที่ต้นไม้ใหญ่น้อยตายด้วยโรคทุกชนิด หรือหักโค่นบรลัยไปด้วยพายุ แต่ทุกๆ ต้นอยู่ในชั้นเอก ไม่พยายามที่จะดิ้นรนไปจากที่ ยอมตายอยู่ในหมู่เพื่อนฝูง ภายใต้อาณาของสัตว์ที่อาศัยต้นไม้ตนเอง และเป็นสถานที่อันนางไม้ผีพรายทุกชนิดถือเอาผลไม้และโลหิตเป็นอาหาร

สิงห์ที่อยู่ร่วมเขตกับอวรา ที่ถูกจับมาเมื่อรุ่นหนุ่มรุ่นสาวแล้ว ได้ยินเสียงอวราอย่างถนัดถนี้ ทุกๆ สิ่งสัตว์แพทย์และรองผู้บัญชาการโรงเลี้ยงสัตว์ไม่เข้าใจ สิงห์เหล่านั้นก็เข้าใจ โดยแจ่มแจ้ง ร่างของสิงห์ลั่นอยู่ในลูกกรงเหล็ก ปากของสิงห์ส่ายออก ลำคอของสิงห์มีคลื่นแล่นขึ้นแล่นลง เสียงอึม! สนั่นหวั่นไหวอยู่ในคุก

เคว้งคว้างอยู่ในความมืด และความว่างเปล่าอันครอบงำตัวอยู่ อวราจำได้ซึ่งเสียงที่ก้องกังวานอยู่ในบัดนั้นว่าเป็นเสียงเรียก เสียงชวน เสียงเกลี้ยกล่อมที่ตัวเคยได้ยิน ในคราวที่อยู่บนเฉลียงแห่งบ้านซึ่งตั้งอยู่กลางที่ราบอันสว่างจ้าด้วยแสงเดือน

สะดุ้งโดยปัจจุบันทันด่วน นางสิงห์พยายามที่จะเอาชนะตัวเอง พยายามที่จะยืนใช้กำลัง ข้อยันกับพื้นกรง ในตัวของอวรามีการต่อสู้ระหว่างชีวิต ซึ่งกระตุ้นให้อวราจะเคลื่อนไหวกับอาการ

เสียงดังซึ่งมีอยู่ทั่วตัว ระหว่างการเรียกร้องชักชวนซึ่งจะทำให้ตั้งตัวใหม่ กับความรู้สึกซึ่งยังฝังอยู่ในวิญญาณอันมืดหล้ากอ และซึ่งทำให้อั้วราตกเป็นทาสแก่มนุษย์

กะโหลกศีรษะกับขากรรไกรของอั้วราเกิดขัดกันขึ้น บางขณะเมื่อตกอยู่ในอำนาจแห่งสัญชาตญาณและความระลึกได้ อั้วราเลียกระดานพื้นกรง หรือพยายามที่จะแตะกระดาน แต่กระดานนั้นแน่น แข็งกระด้าง ไม่มีความรู้สึกต่อการเจ็บปวด หรือต่อความต้องการของอั้วรา

อย่างเดียวกับโชคหรือเคราะห์ เวลากลางคืนก้าวล้ำเข้ามาทุกที กลางคืนที่เหมาะสมสำหรับสิ่งซึ่งได้พักผ่อนโดยสบายแล้วตลอดวัน จะยกพวกออกเดินทางไกล ในกรงข้างเคียง สัตว์ป่าหมუნตัวไปมา สัตว์เข้ากับลูกกรงเหล็ก คอตั้ง ศีรษะเอียงอยู่ในท่าเตรียมลุก ตาเป็นประกายในเวลาเดียวกันนี้ลำข้อของอั้วราพยายามที่จะกระดิกอยู่ภายใต้เนื้ออันเหลวป้อแป้เต็มทีแล้ว การเคลื่อนไหวเชื่องช้าลงอีก เมื่อความเยือกเย็นแล่นจากปลายเท้ากลับมาเข้าสู่ดวงใจ กระจายไปตามลำข้อ เล็บเหยียดแล้วไม่หุบกลับ หูห้อย ขากรรไกรลั่นแล้วก็งับลงโดยแรง เลียนแบบท่วงทีของเหล่าสิ่งที่ยังอยู่ในดงดิบ ที่มีความอิสระภาพ เสรีภาพ ในอันจะเรียกร้องเพื่อนกันมากินเลี้ยงรอบตัวนางกวาง

ภายนอก พายุครางกระหึ่มไล่หลังชั่วโหม่งที่ผ่านพ้นไป เสียงรถเสียงคนสงบแล้ว ยังมีเสียงกระเบื้องมุงหลังคาลั่นอยู่ ประดุจเสียงหัวเราะของคนบ้า

อั้วราตั้งต้นครางอีก ซีโครงขยายออกแล้วแผ่ลงโดยลำบากยากเย็น ตลอดระยะความดั่งแห่งเสียงคราง สิ่งที่ยังไม่หลับเฝ้าหูฟัง อั้วราหวนอาลัยอีกเป็นครั้งสุดท้าย ในความรักซึ่งตัวได้เหยียบย่ำเสียเพราะเห็นแก่ความสดรู้สดเห็นที่ทำให้ตัว 'ติด' อยู่กับชายฉิวขาวและเพื่อแสดงกตัญญูตักเตือนตามบรรพบุรุษต่อมนุษย์ที่เลี้ยงตัวและช่วยชีวิตตัวไว้

ด้วยเสียงครางแกมหอบ อั้วราสัมผัสต่อเพื่อนสิงห์ด้วยกัน ในข้อที่ละเมิดกฎของป่า ตัวมิได้พยายามหนีนายในเมื่อมีโอกาสที่จะหนีได้ เห็นเคหะของมนุษย์ดีกว่าที่นอนในป่า เห็นการติดสอยห้อยตามมนุษย์ดีกว่าที่จะไปเข้าฝูงสิงห์ที่ใหญ่โต กาย่า แต่ชื่อสัตย์มันคง

อั้วราลั่นเสียง กระดุกตรงคอต่อลั่น เป็นเครื่องหมายแสดงถึงที่สุดแห่งการติดต่อกันระหว่างสมองกับใจ ทันใดนั้นก็มีเสียงกึกก้องขึ้นในโรงอันมืดตื้อและเย็นเยือก เป็นเสียงคำรามอย่างหึกมเกรียม เสียงแค้นอย่างสาหัส เสียงอันเป็นอำนาจของเจ้าป่า แผดร้องเรียกความอิสระภาพและความไพศาลแห่งถิ่นเดิม

รุ่งเช้า ผู้รักษาสถานที่พบอั้วรานอนตัวแข็งดังท่อนไม้ ลั่นคางอยู่นอกปากมีรอยฟันกัดริมฝีปากล่างย้อยยานเปิดอ้า ทำให้เห็นฟันซึ่งจะไม่ต้องทำหน้าที่เคี้ยวอาหารให้อั้วราอีกต่อไป

กิจกรรม

๑. แสดงความรู้ความเข้าใจในประเด็นต่าง ๆ ต่อไปนี้

๑) ชายชาวฝรั่งเศสผู้เป็นนายของอัวรา มีวิธีฝึกอัวราให้อยู่ในวินัยได้อย่างไร และเขาใช้สิ่งใดเป็นเครื่องมือควบคุมอัวรา

๒) อุบัติเหตุที่ทำให้อัวราเกือบเสียชีวิตเกิดขึ้นได้อย่างไร เพราะเหตุใด

๓) เพราะเหตุไรอัวราจึงมีความกตัญญูรู้คุณนายอย่างยิ่ง

๔) ความขัดแย้งภายในตัวอัวราที่พลิกผันชีวิตของมันคืออะไร

๕) มีสารอะไรบ้างที่ปรากฏในตอนนี้นายกลับมาพบอัวราอยู่ในกรงขังสกปรกใน

สวนสาธารณะ

๖) ผู้ประพันธ์ใช้วิธีการอย่างไรในการทำให้ผู้อ่านทราบถึงความต้องการและความสำนึกผิดของอัวราก่อนที่มันจะตาย

๒. สังเกตศิลปะของการแต่งเรื่องสั้น แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน แล้วบันทึกลงไว้เป็นลายลักษณ์อักษร

๑) ผู้ประพันธ์มีศิลปะการแต่งอย่างไร จึงทำให้ผู้อ่านทราบว่าอัวรามีความรู้สึกผูกพันกับนายโดยปราศจากความระแวงใด ๆ ทั้งสิ้น ยกข้อความมาประกอบด้วย

๒) อัวราพยายามจะนอนบนตักนาย น้ำใจจะเอาตัวซึ่งหนักถึง ๑๒๐ ปอนด์ ขึ้นไปวางบนตักเขา ข้อความนี้แสดงว่าผู้ประพันธ์มีความคิดและความรู้สึกอย่างไรต่ออัวรา

๓) อัวราลุกขึ้นยืนตั้งศีรษะสูง ทั้งจมูกก็สอดสายสูดสายลมซึ่งมาจากทิศต่างๆ และพัดพาเอาสาบสัตว์ในดงที่บิดมาด้วย ผู้ประพันธ์พยายามจะบอกอะไรแก่ผู้อ่านในการพรรณนาภาพอัวราเช่นนี้

๔) อัวราแสดงอาการอย่างไร เมื่อมันจำนายได้ขณะที่มันอยู่ในกรงขัง เมื่อนักเรียนได้อ่าน นักเรียนเกิดความรู้สึกอย่างไร

๕) อัวรานอนอยู่ในกรง หรือจะพูดให้ถูกทีเดียวมิใช่อัวรา เป็นแต่เพียงสิ่งมีชีวิตที่มนุษย์เรียกกันว่า สัตว์ป่า สัตว์ที่สูญเสียเพราะไม่มีใครเรียก ไม่มีเจ้าของ เป็นสัตว์ของรัฐบาล

ข้อความข้างต้นนี้ ใช้ภาษาที่มีลักษณะอย่างไร ให้ข้อคิดอะไรแก่สังคมและกระทบอารมณ์ของผู้อ่านอย่างไรบ้าง

๓. แบ่งกลุ่มทำงานตามหัวข้อต่อไปนี้ อาจแบ่งเป็น ๖ กลุ่ม แต่ละกลุ่มเลือกทำ ๓ ข้อแรกหรือ ๓ ข้อหลัง ตามความสมัครใจ

๑) เขียนโครงเรื่องของเรื่อง อั้วรานางสิงห์ โดยสังเขป ความยาวไม่เกิน ๑๐ ประโยค

๒) หยิบยกฉากที่เห็นว่าผู้ประพันธ์บรรยายได้ดีมาสัก ๒ ฉาก และชี้ให้เห็นว่า ฉากนั้น ๆ สัมพันธ์กับโครงเรื่องอย่างไร

๓) คัดข้อความที่นักเรียนชอบและเห็นว่าใช้สำนวนแบบไทย ๆ มาให้ดูสัก ๔ สำนวน

๔) พิจารณาสารในเรื่อง อั้วรานางสิงห์ แล้วหยิบยกมาเขียนเป็นประโยคที่กะทัดรัด ใช้ถ้อยคำของนักเรียนเอง เรียงลำดับตามความสำคัญของสาร อาจเป็นสารที่แตกต่างไปจากที่ได้แนะไว้ในตอนต้นก็ได้

๕) คัดข้อความที่กลุ่มเห็นว่าบรรยายพฤติกรรมของอั้วราให้เห็นชัดเจน และก่อให้เกิดความสะเทือนอารมณ์แก่ผู้อ่านมาสัก ๒ ข้อ ความยาวประมาณ ๓-๕ บรรทัด พร้อมทั้งให้เหตุผลประกอบ

๖) พิจารณาข้อขัดแย้งที่มีในเรื่องสั้นเรื่องนี้ และนำมาชี้แจงให้เห็นจริงว่า ข้อขัดแย้งนั้นนำไปสู่ผลอย่างไรแก่ตัวเอกของเรื่อง

๔. อธิบายเกี่ยวกับเรื่องต่าง ๆ ต่อไปนี้

๑) คนและสัตว์ป่า ควรจะอยู่ร่วมกันหรือไม่

๒) ผู้แต่งมีจุดประสงค์สำคัญที่สุดในการแต่งเรื่องสั้นเรื่องนี้ว่าอย่างไร

๓) มีเหตุผลอย่างไรที่จะอนุรักษ์สัตว์ป่าไว้ในสภาพแวดล้อมตามธรรมชาติ

พระธรรมนิเทศทวยหาญ (อยู่ อุทมศิลป์)

ชาวไทยมีขนบนิยมในการสรรเสริญสดุดีสิ่งศักดิ์สิทธิ์ และบุคคลที่ควรเคารพโดยแต่งเป็นบทร้อยกรองชนิดต่างๆ ทั้ง โคลง ฉันท์ กาพย์ กลอน ร่าย บทสรรเสริญเหล่านี้อาจอยู่ในตอนต้นของหนังสือกวีนิพนธ์ หรืออาจอยู่ต่างหากเป็น บทสั้นๆ นิยมเรียกต่างๆ กันไป เช่น บทสดุดี ประณามพจน์ ประณามกษัตริย์ อาศิรพจน์ อาเศียรพจน์ ฯลฯ บทสดุดีที่นำมาให้นักเรียนเรียนนี้เป็นบทร้องเพลงถวายสดุดีพระมหากษัตริย์ในการชุมนุมทหารทุกเหล่า ลูกเสือ และนักเรียนเมื่อคราวฉลองกรุงเทพมหานครครบ ๑๕๐ ปี (พ.ศ. ๒๔๗๕) แต่เดิมผู้ประพันธ์ไม่ได้ตั้งชื่อไว้ ผู้จัดทำหนังสือเรียนได้ให้ชื่อว่า “รัชสดุดี” เพื่อสะดวกในการอ้างถึงในหนังสือเรียนเล่มนี้

พระบรมราชานุสาวรีย์พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช

“รัชสดุดี” เป็นบทประพันธ์ตามแบบแผนฉันทลักษณ์ไทย ใช้ถ้อยคำประณีต มีศัพท์ยากอยู่หลายคำแต่ไม่ยากจนเกินไปสำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายจะเข้าใจ เพราะมีความรู้เรื่องสมาสสนธิมาบ้างแล้ว

เนื้อความของ “รัชสดุดี” กล่าวถึงเหตุการณ์จริงที่เกิดขึ้นในอดีต กวีนิพนธ์บทนี้เป็นที่จับใจอย่างยิ่งของคนไทยในสมัยก่อนเปลี่ยนแปลงการปกครอง เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๕ ดังที่พระวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยลาภพฤฒิยากรได้ทรงไว้ในหนังสือ เจ็ดรอบอายุ ซึ่งเป็นอัตชีวประวัติของพระองค์ ดังนี้

พระธรรมนิเทศหยาหาญแห่งกองทัพก่ด่งขึ้นด้วยโวหารไพเราะ
จับใจ...

เสียงร้องของคนดั่งหมื่นพร้อมพรักประคุดดั่งร่วมใจกัน ได้ทำให้
ผู้ฟังอยู่ในที่นั้นเกิดความรู้สึกจนถึงน้ำตาไหลก็มี

คนไทยทุกคนในปัจจุบันก็น่าจะอ่านด้วยความรู้สึกซาบซึ้งจับใจเช่นกัน นอกจากนี้เราอาจใช้กวีนิพนธ์บทนี้เป็นแบบแผนในการแต่งบทสดุดีได้

ปวงข้าขอถวายบังคม	พระบาทปฐม
บรมนาถจักรี	
ซึ่งปราบขุกเข็ญไพร	ก่อสร้างกรุงศรี
อมรรัตนโกสินทร์	
ประดิษฐานบรมวงศจักริน	ครอบครองแผ่นดิน
ดิลกพิภพไอศวรรย์	
สืบราชย์ลือชปัจจุบัน	ทุกพระองค์ทรงสรร
ประสิทธิประสาทสวัสดิ	
ทรงธรรมนำชาติเกษมศรี	รัฐจักรูจิ
พระพุทธรักษาชวาล	
ทวยราษฎร์อยู่สุขเกษมศานต์	สืบลูกสืบหลาน
และวงศ์กุลสถาพร	
พระเดชพระคุณอดิศร	ล้นเกล้าประชากร
จะพวาก็พันพรรณนา	
ใจตระหนักภักดีฟังตริงตรา	ในพระราช
ระลึกพระคุณจอมไทย	
แม่เสด็จสู่ทิพาศัย	สวรคชั้นใดใด
ก็น้อมมนัสสักการ	
ขอจงทรงแจ้งพระญาณ	โปรดเกล้าบริหาร
สยามประเทศไสถิตย์เทอญ	

กิจกรรม

๑. อ่านบทประพันธ์ “รัชสดุติ” ให้จบ จับความหมายโดยรวม สรุปแล้วเขียนเป็นร้อยแก้วสั้นๆ
๒. อ่านทำนองเสนาะพร้อมกันทั้งชั้น
๓. ชิดเส้นใต้คำศัพท์ แล้วแยกคำมาสอออกมาให้เห็นชัดว่ามีคำใดสมาสกับคำใด บอกด้วยว่าเป็นสมาสที่มีสนธิด้วยหรือไม่
๔. ศัพท์ที่มีความหมายไปในทางดงามได้แก่ศัพท์ใดบ้าง
๕. ศัพท์ที่หมายถึงพระราชชาติได้แก่ศัพท์ใดบ้าง
๖. ศัพท์ที่เป็นคำไทยดั้งเดิมในบทประพันธ์นี้มีหรือไม่ ให้ยกออกมาแล้วบอกคำแปลด้วย
๗. แบ่งกลุ่ม แต่ละกลุ่มถอดคำประพันธ์เป็นร้อยแก้ว แล้วนำบทที่ถอดมาแลกเปลี่ยนกันอ่าน วิจารณ์ แล้วช่วยกันแก้ไข เรียบเรียงใหม่ให้กะทัดรัด สละสลวย
๘. เปรียบเทียบเชิงวิจารณ์บทสดุดีต่อไปนี้กับบท “รัชสดุติ” ที่ได้เรียน

เหิมหาญหทัยเริง

สัททูลวิกกิตถณันท์

อันเอกอัครบรมราชอริพงศ์

จักรีปฐมองค์

วิเชษฐ์

ทรงปราบปรามอริราชริปูพิพิธเภท

กอบกู้อยุธยาเศ

สยาม

เคียงข้างองค์มหานรินทร์อริยราม

กรุงธนบุรีนาม

นิยม

พร้อมเอกลองคือนุชามหาบุริสสม

คู่บุญบารกรรม

บดินทร์

พันฝ่าผองภยพาลประหารพิษณะสิ้น

ข้าศึกบิโครยิน

พระนาม

เสร็จศึกยุทธหระสาสน์กระตาม	
เยี่ยงอย่างอยุธยา	วิสันต์
วัดเวียงวังวรลักษณากิรณภัณฑ	
ควรรุ่นครอัน	เถกิง
ทวยราชภูวรังษองค์พระกิตติเถลิง	
เหิมหาญหทัยเริง	ระเริง
คมค้อมน้อมอภิวันทนาวรณเถิง	
ตราติดสนิหตรึง	ฤดี
แทบบาทไห้ ณ พระราชปฐมานุสรณีย	
เรื่องรุ่งรังจิตรี	สถาน
เผยพจน์เพื่อจะสนองพระราชปณิธาน	
พร้อมเพรียงประกอบการ	กุศล
จำเริญรอยพระยุคลบาทพิริยพล	
เพื่อผืนไมทนต์	พิไล

คำสัญญาของลูกน้อย

ฐ. ณ ถลาง

กวีนิพนธ์ เรื่อง “คำสัญญาของลูกน้อย” นี้ ผู้ประพันธ์ได้ประพันธ์ขึ้นกว่าครึ่งศตวรรษมาแล้ว ขณะนั้นยังอยู่ในวัยหนุ่มสาว มีประสบการณ์ในชีวิตไม่มากนัก แต่มีจินตนาการกว้างไกล วาดภาพเหตุการณ์ในความคิดคำนึงถึงความสัมพันธ์ระหว่างลูกกับแม่ แม่ผู้สูญเสียลูกน้อยไปย่อมมีความอาลัยและความโศกเศร้าสุดที่จะประมาณได้

ในกวีนิพนธ์บทนี้ แม่ได้ยินเสียงลูกน้อยผู้จากไป กระซิบอยู่ใกล้ๆ คำกระซิบนั้นเปล่งประโลมแสดงถึงความรักอันยิ่งใหญ่และความห่วงใยของลูกที่มีต่อแม่ของตนเป็นสารสำคัญสื่อถึงผู้อ่านให้เกิดอารมณ์สะเทือนใจ

กวีเลือกใช้คำง่าย ๆ ที่กล่าวถึงธรรมชาติ เช่น แสงเดือน สายน้ำ สายลม ว่าเป็นสื่อ นำความรักความผูกพันของลูกมาให้แม่สัมผัสรับรู้ทั้งทางหู ทางตา ทางกาย และทางจิต คำเปล่งประโลมมีเนื้อความที่ไพเราะแปลกใหม่ อันเป็นจินตนาการโดยแท้

นักเรียนควรอ่านบทประพันธ์ด้วยความพิถีพิถัน และใช้จินตนาการตามไปด้วย แล้วสนทนาแลกเปลี่ยนความรู้สึก อารมณ์สะเทือนใจ ความคิดแทรก ความคิดเสริมที่ได้จากการอ่านกวีนิพนธ์บทนี้

ไม่จำแม่อย่าเสียใจ	แม่ลูกจากไป
ลูกนี้จกหมั่นมาเยือน	มาอยู่เป็นเพื่อน
ลูกจกมากับแสงเดือน	
ยามแม่นั่งชมจันทร์เพ็ญ	แต่จิตลูกเร้น
กายลูกแมคงไม่เห็น	
อยู่ไกลกายแมตลอดกาล	ยามแมลงสนาน
ลูกแอบในน้ำลำธาร	
ลูกเข้าสัมผัสรดกาย	อาศัยพระพาย
เมื่อแมร์อนรรณกระวนกระวาย	
ลูกพลิวมาช่วยพัดวี	เจียพังดนตรี
หากแมมีทุกข์ทับฤดี	
เกิดลูกแฝงในสำเนียง	ซึ่งลูกรักเพียง
ฟังเกิดแม่นั้นคือเสียง	
ดวงใจของแม่ปลอบประโลม	นัสนำใจโน้ม
ให้แม่คลายทุกข์คลายโหม-	
เคลิบเคลิ้มไปตามเสียงเพลง	ลูกจกบรรเลง
ยามแมรู้สีกวังเวง	
เคล้าเสียงจกจันเรไร	เพราะลูกอาลัย
ฟังเกิดมิใช่เสียงใคร	
รักแม่จึงร้องเรียกหา	จงมองท้องฟ้า
ยามแม่คิดถึงลูกยา	
แม่จกเห็นดาวไกลลิบ	

นั่นแหละคือตาลูกกะพริบ	อยู่ในแดนทิพย์
เพ่งจ้องมองแม่ไม่วาย	
ยามแม่หลับนอนผ่อนคลาย	จงหลับให้สบาย
ลูกรักมาอยู่ด้วยเสมอ	
แม่คิดถึงลูกแม่เพื่อ	ลูกสดับเสียงละเมอ
ได้ยื่นซัดถ้อยซัดคำ	
เพื่อให้แม่สุขลูกนำ	จิตเข้าไปทำ
ให้แม่บังเกิดความฝัน	
ว่าลูกอยู่ในสรวงสวรรค์	เป็นสุขชั่วนิรันดร์
ทุกขร้อนห่อนได้แผ้วพาน	
ลูกจักให้แม่ฝันนาน	เพราะความฝันหวาน
นั้นทำให้แม่สุขใจ	
โอษฐ์แม่แย้มเผยยิ้มละไม	ก่อนลูกจากไป
ลูกจุมพิตแม่แล้วลา	
แม่คงสะดุ้งตื่นตื่นผวา	เหลียวมองไขว่คว้า
ด้วยคิดว่าลูกนอนเคียง	
ลูกมิได้อยู่บนเตียง	เพราะว่าเป็นเพียง
ความฝันที่แม่ฝันเพลิน	
แม่คงเรียกขวัญอัญเชิญ	เทพเจ้าเขาเงิน
ให้ช่วยอารุงลูกรัก	
อ้อ ! เทพผู้ทรงสิทธิศักดิ์	เมื่อได้ปกปัก
ลูกแล้วจุงคุ่มมารดา	
โรคภัยอย่าได้บีทา	แมื่อยอดบูชา
ของลูกน้อยแต่ผู้เดียว	

กิจกรรม

๑. เนื้อหาของบทกวีแสดงถึงความรู้สึกที่อ่อนโยนนุ่มนวล ถ้าจะอ่านให้เข้าถึงอารมณ์สภาวะอ่านออกเสียงเบาๆ หรือให้เพื่อนๆ อ่านให้ฟังบ้างก็ได้

๒. เมื่ออ่านบทกวีโดยตลอดตั้งแต่ต้นจนจบ นักเรียนเกิดความรู้สึกประทับใจในตอนใดที่สุด นักเรียนแต่ละคนอาจประทับใจในตอนต่างๆ กัน ให้นำตอนที่นักเรียนประทับใจมาเสนอในห้องเรียน อธิบายด้วยว่า ทำไมจึงประทับใจบทกวีตอนนั้นๆ

๓. ชื่อของบทกวีคือ “คำสัญญาของลูกน้อย” คำ สัญญา ในที่นี้มีความหมายลึกซึ้งเพียงใด ตอนใดในบทกวีนี้ชี้ชัดว่าเป็นคำสัญญา ให้ยกออกมาและบอกด้วยว่า เหตุไรนักเรียนจึงเห็นเช่นนั้น

๔. นักเรียนเคยเรียนรู้เรื่องการเปรียบเทียบมาบ้างแล้ว ให้ชี้ว่าบทประพันธ์ตอนใดเป็นการเปรียบเทียบ และบอกว่าเป็นการเปรียบเทียบสิ่งใดกับสิ่งใด นักเรียนคิดว่าการเปรียบเทียบเช่นนั้นเหมาะสมหรือไม่ อย่างไร

๕. บทกวีตอนใดเป็นคำปลอบประโลม เป็นความคาดคะเน เป็นความอาลัยรักผูกพัน เป็นคำอธิษฐาน ให้นักเรียนยกบทกวีตอนนั้นๆ ออกมาเขียน แล้วส่งครู

ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ
เรื่อง อนุญาตให้ใช้หนังสือในโรงเรียน

ด้วยกรมวิชาการได้ปรับปรุงหนังสือเรียนภาษาไทย ท ๖๐๕ ท ๖๐๖ ชุดภาษาพิจารณา
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖ ให้สอดคล้องกับหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช ๒๕๒๔ (ฉบับ
ปรับปรุง พ.ศ. ๒๕๓๓) ยิ่งขึ้น ในรายวิชา ท ๖๐๕ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖ นี้ ใช้ชื่อหนังสือเรียน
ว่า **วรรณลักษณะวิจารณ์ เล่ม ๑** กระทรวงศึกษาธิการพิจารณาแล้ว อนุญาตให้ใช้หนังสือนี้ใน
โรงเรียนได้

ประกาศ ณ วันที่ ๔ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๔๐

(นางสาวตรี สุวรรณสถิตย์)
รองปลัดกระทรวง รักษาราชการแทน
ปลัดกระทรวงศึกษาธิการ

คณะผู้จัดทำหนังสือเรียนภาษาไทย ชุดวรรณลักษณะวิชาเพิ่มเติม ๑

กรรมการที่ปรึกษา

คุณหญิงกุหลาบ	มัลลิกะมาส	นายนิรันดร์	นวมารค
นางฐะปะนีย์	นาครทรรพ	นายวิสุทธิ์	บุษยกุล
นางสาวลัษณ์	อดิแพทย์		

ประธานกรรมการ

นายสวณิต ยมภัย

กรรมการ

นางยุพา	สังศิริ	นางสาวดุขฎิพร	ชำนาญโรคนันต์
นางวิไลวรรณ	ชนิษฐนันท์	นางปราณี	บุญชุม
นางจารุดี	ฉโลประการ	นางวิภาวิ	ไชยรงค์
นายเสริม	พงศ์ทอง	นางสุชาวดี	เกษมณี

กรรมการและเลขานุการ

นางปราณี ปราบริปู

กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

นางบุษบา	ประภาสพงศ์	นางสุทิน	ทองใส
----------	------------	----------	-------

ภาพประกอบ

นายสมชาย เวชวิทย์

รูปเล่ม

นางปภัสสร พลโท

นายสุรพล วิภาวยากร

ปก

นายประยุทธ์ กาญจนศักดิ์

ศึกษารัณต์พาคณิษย์

พิมพ์ที่โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว นายวิชัย พยัคฆ์โส ผู้พิมพ์และผู้โฆษณา พ.ศ. ๒๕๕๒

ปกหน้า

ภาพ “เจดีย์วัดโพธิ์”

โดย ประสงค์ ปัทมานุช ศิลปินแห่งชาติ
สมบัติของหอศิลป์แห่งชาติ

ISBN 974-01-1649-3 ***

9 789740 116493

ศึกษานิพนธ์พาดิณิธิ
พิมพ์ที่โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว
นายวิชัย พิชิตนโธ ผู้พิมพ์และผู้โฆษณา

๔๓๐๐๐๓๓

